

02
nΣ
T2A
644

ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

1. Στο μεγάλο δρόμο της Πέλλας.

Είμαστε στην εποχή που ο Μέγας Ἀλέξανδρος προχωρούσε νικητής στην Ἀσία. Πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ Πέλλα. Στὸν ἐκεῖν τοῦ ἀπὸ τοῦ ἑκπαίδευτικῆς Πολιτικῆς

ἀργὰ δυὸ παιδιά, ὁ Ἀμύντας καὶ ὁ Περδίκκας. Φαίνονταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια. Τὸ μεγαλύτερο, ὁ Περδίκκας, ἦταν ἀπάνω ἀπὸ δώδεκα χρονῶν. Πίσω τοὺς ἀκολουθοῦσε ὁ παιδαγωγός, κουτσὸς καὶ φορτωμένος βιβλία καὶ ὄργανα μουσικῆς.

«Ἀπὸ δῶ, Πρόα» εἶπε ὁ Περδίκκας καὶ τράβηξε τὸν παιδαγωγὸ ἀπὸ τὸ χιτῶνα. «Ξέρεις δὲ πὼς θέλομε νὰ περάσωμε ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο».

— «Μὰ γιατί, παιδιά μου, νὰ μακραίνωμε τόσο ἀπὸ τὸ σπίτι;» εἶπε ὁ Πρόας.

— «Νομίζω, Πρόα, πὼς εἶμαι ἐλεύθερος νὰ διαλέξω τὸν περίπατό μου! Ξεχνᾷς πὼς εἴμαστε ξαδέρφια τοῦ βασιλιᾶ; Πρέπει πάντα νὰ σοῦ θυμίζω πὼς εἶσαι δοῦλος;» πρόσθεσε μὲ ἀπότομο τρόπο ὁ Περδίκκας.

— «Τὸ λές τόσο συχνά, παιδί μου» εἶπε θλιβερά ὁ παιδαγωγός, «ποῦ δὲν εἶναι φόβος νὰ τὸ ξεχάσω».

— «Θέλομε νὰ ἰδοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου» εἶπε μὲ γλυκὸ τρόπο ὁ Ἀμύντας.

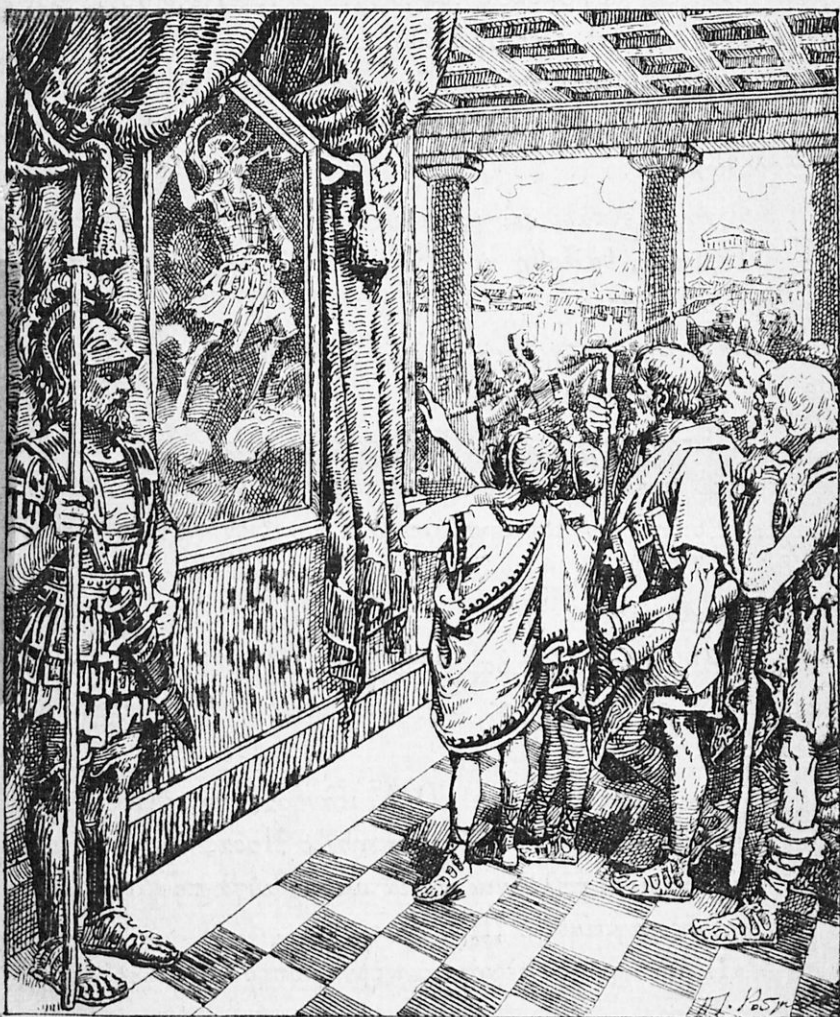
— «Αὐτὸ εἶναι, ἀφοῦ θέλει νὰ σοῦ δώσῃ ἐξήγηση ὁ ἀδερφός μου!» εἶπε ὁ Περδίκκας.

Ὁ Πρόας ἔσυρε μὲ κόπο τὸ βλαμμένο πόδι του καὶ ἀκολούθησε τὰ παιδιά.

2. Ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἡ εἰκόνα ποὺ ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τὰ παιδιά, ἦταν κρεμασμένη ἐμπρὸς στὴν πύλη τοῦ παλατιοῦ κάτω ἀπὸ μικρὸ θόλο. Τὴν εἶχε ζωγραφίσει ὁ Ἀπελλῆς. Παρουσίαζε τὸν Ἀλεξάνδρου νὰ πετᾷ στὰ σύννεφα, μὲ τὸν κεραυνὸ στὸ χέρι. Ὅλα του, τὸ βλέμμα, τὸ μέτωπο, τὰ μαλλιά φανέρωναν πὼς ὁ βασιλιάς δὲν ἦταν συνηθισμένος ἀνθρώπος. Ἦταν ἀληθινὸς ἡμίθεος!

Κόσμος πολὺς ἦταν συναγμένος κι ἔβλεπε καὶ θαύμαζε
καὶ ὑπερηφανευόταν γιὰ τὸ βασιλιά του.

Ὅταν φάνηκαν τ' ἄρχοντόπουλα μὲ τὸν παιδαγωγό τους,
οἱ φύλακες παραμέρισαν τὸν κόσμο γιὰ νὰ τοὺς κάμουν θέση.

Ἐκεῖνοι στάθηκαν ἄφωνα ἔμπροσς στὴν εἰκόνα. Δὲν τὴν

ἔβλεπαν γιὰ πρώτη φορά, ὥστόσο τοὺς ἔκαμε πάντα τὴν ἴδια ἐντύπωση.

«Νομίζεις πὼς βλέπεις τὸν ἴδιο τὸ βασιλέα ἑτοιμο νὰ σοὺ μιλήσῃ!» λέει σὲ λίγο ὁ Ἀμύντας.

— «Ἄχ!» ἀναστέναξε ὁ Περδίκκας, «γιατί νὰ εἶμαι παιδὶ καὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ βρίσκωμαι μαζί του στὰ μεγάλα κατορθώματα;»

Καὶ κοίταξε πάλι μὲ μεγαλύτερο θαυμασμὸ τὴν εἰκόνα.

«Ὑπομονή, θὰ ἔρθῃ κι ἡ δική σου ἢ σειρά» τὸν παρηγόρησε ὁ Πρόας.

— «Θὰ ἔρθῃ κι ἡ δική μου ἢ σειρά! Μὰ πότε; Ὅταν δὲ θὰ μείνῃ τίποτα νὰ κάμω!»

— «Ἔτσι ἔλεγε κι ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν ἄκουε τὰ κατορθώματα τοῦ πατέρα του, τοῦ Φιλίππου. Μὰ νὰ ποῦ βρῆκε νὰ κάμῃ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ κεῖνον» εἶπε ὁ Πρόας. «Τώρα, Περδίκκα, θὰ κάμῃς καλὰ νὰ φροντίσῃς νὰ γίνῃς καλὸς μαθητής».

— «Οὐφ!» ἔκαμε βαριεστισμένος ὁ Περδίκκας· «θαρρεῖς, πὼς ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔκανε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ διαβάζῃ;»

— «Καὶ ὅμως ἔτσι εἶναι! Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ὁ καλύτερος μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλη» ἀπάντησε ὁ Πρόας.

— «Ἀσπρισεσ πολὺ γιὰ νὰ τὰ μάθῃς αὐτὰ πού μᾶς λές» τοῦ εἶπε πειραγμένος ὁ Περδίκκας.

— «Πόσων χρονῶν μὲ κάνεις;» τὸν ἐρώτησε μὲ πικρὸ χαμόγελο ὁ Πρόας.

— «Ξέρω κι ἐγώ, . . . μὰ θὰ εἶσαι πολὺ γέρος».

— «Τριανταοχτὼ χρονῶν ἤμουν ὅταν ἔγινε ἡ μάχη στὴ Χαιρώνεια».

— «Σαρανταέξι χρονῶν λοιπόν; Ὡστε μᾶς πολέμησες καὶ σύ;» ρώτησε ὁ Ἀμύντας.

— «Ἐκεῖ πληγώθηκα καὶ μ' ἔπιασαν αἰχμάλωτο. Στὴ Χαιρώνεια χρωστῶ τὴν τιμὴ ποῦ εἶμαι παιδαγωγός σας. Εἶναι ὅμως καιρὸς νὰ πηγαίνουμε» πρόσθεσε ὁ Πρόας γελώντας πικρά.

— «Ναί, πηγαίνουμε» εἶπε ὁ Περδίκκας. Κοίταξε πάλι σὰ ν' ἀποχαιρετοῦσε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου, πῆρε τὸν ἀδερφό του καὶ κίνησαν γιὰ τὸ σπίτι.

— «Ἄ! διηγῆσου μας τὴν ἱστορία σου καὶ λησμόνησε τίς θλιβερές ἡμέρες» εἶπε στὸν Πρόα ὁ Ἀμύντας μὲ ἀληθινὴ συμπάθεια.

— «Ναί, θὰ σᾶς τὴ διηγηθῶ» εἶπε ὁ Πρόας πηγαίνοντας ἀπὸ πίσω τους. «Ἀπὸ αὔριο μετὰ τὸ μάθημα θὰ σᾶς λέω καὶ κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ μου».

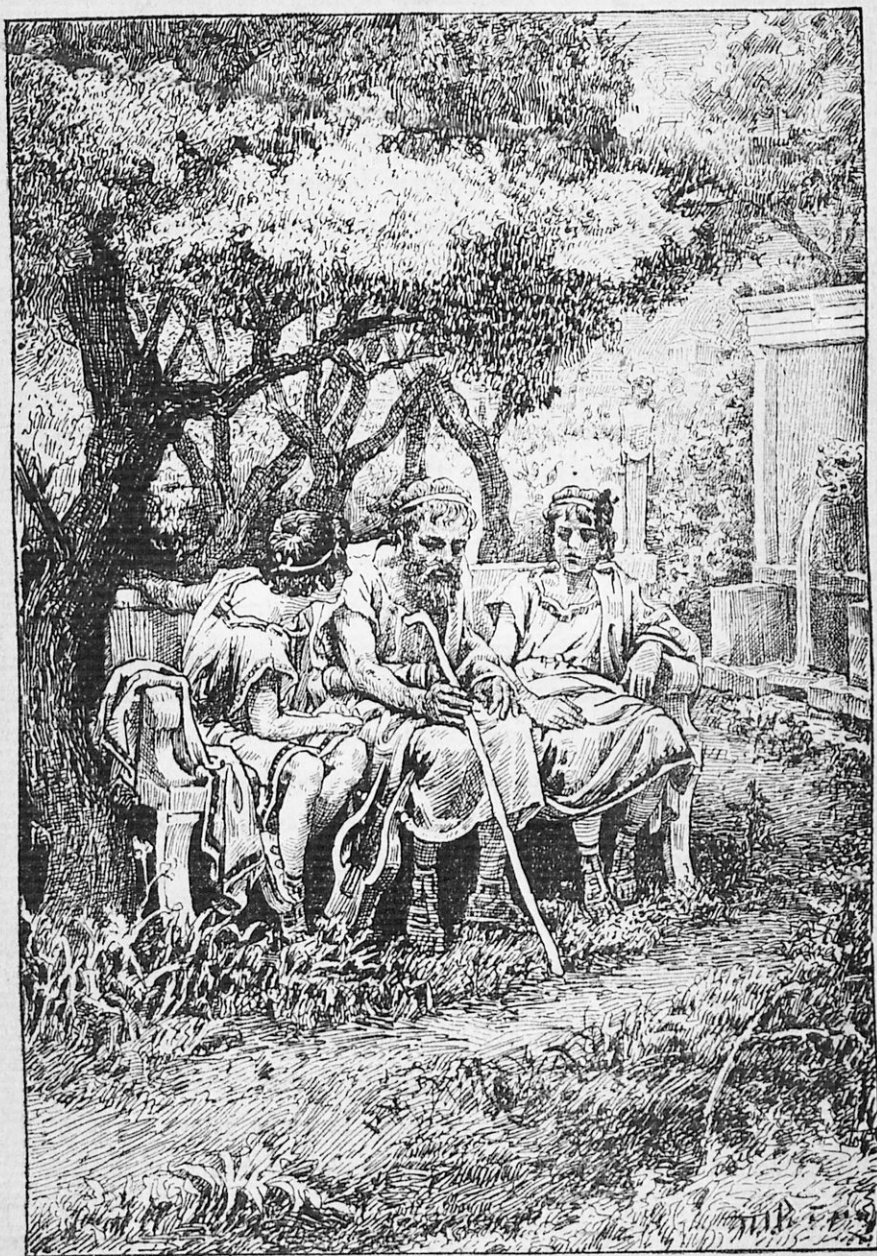
— «Καὶ προπάντων μάχες! Μάχες θέλω ν' ἀκούω ἀπὸ τὴν αὐγὴ ὡς τὸ βράδυ!» φώναξε ὁ Περδίκκας.

Ἔτσι μιλώντας ἔφτασαν ἐμπρὸς στὸ σπίτι. Ὁ παιδαγωγὸς μὲ τὰ βιβλία καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα μπῆκε στὴν κάμαρά του. Τὰ παιδιὰ ἔτρεξαν μὲ χαρὰ, ἀνέβηκαν τὴ μαρμαρένια σκάλα καὶ χύθηκαν στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας τους.

3. Ὁ Πρόας λέει τὴν ἱστορία του.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα ὁ Πρόας ἄρχισε νὰ λέῃ τὴν ἱστορία του. Δὲν τὴ διηγήθηκε ὅλη μεμιᾶς, γιατί ἦταν μεγάλη καὶ δὲν ἤθελε νὰ κουράσῃ τὰ παιδιὰ. Ταχτικά ὅμως μετὰ τὸ μάθημα κατέβαιναν στὸν κῆπο κι ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα, τοὺς ἔλεγε κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ του.

«Γεννήθηκα σ' ἓνα χωριὸ τῆς Ἀττικῆς, ἄρχισε ὁ Πρόας, ἕξι ὥρες μαχοῦν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Ὁ πατέρας μου, ὁ Νικίας, καλλιεργοῦσε τὰ χωράφια μας μὲ λίγους δούλους· εἶχαμε μέτρια περιουσία.

Ὁ παππούς μου ἦταν πολὺ γέρος καὶ τὸν ἐσέβονταν ὅλοι, γιατί εἶχε ἰδεῖ πολλὰ στὴ ζωὴ του καὶ ἤξερε πολλὰ. Αὐτὸς ἔμενε στὸ σπίτι.

Περίμεναν τὴ γέννησή μου σὰ μεγάλη γιορτὴ. Ὅταν μεγάλωσα μοῦ τὰ διηγήθηκαν ἓνα πρὸς ἓνα. Ἡ μητέρα μου, ἡ Φαιδίμη, θυσίαζε στοὺς θεοὺς καὶ προσευχόταν.

Ἡ γιαγιά μου, ἡ Κορνιθώ, μόλις γεννήθηκα, μὲ ἄρπαξε, μ' ἔφερε στὴν κάμαρα τοῦ πατέρα μου καὶ μ' ἔβαλε γονατιστὴ στὰ πόδια του.

Φαίνεται πὼς ἤμουν γερὸς καὶ καλοκαμωμένος, γιατί ὁ πατέρας μου ἔσκυψε χαρούμενος καὶ μὲ πῆρε στὴν ἀγκυαλιά του. Ὑστερα κρέμασε ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας ἓνα στεφάνι ἀπὸ κλαρὶ ἐλιάς. Μὲ αὐτὸ ἤθελε νὰ εἰπῇ πὼς ὁ ἄντρας πρέπει νὰ γίνῃ καλὸς γεωργός. Ἄν ἤμουν κόρη, θὰ κρεμοῦσε μάλλινη κορδέλα· δηλαδὴ πὼς ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ γνέθῃ, νὰ ὑφαίνῃ καὶ νὰ εἶναι καλὴ νοικοκυρά.

Ἡ γιαγιά μου μὲ βούτηξε ἀμέσως στὸ κρῦο νερὸ κι ἔπειτα μὲ σπαργάνωσε ἐλαφρά. Ἦθελε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ μὲ συνηθίσῃ στὸ κρῦο.

Ἐμπρὸς στὸ σπίτι μας ἦταν ὁ βωμὸς τοῦ Ἀπόλλωνα. Ἡ φωτιά ἔκαιγε ἀπάνω νύχτα μέρα.

Στις ἑξι μέρες ἔπρεπε νὰ μὲ ἀφιερώσουν στοὺς θεοὺς τοῦ σπιτιοῦ. Μὲ πῆρε λοιπὸν ἡ Κορνιθώ γυμνὸ στὰ χέρια της, κι ἐμπρὸς ἐκείνη, πίσω ὁ πατέρας μὲ τὴ μάνα μου καὶ παραπίσω οἱ δοῦλοι, ἔφεραν γύρω τὸ βωμὸ πολλές φορές.

Δέκα ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὴ γέννησή μου ὁ πατέρας μου κάλεσε τραπεζί, τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους. Τοὺς κάλεσε,

ὅπως ἦταν συνήθεια, γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ ἐμπρὸς σέ ὅλους τὸ ὄνομα ποῦ ἤθελε. "Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, εἶπε πὼς θὰ μὲ λένε Πρόα, ὅπως καὶ τὸ μακαρίτη πατέρα τῆς μάνας μου.

"Ἐπειτα βγῆκαν ὅλοι στὴν αὐλὴ, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔπλυναν οἱ δοῦλοι τὰ πόδια, ξαπλώθηκαν ἀπάνω σέ ἀνθοστεφανωμένα στρώματα γύρω στὰ τραπέζια. Ποῦ νὰ τοὺς χωρέσῃ μέσα τὸ σπίτι...

Ἡ ἡμέρα, καθὼς μοῦ ἔλεγε ὁ παππούς, ἦταν θεοῦ χαρά· ὁ οὐρανὸς καταγάλανος. Ὁ μπάτης φυσοῦσε ἐλαφρὰ καὶ χαίδευε τ' ἀσπριδερά φύλλα τῆς ἐλιάς καὶ τὰ μεστὰ στάχυα ποῦ κυμάτιζαν στὸν κάμπο. Οἱ συκιὲς μὲ τὰ μεγάλα φύλλα τοὺς ἔδιωχναν τὸν ἥλιο ἀπὸ τὴν αὐλὴ κι ἀπὸ τὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ μας.

Ὁ παππούς σέ ὅλη του τὴ ζωὴ τρεφόταν μονάχα μὲ μέλι. Αὐτό, ἔλεγε, τοῦ μακραίνει τὴ ζωὴ. Στὸ μέλι χρωστοῦσε τὰ καλὰ του γερατειά, τὴν ὑγεία του, τὴν ἀλάθευτη κρίση καὶ τὸ μνημονικό του. Πρώτῃ φορὰ ποῦ ἔβρεξε τὰ χεῖλη του στὸ κρασί, ἦταν τώρα γιὰ μένα. "Ἐπειτα τὸ ποτήρι ἦρθε γύρω ἀπὸ χέρι σέ χέρι, γιὰ νὰ δείξῃ πὼς ὅλοι οἱ καλεσμένοι ἦταν φίλοι.

Οἱ δοῦλοι ἄρχισαν μὲ τὰ ὀρεχτικά. Ἐφεραν πρῶτα στρείδια τοῦ Φαλήρου, ἄλλα ἄψητα καὶ ἄλλα μαγειρεμένα μὲ τὸ λάδι. Μαζί ἔφεραν αὐγὰ τῆς ὥρας ἀπὸ τίς κότες καὶ τὰ παγόνια μας.

"Ἐπειτα ἦρθαν τὰ λουκάνικα καὶ τὰ χοιρομέρια.

"Ἐβάλαν ὕστερα οἱ δοῦλοι τὰ πουλιά, τὰ ψάρια καὶ τίς περίφημες μαρίδες τοῦ Φαλήρου. Ἀπ' αὐτές, ἔλεγαν οἱ καλεσμένοι, μ' εὐχαρίστησέ τους θὰ ἔτρωγαν καὶ οἱ ἀθάνατοι θεοί.

Βάλε τώρα τὰ λαχανικά καὶ τὰ σπαράγγια, ποῦ γίνονται

τόσο νόστιμα στὸ δικό μας τὸ κλῆμα. Βάλε τὰ ὀπωρικά καὶ τὰ γλυκὰ τὰ καμωμένα μὲ σουσάμι, μέλι καὶ λάδι, ἢ μὲ γάλα καὶ μέλι ἢ μὲ λάδι καὶ τυρί.

Πολλὰ τὰ φαγητὰ θὰ μοῦ πῆτε. Ἀλήθεια ἦταν πολλὰ γιὰ τὸ τραπέζι τοῦ μικροῦ Πρῶα. Μὰ ὁ πατέρας μου θὰ θυσίαζε καὶ περισσότερα γιὰ τὸ πρῶτο του ἀγόρι! Μὴ νομίσετε ὅμως πὼς πῆγαν χαμένα. Καθένας ἀπὸ τοὺς καλεσμένους διάλεγε ὅσα ἤθελε καὶ τὰ ἔστελνε στὸ σπίτι του. Ἔτσι τὸ συνηθίζομε.

Ἄμα τέλος καλοχόρτασαν, σήκωσαν οἱ δοῦλοι τὰ τραπέζια, νίφτηκαν οἱ καλεσμένοι, ἔβαλαν τ' ἀνθοστέφανα στὸ κεφάλι, ἔκαμαν σπονδὲς στὸ Δία τὸ σωτῆρα καὶ ἄρχισαν νὰ πίνουν.

Δὲ λέω πὼς εἶχαμε κρασί τῆς Νάξου, ἢ ἀπὸ τὸ νέκταρ τῆς Κορίνθου, ἢ τῆς Χίου. Μὰ τί κακὸ ποὺ ἔπαθαν τὰ δικά μας τὰ πιθάρια!

Στὸ μεταξὺ ἦρθε καὶ ὁ Καλλικλῆς μὲ τὴ λύρα του καὶ ἄρχισαν τὸ χορὸ καὶ τὸ τραγούδι.

Χόρευαν οἱ νέοι, τραγουδοῦσαν οἱ μεσόκοποι, κι οἱ γέροι καμάρωναν· συχνὰ ἔπιναν καὶ χάιδευαν τὰ μακριά, χιονάτα γένια τους.

Ἔτσι διασκέδασαν ὡς τὸ πρωί.

4. Τὰ παιδικὰ μου χρόνια.

Ἡ ἀνατροφή τοῦ νέου Ἀθηναίου ἀρχίζει ἀπὸ τὴ γέννησή του καὶ τελειώνει στὰ εἴκοσι χρόνια του.

Ἡ μητέρα μου καὶ ἡ γιαγιά μου ἔκαναν πρόθυμα ὅλες μου τίς παραξενιές, ὅσο ἤμουν βρέφος. Μὲ κουνοῦσαν καὶ μὲ χόρευαν στὰ χέρια τους· μὲ σήκωναν ψηλά· μὲ νανούριζαν καὶ μοῦ τραγουδοῦσαν ἐκεῖνα τὰ σιγαλινὰ καὶ τρα-

βηχτά τραγούδια, πού και τώρα όταν τύχη νά τ' ἀκούσω κάπου, ἀποκοιμοῦμαι.

Όταν μπόρεσα καί στάθηκα στά πόδια μου, μ' ἔμαθαν νά περπατῶ. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ μάνα μου, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ γιαγιά μου, κι ἐγὼ στή μέση ὁλόγυμνος, φορτωμένος φυλαχτά γιὰ νὰ μὴ με βασκάνουν. Σήκωνα δειλὰ τὰ ποδαράκια μου, ἀπλωνά τὰ χεράκια μου καὶ λύγιζα ἐμπρός, πίσω, δεξιὰ κι ἀριστερά. Πότε εἶχα σοβαρὸ τὸ πρόσωπο· πότε ὀλάνοιχτα τὰ μάτια μου. Ἐξαφνα κυλιόμουν μὲ γέλια ἢ μὲ κλάματα στὸ πάτωμα. Οἱ δικοί μου τρόμαζαν, καὶ ὁ Πυρρὸς, τὸ σκυλάκι μας, γάβγιζε ἀνήσυχα. Ἦθελε νὰ παίζη κι ἐκεῖνος μαζί μου.

Τὰ πέντε πρῶτα χρόνια μου δὲν ἔκανα τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ παίζω καὶ ν' ἀκούω τίς συμβουλές τοῦ παπποῦ: νὰ μὴ δειλιάζω σὲ τίποτα, νὰ μὴ φοβοῦμαι τὰ στοιχειά, ν' ἀκούω τὸ μεγαλύτερό μου καὶ νὰ μὴ βασανίζω τὰ ζῶα.

Τὰ παιγνίδια μου ἦταν ἡ σβούρα καὶ τὸ στεφάνι.

Ὁ Πυρρὸς πάντα σύντροφός μου, νύχτα καὶ μέρα. Τρέχαμε, πηδούσαμε στοὺς σωρούς τὸ χόρτο, ἀνεβαίναμε στοὺς φράχτες, κυλιόμαστε μέσα στὴ σκόνη κι ἔπειτα μπλούμ! στὸ νερό.

Όταν ἔγινα ἕξι χρονῶν, ὁ παπποὺς μου ἔμαθε τὴν ἀλφάβητα. Ἀπάνω σ' ἓνα κομμάτι σανίδα εἶχε ἀπλωμένο ἓνα στρῶμα κερί. Ὁ παπποὺς μὲ τὸ μυτερὸ κοντύλι χάραζε τὰ γράμματα ἀπάνω στὸ κερί καὶ μοῦ τὰ ἔλεγε. Ἀμα τὰ καλομάθαινα, ὁ παπποὺς τὰ ἔσβηνε καὶ τὰ ἔγραφε ἀνακατωμένα, γιὰ νὰ δῇ ἂν τὰ ξέρω κι ἔτσι. Ὑστερα ἀπὸ τὰ γράμματα μ' ἔμαθε τίς συλλαβές. ὥσπου μὲ συνήθισε σιγὰ σιγὰ νὰ διαβάζω ἐλεύθερα. Ἐπειτα μοῦ ἄρχισε ἀριθμητικὴ καὶ μ' ἔμαθε νὰ τραγουδῶ.

5. Πηγαίνω στην 'Αθήνα.

Όταν έγινα δώδεκα χρονών, αποφάσισαν να με στείλουν στην 'Αθήνα για να σπουδάσω. Η μητέρα μου όταν τὸ ἔμαθε δυσαρεστήθηκε· μὰ ἔπειτα δέχτηκε. Εἶχε, βλέπεις, συντροφιά δύο ἀγόρια δίδυμα καὶ μία κόρη, ποὺ γεννήθηκαν ὕστερα ἀπὸ μένα.

Ὁ πατέρας μου φρόντισε ἀπὸ πρὶν γιὰ τὸ σπίτι ποὺ θὰ ἔμενα καὶ γιὰ τὸν καλύτερο δάσκαλο.

Έτσι λοιπὸν τὴν ἀνοιξὴ κινήσαμε μιὰν αὐγὴ γιὰ τὴν 'Αθήνα ὁ παππούς, ὁ πατέρας μου κι ἐγὼ ἀπάνω στὸ ἀμάξι μας, ποὺ τὸ ἔσερναν δυὸ βόδια.

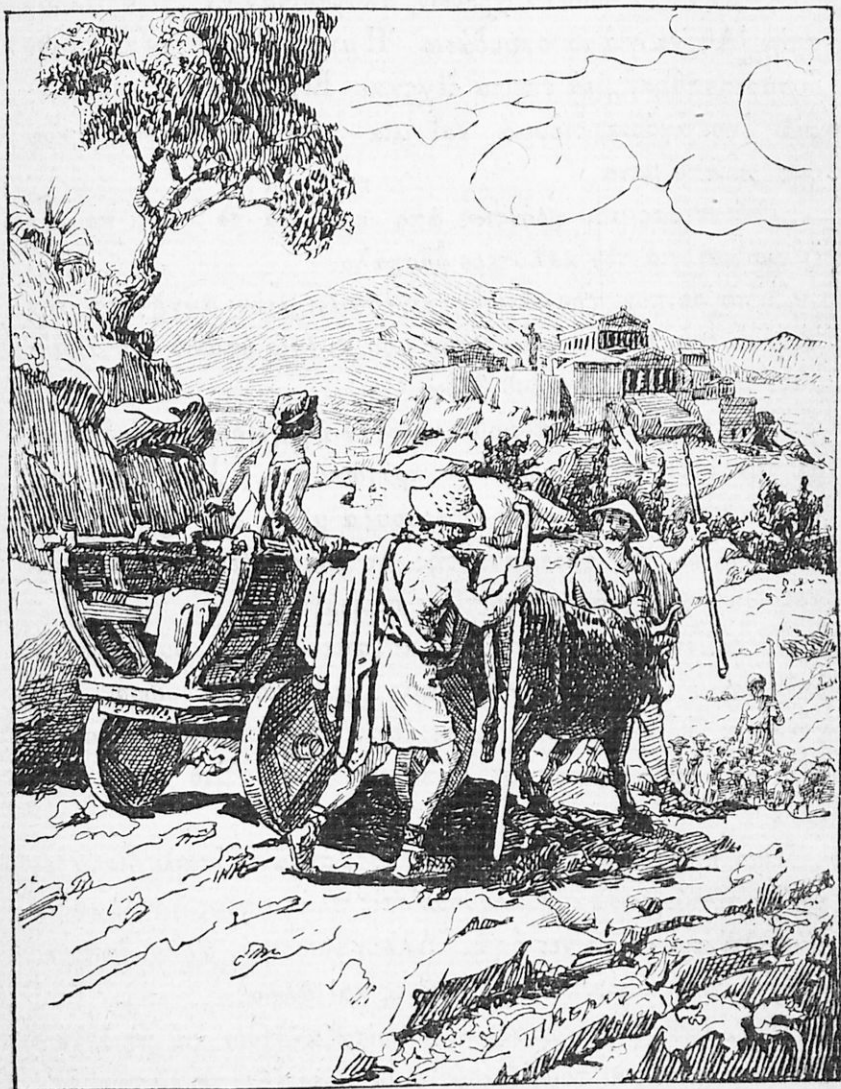
Στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ στεκόταν ἡ μητέρα μου κι ἔκρυβε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ χιτῶνα τὸ πρόσωπό της. Ἡ γιαγιά κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιὰ τὴν ἀδερφοῦλα μου· καὶ τὰ δίδυμα, κολλημένα στὰ φορέματα τῆς μητέρας, ἔδειχναν μόνο τὰ πρόσωπά τους σὰν προσωπίδες περιέργες.

Τὰ φουντωτὰ κλαδιὰ ποὺ κόψαμε γιὰ νὰ φυλαχτοῦμε ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὰ κινούσαμε γιὰ πολλὴ ὥρα στὶς γυναῖκες. «Έχετε γειά! ἔχετε γειά!» Κι ἐκεῖνες γιὰ πολλὴ ὥρα μᾶς κουνούσαν τοὺς πέπλους των: «Στὸ καλὸ στὸ καλὸ!...»

Ὅσο πλησιάζαμε στὴν πόλη, τόσο συναντούσαμε διαβάτες καὶ χωρικούς, ποὺ κουβαλοῦσαν στὶς πλάτες τους ἢ στ' ἀμάξια τὰ καλὰ ποὺ μᾶς δίνει ἡ γῆ. Ἄλλοι ὀπωρικά, ἄλλοι ὄσπρια, ποῖος κότες, ποῖος κυνήγια, χῆνες καὶ ἄλλα.

Έγὼ ἀπάνω στὸ ἀμάξι πότε κοιτάζα πίσω γιὰ νὰ ξεχωρίσω τὸ σπίτι καὶ τοὺς δικούς μου, πότε ἔβλεπα ἐμπρὸς τὴν κίνηση καὶ τὴ ζωὴ ποὺ ἄρχιζε νὰ μοῦ φανερώνη ἡ μεγάλη πόλη

«Πρόα, νὰ ἡ 'Ακρόπολη» ἀκούω ἔξαφνα τὸν παππού μου.
Κοίταξα κι ἔμεινα μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. 'Απάνω σ' ἓνα

βράχο ὠχροπράσινο, κάτι ξεχειλίζει σὰν ἀφρὸς καὶ σὰ σύν-
νεφο, ποὺ τὸ σπάλιζε ὁ ἥλιος μὲ γίλια γαῶματα. Κι ὅσο

ἡ φιλοσοφία ἔπαιε το ἰσχυρὸν ἔκκαλεστικὴν Πολιτικὴς

προχωρούσε τὸ ἀμάξι τόσο ἄνοιγε τὸ σύννεφο κι ἔβγαιναν
αἰετώματα, ἔρχονταν νασί, φύτρωναν ἀγάλματα, ὅλα κομψά
κι ἐλαφρά σὰν ἄερας. Ἀνάμεσά τους ἔπαιζε τὸ γαλάζιο
τ' οὐρανοῦ μὲ τὸ ἀφράτο μάρμαρο, καὶ τὸ μάρμαρο ἔπαιζε
μὲ τὸ χρυσάφι, τὴν ὥχρα καὶ τὸ λουλάκι. Κάποτε σὲ μιὰ
στροφή τῆς ἁμαξας εἶδα τὴν Ἀθηνᾶ καὶ μοῦ φάνηκε σὰ νὰ
κατέβαινε τὰ Προπύλαια, ἔτοιμη νὰ χτυπήσῃ τοὺς ἐχθρούς.
Ἐλαμπε ἡ ἄρματωσιὰ καὶ θάμπωνε ἡ λόγχη της!

Κάτω στὰ πόδια τοῦ βράχου ἀπλώνεται κάτασπρη ἡ
πόλη. Ὁ παππούς μου ἄρχισε νὰ τραγουδῇ μὲ σιγανὴ καὶ
τρεμουλιαστὴ φωνή:

Μωρὸς εἶν' ἐκεῖνος,
ποὺ δὲν θέλει νὰ ἰδῇ τὴν Ἀθήνα.
Πιὸ μωρὸς εἶν' ἐκεῖνος,
ποὺ τὴ βλέπει καὶ δὲν εὐχαριστεῖται!
Μὰ ἀκόμη πιὸ μωρὸς εἶναι ἐκεῖνος,
ποὺ τὴν βλέπει, εὐχαριστεῖται καὶ φεύγει!

Ἐπιτέλους μπαίνομε στὴν πόλη. Τί νὰ πρωτοκοιτάξω
τώρα; Ναοὶ ἐδῶ, ἀγάλματα ἐκεῖ, στοῦς παρέκει καὶ κό-
σμος, κόσμος πολὺς.

Βλέπω δεξιά ἓνα σκαλιστὸ βράχο.

«Εἶναι ἡ Πνύκα» μοῦ λέει ὁ παππούς, πρὶν νὰ ρωτήσω.

Περνοῦμε ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ Βασιλικὴ Στοᾶ πού συνεδριάζει
ὁ Ἄρειος Πάγος. Ὁ δρόμος πού τελειώνει στὴ Στοᾶ εἶχε
διπλὲς σειρὲς ἀπὸ τετράγωνες κολόνες, μὲ τὸ κεφάλι τοῦ
Ἑρμῆ δίμορφο ἀπάνω. Τὶς ἔβαλε ὁ σοφὸς Ἱππαρχος καὶ
σκάλισε στὰ πλευρά τους φιλόνηθρα λόγια σὰν αὐτά:

- «Πάντα νὰ ἔχετε ὁδηγὸ τῇ δικαιοσύνῃ.
 »Νὰ κρατᾶτε τοὺς νόμους τῆς φιλίας.
 »Νὰ συμπονῆτε τοὺς ἀρρώστους.
 »Νὰ ἐλεῆτε τοὺς δυστυχισμένους».

6. Ἡ σπιτονοικοκυρά μου.

Ἡ σπιτονοικοκυρά μου ἡ Ἀγαρίστη ἦταν φτωχὴ χήρα με ἄσπρα μαλλιά καὶ σκυρτὴ ἀπὸ τὰ χρόνια. Ζοῦσε με τὴν ἐγγονή της, τὴ Γλυκέρα, ποὺ ἦταν ἀπάνω ἀπὸ δεκάξι χρονῶν.

Ὁ γιὸς της, ὁ Καλλίας, ἦταν ἐπιτήδειος γλύπτης. Ὅταν πέθανε, ἄρῃσε στὴν κόρη του τὴ Γλυκέρα γιὰ κληρονομία τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης του, ἓνα δυὸ ἔτοιμα ἀγάλματα καὶ μερικὰ ἀγγεῖα. Τὴν κόρη του τὴν εἶχε συνηθίσει ἀπὸ μικρὴ στὸ πινέλο, κι ἐκείνη τὴν ὥρα προσπαθοῦσε με τὰ λίγα ποὺ ἤξερε νὰ φτωχοζήση με τὴ γιαγιά της. Ἦταν ὅμως ἄπειρη ἀκόμη καὶ ζωγράφιζε μόνον ἀγάλματα.

Στὴν πατρίδα μου τ' ἀγάλματα τὰ χρωματίζουν. Σπάνια τὸ καλλιτέχνημα φαίνεται στὰ μάτια τοῦ κόσμου, ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ τεχνίτη. Πρῶτα θὰ πάρῃ ὁ ζωγράφος νὰ τὸ ντύσῃ καὶ νὰ τὸ στολίσῃ με τὴν τέχνη του. Ὅπου εἶναι σάρκα βάζει μιὰ ψιλὴ βαρὴ, ποὺ φαίνεται σὰν ἐπίδερμίδα. Ὅσο γιὰ τὰ φορέματα, πότε τοὺς δίνει λαμπερὰ χρώματα, πότε τ' ἀφήνει ἄσπρα καὶ βάφει μόνο τίς ἄκρες καὶ τοὺς κάνει λογιῆς λογιῆς κεντήματα. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ στολίδια τῶν γυναικῶν, ζῶνες, βραχιόλια καὶ καρφίτσες. Ὅλα γίνονται χρυσὰ καὶ τὰ πετράδια τοὺς λάμπουν σὰν ἀληθινὰ. Ἔτσι τὸ κρῦν μάρμαρο παίρνει δροσιὰ καὶ ζωή.

Οἱ ζωγράφοι ποὺ ἔκαναν αὐτὴ τὴν τέχνη ἦταν πολλοί, καὶ δύσκολα ἡ Γλυκέρα κέρδιζε ὅσα τοὺς χρειάζονταν γιὰ

νά ζήσουν. Γι' αὐτό ἡ Ἀγαρίστη μὲ χαρά της δέχτηκε νά μὲ πάρῃ οἰκότροφο.

Υ. Μὲ παρουσιάζουν στὸ δάσκαλό μου τὸ Λύση.

Κοιτάξαμε ἀπὸ τὴν ἄμαξα τὶς τροφές ποὺ φέραμε ἀπὸ τὸ σπίτι. Μία στάμνα λάδι, δύο σακιά σιτάρι, λουκάνικα, καρπούς καὶ γλυκὰ καμωμένα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μάνας μου.

Ὁ πατέρας μου δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νά μὲ παραδώσῃ στὸ δάσκαλο. Εἶπε στὴν παπποῦ νά καθίσῃ νά φροντίσῃ τὰ βόδια, μὰ ὁ παπποῦς ἤθελε νά ἔρθῃ κι ἐκεῖνος στὸ σχολεῖο. Γρήγορα λοιπὸν ξέζεψαν τὰ ζῶα, τὰ ἔδεσαν στὴν αὐλή, τοὺς ἔβαλαν ἄχυρο καὶ κινήσαμε.

Ὅσο πλησίαζα στὸ σχολεῖο, τόσο ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατὰ καὶ τόσο ἔσφιγγα τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου. Τὴν ὥρα ποὺ ἀντίκρισα τὸ δάσκαλο, λίγο ἔλειψε νά φύγω. Φαινόταν ἄγριος, πολὺ ἄγριος ὁ Λύσης. Εἶχε μέτωπο πλατύ, αὐστηρό· τὰ μάτια του βαθουλὰ· τὰ γένηια του μακριὰ κατέβαιναν ὡς τὴ μέσῃ στὸ στῆθος. Ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἔδρα του εἶδα νά κρέμεται στὸν τοῖχο ἡ μάστιγα· τέτοια μάστιγα ποὺ ἄρχισε νά μὲ τρώῃ ἡ παλάμη μου. Μᾶς δέχτηκε ὁμως μὲ χαμόγελο καὶ μὲ χαιρεῖσε. Στὰ τόσα καλὰ ποὺ ἔλεγε ὁ παπποῦς γιὰ μένα, ὁ Λύσης εἶπε πῶς γρήγορα θὰ γίνω πολὺ καλὸς μαθητής. Ἔτσι πῆρα θάρρος, καὶ μάλιστα ὅταν εἶδα νά ἔρχονται τ' ἄλλα παιδιὰ. Μὰ ὅταν ὁ πατέρας μου μὲ ρώτησε ἂν θ' ἀρχίσω ἀπὸ τώρα τὸ σχολεῖο ἢ ἀπὸ αὐριο, μ' ἓνα πήδημα βρέθηκα στὴν πόρτα.

Τέλος ὅταν βασίλειψε ὁ ἥλιος, χωρίστηκα ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους μου. Τότε μὲ πῶσαν νά δάξουν. Τὸ κομμάκι μου

τῆς ἄμαξας ποὺ γύριζε στὸ σπίτι μας, σὰ νὰ μοῦ πῆρε τὴν ψυχὴ.

Τὸ σπίτι τῆς Ἀγαρίστης ἦταν χαμηλό, ὅπως τὰ περισσότερα φτωχόσπιστα στὴν Ἀθήνα, ἦταν ὁμως καθαρώτατο. Ἐγὼ καὶ ἀπὸ τὴν κούραση καὶ ἀπὸ τὰ κλάματα ἄρχιστα νὰ νυστάζω πολὺ νωρίς.

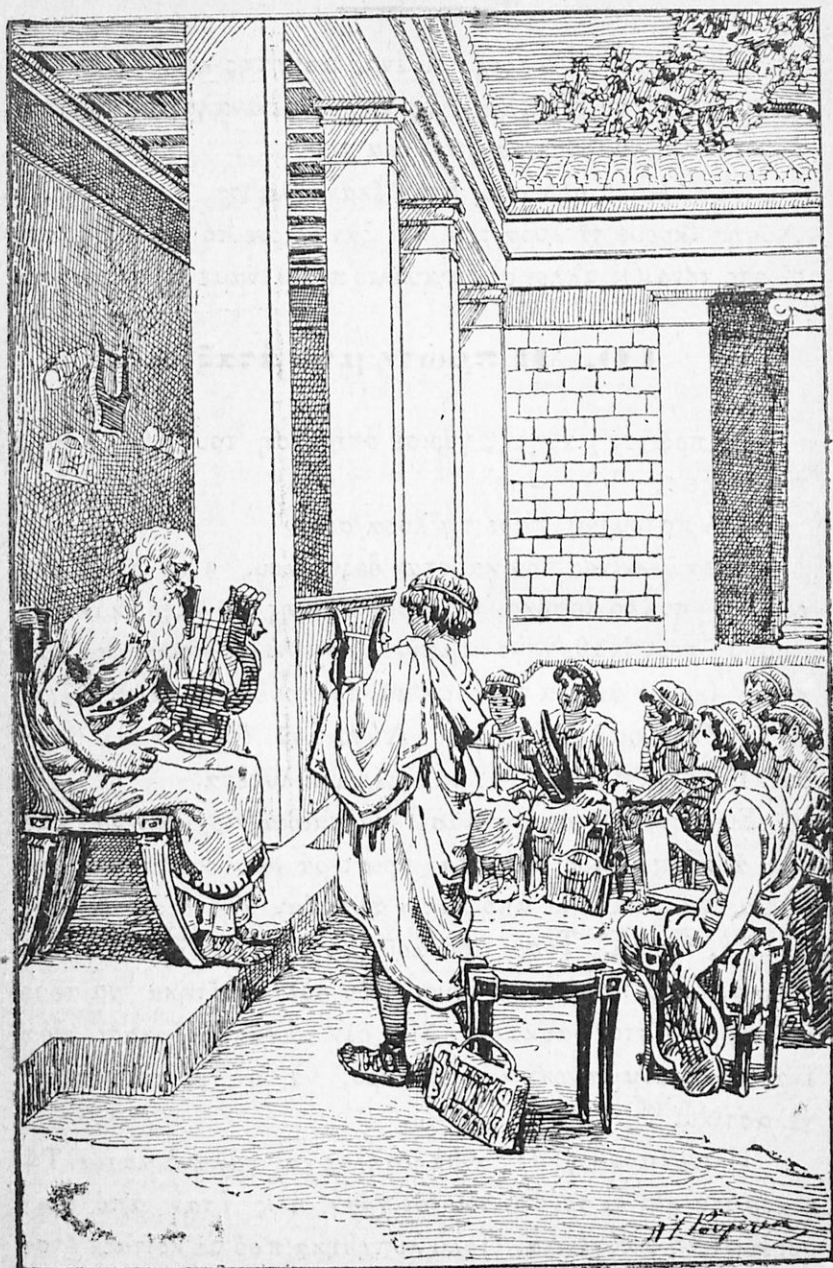
Τὸ εἶδε ἡ γριὰ Ἀγαρίστη καὶ μὲ πῆγε στὴν κάμαρά μου. Μὰ ποῦ νὰ κοιμηθῶ ! Ὅχι μόνο ἡ κάμαρά μου, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ σπίτι μοῦ φαινόταν στενόχωρο. Ποῦ τὸ δικό μας τὸ σπίτι μὲ τὶς μεγάλες κάμαρες, τὶς πλατιεὲς αὐλές, μὲ τὰ φουντωτὰ δέντρα καὶ τὸν ἀνοιχτὸ ὁρίζοντα ! Ὅστούσο σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκα, ἀροῦ ἔβρεξα τὸ προσκέφαλό μου μὲ δάκρυα. Πρῶτὴ φορὰ κοιμόμουν σὲ ξένο σπίτι...

9. Πηγαίνω στὸ σχολεῖο.

Τὸ σχολεῖο μας ἦταν ὅπως καὶ τὸ σπίτι. Μιὰ αὐλὴ τοιχογυρισμένη μὲ στοῖες καὶ φυτεμένη μὲ δέντρα μεγάλα. Δὲ θὰ ἦταν σωστὸ στὴν Ἀττικὴ, ποὺ ἡ καλοκαιρία βαστᾷ σχεδὸν ὅλον τὸ χρόνο, νὰ κλεινόμαστε σὲ τέσσερες τοίχους. Ἄν ἔκανε κάποτε κακοκαιρία πηγαίναμε στὶς στοῖες. Ἐκεῖ κρέμονταν στοὺς τοίχους διάφορα μουσικὰ ὄργανα, λύρες, κιθάρες καὶ ἄλλα.

Πῆγα πολὺ φοβισμένος τὴν πρώτη μέρα στὸ σχολεῖο. Νόμιζα πὼς ὅλοι θὰ πρόσεχαν τὰ φερσίματά μου καὶ τὰ φορέματά μου. Γρήγορα ὁμως κατάλαβα πὼς κανένας δὲν πρόσεχε σὲ μένα. Ὅλοι κοίταζαν τὸ μάθημά τους. Ἔτσι πῆρα θάρρος καὶ ἄρχισα νὰ ἐξετάζω ὅλα γύρω μου.

Ὁ δάσκαλος καθόταν ἀπάνω στὴν ἑδρά· κρατοῦσε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὴ λύρα καὶ μὲ τὸ δεξιὸ του τὸ ἑλεφαν-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ιένιο πλήκτρο. Ἐμπρός του ἕνας μαθητὴς κοίταζε σὲ πά-
 πυρο, ποὺ ἦταν ξεδιπλωμένος ἀπάνω σὲ ἀναλόγιο· τραγου-
 δοῦσε καὶ χτυποῦσε καὶ τὴ λύρα του.

Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, ὅταν ἔκανε λάθος ὁ μαθητὴς, ὁ
 Λύσης ἔκρουε τὴ λύρα του, καὶ ξανάφερνε τὸ μαθητὴ στο
 σωστὸ τόνο. Οἱ ἄλλοι σὲ ἡμικύκλιο περιμέναμε τὴ σειρά μας.

10. Ἡ πρώτη μου ἀταξία.

Ὁ πρῶτος μαθητὴς γύρισε στὴ θέση του. Ὁ Λύσης
 πρόσταξε :

« Ἀριστομένη, πάρε τὴ λύρα σου. »

Ἦταν ἐκεῖνος ποὺ καθόταν δεξιὰ μου. « Ἡ σειρά μου
 σὲ λίγο » συλλογίστηκα. Ὁ Ἀριστομένης δὲν ἤξερε καλὰ τὸ
 μάθημά του. Κάθε λίγο κόμπιαζε· ἔγερνε τὸ κορμί του ἔμ-
 πρός, ἔκρουε ἀδέξια τὴ λύρα καὶ τραγουδοῦσε μὲ τὴ μύτη.
 Ἦταν ὅλως διόλου ἄχαρος ! Αὐτὸ μοῦ ἔδωσε πολὺ θάρ-
 ρος. Πίστευα πὼς θὰ τὰ καταφέρω καλύτερα.

Σιγὰ σιγὰ ἡ τάξη χάλασέ· τὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ κά-
 νουν ἀταξίες. Δυὸ μάλιστα ἀριστερά μου κοίταζαν στὰ
 μάτια τὸ δάσκαλο κι ἀπὸ κάτω ἄλλαζαν κλοτσιές. Καθὼς
 τὸ εἶδα, ἔφριξα. Τόσο ἱερὸ μοῦ φαινόταν τὸ σχολεῖο καὶ
 τόσο ἄπρεπο τὸ φέρσιμό τους, ποὺ συλλογίστηκα νὰ τοὺς
 μαρτυρήσω στὸ δάσκαλο. Μὰ δὲν τὸ ἔκαμα, γιατί εἶδα
 ἕναν ἄλλο συμμαθητὴ μου ἀντίκρυ, νὰ μὲ κοιτάζῃ περι-
 γελαστικά.

Ἦταν ὁμορφος, μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Τὰ
 φορέματα καὶ οἱ τρόποι του ἔδειχναν πὼς ἦταν ἀπὸ ἀρι-
 στοκρατικὴ οἰκογένεια. Πολὺ λυπήθηκα ποὺ μὲ κοίταξε ἔτσι

Κατάλαβε φαίνεται τὴ σκέψη μου, καὶ τί ἔκαμε ; Πῆρε
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὴν πλάκα, ἔγραψε κάτι καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε κρυφά. Ἐγὼ τὴν πῆρα. Ἀμα τὴν πῆρα, κατάλαβα πὼς δὲν ἔκαμα καλὰ· μὰ ἦταν ἀργά. Διάβασα :

«Γράψε μου, σὲ παρακαλῶ, ποιὸς εἶναι ὁ ράφτης σου. Θέλω νὰ κάμω ἓνα χιττῶνα ὁμοιο μὲ τὸ δικό σου.

»ΕΥΦΟΡΙΩΝΑΣ»

Θύμωσα τόσο, πού ἀπὸ τὸ ἓνα λάθος ἔπεσα στὸ ἄλλο. Κάτω ἀπὸ τὰ δικά του λόγια ἔγραψα ἀμέσως :

«Πές μου πὼς λέγεται ὁ δάσκαλος πού σ' ἔμαθε τοὺς τρόπους σου γιὰ νὰ τοὺς σποιδάσω κι ἐγώ.

»ΠΡΟΑΣ».

Τοῦ γύρισα τὴν πλάκα. Διάβασε καὶ γέλασε. Ἄλλος τότε ἄρπαξε τὴν πλάκα, ἔγραψε κάτι, καὶ μοῦ τὴν ξανάδωσε. Τὴν πῆρα πρόθυμα καὶ διάβασα:

«Πρόα, φίλε μου, δὲν εἶσαι δυνατός. Μάθε νὰ χοροῖδεύης, ἂν θέλῃς νὰ τὰ βγάλῃς πέρα μὲ τὸν Εὐφορίωνα.

»ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ».

Ἐκεῖ πού ὅλο ἀναθα ἀπὸ τὸ θυμό, ἄλλος πῆρε τὴν πλάκα κι ἔγραψε :

«Καὶ σύ, Μενεκράτη, ἀντὶ νὰ κολακεύῃς τὸν Εὐφορίωνα, πές του νὰ μάθῃ ὀρθογραφία.

»ΘΕΑΓΕΝΗΣ».

«Α ! ἦρθε καὶ μένα ἡ σειρά μου νὰ γελάσω. Τὰ μάτια τοῦ ὠραίου μαθητῆ ἄστραψαν ἀπὸ θυμό.

«Τί κακὸ βρίσκεις στὴν ὀρθογραφία μου, φθονερέ;» ἔγραψε ἀμέσως.

Ἀπάντηση :

«Μικρά πράματα· ὁ χιτῶνας γράφεται μὲ ἓνα Τ. Τὸν φορεῖς καλὰ, μὰ τὸν γράφεις ἄσχημα !»

Τώρα ἡ πλάκα ἔκανε φτερά· γύριζε ἀπὸ χέρι σὲ χέρι. Κάθε μαθητὴς ἤθελε νὰ γράψῃ κι ἓνα ἔξυπνο πείραγμα.

Μόνον ἓνα παιδί μὲ ζωηρό πρόσωπο καὶ ὑπερήφανη κορμοστασιά ἔμενε ἀκίνητο σὰν ἄγαλμα καὶ πρόσεχε στὸ μάθημα. Εἶχε τὰ μαλλιά του κομμένα σύρριζα· φοροῦσε κοντὸ χιτῶνα μαῦρον ἀπὸ χοντρὸ πανί, καὶ τὰ κόκκινα σπαρτιατικὰ πέδιλα. Θύμωσε, φαίνεται, ποῦ δὲν τὸν ἄφηναν ν' ἀκούσῃ, ἄπλωσε τὸ χέρι του, πῆρε τὴν πλάκα κι ἔγραψε :

«Ντροπή σας, Ἀθηναῖοι ! Πάντα συλλογίζεστε τὰ φορέματα καὶ ποτὲ τὸ καθῆκον.

» Αἰ κίδασ,

II. Ἡ τιμωρία

Ἐκαμὴν ἐντύπωση τὰ λόγια τοῦ Σπαρτιάτη. Ὅλα τὰ παιδιά ἄρχισαν νὰ τὸν ἀγριοκοιτάζουν.

Ἐγὼ ἄρπαξα τὴν πλάκα κι ἐτοιμαζόμουν νὰ σβῆσω τὰ γράμματα. Μὰ ἐκείνη τῇ στιγμῇ φωνάζει ὁ Λύσης :

«Πρόα ! φέρε μου ἀμέσως τὴν πλάκα !»

Ἀστροπελέκι ἂν ἔπερτε στὰ πόδια μου, δὲ θὰ μὲ ξάφνιζε τόσο. Τί νὰ κάμω ; Πῆγα τὴν πλάκα στὸ δάσκαλο καθὼς πῆγαινα ἀκούω πίσω μου φωνὴ θυμωμένη :

«Σβῆσε τα λοιπόν ! Σβῆσε τα, ἀνόητε !»

— «Μενεκράτη, ἂν δὲ σὲ ἀκούῃ ὁ Πρόας, σὲ ἀκούω ἐγώ» εἶπε ὁ Λύσης καθὼς διάβαζε τὴν πλάκα. «Ἡ διὰ γωγὴ σου θὰ μεγαλώσῃ τὴν τιμωρίαν σου». Καὶ ξεκρεμασε τὴν πλάκα ἀπὸ τὸν ἰστίουτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

«Έλα κοντά, Εὐφορίωνα» εἶπε.

Ὁ Εὐφορίωνας σηκώθηκε μὲ χάρη, ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ δέχτηκε στὴν παλάμη, χωρὶς νὰ βγάλη μιλιὰ, ἐννιά δυνατὰ χτυπήματα. Ἐπειτα γύρισε στὴ θέση του, κοίταξε καλὰ τὴν κοκκινισμένη παλάμη του καὶ εἶπε σιγά:

«Ὁ δοῦλος μου, ὁ Θεοσίτης, ξέρεي μία περίφημη ἀλυσφά; αὐριο τὴν αὐγή δὲ θὰ φαίνεται τίποτα!»

—«Πρόα, ἡ σειρά σου» φώναξε ὁ Λύσης, ἀφοῦ κοίταξε τὴν πλάκα.

Πλησίασα καὶ τέντωσα τὸ χέρι μου. Δὲν ἤθελα νὰ φανῶ κατώτερος ἀπὸ τὸν Εὐφορίωνα. Ἀρχίζει τὸ χαλάζι· ἓνα . . . δύο . . . τρία . . ., θεοί, πῶς τσοῦζουν! τέσσερα . . πέντε! Ἄ, μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι σὰν τὴ βέργα τῆς Κορνιθῶς Ἐξι . . . ἐρτά . . τὰ μάτια μου καῖνε. Μὰ βλέπω ἀπάνω μου τὰ μάτια τοῦ Σπαρτιάτη. Ὅχι, δὲ θὰ σοῦ κάμω τὴ χάρη. Ὅχτώ . . ἐννιά! Τελειώσε· δὲν ἔχουσα δάκρυ. Γυρίζω στὴ θέση μου ὑπερήφανα σὰ νικητής.

«Μενεκράτη!» φωνάζει ὁ Λύσης.

Ὁ Μενεκράτης, πρὶν νὰ τὸν χτυπήσῃ, ἀρχισε τὰ κλάματα. Στὸ πρῶτο χτύπημα ἔκαμε κάτι μορφασμούς, πού δὲν μπορέσαμε νὰ κρατήσωμε τὰ γέλια. Στὸ τρίτο στριφογυρίζει σὰ σκυλῆκι· στὸ πέμπτο κλαίει· στὸ ἕβδομο οὐρλιάζει. Τὸν κοιτάζομε ὅλοι μὲ περιφρόνηση.

Γύρισε στὴ θέση του πιὸ σκυρτός ἀπὸ τὴν Ἀγαρίστη. Ὁ Εὐφορίωνας μὲ περιφρόνηση γυρίζει καὶ τοῦ λέει:

«Γιὰ δέκα μέρες δὲ θέλω νὰ σὲ ξέρω. Φέρθηκες σὰν εἰλωτας».

Ἔτσι ἓνας μὲ τὸν ἄλλον ὅσοι γράψαμε στὴν πλάκα γευτήκαμε τὰ καλὰ τῆς μάστιγας, καὶ τελευταῖος ὁ Λυκίδας. Αὐτὸς ὑπόφερε τὰ χτυπήματα σὰν ἀληθινὸς Σπαρτιάτης.

Μόνο πού προσπαθοῦσε νὰ δειξῇ περισσότερο θάρρος ἀπ' ἃ τι ἔπρεπε.

12. Τὸ πρῶτο μου βραβεῖο.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς μάστιγας ἦρθε πάλι τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς. Ὁ Λύσης πῆρε ἓνα τραγούδι, τὸ ἔπαιξε πρῶτα στὴ λύρα, καὶ ὕστερα μᾶς ὑποχρέωσε νὰ τὸ τραγουδήσωμε καθένας στὴ σειρὰ μὲ τὴ λύρα.

Ὑστερα ἀπὸ τὸν Ἀριστομένη κάλεσε ὁ δάσκαλος τὸ Λυκίδα. Ἄρχισε νὰ λήῃ τὸ μάθημά του χωρὶς νὰ σκοντάβῃ πουθενά. Ἐπειτα σ' ἔτι τὸν ἐρωτοῦσε ὁ Λύσης ἀπαντοῦσε πετυχημένα, σύντομα καὶ χτυπητά, σὰ νὰ ἔδινε στρατιωτικὰ παραγγέλματα.

«Πολὺ καλὰ, Λυκίδα, πολὺ καλὰ, παιδί μου. Τιμᾶς τὴν τάξη σου» εἶπε ὁ δάσκαλος καὶ ἀναστέναξε. Γιατὶ ἀναστέναξε, δὲν κατάλαβα.

Ὁ Λύσης κάλεσε ἔπειτα τὸν Εὐρρόιωνα. Τραγούδησε ὦραϊα· ποτὲ δὲν εἶχα ἀκούσει τόσο γλυκιὰ φωνή. Ὅλα τὰ παιδιὰ κρέμονταν ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ὁ Λύσης τὸν κοίταξε μὲ χαρὰ καὶ λύπη μαζί. Μόλις ὅμως ἄρχισε νὰ τὸν ρωτᾷ γιὰ τὸ ποίημα, ὁ Εὐρρόιωνας δὲν ἀπαντοῦσε. Τώρα κατάλαβα. Νὰ τραγουδῇ ἦταν φυσικό του, ὅπως καὶ ν' ἀναπνέῃ. Μὰ νὰ στρωθῇ κάτω νὰ μελετήσῃ, νὰ κουρασθῇ καὶ νὰ ξαγρυπνήσῃ δὲν τοῦ ἄρεσε. Πίστευε πὼς μὲ τὴν ἐξυπνάδα του θὰ τὰ κατάφερνε ὅλα. Μὰ τοὺς θεοὺς! λυπήθηκα κατάκαρδα.

Ὁ δάσκαλος ἄρχισε νὰ ἐξηγῇ μόνος του τὸ τραγούδι. Ἀλλὰ καθὼς οἱ μαθητὲς ἀκούονταν ἀπὸ τὸ ἐκτενὲς αἰετὶ τοῦ παικ-
 τῆς, πέρασε

τὸ μάθημα ποῦ μᾶς εἶχε βάλει. Ἔφρασε στὸ καλύτερο ἐμβατήριον τοῦ Τυρταίου.

Ὁ Λύσης ρώτησε στὸ μέρος αὐτὸ τὸν Εὐφορίωνα, ἀλλὰ δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα του. Ρώτησε καὶ ἄλλους μὲ τὴ σειρά τους· κι ἐκεῖνοι τίποτα· καὶ ὁ Λυκίδας δὲν εἶπε περισσότερα. Δὲν ἔχασε ὅμως τὸ θάρρος του, καὶ εἶπε στὸ Λύση πὼς δὲ μᾶς εἶχε βάλει ὡς αὐτοῦ μάθημα.

«Μὰ ἐσὺ ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρης» εἶπε ὁ Λύσης. Ὁ Λυκίδας κοκκίνισε.

Ὁ Λύσης ἐξέτασε ὅλους μὲ τὸ μάτι καὶ στάθηκε σὲ μένα.

«Ἐσὺ μικρέ, κάτι ἔχεις νὰ πῇς» εἶπε.

Σηκώθηκα ἀμέσως.

«Τὸ ξέρεις τὸ ποίημα;» μὲ ρώτησε.

— «Τὸ ξέρω ἀπέξω».

— «Λέγε το».

Ἀρχισα:

Τί τιμὴ στὸ παλικάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιά
σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιά.
Πόσο λυπηρὸ ν' ἀφήνῃ τὴν πατρίδα τὴ γλυκιά,
τὰ καλὰ του τὰ χωράφια, καὶ νὰ ζῇ μὲ διακονιά!

— «Ἐμπρός! θάρρος!» μοῦ φωνάζει ὁ Λύσης.

Στὴν ἀρχὴ ἡ φωνή μου ἦταν τόσο ἀδύνατη ποῦ μόλις τὴν ἄκουα κι ὁ ἴδιος. Πὼς νὰ τραγουδήσω ὕστερα ἀπὸ τὸν Εὐφορίωνα; Αὐτὸ μὲ πάγωνε. Σιγὰ σιγὰ ὅμως τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ μ' ἔκαναν νὰ πάρω θάρρος καὶ ἐξακολούθησα:

Μὲ γονιὸ νὰ παραδέρνη, μὲ γυναῖκα ὁμορφονιά,
 μὲ γερόντισσα μητέρα καὶ μ' ἀνήλικα παιδιά.
 Κι ἀπ' τῇ στέρηση καὶ φτώχεια ὅπου πάει, ὅπου σταθῇ
 νὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶναι σ' ὅλους ἡ ζωὴ του μισητή.
 Νὰ ντροπιάξῃ τὴ γενιά του, νὰ ντροπιάζεται κι αὐτός,
 καὶ ποτὲ νὰ μὴν τοῦ λείπῃ ἀπ' τὰ στήθη ὁ στεναγμός.
 Τέτοιον ἀνθρώπο καθέννας ζωντανὸν καταφρονᾷ
 μὴδ' ἀφοῦ στὸν τάφο πέσῃ τ' ὄνομά του μελετᾷ.

«Εὖγε!» φώναξε ὁ Λύσης. Ἐγὼ πῆρα πιὸ πολὺ θάρ-
 ρος καὶ τὸ εἶπα ὡς τὸ τέλος, χωρὶς νὰ σκοντάψω που-
 θενά.

Μὲς στὴ μάχῃ ἄς χυθοῦμε ὅλοι μ' ἄφοβη καρδιά·
 στὴ φωτιά, παλικαράδες, γίνετ' ὅλοι ἓνα κορμί,
 στὴ φωτιά μὴν ντροπιαστῇτε σὰ φυγάδες, σὰ δειλοί.
 Λεοντόκαρδο τὸ στήθος καθενός σας ἄς φανῇ,
 τοὺς ἐχθροὺς σας πολεμώντας μὴν ψηφᾶτε τὴ ζωή.
 Τί ντροπὴ! ντροπὴ μεγάλη! ἀπὸ πίσω νάναι ὁ νιὸς
 κι ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος νὰ πεθάνῃ μπροστινός,
 πόχει κάτασπρα τὰ γένια, κάτασπρη τὴν κεφαλὴ,
 καὶ στὰ χώματα ν' ἀφήσῃ τὴν ἀδούλωτῃ ψυχή.
 Ὅλ' οἱ κίνδυνοι, πολέμοι, ὅλοι πρέπουνε στὸ νιό,
 ναί, στὸ νιό πολέμοι πρέπουν, πού τὸ σῶμα ἔχει ἀνθηρό.
 Ἄς ριχτῇ μπροστὰ στὸ γέρο κι ἄσειστος ἄς στυλωθῇ
 καὶ τὰ δόντια του ἄς σφίξῃ, μὲς στὸ αἶμα ἄς κυλιστῇ.

Ὅταν τελείωσα, ὁ Λύσης εἶπε :

«Ντροπὴ σας, νὰ φανῇ ἀνώτερός σας ἓνας νεοφερμέ-
 ρος ἀγρότης. Σὺ, Πρόα, νὰ εὐλογῇς τοὺς γονεῖς σου,
 πού σ' ἐφάρμοξαν ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Στρατιωτικῆς Παιδείας. Πάρσε

αυτό τὸ ἀγαλματάκι τῆς Ἀθηνᾶς. Θὰ ἔχῃς τὴν τιμήν νὰ τὸ φορῇς ὅλη τὴν ἡμέρα, γιατί σου ἀξίζει· σὺ μόνος ἐδειξες πῶς καὶ μόνος σου καταγίνεσαι στὰ γράμματα.

Καὶ μοῦ πέρασε στὸ λαιμὸ τὸ ἀγαλματάκι κρεμασμένο ἀπὸ ἓνα λουρί. Ἐγὼ εἶχα μεγάλη χαρά. Ἀμέσως ὁ νοῦς μου πέταξε στὸν παπποῦ καὶ στὸν πατέρα μου. Πῶς θὰ χαροῦν ἅμα τὸ μάθουν!

13. Ὁ πρῶτος μου φίλος.

Τὸ μάθημα τελείωσε. Ἐξω παιδαγωγοὶ καὶ δοῦλοι περίμεναν τὰ παιδιὰ πού σκόλαζαν. Τέσσερες περίμεναν τὸν Εὐφορίωνα. Στὸν ἓνα ἔδωσε τὸν αὐλό του, στὸν ἄλλο τὸ φιλντισένιο χάρακά του, στὸν τρίτο τὸ πανωφόρι του καὶ στὸν τέταρτο δὲν ξέρω τί.

Ἐγὼ ζαλισμένος ἀπὸ τὴ χαρά μου, καθὼς ἔβγαίνα, σκόνταψα ἀπάνω στὸν Εὐφορίωνα καὶ κυλιστήκαμε μαζί κάτω.

Τὰ παιδιὰ ξεκαρδίστηκαν στὰ γέλια. Ἐκεῖνος μ' ἔβρισε χωριάτη. Ἐγὼ τὸν ἐχαιρέτησα καὶ ἔφυγα ντροπιασμένος. Δὲν εἶχα ἀκόμη στρίψει στὸ δρόμο καὶ νὰ σου ὁ Θεαγένης.

«Ποῦ κάθεται ;» μὲ ρώτησε.

— «Στῆς χήρας Ἀγαρίστης».

— «Ἀπὸ κεῖ περνῶ, ἅμα γυρίζω ἀπὸ τὸ σχολεῖο».

— «Τότε πᾶμε μαζί».

— «Εἶσαι ἀπὸ τὰ χωριά ;» μὲ ξαναρώτησε.

— «Ναί» τοῦ εἶπα.

— «Πῶς σοῦ φαίνεται ἡ Ἀθήνα ;» μὲ ρωτᾷ.

— «Πολὺ πολὺ ὁμοιωτὴ» τοῦ ἀπάντησα. «Ὅταν εἶδα

τὸν Παρθενῶνα θυμῆθηκα τὰ λόγια τοῦ παπποῦ μου, πὼς ἡ πόλη ἔχει πολλὰ καὶ θαυμαστὰ καλλιτεχνήματα. Μοῦ φάνηκε... ὦ! δὲν μπορῶ νὰ σοῦ τὸ παραστήσω!...»

— «Σᾶς εἶδα πού γυρίζατε χτῆς στήν πόλη. Παππούς σου ἦταν ἐκεῖνος μὲ τὰ μακριὰ ἄσπρα γένια;»

— «Ναί· ὁ ἄλλος ἦταν ὁ Νικίας, ὁ πατέρας μου».

— «Τοῦ μοιάζεις. Εὐτυχισμένος εἶσαι πού τοὺς ἔχεις καὶ τοὺς δύο. Ἐγὼ δὲν ἔχω γονεῖς».

— «Κανένα;»

— «Κανένα!»

— «Καὶ ποῦ ζῆς;»

— «Στὸ γιατρό Διόδωρο, τὸν κηδεμόνα μου· μὰ δὲν τὸν ἀγαπῶ. Μόλις μεγαλώσω θὰ φύγω μὲ τὰ πολεμικὰ καράβια».

Ὅσο πηγαίναμε τόσο ἐβλεπα πὼς δὲν εἶχαμε τὴν ἴδια ἀνατροπὴ. Ἐγὼ περπατοῦσα στὸ δρόμο μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, καθὼς μὲ εἶχε μαθημένο ὁ παππούς. Ἄν ἄπαντοῦσα κανέναν ἡλικιωμένο τοῦ ἔκανα τόπο νὰ περάσῃ. Καὶ μιλοῦσα χωρὶς ξεφωνητὰ καὶ χωρὶς χειρονομίες. Ὅλο τὸ ἀντίθετο ἐκεῖνος. Ἀρχισα ὅμως νὰ τὸν συμπαθῶ, γιὰ τὴ μεγάλη του δυστυχία. Κατάλαβα πὼς θὰ γινόταν ὁ καλύτερος φίλος μου.

14. Ἡ Γλυκέρα μὲ μαθαίνει νὰ φορῶ τὸ χιτῶνα σὰν Ἀθηναῖος

Ἐτρεξα στήν κάμαρά μου, πλύθηκα, χτενίστηκα, καθάρισα τὸ χιτῶνα μου καὶ τὰ σαντάλια μου, γιὰ νὰ παρουσιαστῶ ὅπως πρέπει στήν Ἀγαρίστη. Ποτὲ ἡ μητέρα μου δὲ μὲ ἄφηνε νὰ παρουσιάζωμαι μπροστὰ τῆς ἀκάθαρτος ἢ ἀκαταρτιστοῦ ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Καθώς ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν κάμαρα βλέπω τὴν Ἀγαρίστη, ποὺ ἐρχόταν νὰ βγάλῃ νερό ἀπὸ τὸ πηγάδι. Ἐβγάλει νερό, γέμισε τὴν πήλινη στάμνα, μὰ ὅταν θέλησε νὰ τὴ σηκώσῃ, τὰ χέρια τῆς ἔτρεμαν. Τρέχω κοντά της.

«Ἄφησε νὰ τὸ πάω ἐγώ» τῆς λέω. Καὶ πρὶν προφτάσῃ νὰ μ' ἐμποδίσῃ, σήκωσα τὴ στάμνα καὶ τὴν πῆγα στὸ μαγειρειό. Ἡ χήρα στάθηκε καὶ μὲ κοίταξε ξαρνισμένη.

«Νὰ ζήσης, παιδί μου, ποὺ τιμᾷς τὰ γερατειά» εὐχήθηκε ἡ γριά. «Φέρθηκες σὰ Σπαρτιάτης». Καὶ μ' ἔστειλε νὰ φωνάξω τὴ Γλυκέρα.

Τὴ βρῆκα γονατισμένη νὰ δουλεῦῃ ἓνα πέτρινσ ἄγαλμα. Φοροῦσε μιὰ μακριὰ ποδιά ἀπὸ χοντρό σκοῦρο πανί καὶ εἶχε τὰ μαῦρα τῆς μαλλιά δεμένα μὲ ἄσπρη κορδέλα.

Καθὼς τὴν εἶδα ἔτσι ἀρρωσιωμένη στὴ δουλειά της, δὲ θέλησα νὰ τὴν ἐνοχλήσω· πῆγα σιγὰ καὶ στάθηκα πίσω της. Ἀπάνω ἀπὸ τοὺς ὤμους τῆς ἔβλεπα τὴ δουλειά της. Εἶχε χρωματίσει τὸ χιτῶνα τριανταφυλλένιο καὶ τίς φούντες τοῦ ἄλλες χρυσῆς κι ἄλλες πράσινες. Τὸ πανωφόρι τὸ ἄρρησε ἄσπρο καὶ ἀπὸ μέσα τὸ χιτωνίσκο ἀνοιχτὸ οὐρανί. Τέσο μοῦ φάνηκαν ταιριασμένα τὰ χρώματα, ποὺ ξέχασα τί πῆγα νὰ κάμω. Σήκωσε ἐκείνη τὰ μάτια καὶ μὲ κοίταξε.

«Γλυκέρα, τῆς εἶπα, μ' ἔστειλε ἡ Ἀγαρίστη νὰ σὲ φωνάξω γιὰ τὸ φαγί».

— «Ἀπὸ τῶρα!» ἔκαμε.

— «Δὲν πεινᾷς;»

— «Ὁχι».

Ἐλαφρὸς βῆχας ἔσεισε τὸ ἀδύνατο κορμί της. Τὰ μάγουλά της κοκκίνισαν· ἔπειτα πάλι κιτρίνισε. «Ἄς πᾶμε» εἶπε.

Οἱ γυναῖκες μὲ ρώτησαν στο τραπέζι πῶς μοῦ φάνηκε τὸ σχολεῖο. Τὰ διηγήθηκα ὅλα. Ὅταν τοὺς εἶπα τοὺς φόβους μου γιὰ τὸ ντύσιμό μου, ἡ Γλυκέρα μὲ κοίταξε μὲ χαμόγελο.

«Δὲν εἶναι πολὺ κακὸς ὁ χιτῶνας σου, λέει, ἀλλὰ τὸν φορεῖς κάπως ἀσυνήθιστα γιὰ τὸν τόπο μας».

— «Ἀσυνήθιστα!... Δὲ βλέπω τὴ διαφορά».

— «ὦ! μικρὰ πράματα! Σήκωσέ τον ἔτσι. Κάμε τον νὰ φουσκώνη στὴ μέση... Νά, τώρα ἤρθε καλὰ! Ἀκόμη κι ὁ Εὐφορίωνας δὲ θὰ τοῦ βρῇ φεγάδι!»

— «Καὶ τὸ ἱμάτιο;» ρώτησα ἀνήσυχα.

— «Ἄ! αὐτὸ θέλει περισσότερὴ τέχνη» εἶπε ἡ κόρη. «Ἐλα νὰ σὲ μάθω νὰ τὸ ρίχνης στὴν πλάτη σου ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι μας».

15. Γνωρίζω γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἀγαπημένο Μελάνιο τῆς Γλυκέρας

«Ἀλήθεια! εἶπε ἡ Γλυκέρα, ἀπόψε θὰ ἔχωμε πανηγύρι μὲ τὰ δῶρα τῆς μητέρας σου. Θὰ κάμω γλυκά».

— «Ξέρεις νὰ κάνης γλυκά σὰν τὴ μάνα μου;»

— «Μπορεῖ» εἶπε. «Πήγαινε νὰ μοῦ φέρης τὴ σακούλα μὲ τὸ ἀλεύρι, ποὺ εἶναι στοὺς μεγάλο καλάθι. Ὅστερα δώσε μου τὸ δοχεῖο μὲ τὸ μέλι· πήγαινε στὴν αὐλὴ νὰ ἰδῆς ἂν ἔκαμαν οἱ κότες αὐγά».

Ἐτρεξα χαρούμενος καὶ γύρισα σὲ λίγο μὲ ἑρτὰ φρέσκα αὐγά.

Ἡ Γλυκέρα κοσκίνισε τὸ ἀλεύρι, ἔσπασε τ' αὐγά, ἀνακάτωσε καὶ μέλι καὶ χτύπησε τὸ χυλό. Ἔβαλε στὴν ἀρχὴ σταφίδες, ἔπειτα κοπανιστὰ μύγδαλα, καὶ ζύμωσε τὸ ζυ-

μάρι της με τέχνη. Ἐπειτα τὸ ἔβαλε στὸ τραπέζι, πῆρε τὸν πλάστη καὶ τὸ ἔβγαλε φύλλο φιλό. Ἐγὼ κοιτάζα.

«Τί στέκεις καὶ κοιτάζεις;» με ρώτησε χαμογελώντας· «βοήθησε καὶ σύ, ἄλλιώς δὲ θὰ φῶς».

— «Τί νὰ κάμω;»

— «Νά, δώσε μου ἐκείνη τὴ μαρμαρένια κούπα!» Τῆς τὴν ἔδωσα· τὴ γύρισε ἀνάποδα καὶ πατώντας τὴν ἀπάνω στὸ φύλλο ἔκοψε δώδεκα δίσκους καὶ τοὺς αλείφει με τὸν κρόκο τῶν αὐγῶν.

Ἐξάρνα ἀνοίξε σιγὰ ἡ πόρτα καὶ μπῆκε στὸ μαγειρειὸ ἓνα ζῶο κατὰμαυρο, με τρίχωμα πυκνὸ καὶ γυαλιστερό. Κρατοῦσε τὴν οὐρά του ψηλά. Τὰ μάτια του ἦταν ὅμοια με δυὸ χρυσῆς σπιθάτες πέτρες. Πῆγε κοντὰ στὴ Γλυκέρα καὶ ἄρχισε νὰ τρίβεται στὰ φουστάνια τῆς νιαουρίζοντας. Ἐγὼ τρόμαξα καὶ τραβήχτηκα στὴ γωνιά.

«Τί ζῶο εἶναι αὐτό, Γλυκέρα;» φώναξα.

Ἐκείνη ἔβαλε τὰ γέλια.

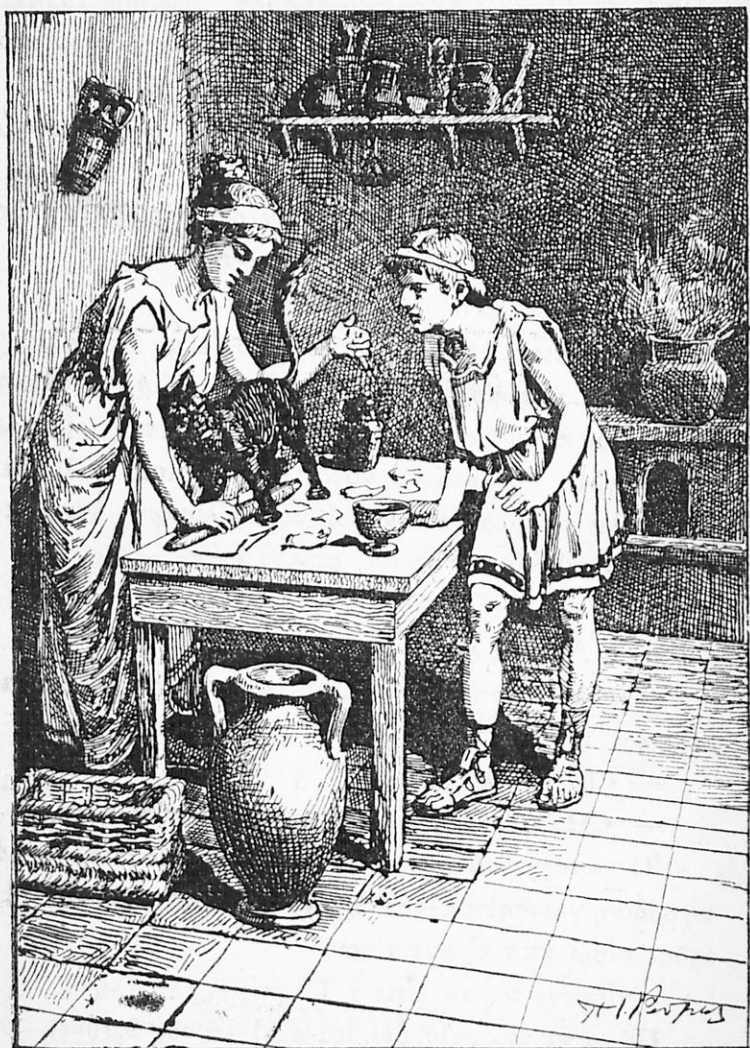
«Πῶς; εἶπε, δὲν ξέρεις τὸ γάτο μου; Μὴ φοβᾶσαι καὶ δὲν πειράζει».

— «Ὁρατο ζῶο» εἶπα χωρὶς νὰ βγῶ ἀπὸ τὴ γωνιά μου. «Ποτὲ δὲν ἔχω ἰδεῖ τέτοιο. Καὶ ἀπὸ ποῦ τὸ ἔχεις».

— «Ὁ πατέρας μου ἔφερε τὴ μάνα του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο».

Ὁ γάτος με χαριτωμένο πήδημα βρέθηκε ἀπάνω στὸ τραπέζι καὶ μ' ἐλαφρὸ νιαούρισμα, ποὺ ἔμοιαζε με παράκληση, πάτησε τὸ ὠραιότερο κομμάτι ἀπὸ τὰ γλυκά.

«ὦ, τὰ γλυκά μου» φώναξε ἡ κόρη. «Διῶξε τον, πάρε τον λοιπὸν, Πρία! Δὲν πιστεύω νὰ τὸν φοβᾶσαι».

Τὸν ἐφοβόμουν· ἀλλὰ τὸν ἄρπαξα. Ἀμέσως ἔβγαλε δυνατὴ φωνή, καὶ ἀνατρίχιασα. Κάποιο δυνατό τσούξιμο καὶ ἓνα μούδιασμα γλυκὸ ἔνιωσα σὲ ὅλα μου τὰ μέλη.

«Ἀφῆσέ τον! θὰ σὲ στραβώσῃ!» μοῦ φωνάζει ἡ Γλυκέρα.

Τὸν παράτησα. Κοιτάζω τὰ χέρια μου· ἦταν ξεσκισμένα.

«Ἐχει φοβερά δόντια» εἶπα.

— «Δόντια!... εἶναι τὰ νύχια του» εἶπε ἐκείνη μὲ γέλια. «Ἐρεῖ νὰ ὑπερασπίζεται, μὰ εἶναι καλὸς ὁ Μελάνιος. Δὲ θὰ σοῦ κάνῃ κακὸ, ἀν δὲν τὸν κακομεταχειρίζεσαι».

— «Μὴ φοβᾶσαι γι' αὐτό. Ὁ παππούς μ' ἔμαθε ν' ἀγαπῶ ὅλα τὰ ζῶα... Μὰ κοιτάξε, Γλυκέρα, ἄρῃσε τὸ σημάδι τοῦ ποδιοῦ του ἀπάνω στὸ γλυκὸ».

— «Τὸ διάλεξε γιὰ δικό του».

— «Ἀγαπᾶ λοιπὸν τὰ γλυκά;»

— «Ὅσο καὶ σὺ. Τρελαίνεται γιὰ τὸ γάλα, γιὰ τὰ μέλι καί... γιὰ τὰ ψάρια».

— «Τὰ τρώει ψητά;»

— «Ὡμά, ψητά, ὅπως τὰ βρῇ δὲν τ' ἀρῇνει.»

Ὁ γάτος τραβήχτηκε σὲ μιὰ ἡλιολουσμένη γωνιά. Μὲ τὴ ρόδινη γλωσσίδα του ἔβρεχε τὸ πόδι του καὶ τὸ περνοῦσε πίσω ἀπὸ τ' αὐτιά του.

«Νίβεται τώρα» εἶπε ἡ Γλυκέρα.

Πῆγα νὰ τὸν χαϊδέψω, μὰ ὁ Μελάνιος ἔφρευγε.

«Γλυκέρα, νομίζω πὼς δὲ μὲ θέλει» τῆς εἶπα πειραγμένος.

— «Ἴσως. Προσπάθησε νὰ γίνῃς φίλος του. Μάθε ὅμως πὼς τὰ ζῶα αὐτὰ εἶναι ἰδιότροπα καὶ δύσκολα κερδίζεται ἡ ἀγάπη τους. Δὲν εἶναι εἰσὶ, Μελάνιε;»

— «'Εσένα ὁμως σ' ἀγαπᾷ, Γλυκέρα».

— «Ποιὸς ξέρει. Ὁ πατέρας μου ἔλεγε πὼς τὸ μόνο πού ἀγαποῦν οἱ γάτοι εἶναι ὁ ἑαυτὸς τους. Μᾶς κολακεύουν γιὰ νὰ καλοπερνοῦν».

— «Ἄν εἶνε ἔτσι ἀγαπῶ περισσότερο τοὺς σκύλους».

— «Ὁ σκύλος βέβαια εἶναι πιστὸ ζῶο. Φυλάγει τὸ σπίτι, τὰ κοπάδια, τὰ παιδιά. Μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ τυρλό, κυνηγᾷ καὶ φέρνει τὸ κυνήγι στὸν ἀρέντη του».

— «Κι ὁ γάτος;»

— «Ὁ γάτος εἶναι το πιὸ ἀνυπάκουο ζῶο, ἔλεγε ὁ πατέρας. Κυνηγᾷ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Δὲ συλλογίζεται τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ τρώῃ καὶ νὰ κοιμᾶται».

Ἡ Γλυκέρα σκούπισε τὰ χέρια της.

«Τί; ἔτοιμα τὰ γλυκά;» ρώτησα.

— «Περίμενε» εἶπε. «Θὰ φηθοῦν πρῶτα. Μὰ μοῦ φαίνεται, καημένε Πρόα, θὰ σοῦ φανοῦν ξινά».

— «Γιατί;»

— «Γιατί δὲ μελέτησες τὸ μάθημά σου».

— «Θὰ μελετήσω τὸ βράδυ. Τώρα ἔχομε παλαίστρα».

— «Πήγαινε λοιπὸν καὶ νὰ κάμῃς γρήγορα. Μὴν ἔχεις τὸ νοῦ σου στὰ γλυκά».

16. Στὴν παλαίστρα.

Ἡ παλαίστρα τοῦ Ἑρμογένη ἦταν μιὰ πλατεῖα, τοιχογυρισμένη μὲ λιθάρια πελεκητὰ καὶ σκεπασμένη μὲ καθρόπανο. Στὴν πόρτα βρῆκα τὸ Θεαγένη καὶ μπήκαμε μαζί. Σάστισα ὁμως ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν πολὺ καὶ τὴ βοή του. Παιδιά, ἔφηβοι, μεσόκοποι καὶ γέροι εἶχαν μαζευτῇ ἐκεῖ. Ἄλλοι πάλευαν, ἄλλοι πηδοῦσαν· ποιὸς ἔρριχνε τὸ

δισκο, ποιὸς τὸ ἀκόντιο. Κοντὰ στὸ ἀποδυτήριο ἓνας ὄμιλος ἀπὸ παιδιὰ ἔπαιζαν τὰ πεντόβολα. "Αλλὰ παρέκει ἔπαιζαν μονὰ ζυγά, μὲ ἀστράγαλους ποὺ τοὺς ἔπαιρναν ἀπὸ κορινάκια. Ὁ Θεαγένης μοῦ ἔδειξε τὸν Εὐρόριωνα καὶ τὸν πατέρα του τὸ Λεωκράτη. Ἦταν σ' ἓναν ὄμιλο ἀπὸ ἀντρες καὶ ἐφήβους. Προχωρήσαμε πρὸς τὰ κεῖ καὶ σταθήκαμε λίγο παράμερα.

Ὁ Λεωκράτης κάτι ἔλεγε στοὺς φίλους του καὶ χειρονομοῦσε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δείξῃ τὰ χοντρά δαχτυλίδια ποὺ φεγγοβολοῦσαν στὰ δάχτυλά του. Καὶ οἱ ἄλλοι γελοῦσαν μὲ τὴν καρδιά τους· φαίνονταν εὐτυχισμένοι. Ἀλλὰ πῶς πολὺ ἓνας κοντόχοντρος ἀνθρωπάκος μὲ τριμμένο καὶ ξεθωριασμένο ἱμάτιο.

«Πολὺ δυνατὰ γελᾷς, Πασίωνα» γύρισε καὶ τοῦ εἶπε δυσχερستهμένος ὁ Λεωκράτης. «Φύλαξε τὴν ὄρεξή σου γιὰ τὸ τραπέζι· ἐκεῖ θὰ εἰπῶ περισσότερα ἀστεῖα».

— «Τὸ καθετὶ ποὺ θὰ μᾶς πῆς, ἄρχοντά μου, εἶναι ἀμβροσία καὶ νέκταρ» εἶπε ὁ Πασίωνας.

Ὁ Θεαγένης μοῦ λέει πὼς ὁ Πασίωνας εἶναι πατέρας τοῦ Μενεκράτη, τοῦ συμμαθητῆ μας. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ βλέπομε τὸ Μενεκράτη νὰ τρέχῃ κατακόκκινος, νὰ τραβᾷ ἀπὸ τὸ ἱμάτιο τὸν ἀνθρωπάκο καὶ κάτι νὰ τοῦ λήῃ στὸ αὐτί. Δὲ θέλησα ν' ἀκούσω καὶ τραβήχτηκα. Εἶδα ὅμως τὸν Πασίωνα νὰ θυμῶνῃ καὶ νὰ τὸν σπρώξῃ ἔτσι ποὺ παρολίγο νὰ τὸν ρίξῃ κάτω. Ἐπειτα ἔτρεξε στοὺς φίλους του καὶ πρὶν ἀκούσῃ τί ἔλεγαν ἄρχισε νὰ γελᾷ.

«Γιατί ὁ Πασίωνας γελᾷ, ἀφοῦ δὲ φαίνεται νὰ ἔχῃ ὄρεξῃ;» ρώτησα τὸ Θεαγένη.

— «Δὲν κατάλαβες; γελᾷ γιὰ νὰ φάῃ. Πατέρας καὶ νιὸς εἶναι παρὰ τὸν πόνο τοῦ σπινθίου τοῦ Λεωκράτη. Πρῶτύτερα

θύμωσε ὁ πατέρας, γιατί ὁ Μενεκράτης δὲν τὰ κατάφερε νὰ πάρη ἀπὸ κεῖ πού τὸν ἔστειλε μερικὰ χρήματα».

— «Πῶς τὸ ξέρεις;» ρώτησα.

— «Ἔ, δὲν εἶναι δὰ καὶ μυστικό. Αὐτὸ γίνεται κάθε μέρα» μοῦ ἀπάντησε ὁ Θεαγένης.

Στὸ μεταξύ μᾶς πλησίασε ὁ Εὐφορίωνας.

«Καθὼς βλέπω τοῦ ἀρέσουν τοῦ πατέρα σου οἱ κόλακες» τοῦ εἶπα σιγά.

— «Γιατί ὄχι; εἶναι συνήθεια στὴν ἀριστοκρατία».

— «Ἄν εἶναι ἔτσι, ποτέ μου δὲ θὰ ἤθελα ν' ἀνήκω σ' αὐτὴ τὴν τάξη. Κι ἐσένα σοῦ ἀρέσουν;»

— «Πρέπει νάχω κι ἐγὼ τὸν ἀκόλουθό μου!»

17. Παρουσιάζομαι στὸν Ἑρμογένη

«Ἄδειασε ἡ κονίστρα· δὲν μπαίνομε;» προτείνει ὁ Θεαγένης.

Καθὼς μπαίναμε, ὁ Μενεκράτης ἔτρεξε νὰ πάρη τὸ ἱμάτιο τοῦ Εὐφορίωνα.

«Στοιχηματίζω πῶς δὲν ξέρεις ἀπὸ τὰ γυμνάσια τῆς παλαιστρας» εἶπε τὸ ἀρχοντόπουλο πειραχτικά.

— «Θέλεις νὰ δοκιμάσης;» εἶπα καὶ πῆρα στάση παλαιστῆ.

— «Ἀργότερα» λέει μὲ χαμόγελο. «Θὰ σὲ μιλῶσῃ ὁ γυμναστής, ἂν ἀρχίσῃς τὰ γυμνάσια πρὶν τὸν χαιρετήσης. Νάτος!»

Μοῦ ἔδειξε ἓνα ψηλὸν ἄντρα ντυμένο κατακόκκινα· ἔρατοῦσε ἓνα διχαλωτὸ ραβδί.

«Χαῖρε, Ἑρμογένη» εἶπε ὁ Εὐφορίωνας, ἄπλωσε τὸ δεξιὸν χερί καὶ λύγισε χαριτωμένα τὸ κορμί του ἐμ-

πρὸς τὸ γυμναστή. «Σοῦ συσταίνω ἓνα νέο μαθητή, ποῦ ἐρχεται ἀπὸ τὰ χωριά».

Ὁ γυμναστής μὲ κοίταξε ἀπὸ πάνω ὡς κάτω. Ἐπειτα, ἀροῦ μοῦ ἔδειξε τὸ ἀποδυτήριο, πρόσταξε: «γδύσου!»

Πῆγα καὶ ξαναγύρισα ὁλόγυμνος. Ὁ γυμναστής μὲ κοίταξε προσεχτικὰ κι ἐγὼ στριφογύριζα μπροστά του σὰν κούκλα.

«Ἄ! εἶπε, σῶμα κανονικὸ καὶ ἀρκετὰ γυμνασμένο. Ἡ στάση δὲν εἶναι ἀσχημὴ. Πόσων χρονῶν εἶσαι;»

— «Ἄεκα».

— «Σὲ τί γυμναζόσουν ὡς τώρα;»

— «Γνωρίζω τὸ πάλεμα καὶ τὸ τρέξιμο».

— «Τὸ πῆδημα;»

— «Λίγο».

— «Τὸ δίσκο;»

— «Διόλου».

— «Τὸ ἀκόντιο;»

— «Κι αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω».

— «Καλύτερα ποῦ δὲν τὰ ξέρεις παρὰ νὰ τὰ ἤξερες ἀσχημα. Πῶς σὲ λένε, μικρέ;»

— «Πρόας τοῦ Νικία».

18. Πηλεύω μὲ τὸ Θεαγέννη.

Ἀροῦ μὲ κοίταξε ἄλλη μιὰ φορὰ ὁ Ἑρμογένης, γύρισε στὸ Θεαγέννη καὶ εἶπε:

«Θεαγέννη, εἶσαι ἐνάμισυ χρόνο μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Πρόα. Θέλω νὰ σῆς δῶ νὰ παλεύετε μαζί».

Ὁ Θεαγέννης μὲ πῆρε καὶ πῆγάμε ν' ἀλειφτοῦμε λάδι. Ἦταν ἐπὶ τῶν δαυλῶν ποὺ περνοῦσαν ν' ἀλείβουν τὰ σώ-

ματα τῶν παλαιστῶν ἢ νὰ σπρουγγίσουν τὸν ἰδρωτὰ ἐκείνων ποὺ τελείωναν. Μεγάλοι λουτήρες μὲ ζεστό ἢ κρύο νερό ἦταν τοποθετημένοι στοὺς τοίχους. Ἐκεῖ μέσα ἄλλοι λούζονταν, ἄλλοι ἔξυναν τὸν ἄμμο ἀπὸ τὸ σῶμα τους, καὶ ἄλλοι πρὶν νὰ βγοῦν ἀλείφονταν μὲ μῦρα. Μικροὶ δοῦλοι ἔτρεχαν ἀπάνω κάτω, ἔλυναν τὰ σαντάλια τους ἢ ἔφερναν τὰ φορέματά τους ἀπὸ τὸ ἀποδυτήριον.

Ἡ κονίστρα στρωμένη μὲ φιλό φιλό ἄμμο, ἐπίτηδες φερμένο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀπλωνόταν ἐμπρὸς μας σὰν ξανθὸ βελουδένιο χαλί. Σταθήκαμε στὴ μέση μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στῆθος. Λάμπανε ἀπὸ τὸ λάδι σὰν ἀτσάλεια ἀγάλματα. Δείλιασα ποὺ εἶδα νὰ συνάζονται γύρω μας τόσοι ἄνθρωποι. Σήκωσα τὰ μάτια στ' ἀγάλματα τοῦ Ἱερακλῆ καὶ τοῦ Ἑρμῆ, ποὺ στέκονταν μὲ τάξη σὲ διπλὴ γραμμὴ γύρω στὴν κονίστρα καὶ μέσα μου παρακάλεσα : «Βοηθήστε με, θεοί, στὸ πρῶτό μου πάλεμα».

Πιανόμαστε στὰ χέρια. Σμίγουμε μέτωπο μὲ μέτωπο καὶ φέρνομε ἀργὰ γύρω, σὰ δυὸ τραγιά ποὺ χτυπιοῦνται. Τὰ χέρια μας στὴν ἀρχὴ πιάνουν ἐδῶ καὶ κεῖ ἀπαλὰ σὰ νὰ χαϊδεύουν· τὰ πρόσωπά μας χαμογελοῦν. Μὰ πρέπει ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ ρίξη χάμω τὸν ἄλλον. Σιγὰ σιγὰ τὰ δάχτυλα σφίγγονται, τὰ πρόσωπα κοκκινίζουν, τὸ ἀντιπάτημα ἀκούεται βαρὺ - ντούπ ! - καὶ τὸ χαμόγελο ἔσδῃσε ἀπὸ τὰ χεῖλη. Ἡ ἀναπνοὴ μας ἀρχίζει νὰ δυναμώνη. Ἐλα ὅμως, ποὺ δὲν ἔχω συνηθίσει τὸ λάδι ! Στὴν ἐξοχὴ μας, πρὶν νὰ παλέψωμε κυλιόμαστε στὸ χῶμα· ἔτσι βρίσκεις νὰ πιαστῆς γερὰ. Μὲ τὸ λάδι ποῦ νὰ πιαστῆς; Σφίγγω τὰ δάχτυλα, μὰ ὁ Θεαγένης μοῦ ξεφεύγει σὰ χέλι. Τώρα ὁ γυμναστής προστάζει καὶ γύνουν νερὸ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας.

«Έλα τώρα νά σταθῆς στὴ λάσπη! Ὅσο πατῶ γερά, τόσο γλιστράω. Ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ Θεαγένης, ὅπου πατήση ριζώνει. Τέλος κυλίσουμε στὴν κονίστρα· ἔρθα ἀπὸ κάτω. Τί νά κῆμω; Ἀρπάζω μιὰ χούρτα ἄμμο ξερό καὶ τὸν ρίχνω ἀπάνω του. Ἐκεῖ γαντζώνομαι, μὰ τοῦ κάκου. Ὁ συμμαθητῆς μου εἶναι χεροδύναμος, καὶ τὸν νιώθω νά κάθεται ἀπάνω μου σὰ μυλόπετρα. Βάσταξα ὅσο μπόρεσα, τέλος ἔραγαν οἱ πλάτες μου χῶμα.

«Ἐχασες τὴν πρώτη» λέει ὁ Θεαγένης γελαστός. Παίρνομε λίγη ἀναπνοή καὶ ξαναρχίζουμε. Αὐτὴν τη φορά κατώρθωσα νά τὸν ρίξω, μὰ τί τὰ θέλεις; Ὅταν τελείωσε τὸ πάλεμα ὁ Θεαγένης ἦταν νικητής. Καὶ τὶς τρεῖς φορές οἱ πλάτες μου ἔραγαν χῶμα.

«Εὖγε!» μοῦ λέει ὁ Ἑρμογένης, πάλεψες πολὺ καλὰ. «Ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας σας ὁ Θεαγένης εἶναι ὁ πιὸ δυνατὸς παλαιστής».

— «Ἀλήθεια! δὲν περίμενα νά εἶσαι τόσο δυνατὸς» μοῦ λέει ὁ Θεαγένης. Καὶ μὲ συμβούλεψε νά κυλιστῶ στὸν ἄμμο καὶ νά τὸν ἀρήσω νά ξεραθῇ ἀπάνω μου. Φράζει, λέει, τοὺς πόρους τῆς ἐπιδερμίδας κι ἐμποδίζει τὰ κρυολογήματα.

19. Πήδημα καὶ Δισκοβολία

Ὁ Ἑρμογένης θέλησε νά μᾶς δοκιμάσῃ καὶ στὸ πῆδημα. Ὁ ἀγωνιζόταν καὶ ὁ Εὐφορίωνας. Ἐγὼ χάρηκα· ἤξερα πὺς τὸ ἐλαφρὸ κορμὶ ὅσο χάνει στὸ πάλεμα, τόσο κερδίζει στὸ πῆδημα. Μὰ κι ἐδῶ τὴν ἔπαθα. Πήδησα στὸ μᾶκρος, μὰ ἔμεινα πίσω ἀπὸ τὸ Θεαγένη καὶ τὸν Εὐφορίωνα. Πήδησα στὸ ὕψος, καὶ πέρασα καὶ τοὺς δύο.

«Τὸ δίσκο τώρα!» προστάζει ὁ Ἑρμογένης.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Δὲν ἤξερα τί πρᾶμα εἶναι ὁ δίσκος· ἐμεῖς στήν ἐξοχή ρίχναμε τὸ λιθάρι. Βλέπω καὶ μοῦ βάζει στὰ χέρια ἓνα στρογγυλὸ κομμάτι χάλκωμα, ρουσκιωτὸ στὸ κέντρο, ποὺ ἔλαμπε σὰ χρυσάφι. Ἦταν τόσο βαρὺς, ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ τὸν κρατήσω. Γλίστρησε καὶ κύλησε μακριὰ μου, σὰ νὰ ἦταν ζωντανός. Τὰ παιδιά ἔβαλαν τὰ γέλια καὶ πρῶτος ὁ Μενεκράτης.

«Δοκίμασε λοιπόν εσύ!» τοῦ λέω.

— «Ἐκοψα τὸ δάχτυλό μου καὶ δὲν μπορῶ νὰ
ρίξω» ἀπαντᾷ.

Ὁ Εὐρρόριωνας σηκώνει τὸ δίσκο καὶ παίρνει στάση
δισκοβόλου. Ὁλόγυμνος, μὲ τ' ἁρμονικά του μέλη καὶ τὰ
ξανθὰ σγουρά του μαλλιά ἔμοιαζε μὲ ἄγαλμα. Φέρνει τὸ
δίσκο καὶ τὸν κρατεῖ ἐμπρὸς στοῦ μέτωπο μιὰ στιγμή, σὰν
κάτι νὰ λογάριάζει. Ἐξαφνα ἔστριψε λίγο δεξιὰ καὶ μὲ χα-
ριτωμένο κίνημα δίνει ῥτερὰ στοῦ χάλκωμα. Ἐτρεξε ὁ δοῦ-
λος, καὶ στὴ θέσῃ ποῦ ἔπεσε ὁ δίσκος ἔμπηξε ἓνα ξύλο.
Πῆρε τώρα καὶ ρίχνει ὁ Θεαγένης, καὶ περνᾷ τρία πόδια
τὸν Εὐρρόριωνα. Ρίχνει ὁ Λυκίδας καὶ πέρτει ὁ δίσκος ἀνά-
μεσα στὰ δύο σημάδια.

«Τὸν ἔρριξα ψηλότερα» λέει.

— «Ἡ δισκοβολία γίνεται στὸ μάκρος· τὸ βλέπεις;»
τοῦ λέει ὁ Ἑρμογένης.

— «Ἄν ἤμουν κι ἐγὼ γδυτός! . . .» εἶπε ὁ Λυκίδας.

— «Καὶ ποῖός σ' ἐμποδίζει νὰ γδυθῇς ;... Πήγαινε καὶ ἔλα νὰ ρίξῃς» τοῦ εἶπε ὁ γουναστής.

Τέλος βγήκε νικητής ὁ Θεαγένης. Ἐγὼ θέλω νὰ δοκιμάσω ἀκόμη. Παίρνω τὸ δίσκο καὶ μὲ πολὺν κόπο κατορθώνω νὰ τὸν κρατήσω στὰ χέρια μου. Τὸν παίρνει πάλι ὁ Εὐροκλῆνας. ^{Ἡ φωνή ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἴστυον τοῦ Εὐκλαδίου καὶ τῆς Νηλεΐδας.} Τὸν

παίξει, τὸν πετᾷ, τὸν στριμογυρίζει ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του· τὸν ρίχνει ψηλὰ καὶ τὸν δέχεται πότε στὸ τεντωμένο χέρι του καὶ πότε στὴν κνήμη του. Τὸ κρῦο μέταλλο πῆρε ψυχὴ στὰ χέρια του.

20. Ὁ ἀκοντισμός.

«Τώρα ὁ ἀκοντισμός!» προστάζει ὁ Ἑρμογένης. «Ἐσύ, Πρόα, νὰ βλέπης μόνο· δὲν μπορείς ν' ἀγωνιστῇς σ' αὐτὸ τὸ ἀγώνισμα».

Οἱ δοῦλοι φέρνουν τ' ἀκόντια. Στὸ πλευρὸ τοῦ Ἑρμογένη ἤρθαν καὶ στάθηκαν μουσικοὶ Ἀσιᾶτες, μὲ φορέματα ἐλαφρά. Κρατοῦσαν αὐλοὺς ἑτοιμοὶ νὰ παίξουν.

Ὁ γυμναστὴς σέρνει γραμμὴ στὸν ἄμμο, μετρᾷ καμιά ἑκατοστὴ βήματα καὶ μὲ τὸ διαδήτη χαράζει τὴν περιφέρεια μεγάλου κύκλου. Ὁ Λυκίδας θὰ ρίξῃ πρῶτος. Προβάλλει τὸ ἓνα πόδι καὶ ἰσοζυγιάζει τὸ ἀκόντιο στὸ χέρι του.

«Πρόσεχε, Λυκίδα!» φωνάζει ὁ Ἑρμογένης. «Τὸ ἀκόντιο πρέπει νὰ τὸ κρατᾷς ἀκριβῶς στὴ μέση».

Ἀρχίζουν οἱ μουσικοὶ τὸ πολεμικὸ ἐμβατήριο. Ὁ Λυκίδας κανονίζει τὸ βῆμα του μὲ τὸ ρυθμὸ τῶν αὐλῶν, καὶ προβαίνει σοβαρῶς μὲ τὸ ἀκόντιο στὸ χέρι, λὲς καὶ εἶχε ἀντικρὺ του ἐχθρό. Μὰ τοὺς θεοὺς, μακάρισα κι αὐτὸν καὶ τὴ γενιά του καὶ τὴν πατρίδα του. Ὅταν πάτησε στὴ γραμμὴ ὁ Λυκίδας τίναξε τ' ὄπλο του. Ἐπεσε ὅμως ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο.

«Ἄλλοτε θὰ πετύχῃς καλύτερα» τοῦ λέει ὁ Ἑρμογένης. «Ἄλλος τώρα». Μὰ ποῦ ν' ἀρήσῃ ὁ Σπαρτιάτης· σούρρωσε τὰ φρύδια, δάγκασε τὰ χεῖλη του, ρίχνει καὶ ξαναρίχνει τὸ ἀκόντιο. Θέλει σώνει καὶ καλὰ νὰ πετύχῃ. Τέλος κατορθώνει νὰ τὸ ρίξῃ στὸν κύκλο μέσα καὶ τότε τὸ ἄρῃσε.

Εἶναι ἡ σειρά τοῦ Εὐφορίωνα. Παίρνει τὸ ἀκόντιο, ση-
μαδεύει χωρὶς ὄρεξη καὶ πιὸ ἀνόρεχτα ἀκόμη τὸ ρίχνει. Τὸ
ἀκόντιο πέρτει δέκα βήματα ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο.

«Ντροπή! λέει ὁ γυμναστής, ρίξε πάλι!»

— «Οὐρ, κάνει πολλή ζέστη!» λέει τὸ ἀρχοντόπουλο.

Ὁ γυμναστής τοῦ βάζει τὸ ἀκόντιο πάλι στὸ χέρι. Τὸ
ρίχνει καὶ φτάνει στὸ σημάδι, ἀλλὰ πολὺ δεξιά. Τοῦ κακο-
φαίνεται τοῦ Ἑρμογένη. Ὁ Λυκίδας γελά, μὰ ὁ Εὐφορίω-
νας εἶναι φιλότιμος ὅταν θέλῃ. Ξαναπαίρνει τὸ ἀκόντιο, τὸ
ρίχνει καὶ τὸ μπήγει στὸ κέντρο.

«Εὖγε!» φωνάζει ὁ γυμναστής· «θὰ γίνῃς καλὸς στρα-
τιώτης. Ἐκεῖνος ποὺ ρίχνει καλύτερα τὸ ἀκόντιο στὴν πα-
λαίστρα, θὰ κάμῃ τὴ μεγαλύτερη καταστροφὴ στοὺς ἐχθροὺς
τῆς πατρίδας».

• Ζητῶ τὴν ἄδεια νὰ ρίξω κι ἐγώ, καὶ ὁ Ἑρμογένης μοῦ
τὸ ἐπιτρέπει. Ρίχνω, μὰ τὸ ἀκόντιο πέρτει στὸν ἀριστερὰ
τοιχο τῆς παλαίστρας.

«Δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ στέκεται κανεὶς κοντὰ σου, φω-
νάζει ὁ Μενεκράτης. Φρόντισε, καημένε, νὰ μοῦ λὲς πότε
σημαδεύεις δεξιά, γιὰ νὰ μὴ στέκωμαι ἀριστερά».

— «Καὶ ὅμως δὲ σκοπεύεις καλύτερά του, κι ἔχεις δυὸ
χρόνια στὴν παλαίστρα» λέει ὁ Ἑρμογένης. «Δοκίμασε
πάλι, Πρόα. Ὅλοι στὴν ἀρχὴ ἀποτύχαμε».

Ἑρρίξα κάπου δέκα φορές. Κατάρτερα νὰ ρίχνω ἴσια
τὸ ἀκόντιο, μὰ δὲν πέτυχα στὸν κύκλο.

21. Πηλεύω μὲ τὸν Εὐφορίωνα.

«Ὁ Πρόας μὲ τὸν Εὐφορίωνα νὰ παλέψουν ὀρθοί!»
προστάζει ὁ Ἑρμογένης ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Πρόθυμα σταθήκαμε αντίκρου. Κοίταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον λοξὰ καὶ κάπως ἄγρια, σὰ δυὸ κοκόρια ἑτοιμα νὰ πιαστοῦν. Ἐδῶ δὲν ἔχει· ἢ θὰ ρίξης ἢ θὰ πέσης. Ξανακοιταχτήκαμε κι ἔπειτα ἀρπαχτήκαμε. Μὰ τὸν Ἡρακλῆ, δὲν περίμενα τόση δύναμη ἀπὸ τὸ ἀρχοντόπουλο· δὲν εἶχε μόνο δύναμη, μὰ καὶ τέχνη. Ὅταν εἶδα ἔτσι, βάζω κι ἐγὼ ὅλη μου τὴ δύναμη καὶ κατορθώνω νὰ τὸν ρίξω.

«Δὲν ἀστειεύεσαι, βλέπω» λέει ὁ Εὐρорίωνας μὲ χαμόγελο· «εἶναι ἡ δεύτερη φορὰ σήμερα ποὺ μ' ἔβαλες νὰ φιλήσω τὰ χῶματα».

— «Εἶμαι βέβαιος πὼς τὸ ἔκαμε ἐπίτηδες τὸ πρωί» λέει ὁ Μενεκράτης.

— «Νομίζεις; Ἔλα νὰ δοκιμάσωμε ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ ρίξη τὸν ἄλλον» εἶπα κοιτάζοντας τὸ Μενεκράτη.

— «Δὲν μπορῶ νὰ παλέψω σήμερα· στραγγούλισα τὸ πόδι μου, εἰδεμὴ ...»

Θύμωσα μὲ τὴν προστυχιά του κι εἶπα νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Μὲ πρόλαβε ὅμως ὁ Εὐρорίωνας.

«Ὁ καημένος! πρέπει νὰ τὸν συμπαθήσης. Πάντα κάτι παθαίνει, ὅταν ἔχη νὰ τὰ βάλη μὲ καλύτερό του!»

22. Γυρίζω στὸ σπίτι γιὰ τὰ γλυκά.

Ὁ Λυκίδας μοῦ πετᾷ τώρα ἕνα μεγάλο τόπι. Τὸ πιάνω, στέκομαι στὸ ἕνα πόδι κι ἀρχίζω νὰ τὸ πετῶ ψηλὰ σὰ χρυσόμηλο· τὸ δέχομαι πότε στὴ χούρτα, πότε στὴν πλάτη, ἄλλοτε στὸ γόνατο κι ἄλλοτε στὸν ἀγκῶνα. Ὁ Ἑρμογένης μὲ διορθώνει.

«Ἴσω τὸ κορμί, ...οἱ ὦμοι μαζεμένοι. Ποτὲ μὴ λησμονεῖτε τὴν καλλιτεχνικὴ στάση. Ὅλα ἀρμονικά».

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

— «Πάρ' το!» λέω ἔξαρνα, καὶ πετῶ τὸ τόπι στὸ Μενεκράτη.

— «Δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ γίνω θαυματοποιός» μοῦ λέει ἐκεῖνος.

— «Προτιμᾶς, φαίνεται, νὰ μείνης παράσιτος» εἶπα ἀστόχαστα. Γρήγορα ὅμως κατάλαβα τὸ λόγο ποὺ εἶπα κι ἔτρεξα νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὲ συμπαθήσῃ. Γύρισα ὅλη τὴν παλαίστρα μὰ δὲν τὸν ἀπάντησα.

— «Ἐρυγε μὲ τὸν Εὐρορίωνα» μοῦ λέει ὁ Θεαγένης. «Μὰ ἔννοια σου καὶ δὲ σκοτίζεται ἀπὸ τέτοια ὁ Μενεκράτης».

— «Καὶ τὸ δρόμο;» ρώτησα.

— «Τελειώσαμε σήμερ' αὔριο στὸ στάδιο. Πᾶμε τώρα νὰ λουστοῦμε καὶ θὰ φύγωμε μαζί».

— «Ὅχι, καημένε, θέλω νὰ τελειώσω γρήγορα, γιατί βιάζομαι».

— «Γιατί βιάζεσαι;»

— «Μὲ θέλει ἡ Γλυκέρα γιὰ θέλημα» εἶπα. Καὶ τρέχω γρήγορα, λούζομαι, ντύνομαι καὶ φεύγω. Τὰ γλυκὰ μὲ τραβοῦσαν σὰ μάγνητης. Πίστευα πῶς θὰ τὰ βρῶ ζεστά ζεστά καὶ μελωμένα. Ποῦ νὰ βάλῃ ὁ νοῦς μου τὸ παιχνίδι ποὺ συλλογίστηκε, νὰ μοῦ παίξῃ ἡ Γλυκέρα.

Καθὼς μὲ εἶδε ἀπὸ μακριά, «πᾶνε, μοῦ φώναξε, πᾶνε τὰ γλυκὰ!... Τὰ ἔκαψε ὁ φρυγνός· κάρβουνο τάκαμε!...»

Ἐμεινα μάρμαρο! Ἡ Γλυκέρα ἔσκασε τὰ γέλια.

«Ἄς εἶναι, εἶπε, ἔμειναν ἓνα δυό. Μὰ δὲ θὰ ρᾶς, ἂν θὲ μοῦ εἰπῇς πρῶτα, τί ἔγινε στὴν παλαίστρα».

Κι ἔβγαλε μιὰ πιατέλα γεμάτη ἀπὸ ροδοψημένες δίπλες. Διηγέθηκα ὅ τι μπόρεσα κι ὕστερα ρίχτηκα στὰ γλυκὰ.

Ὅταν ἔραγα ἀρκετά, τότε θυμίσθηκα πόσο ἄσχημα φέρ-

θηκα στὸ Θεαγένη. Δὲν τὸν προσκάλεσα νὰ φάη γλυκά
κι ἐκεῖνος. Τάχα τοῦ φτιάνει γλυκά ὁ κηδεμόνας του;»

23. Στὸ Στάδιο

Τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε ὁ Θεαγένης νὰ μὲ πάρῃ νὰ πᾶμε
στὸ Στάδιο. Εἶχα κρατήσῃ καὶ γι' αὐτὸν λίγες δίπλες καὶ
ἔτσι διώρθωσα τὸ χτεσινὸ μου λάθος. Στὸ Στάδιο βρήκαμε
ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συμμαθητὲς μου κι ἄλλα παιδιὰ ν' ἀγωνί-
ζονται. Εἶδα ὅμως πὺς ἦταν χωρισμένα σὲ δυὸ ὁμάδες
καὶ ἀγριοκοιτάζονταν.

«Ποιοὶ εἶναι ;» ρωτῶ.

— «Εἶναι ἀπὸ τὴν παλαίστρα τοῦ Γυλίππου» μοῦ λέει
ὁ Λυκίδας. Καὶ πρόσθεσε δυνατὰ : «Μὰ δὲ συγκρίνεται μὲ
τὸν Ἑρμογένη».

— «Μεθαύριο στὰ Παναθήναια θὰ σοῦ δείξωμε» ἀκούω
νὰ τοῦ ἀπαντᾷ πίσω μου ἓνας νέος.

— «Ἀμέσως τώρα νὰ τὸ δείξῃς, Πάναινε» λέει ὁ Λυκί-
δας. «Εἶσαι ἀρχηγὸς καὶ μπορεῖς νὰ διατάξῃς...»

— «Πρόθυμος... Ἀπλὸ δρόμο ἢ ἱππικὸ ;»

— «Ἀπλὸ ἢ ἱππικὸ, θὰ σᾶς περάσωμε».

— «Ἄς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸ εἰαυλο. Ὁ ἀπλὸς εἶναι γιὰ
τὰ μωρά !»

Ρίξαμε τοὺς λαχνούς· ἔλαχε σὲ μένα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη
ὁμάδα ἔλαχε σ' ἓνα χοντροκαμωμένο παιδί.

«Αὐτὸς εἶναι σωστός Βοιωτὸς !» λέω ἐκεῖ πού ἐπαιρνω
θέση στὴν ἀρετηρία.

Γυρίζει καὶ μὲ κοιτάζει ἀργὰ ἀργὰ.

«Γελάστηκες, λέει μὲ παράξενη προφορὰ, εἶμαι ἀπὸ
τὴν Ἰλιάδα»

— «Τό βλέπομε ἀπό τήν ώραία σου προρορά» λέει ὁ Εὐφορίωνας, καί βάζει τὰ γέλια.

— «Μή σέ μέλει καί δέν τρέχει κανεῖς μέ τή γλῶσσα» λέει ὁ Πάναινος. «Πήγαине, Καρισία, καί δαῖξε σ' αὐτόν τὸ χωριάτη πῶς τρέχεις καλύτερά του».

— «Χωριάτης!» κάνω μέ θυμό.

— «Μή θυμώνεις δᾶ καί σύ!» λέει ὁ Πάναινος· «ἡ σκούρια σου, πού εἶναι ἀπό τομάρι σκυλιοῦ, δείχνει καί σένα τήν καταγωγή σου».

Ἀρπάζω τή σκούρια μου καί τήν κρύβω στοῦ χιτῶνα μου. «Καλὰ νὰ πάθω!» συλλογίζομαι· «τί θέλω καί τή φορῶ, ἀφοῦ ὅλα τὰ παιδιὰ περπατοῦν ξεσκούρωτα;»

Ἀκούω τὸν Πάναινο νὰ ξαναλέη:

«Φτάνουν τὰ λόγια!... Ἐνα! δυό! τρία!... ἐμπρός!»

Χυθίκαμε ἀπάνω στὸν ἄμμο. Ὡς τὸν ἀστράγαλο χωνόμουν μέσα στὸν ἄμμο, καί τὸ πόδι μου καθὼς ἔπερτε βαρὺ μ' ἔσερνε πίσω. Γρήγορα τὸ κατάλαβα καί φρόντισα ν' ἀλαρροπατῶ. Ἔτσι στοῦ δεύτερο γύρου κατάφερα νὰ περάσω τὸν Καρισία. Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔρτανα πρῶτος στοῦ τέρμα, μὰ ἔξαφνα νιώθω ἓνα βαρὺ πρᾶμα ἀπάνω μου. Χάνω τήν ἰσορροπία καί σωριάζομαι ἔξω ἀπὸ τὸ στίβο. Ὁ ἀντίπαλός μου παίρνει δρόμο καί φτάνει στοῦ τέρμα.

«Δόλος! δόλος!... τὸν ἔκαμε νὰ πέση!» φωνάζουν οἱ εὐντροφοί μου.

— «Ὁχι! ὄχι! νίκησε» ἀντιφωνάζουν οἱ ἄλλοι.

— «Ἀπάτη! ψευτιά!» οἱ δικοί μου.

— «Νίκη! Νίκη!» ἐπιμένει ἡ ομάδα τοῦ Γυλίππου.

— «Τίποτα βέβαιο! ἄς ἀρχίσουμε πάλι» λέει ὁ Πάναινος. «Τὸ βέβαιο εἶναι, πῶς ὁ Καρισίας θέλοντας καί μὴ ἔχουμε τὸν Πρόα νὰ πέση».

Τώρα κληρώθηκαν ὁ Θεαγένης καὶ ὁ Πάναινος. Καταλαβαίνετε πῶς κανεῖς δὲ βγῆκε νικητὴς στο τέλος. Κάθε συντροφιὰ δὲν ἀναγνώριζε τὴν νίκη τῆς ἄλλης. Ἔτσι πέρασε ἡ ὥρα μὲ φωνές καὶ φιλονικίες ὥσπου χωριστήκαμε.

24. Τ' Ἀνθεστήρια.

Τ' Ἀνθεστήρια εἶναι γιορτὴ τοῦ Διονύσου. Πέρφτουν τὸν Ἀνθεστηριῶνα, τὸ μῆνα πού μᾶς ἔρχεται ἡ ἀνοιξη.

Τὸ τί γίνεται τότε στὴν Ἀθήνα εἶναι ἀφάνταστο. Χάνουν τὸ νοῦ τους ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἀκόμη καὶ οἱ δοῦλοι. Δὲν εἶναι μοναχὰ γιορτὴ γιὰ διασκέδαση, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐμπόριο. Ὁ κόσμος συνηθίζει τότε νὰ κάνη τίς προμήθειες του γιὰ ὅλον τὸ χρόνο. Ἡ Γλυκέρα δούλευε ἀπὸ καιρό. Ζωγράφιζε ἀπ' ὅλα καὶ λογάριαζε νὰ κάμῃ χρυσές δουλειές.

Ἀμα χάραξε, πήγαμε καὶ οἱ τρεῖς καὶ πιάσαμε θέση στὴ μέση τοῦ πανηγυριοῦ. Ἡ Ἀγαρίστη ἄπλωσε χάμω ἓνα χαλί καὶ κάθισε. Ἐγὼ καὶ ἡ Γλυκέρα τοποθετήσαμε τὰ ἐμπορεύματα. Μπροστὰ στήσαμε τὰ τάματα, δηλαδὴ βόδια, μοσχάρια, πρόβατα, κατσίκες καὶ ἄλλα χωματένια ἀγαλματάκια, πού προσφέρουν οἱ ῥτωχοὶ στοὺς θεούς, ἀφοῦ δὲν ἔχουν νὰ προσφέρουν ἀληθινὰ ζῶα.

Πίσω ἀπὸ τὰ τάματα στήσαμε κρατῆρες, ποτήρια, κοῦκλες ἀπὸ χῶμα, ἀγαλματάκια θεῶν καὶ ἄλλα. Ὅλα τ' ἀγγεῖα τὰ εἶχε στολισμένα μὲ χαριτωμένες ζωγραφιές.

Ἐκεῖ πού ἦταν ἀληθινὰ ἀμίμητη ἡ Γλυκέρα ἦταν στοὺς κρατῆρες. Ἀδύνατο νὰ τοὺς δῆς καὶ νὰ μὴ γελάσης. Ζωγράφιζε μεθυσμένους μὲ φουσκωμένα μάγουλα, σὰ μεγάλα παιδιὰ πού μόλις βγῆκαν ἀπὸ τὰ σπάργανα καὶ δὲν μποροῦν νὰ κρατηθοῦν στὰ ποδαράκια τους. Στὸ ἓνα

γγεῖτο τοὺς ἔκαμε νὰ χορεύουν μὲ φοβερὲς ἢ γελαστὲς προ-
 τωπίδες· στὸ ἄλλο νὰ σέρνουν μὲ κόπο ἓνα ἀμάξι στολισμένον
 μὲ κλαδιά, ποὺ μέσα καθόταν ἡ μητέρα τους, ἡ Μέθη... Καί
 τὸ ἄλλο ἐβλεπες μὲ τί θυμὸ ὁ μεθυσμένος κλοτσοῦσε τὸ
 κυλάκι ποὺ πῆγε νὰ τοῦ πιῇ τὸ κρασί. Καὶ σὲ ἄλλα ἄλ-
 λες ζωγραφιές,... ποῦ νὰ τίς θυμηθῶ!

Ἀφοῦ τὰ τοποθετήσαμε ἐφτιαξα ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι
 τῆς γερόντισσας μιὰ σκιάδα ἀπὸ φύλλα, γιατί θὰ ἔκαιγε
 ἄργότερα ὁ ἥλιος. Ἐπειτα τὴν ἀρήσαμε μονάχη νὰ πα-
 ζαρεύη. Ἡ Γλυκέρα πῆγε σπίτι γιατί δὲν ὑπόφερε τὸ θό-
 νο, κι ἐγὼ ἔτρεξα γιὰ τὸ τραπέζι τοῦ Λύση.

Εἶναι συνήθεια τὴν πρώτη μέρα τῆς γιορτῆς νὰ πλη-
 ρώνουν τὰ παιδιὰ τὸ μισθὸ στοὺς δασκάλους των, κι ἐκεῖνοι
 νὰ τοὺς κάνουν τραπέζι. Πῆγα στὴν ὥρα καὶ βρῆκα ἐκεῖ ὅλα
 τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου μας, μὲ τὰ μεγαλύτερά τους ἀδέρ-
 ρια καὶ τὰ ξαδέρφια. Ἐγὼ κι ὁ Θεαγένης φοροῦσαμε στε-
 ράνια ἀπὸ ζουμπούλια.

Ὁ Λυκίδας, ὅταν εἶδε τὰ διάφορα φαγητά, ἄρχισε νὰ
 ἐπαινῇ τὸ μαῦρο ζωμὸ.

Δὲν ἔπαυε ὅμως νὰ τρώη μὲ πολλὴ ὄρεξη. Τὶς ἄλλες ἡμέ-
 ρες δὲν ἐπιτρέπεται στὰ παιδιὰ νὰ πίνουν κρασί. Σήμερα
 ὅμως ἀδειάσαμε ὅλοι ἀπὸ ἓνα ποτήρι, γιατί τὸ καλοῦσε
 ἡ μέρα.

Ὁ Λυκίδας ἀπορρομὴ ἤθελε. «Στὴ Σπάρτη, λέει, τὴν πα-
 τρίδα μου μεθοῦν τοὺς εἰλωτες γιὰ νὰ βλέπουν τὰ παιδιὰ τὰ
 χάλια τους καὶ νὰ σιχαίνονται τὸ μεθύσι».

Δὲν κρατήθηκα. «Τὸ ξέρομε δά!» τοῦ λέω. «Μὰ ἐμεῖς οἱ
 Ἀθηναῖοι καὶ χωρὶς τέτοια μαθήματα τὸ ἔχομε φυσικὸ νὰ
 σιχαινόμαστε τὸ μεθύσι».

Ἄμα τελείωσε τὸ συμπόσιο, ἔτρεξα μὲ τὸ Θεαγένη στοὺς δρόμους, πού περνοῦσαν ἀνθοστόλιστα ἀμάξια μὲ παιδιὰ ἀνθοστεφανωμένα. Τὰ παιδιὰ ἔβγαζαν χίλιες δυὸ φωνές. Πότε ἄκουες: «οὐά! οὐά!», σὰ νὰ εἶχε γεμίσει ὁ τόπος ἀπὸ μωρὰ, καὶ πότε γέλια δυνατά, σὰ νὰ γελοῦσε ὁ Διόνυσος.

25. Πηγαίνω στὸ σπίτι τοῦ Εὐφορίωνα.

Μὲ προσκάλεσε ὁ Εὐφορίωνας νὰ πάω σπίτι του μιὰ μέρα. Παραξενεύτηκε ὅταν τοῦ εἶπα πὼς πρέπει νὰ ζητήσω τὴν ἄδεια τοῦ πατέρα μου. Αὐτός, μοῦ εἶπε, μπορεῖ νὰ προσκαλῇ τοὺς φίλους του χωρὶς νὰ ρωτᾷ κανένα κι ἔχει ὁλόκληρο διαμέρισμα στὴ διάθεσή του. Ὅσοσο γιὰ μένα ρώτησε τοὺς γονεῖς του. Ἡ μητέρα του εὐχαριστήθηκε πολὺ· τῆς διηγήθηκε πολλὰ γιὰ μένα καὶ θέλει, εἶπε, νὰ με γνωρίσῃ. Μὲ παρακάλεσε λοιπὸν νὰ τοῦ κάμω τὴ χάρη νὰ γράψω στὸν πατέρα μου.

Ἐγραψα, καὶ ἡ ἀπάντηση δὲν ἄργησε νὰ ἔρθῃ. Ἦταν ὅπως τὴν ἤθελα. Ἐγραφε νὰ δεχτῶ τὴν πρόσκληση, νὰ εὐχαριστήσω τὸν Εὐφορίωνα καὶ τοὺς γονεῖς του, καὶ νὰ τοὺς παρακαλέσω νὰ τὸν ἀρήσουν νὰ ἔρθῃ μαζί μου στὴν ἐξοχή, ὅταν τελειώσουν τὰ μαθήματα.

«Τὰ σταφύλια, ἔγραφε, θὰ εἶναι γινωμένα καὶ ἡ ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ἔπειτα ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴ ἐργασία τοῦ σχολείου». Τρέχω μὲ χαρὰ καὶ τὰ διαβάζω στὸν Εὐφορίωνα.

«Ἡ ἐργασία τοῦ σχολείου!» λέει γελώντας. «Ἄν ὁ πατέρας σου ἤξερε πόσο τὴν πείρνω στὰ σοβαρὰ τὴν ἐργασία τοῦ σχολείου δὲ θ' ἀνησυχοῦσε. Ἄς εἶναι αὐριο σὲ περιμένω».

Ἡῆγα τὴν ἄλλη μέρα. Τὸ μέγαρο τοῦ Λεωκράτη ἦταν χτισμένο μὲ σχέδιο τοῦ Ἰκτίνου, τοῦ ἀρχιτέκτονα ποῦ σχεδίασε τὸν Παρθενῶνα. Καθὼς ἀντίκρισα τὸ πρόθυρό του κατάλαβα σὲ τί σπίτι ἔμπαινα. Ὅλο μάρμαρο καὶ μοσαϊκό. Πόσο ἀπλὰ καὶ φτωχικὰ ἦταν τὰ σπίτια τοῦ Μιλτιάδη, τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ προπάντων τοῦ Ἀριστείδη!

Ὁ Λεωκράτης εἶχε πολλοὺς δούλους καὶ πλούσια μεταλλεῖα στὸ Λαύριο. Ἡ γυναῖκα του ἡ Ἀσπασία ἦταν ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Πεισιστράτου, τοῦ πρώτου τυράννου στὴν Ἀθήνα. Δὲν ἔβγαινε συχνὰ ἀπὸ τὸ σπίτι, μὰ ὅταν ἔβγαινε τὴν ἀκολουθοῦσαν πολλὲς δοῦλες λαμπροντυμένες. Τὸ ἀμάξι της τὸ ἔσερναν τέσσερα κάτασπρα ἄλογα ἀπὸ τὴ Σικυῶνα.

Χτύπησα δειλὰ τὴν πόρτα καὶ μοῦ ἀνοιξε ὁ θυρωρός.

«Τί θέλεις;» ρώτησε.

— «Τὸν Εὐφορίωνα... Εἶμαι ὁ Πρόας τοῦ Νικία· συμμαθητῆς του».

Μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ ὠδήγησε ἀπὸ μιὰ αὐλὴ σὲ ἄλλη, ποῦ ἦταν στὴν ἄκρη της ὁ βωμός. Ἐκεῖ βρῆκα τὸ συμμαθητῆ μου. Μαζὶ μὲ κείνον μπήκαμε στὸ γυναικωνίτη. Γυναῖκες νέες, γριές, μεσόκοπες καὶ παιδοῦλες ἀκόμη γύριζαν παντοῦ.

«Γάμο ἔχετε ἢ συμπόσιο;» ρώτησα τὸ φίλο μου.

— «Γιατί;»

— «Βλέπω μεγάλη κίνηση. Οἱ γυναῖκες πᾶνε κι ἔρχονται σὰν τίς μέλισσες».

— «Κάθε μέρα τὸ ἴδιο γίνεται. Εἶναι ἡ ὥρα ποῦ ἡ μητέρα μοιράζει στὴν καθεμιὰ τὴ δουλειά της. Νάτην».

Περίμενα νὰ ἰδῶ καμιὰ πλουσιοντυμένη, μὰ ὅλες ἦταν τὸ ἴδιο. Μόνο μιὰ ξεχώρισα, ὅχι ἀπὸ τὰ φορέματα ἀλλὰ

ἀπὸ τὴν κορμοστασιά της κι ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ μιλοῦσ
στις ἄλλες.

«Χαῖρε, μητέρα τοῦ Εὐφορίωνα!» εἶπα.

— «Χαῖρε καὶ σύ, παιδί τοῦ Νικία» ἀπάντησε. «Πηγαί
νετε στὸν ξενῶνα, Εὐφορίωνα, κι ἔρτασα» πρόσθεσε πάντο
μὲ χαμόγελο.

Ἀνεβήκαμε μιὰ μαρμαρένια σκάλα, σκεπασμένη μὲ περ
σικὸ χαλί, καὶ φτάσαμε στὸ ἀπάνω πάτωμα. Τὸ σπίτι ἦταν
χτισμένο δυτικὰ ἀπάνω σὲ λόφο καὶ προφυλαγμένο ἀπὸ τὸ
βοριά. Δεξιά ἐβλεπε τὴν πόλη καὶ τὴν Ἀκρόπολη μὲ τὸν
Παρθενῶνα· ἀριστερὰ φαινόταν ὁ κάμπος, φυτεμένος ἀπὸ
ἀμπέλια κι ἐλιές ὡς πέρα στὴν Πεντέλη.

Ἦρθε σὲ λίγο ἡ Ἀσπασία, κάθισε σὲ μιὰ πολυθρόνα καὶ
μὲ πολλὴ καλὸσύνη ἄρχισε νὰ μὲ ρωτᾷ γιὰ τὴ μητέρα μου,
τ' ἀδέρφια μου καὶ τὸ σπίτι μας.

Ἐνῶ ἡ Ἀσπασία μὲ ρωτοῦσε γιὰ τὸ σχολεῖο μπήκα
μιὰ φίλη της. Ὁ Εὐφορίωνας μοῦ λέει σιγὰ πὼς εἶναι ἡ
δέσποινα Ἀγλαΐα, ἡ μητέρα τοῦ συμμαθητῆ μας Ἀρχία
ἀπὸ τὴ Βοιωτία.

Οἱ γυναῖκες ἀρχίζουν τίς συνηθισμένες ὁμιλίες. Ἐγὼ
βρῆκα τὸν καιρὸ νὰ καλοκοιτάξω ὅλα γύρω μου. Οἱ τοῖχοι
ἦταν σκεπασμένοι μὲ λαμπρόχρωμες ζωγραφιές. Ἀπὸ τὰ
παράθυρα κατέβαιναν κεντημένες κουρτίνες, ποὺ μετρίαζαν
τὸν ἥλιο χωρὶς νὰ διώχνουν τὴ δροσιά τοῦ μπάτη. Τὸ πά
τωμα ἦταν στρωμένο μὲ δέρματα ἀπὸ θηρία καὶ τὸ ταβάνι
ἐμοιαζε σὰν ἀναποδογυρισμένο πανέρι γεμάτο ἀπ' ὅλα τὰ
χαμολούλουδα. Τὰ καθίσματα ἦταν ὅλα στολισμένα μὲ
χρυσάρι καὶ ἐλεφαντοκόκκαλο. Κοίταζα τὰ μαρμαρένια τρα
πέζια, τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ τραπέζια, τοὺς σκαλιστοὺς

λυγνοστάτες καὶ τ' ἀκριβὰ ἀνθογαλῖα, καὶ θυμήθηκα μὲ συγκίνηση τὸ δικό μας τὸ σπίτι μὲ τὰ φτωχικά του ἐπιπλα.

«Τὰ καθίσματα ὁ πατέρας μου τὰ φτιάχνει στὴ Θεσσαλία» ἔρχεται καὶ μοῦ λέει σιγὰ ὁ Εὐφορίωνας σὰ νὰ μάντεψε τοὺς στοχασμούς μου. «Τὰ στρώματα μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ τὰ προσκέφαλα εἶναι γεμάτα μὲ φιλό πούπουλο ἀπὸ τίς χῆνες τῆς Ἡλείας».

Θὰ μοῦ ἔλεγε καὶ ἄλλα, μὰ ἐκείνη τῇ στιγμῇ φάνηκε στὴν πόρτα μιὰ ὑπηρετρία καὶ εἶπε μὲ σεβασμὸ στὴ νοικοκυρα:

«Τὸ τραπέζι γιὰ τὸ μικρὸ κύριο εἶναι ἑτοιμο».

—«Ἀκοῦς, παιδί μου;» λέει ἡ Ἀσπασία στὸν Εὐφορίωνα, «εἶναι ἑτοιμο· πάρε νὰ φιλέψῃς τὸ φίλο σου». Καὶ ἀμέσως μᾶς ἀπλωσε γιὰ ἀποχαιρετισμὸ τὸ χέρι. Χαιρετοῦμε κι ἐμεῖς καὶ πᾶμε στὴν τραπεζαρία.

Ἀπὸ κεῖ ἀφοῦ φάγαμε περάσαμε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Λεωκράτη. Μοῦ φάνηκε πὼς μπῆκα σὲ ἱερό. Ὅλα πλούσια κι ἐδῶ. Τὰ βιβλία, σὲ κυλίνδρους, εἶναι βαλμένα μὲ τάξη σὲ πολυτελέστατες θήκες. Γι' αὐτὰ φρόντιζε ἓνα ἀγαθὸ γερντάκι, ποῦ ἦταν βιβλιοθηκάριος. Ἀλλὰ βιβλία ἦταν ἀπὸ δέρματα ζώων, πολλὰ ἀπὸ ὕρσμα καὶ τὰ πιὸ ἀκριβὰ ἀπὸ πάπυρο.

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ μπῆκε ὁ Μενεκράτης, μὰ δὲν τὸν πρόσεξε κανεὶς. Μόλις τὸν ἀντιχαιρέτησε ὁ Εὐφορίωνας.

Πολλὰ κομψοτεχνήματα εἶδα στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Λεωκράτη. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ μοῦ ἔκαμε ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση ἦταν ἓνας Ποσειδῶνας μὲ τὰ κυματιστὰ μακριὰ γένεια του. Βαστοῦσε τὴν τρίαινα στὸ χέρι καὶ ἦταν καθάλα σὲ ἄλογο

πού είχε οὐρά φαριού. Ήταν ἓν ἀγαλματάκι τόσο δά, μιὰ σπιθαμή.

«Τί ὦραϊο πού εἶναι!» φώναξα.

— «Εἶναι ἔργο τοῦ Φειδία» λέει ὁ Εὐφρορίωνας· «τὸ χάρισε στὸν παππού μου, τὸν Ἀριστοκλῆ».

— «Καὶ τί παράξενα τὰ πράσινα μάτια του! Ὅπου κι ἂν γυρίσω μὲ ἀκολουθοῦν!»

— «Εἶναι δυὸ σμαράγδια· ἡ ἄκρη τῆς χλαμύδας του εἶναι κεντημένη μὲ πολύτιμα πετράδια· ἡ τρίαινα, καθὼς βλέπεις, εἶναι ὁλόχρυση καὶ οἱ ἄκρες τῆς ἀπὸ ζαφείρια».

— «Ἀλήθεια; δὲν εἶναι χρωματιστὰ σὰν ἐκεῖνα πού βάφει ἡ Γλυκέρα;» ρώτησα ἐγὼ μὲ θαυμασμό.

— «Ἡ Γλυ...κέ...ρα!» κάνει ὁ Μενεκράτης περιπαιχτικά. «Πῶς φαίνεσαι, καημένε, πῶς εἶσαι χωριάτης!»

— «Καλύτερα χωριάτης παρὰ ἀνόητος» τοῦ ἀπαντῶ ἀμέσως. «Τί ἔχει νὰ κάμῃ τὸ ὑλικό, ἀροῦ ἡ ἐργασία εἶναι ὥραια;»

— «Εἶσαι γιὰ γέλια!» ἐπιμένει ὁ Μενεκράτης. «Μόνο τὰ πετράδια του ἀξίζουν μισὸ τάλαντο!»

— «Ἄς εἶναι· ὁ Πρόας ἔχει δίκιο» λέει ὁ φίλος μου. «Ὁ πατέρας μου λέει πῶς καὶ ξύλινο νὰ ἦταν θὰ εἶχε τὴν ἴδια ἀξία. Φτάνει πού βγῆκε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Φειδία».

* Ἐκεῖνη τῇ στιγμῇ ζήτησαν ἔξω τὸν Εὐφρορίωνα καὶ τὸν Ἀγάθωνα. Ὁ Μενεκράτης, γιὰ νὰ μοῦ δείξῃ πῶς μπορεῖ νὰ κάνῃ ὅ, τι θέλει στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη, ἀνέβηκε σ' ἓνα σκαμνὶ καὶ ἄρχισε νὰ βγάξῃ ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα τὴν τρίαινα καὶ τὸ στεφάνι. Τοῦ λέω πῶς δὲν κάνει καλὰ, μὰ ἐκεῖνος τὴ δουλειά του.

Κάποτε φεύγει τὸ στεφάνι ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ κυλιέ-

ται στίς πλάκες. Τρέχω και τὸ παίρνω, ὅταν τὴν ἴδια στιγμή μπαίνει ὁ Λεωκράτης.

— «Τί κάνετε αὐτοῦ ;» μᾶς ρωτᾷ μὲ γλυκὸ τρόπο.

— «Περιμένουμε τὸν Εὐρορίωνα» λέω κατακόκκινος.

— «Καί τί κρατᾷς αὐτοῦ, μικρὲ μου φίλε ;»

Τοῦ δίνω τὸ στεράνι.

— «Δὲν ἐπιτρέπω ν' ἀγγίζουν αὐτὸ τὸ καλλιτέχνημα!» εἶπε αὐστηρά. «Σὲ συγχωρῶ, γιατί πρώτη φορά ἔρχεσαι ἐδῶ».

Ὁ Μενεκράτης κάνει τὸν ἀδιάφορο, ἐνῶ ἐγὼ κοκκινίζω περισσότερο. Ὁ Λεωκράτης βάζει τὸ χέρι του στὸν ὦμο μου καὶ μοῦ λέει σὰν πατέρας :

«Μὴν παραξενεύεσαι, παιδί μου. Ὁ Ποσειδῶνας μοῦ εἶναι ἀπ' ὅλα ἐδῶ μέσα ὁ πιὸ πολύτιμος».

Ἐκείνη τὴ στιγμή μπῆκε ὁ Εὐρορίωνας καὶ ὁ Λεωκράτης τοῦ ἔκαμε νόημα νὰ μᾶς πάρη νὰ βγοῦμε ἔξω.

«Δειλέ! ψεύτη!» φώναξα στὸ Μενεκράτη ἅμα βγήκαμε, καὶ τοῦ ἔδωσα γερὸ χτύπημα στὰ πλευρά.

— «Πῶς! τί ψευτιά εἶπα;... Ἐσὺ εἶσαι ψεύτης πού μὲ κατηγορεῖς!»

— «Ἡ σιωπὴ σου δὲν ἦταν ψέμα; Δὲν ἄρρησες νὰ πιστέψῃ ὁ Λεωκράτης πῶς ἐγὼ ἔβγαλα τὸ στεράνι ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα ;»

Τὸν ξαναχτύπησα κι ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ κλαίῃ σὰ μωρὸ παιδί.

* «Ἄν δὲν εἶχα στραγγουλίσει τὸ πόδι μου χτές, θὰ ἔβλεπες» μοῦ εἶπε ἐνῶ ἔφευγε.

Ποῦ νὰ φανταστῶ πόσο θὰ μοῦ κόστιζε αὐτὴ ἡ ἱστορία μὲ τὸ μικρὸ ἀγαλματάκι!

26. Χωριζόμαστε σὲ κόμματα.

Ἐνῶ στήν Ἀθήνα εἶχαμε εἰρήνη, οἱ γείτονές μας πολεμοῦσαν μεταξύ τους. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς Σπάρτης, καὶ στὰ Λεῦκτρα καὶ τῇ Μαντίνειᾳ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδωσε τέτοιο γερὸ χτύπημα στοὺς Σπαρτιᾶτες, ποὺ θὰ τὸ θυμοῦνται γιὰ πάντα.

Ὁ Λυκίδας ἀντὶ νὰ ταπεινωθῇ ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς πατρίδας του, γινόταν ἔλο καὶ πιὸ πολὺ καυχισιάρης. Ἀρχισαν ὅλα τὰ παιδιὰ νὰ τὸν ἀποφεύγουν, καὶ δὲν εἶχε σύντροφο παρὰ μόνο τὸ Μενεκράτη. Τὸ παιδὶ τοῦ παράσιτου ὅλες τὶς κολακεῖες ποὺ ἔκανε στὸν Εὐφορίωνα, τώρα τὶς γύριζε στὸ Λυκίδα. Καὶ γιατί νομίζετε; Γιατὶ ὁ Πασίωνας ἔμαθε πὼς ὁ Χαρίλαος, ὁ πατέρας τοῦ Λυκίδου, θὰ ἔδιωχνε τὸν παράσιτό του. Ὁ Χαρίλαος ἦταν πρέσβυς τῆς Σπάρτης κι ἔμεινε στήν Ἀθήνα. Λοιπόν, καθὼς εἶδε ὁ Πασίωνας πὼς στοῦ Λεωκράτη τὸν ἐβαρέθησαν, φρόντιζε μὲ κάθε τρόπο νὰ κολλήσῃ στὸ Χαρίλαο. Ὁ γιὸς δασκαλειμένος ἀκολουθοῦσε τὸν πατέρα του καὶ σὲ λίγες ἡμέρες τὰ κατάφεραν.

Ὁ Θηβαῖος Ἀρχίας καὶ ὁ Γλαῦκος ἦταν τὸ κόμμα ποὺ δὲ χώνευε μὲ κανένα τρόπο τὸ Λυκίδα.

Ὁ Ἀρχίας ἦταν παιδὶ μεγαλόσωμο· ποτὲ δὲ γελοῦσε, ποτὲ δὲ θύμωνε, ποτὲ δὲ βιαζόταν. Ἐβλεπε πάντα καταγῆς καὶ ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὸ καθετὶ ποὺ γινόταν γύρω του. Ἀλλίμονο ὅμως σὲ κείνον ποὺ θὰ νόμιζε πὼς μποροῦσε νὰ τὸν προσβάλλῃ χωρὶς κίνδυνο. Ὁ Ἀρχίας ἔξαρνα σήκωνε τὰ μάτια, ἔδειχνε τὰ δόντια του καὶ μὲ μιὰ λέξη τὸν κοκάλωνε.

Ἡ γλῶσσα του ἔκοψε σάν ξυράρι. Κι ἂν δὲν ἔφτανε ἡ γλῶσσα, σήκωνε τὸ χέρι του κι ἔδειχνε πὼς εἶχε δύναμη θηρίου.

Ὁ Εὐφορίωνας, ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ ἤμαστε ἀχώριστοι. Μὰ καὶ γι' αὐτὸ ὁ Λυκίδας μᾶς μισοῦσε περισσότερο.

27. Ὁ Ποσειδῶνας γίνεται ἄρχοντας.

Μιὰ μέρα στὸ σχολεῖο μάθαμε πὼς τὸ ἀγαλματάκι, ὁ Ποσειδῶνας, ἔλειψε ἀπὸ τὸ βῆθρο του. Ὁ πατέρας τοῦ Εὐφορίωνα ἔβγαλε κήρυκα στὴν ἀγορά, πὼς δίνει μεγάλη ἀμοιβὴ σὲ κεῖνον ποὺ θὰ μαρτυροῦσε τὸν κλέφτη, ἢ τουλάχιστο θὰ ἔλεγε τὸν τρόπο ποὺ μποροῦσε νὰ βρεθῇ.

Στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη εἶχαν μιὰ Σπαρτιάτισσα παραμὰνα. Ἔτσι συνήθιζαν τότε τ' ἀρχοντόσπιτα στὴν Ἀθήνα, νὰ παίρνουν παραμάνες Σπαρτιάτισσες, γιὰ νὰ βυζαίνουν τὰ παιδιὰ μαζί μὲ τὸ γάλα καὶ τίς ἀρετὲς τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Γλαῦκος εἶπε πὼς ὁ κλέφτης ἦταν ἡ παραμὰνα. «Καὶ ποῦ ξέρομε, πρόσθεσε, μήπως δὲν εἶναι καὶ κατὰσκοπος;»

— «Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ ἐξακολουθήσης» τὸν ἔκοψε μὲ θυμὸ ὁ Λυκίδας.

— «Μοῦ ἀπαγορεύεις!» φώναξε ὁ Γλαῦκος ἑτοιμὸς νὰ πιαστῇ.

— «Ξαναπές το λοιπόν, ἂν τολμᾷς!» ἐπιμένει ὁ Σπαρτιάτης.

— «Γιατί σοῦ κακοφαίνεται, Λυκίδα;» μπαίνει στὴ μέση ὁ Ἀρχίας μὲ ἀπάθεια. «Μήπως τὴν κλεψιά στὸν τόπος δὲν τὴν παίρνετε γιὰ ἀρετή;»

Ὁ Λυκίδας, ἐκεῖ ποὺ ἦταν ἑτοιμὸς νὰ πιαστῇ μὲ τὸ

Γλαῦκο, ρίχνεται ἀπάνω στὸν Ἀρχία.

«Ἐλα νὰ λογαριαστοῦμε κι ἐμεῖς!» προτείνει ὁ Γλαῦκος στὸ σύντροφο τοῦ Λυκίδα, τὸ Μενεκράτη.

Ποῦ νὰ δεχτῇ ὁ Μενεκράτης! Τοῦ πονοῦσε, λέει, τὸ δεξί του χέρι! Ὡστόσο οἱ δύο ἄλλοι πάλευαν στὰ καλά. Ἐμεῖς τοὺς ἐρεθίζαμε μὲ τὰ συνηθισμένα ξεφωνητά. Γιὰ κάμποση ὥρα δὲ φαινόταν ποιὸς θὰ νικήσῃ. Ἐξαφνα βλέπομε τὸ Σπαρτιάτη νὰ σωριάζεται καταγῆς.

Ἀμα οἱ δύο ἀντίπαλοι ἔδωσαν τὰ χέρια καὶ φιλιώθηκαν, ἡ συζήτηση ξανάρχισε ζωηρότερη. Μονάχα ὁ Μενεκράτης δὲ μιλοῦσε καθόλου.

«Καὶ σύ, Μενεκράτη, δὲ λὲς τίποτα;» ρώτησε κάποιος μαθητής.

—«Δὲν ξέρω τί γίνεται στοῦ Λεωκράτη» ἀπήντησε ἐκεῖνος. «Ἐχω ὀχτὼ μέρες νὰ καθίσω στὸ τραπέζι του!»

28. Μιὰ ἐκδρομὴ μὲ τὴ Γλυκέρα.

Λυπόμουν τὴ Γλυκέρα, ποὺ τὴν ἔβλεπα νὰ δουλεύῃ πολὺ. Ἡ ὑγεία της ἀπὸ μέρα σὲ μέρα χειροτέρευε.

«Γιατί δουλεύεις τόσο πολὺ, Γλυκέρα;» τὴ ρώτησα κάποτε.

—«Εἶμαι ἀναγκασμένη νὰ τὸ κάμω. Μπορεῖ νὰ λείψω ἀπὸ δῶ, καὶ τότε τί θὰ γίνῃ ἢ γιαγιά μου;»

—«Θὰ παντρευτῆς;»

• —«Κάθε ἄλλο· μπορεῖ νὰ πεθάνω νωρίς, ὅπως ὁ πατέρας μου κι ἡ μητέρα μου».

—«Μὴν τὸ λὲς αὐτό» τῆς λέω. Καὶ γιὰ νὰ ξεκουράζεται καὶ νὰ παίρνῃ καθαρὸν ἀέρα ἔβρισκα συχνὰ ἀρορμὴ νὰ κάνωμε μικρὲς ἐκδρομὲς στὰ περίχωρα.

Μιὰ μέρα, τὸ κλοκαίρι, ἀπορασίσαμε νὰ πᾶμε στὸν Κη-

φισό. Θ' ανεβαίναμε σ' έναν ὁμορρο λόφο, θὰ μέναμε ἐκεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ θὰ γυρίζαμε. Πήραμε μαζί μας ψωμί, καρπούς καὶ τυρὶ ἀπὸ πρόβειο γάλα μέσα σὲ σκινόπλεχτο καλάθι.

Ξεκινήσαμε χαρούμενοι καὶ σὲ λίγο ἤμαστε ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, στοὺς ἀγρούς. Ἡ Γλυκέρα ἦταν πολὺ καλὰ στὴν ὑγεία της. Φοροῦσε φιλούραντο λινὸ χιτῶνα μὲ γαλάζιο κέντημα στὶς ἄκρες, μιὰ μεγάλη ψάθα στολισμένη μὲ μαργαρίτες καὶ τὰ ἐλαφρὰ της κοκκινοδαμμένα σαντάλια. Κάθε λίγο σταματούσαμε γιὰ νὰ κόψουμε κάποιο φυτὸ κι ἔπειτα τὸ πετούσαμε γιὰ νὰ κόψουμε ἄλλο. Ἐπλεξα ἓνα στεφάνι ἀπὸ λουλούδια, μυρτιές καὶ ἀγριόροδα καὶ μ' αὐτὰ στόλισα τὸ λαιμό της.

Ἐξάρνα ἀκοῦμε ἀπὸ πίσω μας : « νιάου! νιάου! »

« Γλυκέρα, ὁ γάτος σου! » φωνάζω. « Ἐτσι σὲ ἀκολουθεῖ πάντα; »

— « Ναί· μὰ σήμερα τὸ εἶχα κλείσει στὴ κάμαρα, γιατί θὰ πηγαίναμε μακριά. Φώναξε, φαίνεται, πολὺ καὶ ἡ γιαγιά τὸν ἐλευθέρωσε ».

Ὁ Μελάνιος σιμῶνει καὶ ἀρχίζει τὰ συνηθισμένα του τριψίματα. Ἡ Γλυκέρα τὸν παίρνει στὴν ἀγκαλιά της.

« Καὶρὸς νὰ φᾶμε » λέει.

Καθόμαστε στὸν ἴσκιον ἑνὸς πλατάνου καὶ τρῶμε μὲ ὄρεξη. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς πῶ πῶς ὁ Μελάνιος πῆρε τὸ μερδικό του. Ὁ ἀθάνατος Κηφισὸς μᾶς χάρισε τὸ χρύον νερό του. Ἀφοῦ ἀναπαυτήκαμε λίγο, ἐξακολουθήσαμε τὸ ἀνέβασμα.

Ἄμα φτάσαμε στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πληρωθήκαμε γιὰ τὸν κόπο μας. Καθὼς ἔκαιγε ὁ ἥλιος, μοσκοβολοῦσε ὁ τόπος ἀπὸ τὴν οἴχανη καὶ τὸ θυμάρι. Δεξιὰ μας κάτω ἀ-

σπριζε ἡ θάλασσα, σὰν ἀπλωμένο σεντόνι χωρισμένο μὲ πλατιῆς μενεξεδένιες οὐγίες. Ἦταν ἡ δοξασμένη θάλασσα τῆς Σαλαμῖνας, ποῦ πῆρε ἀγύριστα στὸ βυθό της χιλιάδες ἀπὸ τὸ στρατὸ τοῦ Ξέρξη καὶ τὰ χρυσοστολισμένα καράβια του.

Ἀριστερά μας οἱ κῆποι τῆς Ἀθήνας ἐντυνάν με τὴν πρασινάδα τους τὰ μνημεῖα, τοὺς ναοὺς καὶ τ' ἀγάλματα, καὶ ἔδειχναν τὸ μάρμαρο λευκότερο.

Δὲν ξέρω πόσον καιρὸ καθίσαμε ξαπλωμένοι στὸ χορτάρι. Ὁ ἥλιος βσιλίσφει. Ἐξαφνα ἀκούεται βροντή.

«Θεοί! φωνάζει ἡ Γλυκέρα, μπόρα ἔρχεται. Κοίταξε τὸν οὐρανό!»

— «Καὶ ὅμως τώρα ἦταν ὀλογάλανος» τῆς λέω.

Μεμιᾶς μαῦρα σύννερα μαζεύονται μακριά· ἡ θάλασσα γίνεται μολυβένια. Ἀστραπὲς μαζὶ καὶ βροντὲς μᾶς τυφλώνουν. Ἐξαφνα ἀνοίγουν οἱ καταρράχτες τ' οὐρανοῦ. Ζητοῦμε νὰ βροῦμε καμιά σπηλιά νὰ φυλαχτοῦμε, μὰ τοῦ κάκου! Κατεβαίνομε τρέχοντας τὸ λόφο, τυρλωμένοι ἀπὸ χαλάζι. Ἐξαφνα ἡ Γλυκέρα σταματᾷ καὶ φωνάζει:

«Καὶ ὁ γάτος; Ὁ καημένος ὁ Μελάνιος ποῦ εἶναι; Πρέπει νὰ γυρίσωμε νὰ ψάξωμε».

Θέλω νὰ πάω μόνος καὶ δὲ μὲ ἀρῇνει. Γυρεύομε παντοῦ μὰ τοῦ κάκου. Ὡστόσο τὸ χαλάζι μᾶς δέρνει τὸ πρόσωπο.

«Ἄς γυρίσωμε» λέει ἡ Γλυκέρα. «Μπορεῖ νὰ φοβήθηκε καὶ νὰ πῆγε στὸ σπίτι».

29. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκδρομῆς.

Φτάνομε στὸ σπίτι. Ἡ Ἀγαρίστη εἶχεν ἐν τῇ γωνίᾳ ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθοῦμε. Ὁ Μελάνιος δὲ ράνηκε πουθενά.

Βγαίνω και φάχνω, ρωτῶ τοὺς γείτονες μὰ κανεῖς δὲν τὸν εἶδε. Ὅταν γύρισα σπíti ἡ Ἀγαρίστη μου λέει πὼς ἀνάγκασε τὴ Γλυκέρα νὰ πλαγιαστῇ, γιατί τῆς ἤρθε πυρετός.

«Τῆς ἔδωσα νὰ πιῇ ζεστό ἀπὸ ἀγριολούλουδα» λέει. «Φύλαξα καὶ γιὰ σένα, παιδί μου, ἓνα ποτήρι. Μὰ καθὼς εἶναι ἀδύνατη, θαρρῶ πὼς ἡ ἐκδρομὴ αὐτὴ θὰ τὴν κρεβατώσῃ».

— «Ἐπρεπε νὰ εἶμαι προσεχτικώτερος» συλλογίζομαι. Μόλις ξημέρωσε ἔτρεξα κι ἔφερα τὸ γιατρό. Τὴν ἐξέτασε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι.

ΞΘ. Κάτι πού δὲν τὸ περίμενα.

Πέρασαν δυὸ μέρες καὶ ἡ Γλυκέρα βρισκόταν στὴν ἴδια κατάσταση. Ὅλο παραμιλοῦσε καὶ στὰ παραμιλητά της συχνὰ ζητοῦσε τὸ Μελάνιο. Τὴν τρίτη ἡμέρα, πρὸς τὸ βράδυ, ὁ πυρετός ἄρχισε νὰ πέφτῃ. Τότε βγῆκα ἔξω. Ἐξαφνα ἀπαντῶ στὸ δρόμο τὸ Μενεκράτη. Ἦταν τυλιγμένος στὸ πανωφόρι του κι ἐκρυβε ἀποκάτω ἓνα χοντρό δέμα. Μόλις μὲ εἶδε τaráχτηκε.

«Ποῦ πηγαίνεις τόσο ἀργά ;» τοῦ λέω.

— «Καὶ σὺ δὲν εἶσαι ἀργά ἔξω ;»

— «Ἐγὼ ἔχω λόγο, ζητῶ τὸ Μελάνιο. Ἡ Γλυκέρα εἶναι ἄρρωστη, καὶ ἂν τὸν δῇ, μπορεῖ νὰ γίνῃ καλά».

— «Θὰ εἶναι πολὺ κουτὴ νὰ στενοχωριέται ἔτσι γιὰ ἓνα ζῶο !» εἶπε καὶ γέλασε δυνατά.

— «Τὰ ζῶα εἶναι ἀδέρφια μας» τοῦ λέω. «Ὁ Πυθαγόρας πού τὸ εἶπε κάτι ἤξερε».

Θέλω νὰ φύγω, μὰ κάτι μου λέει πὼς πρέπει νὰ ἰδῶ, τί ἔχει μέσα στὸ δέμα. Τὸν ἀρπάζω λοιπὸν καὶ τὸν ρωτῶ :

— «Σάν τι πολύτιμο ἔχεις καὶ τὸ κρύβεις ἔτσι;»

— «Μὴν ἀνακατώνεσαι σὲ ξένες δουλειές, χωριάτη!»

— «Δὲ σὲ ἀφήνω, ἂν δὲ μοῦ δείξης αὐτὸ ποὺ κρατᾷς, παράσιτε!»

Ἐκεῖ ποὺ ἔσφιγγε τὸ δέμα, ἀκούω νιαούρισμα! Πετῶ τὸ Μενεκράτη καταγῆς, ἀρπάζω τὸ σάκο, τὸν λύνω καὶ τινάζεται ἔξω ὁ Μελάνιος. Καθὼς βλέπω τὸ ζῶο, θυμώνω καὶ τὸν ἀρχίζω στὶς κλοτσιές.

— «Τί τὸ ἤθελες τὸ ζῶο;» τὸν ρωτῶ.

— «Νὰ τὸ πνίξω, μοῦ ἀπαντᾷ μὲ λύσσα, ἀφοῦ τὸ τσακίσω στὸ ξύλο, ὅπως θὰ τσακίσω καὶ σένα».

— «Γιατί;»

— «Γιατί σὲ μισῶ. Θέλεις τὴ θέση μου κοντὰ στὸν Εὐφορίωνα. Μὰ ξέρω τὸν τρόπο νὰ σὲ βγάλω ἀπὸ ἐκεῖ, χοντροχωριάτη!»

— «Τὴ θέση σου!» φώναξα περιρρονητικά. «Εἶμαι ἐλεύθερος κι ἀπὸ ἐλεύθερους γονεῖς. Ἀντὶ νὰ γίνω θεληματικὰ δοῦλος, πέρτω καλύτερα στὴ θάλασσα ἢ στὴ φωτιά».

— «Ναί, ναί, φούσκωνε σάν τὸ βάτραχο ποὺ θέλει νὰ μιμηθῇ τὸ βόδι. Νὰ δοῦμε ποιὸς θὰ γελάσῃ τελευταῖος!» εἶπε, καὶ σηκώνοντας τὰ σκόρπια πράματά του ἔφυγε κλαίοντας καὶ ψιθυρίζοντας βρισιές.

Ἡ Γλυκέρα χάρηκε ἅμα εἶδε τὸ Μελάνιο, μὰ ἡ κατάστασή της δὲν καλυτέρευε. Ἐγὼ ὅμως καὶ ἡ Ἀγαρίστη δὲν ἀπελπιζόμαστε. Ἐπιτέλους ἡ ἀρροσίωσή μας ἀνταμείφτηκε. Ἡ φίλη μου σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι, μὰ ἔμοιαζε μὲ φάντασμα.

ΒΙ. Τὰ μεγάλα Παναθήναια.

Πλησίαζαν τὰ μεγάλα Παναθήναια. Πρώτη φορὰ θὰ ἔβλεπα καὶ ἐγὼ αὐτὴν τὴ γοργὴ. Ἀπὸ καὶρὸς καὶ σχο-

λεῖτο διάλεξε τὰ πιὸ καλλίερωνα παιδιά καὶ τὰ γύμναζε
σ' ἓναν ὕμνο πού θά τραγουδοῦσαν. Ὁ Λύσης ἔβαλε καί
μένα στο χορό. Ὅταν πῆγα στίς γενικὲς δοκιμὲς τὰ ἔχασα.
Ἐξακόσια παιδιά ἔκαναν τὸ χορό. Ποτέ, παιδιά μου, δὲν
ἄκουσα πιὸ ἱερή καὶ ἐπιδλητική ἀρμονία.

Ἀπὸ ὅχτῳ ἡμέρες πρὶν ἔρχονταν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ
περίχωρα κι ἔφερναν κοπάδια τὰ ζῶα πού θά θυσίαζαν.
Ὅσοι εἶχαν φίλους καὶ συγγενεῖς στὴν πόλη ἔμεναν στὰ
σπίτια τους, οἱ περισσότεροι ὁμῶς ἔστηναν σκηνὲς ἔξω
ἀπὸ τὰ τείχη. Φανταστῆτε τί θόρυβος γινόταν κάθε μέρα.

Καθὼς γύριζα ἀπὸ τὸ σχολεῖο μὲ τὸ Θεαγένη, βλέπω
ἀπὸ μακριὰ τὰ μεγάλα κόκκινα βόδια καὶ τὴν ἄμαξά μας.
Τρέχω, ἀγκαλιάζω τὴ μάνα μου, τὸν πατέρα μου καὶ τὸν
παππού καὶ φιλῶ τ' ἀδερράκια μου καὶ τὴ μικρή μου ἀδερρή,
πού ἦταν στὴν ἀγκαλιά τῆς παραμάνας. Μοῦ φάνηκε πὼς
εἶχα χρόνια νὰ τοὺς δῶ. Ἡ μητέρα μου ἔβρισκε πὼς με-
γάλωσα κι ἔγινε σωστός Ἀθηναῖος.

Ἐξάρνα θυμῆθηκα πὼς ἄρρησα τὸ Θεαγένη στο δρόμο.
Βγαίνω καὶ τὸν βρίσκω νὰ στέκεται στο ἴδιο μέρος μελαγ-
χολικός. Χωρὶς ἄλλο συλλογιζόταν τὴν ὀρφάνια του. Τὸν

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ - ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ. Ἡ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

5

ΕΚΔ. ΕΚΤΗ

πῆρα μέσα με τὴ βία. Ἡ μητέρα μου τὸν ἐφίλησε μόλις ἄκουσε πὼς εἶναι φίλος μου.

Εἶχαν φέρει πολλά καλὰ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴ καὶ καθίσαιμ σὲ πλούσιο τραπέζι. Μοῦ εἶπαν τὰ νέα τοῦ χωριοῦ. Ἡ Ἰὰ ἡ ἀγελάδα μας γέννησε ὠραῖο μοσχάρι. Ὁ βοσκὸς δ' Αὖσανδρος παντρεύτηκε. Ὁ γερο-Θαλῆς ὁ χαλκιάς πέθανε. Τ' ἀμπέλια ἔδωσαν καὶ οἱ ἀμπελουργοὶ εἶναι εὐχαριστημένοι πού θὰ γίνουν πολλά σταφύλια.

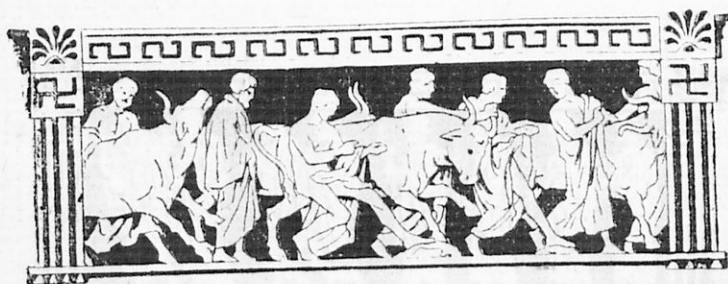
Μὲ τὸν πατέρα μου καὶ τὸν παππού πήγαμε στοῦ Λύση καὶ στοῦ Ἑρμογένη. Χάρηκαν κι οἱ δύο, καὶ πιο πολὺ οἱ παππούς, γιὰ ὅσα καλὰ ἄκουσαν γιὰ μένα.

Ἐπιτέλους ξημέρωσε ἡ μεγάλη ἡμέρα. Ἡ γιορτὴ ἄρ-
ξε ἀπὸ τὸ πρωὶ μὲ ἱππικοὺς ἀγῶνες στὶς ὁχθες τοῦ
Ἰλισοῦ.

Ὁ Λεωκράτης ἔστειλε ν' ἀγωνιστοῦν ἔξι περήφανα ἄλογα,
πού ἔβγαζαν φλόγες ἀπὸ τὰ ρουθούνια τους. Καθὼς τὰ εἶδα
νὰ περνοῦν ἐμπρὸς μου μὲ τόσα παλικάρια ἀπόρησα.

«Ποῦ τοὺς εἶδα;» ψιθύρισα.

—«Στὸν Παρθενῶνα» μοῦ λέει ὁ Θεαγένης. «Κοίταξε τὸ

ἄλογο ἐκεῖνο καὶ τὸν καθαλάρη του, ποὺ μόλις μπορεῖ νὰ τὴ κρατήσῃ. Βλέπεις τὴν ὀρθὴ χαίτη του, τ' ἀνοιχτὰ ρουθούνια του, τὰ τεντωμένα πόδια του, ποὺ ἀντιπατοῦν ἀπὸ νευρικὴ ἀνυπομονησίᾳ; Κοίταξε τὴν καθαλάρη. Ἡ ἄσπρη χλαμῦδα του κυματίζει ἀπὸ τὸν ἄνεμο καὶ δείχνει τὸ καλοκαλιωμένο σῶμα του. Τί λές; .. Δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ σκάλισε ὁ Φειδίας ἀπάνω στὸ μάρμαρο;»

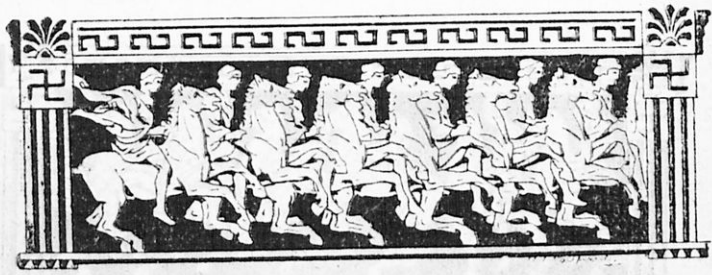
Ὁ φίλος μου εἶχε δίκιο. Τὴ ζωοφόρο, ποὺ τόσες φορὲς τὴ θαύμασα στὸν Παρθενῶνα, τὴν εἶχα ζωντανὴ ἐμπρὸς μου. Καὶ νὰ βλέπατε μὲ τί χάρη ἀνέβαιναν οἱ ἔρρηβοι στὰ ἄλογά τους!

Πάντα ἀγαποῦσα τ' ἄλογα, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ὅμως ἐκεῖνη τ' ἀγάπησα μὲ πάθος, σὰν ἀληθινὸς Ἀθηναῖος. Ὁ πατέρας μου εἶπε τότε πῶς τρέφει ἓνα θεσσαλικὸ πουλαράκι.

«Ὅταν γυρίσης στὴν ἐξοχὴ θὰ σοῦ τὸ δώσω νὰ τὸ καθαλικέψῃς... Φυσικά, ἂν ἐξακολουθήσης νὰ εἶσαι προκομμένος» πρόσθεσε.

Λίγο ἔλειψε νὰ τρελαθῶ ἀπὸ τὴ χαρὰ μου.

Ὅστερα ἀπὸ τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνες παραβγῆκαν στὸ πάλεμα καὶ στὸ τρέξιμο τὰ παιδιὰ μὲ τοὺς ἐρήδους. Ἐπειτα

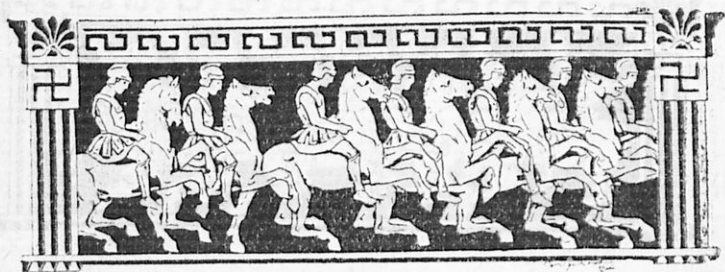

μοναχοί τους οι ἔφηβοι ἀγωνίστηκαν στὸ πένταθλο, δηλαδή, πάλεμα, τρέξιμο, πήδημα, δίσκο καὶ ἀκόντιο.

Ὅσα παιδιά ἦταν ἀπὸ τὴν παλαιστρα τοῦ Ἑρμογένη διακρίθηκαν. Ὁ Θεαγένης νίκησε στὸν ἀκοντισμό, ὁ Λυκίδας στεφανώθηκε στὴν πάλη. Ὁ Εὐρρόλιωνας ὕστερα νίκησε στοὺς μουσικούς ἀγῶνες κι ἐγὼ πῆρα ἔπαινο.

Ἐπιτέλους πήγαμε στὴν πομπή. Φτάσαμε στὸν Κεραμεικὸ τὴν ὥρα ποὺ ξεκινοῦσε. Ἐμπρὸς οἱ μουσικοί, ἄλλοι ἔπαιζαν τοὺς αὐλοὺς καὶ ἄλλοι ἔκρουαν τὶς λύρες. Ἀκολουθοῦσαν ἄντρες ὀπλισμένοι μὲ λόγχες καὶ ἀσπίδες, λὲς καὶ ἦταν ἑτοιμοὶ νὰ χυθοῦν στὴ μάχη, πρῶτα οἱ πεζοὶ κι ἔπειτα οἱ καθαλάρηδες. Ἐπειτα οἱ ἱερεῖς μὲ τοὺς βοηθοὺς των, ποὺ ὠδηγοῦσαν τὰ ζῶα γιὰ τὴ θυσία· ὕστερα οἱ γέροντες μὲ τὰ κυματιστὰ ἄσπρα γένεια τους καὶ μὲ κλαδιὰ ἐλιᾶς στὰ χέρια· πίσω οἱ ἔφηβοι στεφανωμένοι, καὶ τελευταῖα τὰ παιδιά μὲ ἀπλὸ στενὸ χιτῶνα, ὅλα ροδοστεφανωμένα. Ὅλοι οἱ ὅμιλοι ἀρχίζουν μαζὶ νὰ τραγουδοῦν τὸν ὕμνο τῆς θεᾶς.

Μπαίνομε κι ἐμεῖς στὸν ὅμιλο τῶν παιδιῶν. Πίσω μας ἐρχόταν ἡ λευκὴ πομπὴ τῶν παρθένων· ὅλες ἦταν ντυμένες τὸν πολὺδιπλο χιτῶνα. Τὰ μέτωπά τους ἦταν στεφανωμένα μὲ κρίνα καὶ μὲ τὰ χέρια τους κρατοῦσαν στὸ κεφάλι κανί-

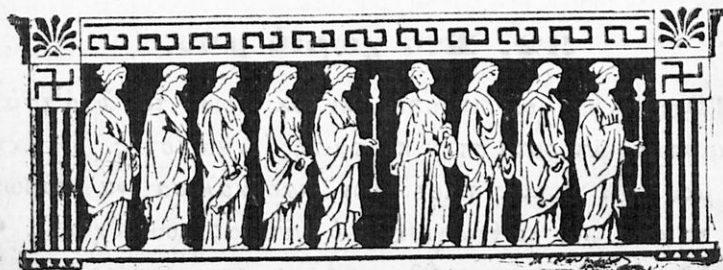
στρια.

Ἀκολουθοῦσε ἔπειτα τὸ πλοῖο καὶ πήγαινε σὰ νὰ ἦταν ἀπάνω στὰ νερά. Γιὰ πανὶ εἶχε στὸ κατάρτι ἀνοιγμένο τὸν πέπλο τῆς θεᾶς, ποὺ τὸν εἶχαν ὑρᾶνει κορίτσια. καὶ εἶχαν κεντήσει ἀπάνω του τὴ μάχη τῆς Ἀθηνᾶς με τοὺς Τιτᾶνες.

Ἡ πομπή, ἀροῦ πέρασε ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ τοὺς μεγάλους δρόμους, ἔρτασε στὸ βωμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα κοντὰ στὸν Ἀρειο Πάγο. Ἐκεῖ στάθηκε. Ἐδγαλαν τὸν πέπλο ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ ἡ πομπή με τὴν ἴδια τάξη ἀρχισε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἱερὸ βράχο, πέρασε τὰ Προπύλαια καὶ σταμάτησε γύρω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα.

Ἀνατρίχισα ὅταν εἶδα τὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας νὰ παίρνη τὸν πέπλο ἀπὸ τὰ χέρια τῶν παρθένων καὶ νὰ τὸν προσφέρει στὴ θεά. Νομίζω πὼς βλέπω ἀκόμη τὰ ζαφειρένια μάτια τῆς ν' ἀστραποβολοῦν καὶ τὴ Νίκη νὰ φτερουγίζει στὸ δεξιὸ τῆς χέρι.

Τὸ βράδυ πήγαμε στὴ λαμπαδοδρομία. Οἱ ἔρηδοι μπαίνουν στὴ σειρά. Ὁ πρῶτος ἀνάδει τὴ λαμπάδα του ἀπὸ τὸ βωμὸ καὶ πάει τρέχοντας στὸ δεῦτερο, ἐκεῖνος φέρνει

τὴ φωτιά στὸν τρίτο καὶ πάει ἔτσι ὡς τὸ τέλος. "Οποιοῦ ἢ λαμπάδα σβήσει βγαίνει ἀπὸ τὸ δρόμο, καὶ τοὺς ἀδέξιους καὶ τοὺς ἀργολήνητους τοὺς περιπαίζει ὁ κόσμος. Γιὰ νὰ νικήσῃ κανεὶς πρέπει νὰ κάμῃ τρέχοντας ὅλον τὸ δρόμο καὶ νὰ προσπεράσῃ τοὺς ἄλλους μὲ ἄσθηστὴ τὴ λαμπάδα του. Ὁ Ἀρμόδιος, εἴκοσι χρονῶν παλικάρι, ἦταν ὁ νικητής.

"Οσοὶ νίκησαν στοὺς ἀγῶνες καὶ στεφανώθηκαν προσκαλοῦν τὴ νύχτα τοὺς φίλους των σὲ τραπέζι. Τὸ κυριώτερο τραπέζι ἔγινε στὸ πρυτανεῖο καὶ τ' ἄλλα, στοὺς δημόσιους κήπους. Στὸ λαὸ μοιράστηκαν τὰ σφάγια τῆς θυσίας. Ὁλος ὁ κόσμος διασκεδάζε' ὡς τὸ πρωί.

"Ο πατέρας μου κι ἡ μητέρα μου ἔμειναν ἀκόμη δυὸ ἡμέρες· ἔπειτα ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Ἡ μικρὴ μου ἀδερφή, ἡ Νεaira, δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της τὸ Μελάνιο. Μὰ οὔτε καὶ ὁ γάτος θελεῖ νὰ τὴν ἀφήσῃ. Τί νὰ κάμω; Παίρνω ἓνα φαροκέφαλο καὶ τοῦ τὸ δείχνω. Μ' ἓνα τίναγμα ξεφεύγει ἀπὸ τὰ μικρὰ χεράκια καὶ γίνεται ἄφαντος. Ἡ Νεaira μένει μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.

Ἀνεβαίνουν στὴν ἄμαξα καὶ φεύγουν!... Ἄχ, νὰ μὴν εἶχα τα μαθήματα!

32. Στὸ χωριό μου.

Τέλος ἦρθαν οἱ διακοπές, κι ἓνα πρωὶ τὸ ἀμάξι μας σταμάτησε μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς Ἀγαρίστης. Ὁ πατέρας μου ἦρθε νὰ μᾶς πάρῃ. Τὸν παρακάλεσα νὰ πάρωμε καὶ τὸ φίλο μου τὸ Θεαγένῃ κι ὁ πατέρας μου δέχτηκε.

«Ἄν θέλῃς νὰ προσιωθῇ κι ἄλλο βῆμα· ἐκτὸς ἀπὸ ἐ-

κεινο ποῦ σοῦ χάρισαν οἱ θεοί, πάρε τον» ἀπάντησε μέ τῇ βαριά φωνή του ὁ κηδεμόνας του. «Τὸ βαλάντιο κι ἡ ἡσυχία μου θὰ ἐλαφρώσουν μέ τὸ παραπάνω».

Ἀπὸ κεῖ πήγαμε στοῦ Λεωκράτη γιὰ τὸν Εὐφορίωνα. Ὁ ἄρχοντας ἀφοῦ τὸν εὐχαρίστησε ρώτησε τὸν πατέρα μου: «Μπορῶ νὰ δώσω μαζί καὶ μερικοὺς δούλους στὸ παιδί μου ;»

— «Θὰ σοῦ ἔλεγα ναί, τοῦ λέει ὁ πατέρας μου, ἀν δὲν ἤμουν βέβαιος πὼς τὸ παιδί σου θὰ προτιμήσῃ νὰ ζήσῃ ὅπως κι ἐμεῖς. Ἐπειτα ἡ Φαιδίμη, ἡ γυναῖκα μου, θὰ προσέχῃ τὸ παιδί σου σὰ δικό της».

Ὁ πατέρας μου ζήτησε ἀπὸ τὴν Ἀγαρίστη τὴ Γλυκέρα. Ἐκείνη δέχτηκε πρόθυμα, μὰ ἡ κόρη δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ μονάχῃ τὴ γιαγιά της. Στὸ τέλος ὅμως τὸ ἀποφάσισε καὶ ἡ Γλυκέρα. Φυσικὰ πῆρε μαζί της καὶ τὸ Μελάνιο.

Ἀμα πῆρε ἡ δροσιὰ ξεκινοῦμε. Τὰ βόδια μας, στολισμένα μέ στεφάνια ἀπὸ στάχυα καὶ ἀγριολούλουδα, σέρνουν ἀργὰ τὸ βαρὺ ἀμάξι στὸ σκονισμένο δρόμο τῆς ἐξοχῆς. Τὸ φεγγάρι φωτίζει σὰν ἡμέρα.

Ἐμεῖς, καθισμένοι ἀπάνω στὸ ἄχυρο, φλυαροῦμε καὶ γελοῦμε ἀδιάκοπα. Ἡ Γλυκέρα κάθεται στὴν μπροστινὴ θέσῃ σὰν τὴ Δήμητρα. Ὁ Εὐφορίωνας γυρίζει πότε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ πότε ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ χαμογελᾷ. Καταλαβαίνω πὼς τὸ ἄχυρο τοῦ φαίνεται ξερό, μὰ τί νὰ τοῦ κάμω; θὰ συνηθίσῃ. Ὅσο γιὰ μένα καὶ τὸ Θεαγένῃ δὲ μᾶς μέλει καθόλου. Τραγουδοῦμε ἀρχαίους ὕμνους καὶ οἱ φωνές μας δροσερὲς ἀντιλαλοῦν στὸν κάμπο.

«Οὐ, οὐ,...ἔ, ἔ!» ἀκούεται συχνὰ ἡ φωνή τοῦ πατέρα μου, ἀλλὰ τὰ βόδια δὲν ἀλλάζουν τὸ βῆμα τους. Τὴν αὐγή

πρίν ακόμη βγῇ ὁ ἥλιος φτάσαμε τέλος στο σπίτι. Τρέχουν ὅλοι νὰ μᾶς καλωσορίσουν.

Μὰ τί εἶναι ἡ μικρὴ ἐκείνη τριχωτὴ κόκκινη τουλούπα, ποὺ πηδᾷ καὶ κλαίει ἀπὸ χαρὰ καὶ μοῦ γλείφει τὰ χέρια, καὶ τρέχει στὴ μητέρα μου καὶ ξαναγυρίζει σὲ μένα; Εἶναι ὁ Πυρρός, ὁ σκύλος μου. Τὸν σφίγγω στὴν ἀγκαλιά μου, κι εἶναι τόση ἡ χαρὰ τοῦ Πυρροῦ, ποὺ χαϊδεύει καὶ τὸ Μελάνιο ἀκόμη! Αὐτὸς ὁμῶς ἀνατριχιάζει, σηκώνει τὴν οὐρά του, καμπουριάζει τὴ ράχη του καὶ φιλεῦει τὸν Πυρρό μὲ μιὰ γρατσουνιά.

33. Ἡ ζωὴ μας στὴν ἐξοχή.

Ὅλα στὴν ἐξοχὴ εἶναι νέα γιὰ τοὺς φίλους μου, μὰ καὶ σὲ μένα φαίνονται νέα. Τρέχουμε στὰ χωράρια καὶ στὰ δάση. Ψάχνουμε γιὰ φωλιές, μὰ ὄχι μὲ κακὸ σκοπό. Τώρα τὰ πουλιά μεγάλωσαν καὶ πέταξαν, ἀλλὰ ἔτσι θέλουμε νὰ τις δοῦμε καὶ νὰ τις βάλουμε πάλι στὴ θέση τους, γιὰ νὰ τις βροῦνε τὸν ἄλλο χρόνο ἅμα θὰ γυρίσουν.

«Νὰ χαλάσης πουλιοῦ φωλιά, εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ γκρεμίσης σπίτι!» μᾶς λέει συχνὰ ὁ παππούς.

Βουτοῦμε στὰ γαλανὰ νερὰ τῆς θάλασσας καὶ κολυμποῦμε σὰν ψάρια. Συχνὰ γυρίζουμε τὴ Γλυκέρα μὲ τὴ βαρκούλα ὥρες ὁλόκληρες.

Ἡ πιὸ μεγάλη μου χαρὰ ἦταν νὰ καθαλίσκω τὸ θεσσαλικό μας πουλαράκι. Μπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς στὴν ὁμορφιὰ περνοῦσε καὶ τ' ἄλογα τοῦ Λεωκράτη. Ὅποιος τὸ καθαλίκευε νόμιζε πῶς καθαλίκευε τὸν ἀνεμο καὶ γι' αὐτὸ τ' ὠνόμασα Αἴολο.

Ὁ Εὐφρορίωνας τὶς πρῶτες μέρες παραξενεύεται πὺν κοιμάται στὸ πάτωμα καὶ πλένεται μὲ κρύο νερό, μὰ γρήγορα συνηθίζει.

Ἡ Γλυκέρα φαίνεται πὼς ξαναγεννιέται. Κάθεται στὴ σκιά γέρινης καστανιάς καὶ κεντᾷ πέπλα γιὰ τὴ μητέρα μου. Κάποτε ἀρτύνει τὴ βελόνα καὶ κοιτάζει ὥρα πολλή τὸ γαλάζιο χρῶμα τ' οὐρανοῦ καὶ τῆς θάλασσας καὶ τὴν πρασινάδα τοῦ κάμπου. Κάποτε ἔρχεται μαζί μας στὶς ἐκδρομές, μὰ ἐπειδὴ κουράζεται προτιμᾷ νὰ μένη στὸ σπίτι.

Τὰ βράδια συναζόμαστε ὅλοι γύρω στὸν παπποῦ καὶ κεῖνος ὁλόχαρος μᾶς λέει θαυμαστὰ παραμύθια. Ὅλοι ζοῦμε μονιασμένοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πυρρὸ καὶ τὸ Μελάνιο. Ἀδύνατο νὰ ὑποφέρει ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

34. Νὰ καὶ ὁ Μενεκράτης.

Δὲν εἶχαμε δέκα ἡμέρες στὴν ἐξοχή καὶ νὰ σου ὁ Μενεκράτης! Μᾶς παρουσιάστηκε ζυπόλυτος μὲ τὸ ραβδί στὸ χέρι καὶ μὲ χιτῶνα κατασκονισμένο.

«Πῶς ἐδῶ;» τὸν ρωτῶ.

— «Κάλεσε τὸν πατέρα μου στὴν ἐξοχή ἓνας πλούσιος εὐπατρίδης, μὰ δὲν κάλεσε κι ἐμένα. Ἀπὸ τὴν Ἀγαρίστη ἔμαθα πὼς περνᾶτε καλὰ ἐδῶ. Ὁ πατέρας μου συλλογίστηκε πὼς γιὰ τὸ Νικία δὲ θὰ ἦταν ἐνόχληση νὰ μοῦ παραχωρήσῃ μιὰ γωνιά».

— «Πολὺ εὐχαρίστως» λέει ὁ πατέρας μου. Νόμιζε πὼς εἶναι φίλος μου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλήθεια νὰ ἤξερε, ὅχι δὲ θὰ ἔλεγε. Τὸν ξένιο Δία τὸν ἐσεβόταν πολὺ ὁ πατέρας μου.

Ὁ Μενεκράτης τὶς πρῶτες ἡμέρες φέρθηκε ὑποφερτά, ἀλλὰ σὲ λίγο ἄρχισε νὰ μᾶς μιλῇ σὰ νοικοκύρης στοὺς δούλους του. Μόνο τὸν πατέρα μου λογάριάζε.

Κοντά στ' άλλα ήταν πολύ φοβιτσιάρης. Φοβόταν όχι μόνο τ' άλλα και τὰ μουλάρια, μὰ και τὰ βόδια και τις άνακες άγελάδες· άκόμη και τὰ πρόβατα! Για νά γελάσωμε του έπαιξα ένα παιγνίδι, που θά τó θυμάται σέ όλη του τή ζωή.

Τὰ λιβάδια μας ήταν μεγάλα κι εμείς δέν είχαμε παρά δώδεκα άγελάδες. Ό πατέρας μου έβαλε και άλλους χωρικούς νά βόσκουν τις δικές των κι έτσι μαζεύονταν κάπου τριάντα άγελάδες.

Μιά μέρα που θά τρώγαμε στό λιβάδι, μās έδωσαν από τó σπίτι ένα σακούλι άλάτι για τó βουκόλο μας κι ένα καλάθι νά μαζέψωμε σύκα. Πήρα έγώ τó καλάθι κι έδωσα τó σακούλι του Μενεκράτη. Έκείνος τó πήρε πρόθυμα γιατί νόμισε πως είχε καμιά λιχουδιά.

Είπα στους άλλους νά παραμερίσουν κι έφερα τó Μενεκράτη όσο μπορούσα κοντά στις άγελάδες. Έκείνες μόλις μυρίστηκαν τó άλάτι χύνονται άπάνω του. Βάζει ό Μενεκράτης τις φωνές και τρέχει στά τέσσερα, μὰ και οι άγελάδες τρέχουν άπό πίσω νά του άρπάξουν τó σακούλι. Ξεκαρδισμένος άπό τὰ γέλια του φωνάζω:

«Τó σακούλι!... πέτα τó σακούλι!»

Τó πετᾷ, τó σακούλι άνοίγει, χύνεται τó άλάτι και οι άγελάδες όρμουν με σπρωξίματα και τó τρώνε. Ό Μενεκράτης κατάλαβε τó παιγνίδι κι εκλαιγε άπό τó θυμό του.

«Θά μου τó πληρώσης» λέει. «Μά πως θά περάσω τώρα; πάρε με άπό τó χέρι».

—«Κοίτα νά μὴν έμεινε άλάτι στά χέρια σου!» του λέω. Τó πιστεύει και τινάζεται δυνατά. Τόν έπιασα τότε άπό τó χέρι και περάσαμε κοντά άπό τις άγελάδες. Έκείνες μās κοίταζαν με νυσταγμένα μάτια. Οι σύντροφοί μου δέν μπορούν νά κρατηθοῦν άπό τὰ γέλια.

Ὁ Μενεκράτης ὁμῶς μόλις φτάσαμε στο σπίτι ἔτρεξε καὶ τὸ εἶπε τῆς μητέρας μου.

«Οἱ ἀγελάδες εἶναι πολὺ ἡμέρες, τοῦ λέει, καὶ δὲν πρέπει νὰ τὶς φοβᾶσαι... Ὡστόσο, παιδί μου, μοῦ εἶπε, ἔκαμες ἄσχημα».

—«Τὸ ἔκαμα γιὰ νὰ τὸν συνηθίσω».

—«Μόνον οἱ βουκόλοι δὲ φοβοῦνται τὶς ἀγελάδες!» εἶπε ὁ Μενεκράτης. «Πῶς φαίνεσαι πῶς ἀνατράφηκες μέσα στοὺς στάβλους».

33. Ὁ τρύγος.

Ἐπιτέλους ἄρχισε ὁ τρύγος. Τὸ ἀμάξι ξεκίνησε τὴν αὐγὴ φορτωμένο τὶς μεγάλες κόφες, καὶ μέσα κάθονταν οἱ νέοι καὶ τὰ κορίτσια ποὺ θὰ τρυγοῦσαν τὸ ἀμπέλι. Μαζί τους πήγαμε κι ἐμεῖς.

Οἱ τρυγητάδες ἔκοβαν τὰ γινωμένα σταφύλια, γέμιζαν τὶς κόφες καὶ τ' ἀμάξια, καὶ τὶς πήγαιναν στοὺς πατητήρι. Ἐκεῖ ἔρριχναν τὸ γλυκόχυμο καρπὸ καὶ ἄλλοι τὸν πατοῦσαν μὲ τὰ γυμνὰ πόδια. Τὰ πόδια τους ἀπὸ τὸ χυμὸ τῶν σταφυλιῶν φαίνονταν ματωμένα ὥς τὰ γόνατα. Καὶ τὸ τραγούδι τοῦ τρύγου ἀντηχοῦσε σὲ ὅλο τὸν κάμπο.

Ὁ Εὐφορίωνας τόσο ἐνθουσιάστηκε, ποὺ πέταξε τὰ σκντάλια του καὶ πήδησε σ' ἓναν κάδο ἀντιπατώντας τὰ σταφύλια μὲ χαρά. Ἐγὼ καὶ ὁ Θεαγένης τὸν ἐμιμηθήκαμε, καὶ οἱ τρεῖς μαζί πατοῦσαμε καὶ φωνάζαμε.

Τὸ βράδυ στρώθηκε ἔξω μακρὸ τραπέζι γιὰ τοὺς ἐργάτες καὶ ἐκεῖνοι κάθισαν στεφανωμένοι μὲ κληματόδεργες.

Ὑστερὰ ἀπὸ τὸ φαγὶ ἄρχισαν τὰ παιγνίδια. Ἔβαλαν ἀτκιά γεμάτα μούστο ἀλειμμένα μὲ λάδι γιὰ νὰ τὰ πηδήσουμε. Πολλοὶ τὸ κατάφεραν, ἄλλοι ὁμῶς ἔπεφταν ἀπάνω

στ' άσκιά καί αὐτὰ πετοῦσαν μακριά σάν τόπια. Σέ κάθε κατρακύλισμα χαλοῦσε ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ γέλια καί τὶς φωνές.

Ἐπειτα ἓνας ἔκαμε τὸ λύκο, ἄλλος τὴ χῆνα. Πίσω ἀπὸ τὴ χῆνα γιὰ οὐρά της ἔρχονταν οἱ ἄλλοι, πρῶτα ὁ φιλότερος καί τελευταῖος ὁ πιὸ κοντός. Ὁ λύκος προσπαθοῦσε νὰ πιάσῃ κάποιον ἀπὸ τὴν οὐρά τῆς χήνας. Ἐκείνη μὲ χίλιες πονηριές, μὲ γρήγορα κι ἐπίδεξια κινήματα φρόντιζε νὰ τὴ φύλάξῃ. Ἐπρεπε ὅμως καί ἡ οὐρά νὰ προσέχῃ καί νὰ ἀκολουθῇ ἀμέσως τὰ κινήματα τῆς χήνας. Ἦταν δύσκολο παιγνίδι. Ὁ βοσκὸς ὁ Λύσανδρος ἀπ' ὅλους μας ἔκανε καλύτερα τὴ χῆνα. Ὁ πατέρας μου ἔπαιζε τὸ λύκο κι ἦταν ἀδύνατο νὰ γλιτώσῃ ἡ χῆνα τὴν οὐρά της.

36. Ὁ πατέρας μου διώχνει τὸ Μενεκράτη.

Ὁ φίλος μου ὁ Θεαγένης ἦταν τόσο δυνατὸς καί τολμηρὸς, πὺ πολλὰς φορὲς φαινόταν ἀπότομος. Ὡστόσο στὰ παιδιὰ ἦταν γλυκομίλητος κι ἐκεῖνα δὲν ξεκολλοῦσαν ἀπὸ κοντά του. Τὸν παρακαλοῦσαν νὰ παίξῃ μαζί τους τὸ κρυφτούλι, νὰ τρέχῃ μὲ τὰ τέσσερα, κι ἐκεῖνος μ' εὐχαρίστησή του ἔκανε ὅ τι τοῦ ζητοῦσαν, σὰ νὰ ἦταν συνομίλητος.

«Ὁ καημένος ὁ Θεαγένης! τί καλὸς ἀδερρὸς θὰ ἦταν ἂν εἶχε ἀδέρφια!» ἔλεγε ἡ μητέρα μου. «Ἐσὺ Πρόα, στ' ἀδέρφια σου δὲν εἶσαι πάντα καλός».

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τ' ἀγαποῦσα τ' ἀδέρφια μου, μὲ δὲν μποροῦσα νὰ κάνω κι ὅλα τους τὰ θελήματά! Συχνὰ ἤθελα νὰ τ' ἀπορεύγω. Κάποτε τὰ μάλωνα καί τοὺς ἔλεγα πὼς θὰ ταξιδέψω.

«Πάρε μας κι ἐμῆς, Πρόα!» παρακαλοῦσαν.

— «Εἶστε μικρά· τί νὰ σᾶς κάλω,»

— «Θὰ μεγαλώσωμε κι ἐμεῖς».

— «Ἄ, πάντα θὰ εἴστε μικρότεροί μου».

— «Πρόα, πάρε μας, θὰ εἴμαστε ῥρόνιμοι. Δὲ θὰ ροβη-
θοῦμε, δὲ θὰ μᾶς μέλη για ραγί, οὔτε για τίποτα... Πάρε
μας!»

— «Ὁχι, ὄχι, δὲ θέλω ἄλλον ἐκτός ἀπὸ τὸ Θεαγένη».

— «Ἔ, τότε θὰ μᾶς πάρη ἐκεῖνος!» Κι ἔτρεχαν στὸ
Θεαγένη νὰ τὸν παρακαλέσουν για νὰ τὰ πάρη. Καταλα-
βαίνετε πῶς δὲν τοὺς ἔλεγε ὄχι.

Ὁχι μονάχα στὰ παιδιὰ, μὰ καὶ στοὺς χωρικοὺς ὁ Θεα-
γέννης ἦταν καλόκαρδος. Ἄν πῆς για τὸν Εὐρορίωνα, μι-
κροὶ μεγάλοι τὸν ἐλάτρευαν. Τὸν ἔλεγαν «νέον Ἀπόλλωνα».
Ὅσο για τὸ Μενεκράτη, μπορῶ νὰ πῶ πῶς ὅλοι τοῦ ἔδει-
χναν ἀντιπάθεια. Κι ἐκεῖνος ὁμως ἐνιωθε μεγάλη εὐχαρί-
στηση νὰ βασανίζη ὅσους δὲν μποροῦσαν νὰ τοῦ ἀντιστα-
θοῦν, τοὺς δούλους, τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ζῶα.

Πολλὲς φορὲς τὸν εἶδα νὰ σπρίγγη κρυὰ τὴν οὐρά τοῦ
Πυρροῦ, νὰ τραβᾷ τὰ μουστάκια τοῦ Μελάνιου καὶ τὰ μαλ-
λιά τῆς Νέαιρας. Ἀμα ἔχτιζαν κανένα κάστρο τὰ παιδιὰ
στὸν ἄμμο, ὁ Μενεκράτης ἐρχόταν βιαστικός, πατοῦσε καὶ
γκρέμιζε τὸ ἔργο τους. Ἄν ἔτρωγαν ψωμί μὲ μέλι καὶ καρ-
πούς, ἔπερτε ἀπάνω τους, τάχα χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, κι ἔρριχνε
τὸ ψωμί τους στὴ λάσπη ἢ στὴ σκόνῃ. Ἐκεῖνα φυσικὰ
ἔβαζαν τὰ κλάματα κι αὐτὸς τότε ἀρχίζε νὰ τὰ κο-
ροϊδεύῃ.

Μιὰ μέρα καθόταν χωρὶς νὰ ντρέπεται κάτω ἀπὸ τὴ
ρετελιά, ἐνῶ ἡ Γλυκέρα στεκόταν ὀρθή.

«Πρόσεχε λοιπόν» τοῦ λέω. «Σηκω γρήγορα».

— «Γιατί;»

— «Εἶναι πολὺ ἄπρεπο νὰ καθύμαστε, ὅταν ἐμπρὸς μας στέκονται γυναῖκες».

— «Τί λές ἐκεῖ! Γυναῖκα καὶ ἡ Γλυκέρα, πού ξενοδουλεῖαι γιὰ νὰ ζήσει!»

Τοῦ ἔδωσα τότε ἓνα χτύπημα, πού τὸν ἔρριξα κάτω ἀπὸ τὸ κάθισμα.

«Τί ἐπαθες!» εἶπε κλαίοντας. «Μὲ χτύπησες στὸ χέρι πού με πονεῖ! Θὰ τὸ πῶ τοῦ πατέρα σου!»

Στὶς καλύτερες διηγῆσεις τοῦ παπποῦ ἀρχίζε νὰ χασμουριέται. Πολλὲς φορὲς μάλιστα παραπονιόταν, γιὰτὶ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀκούη.

«Οἱ γέροι εἶναι φλύαροι» ἔλεγε.

Μιά μέρα πού βρῆκε μοναχό του τὸ Μελάνιο, τὸν ἀρπάξε καὶ τὸν ἐβούτηξε σ' ἓναν κάδο γεμάτο νερό· τὸν κράτησε ὅσο μπορούσε μέσα, μὰ ὁ γάτος λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ χύσῃ τὸ μάτι. Ἡ μητέρα μου τὸν ἐλυπήθηκε, ἐμεῖς ὁμῶς τοῦ εἶπαμε :

«Καλὰ νὰ σοῦ κάνῃ· γιὰτὶ τὸν βασανίζεις».

— «Εἶστε ὅλοι κακοί» φώναξε μὲ κλάματα. «Τὸ ἴδιο ἀξίζετε ἐσεῖς καὶ ὁ καταραμένος σας ὁ γάτος».

Ἐνῶ ἦταν πάρα πολὺ φοβιτσιάρης, τοῦ ἄρεσε νὰ φοβίξῃ τοὺς ἄλλους. Ἀμὰ ἔβρισκε μόνα τὰ παιδιὰ, καθόταν καὶ τοὺς ἔλεγε τὰ πιὸ τροικὰ χτικὰ παραμῦθια.

Ἡ μητέρα μου ζητοῦσε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ καὶ μᾶς εἶπε νὰ τὸν προσέχωμε κι ἐμεῖς, μὰ ἐκεῖνος τῇ δουλειᾷ του. Μιὰ μέρα παραξενευτήκαμε, πού εἶδαμε τὴ Νέαιρα νὰ τρώῃ λαίμαργα τὸ φαγί της.

«Γιὰτί, Νέαιρα, τὸ κάνεις αὐτό;» τὴ ρώτησε ἡ μάνα μου.

— «Σάν... σάν... ἐκεῖνον. Νά... σάν... τὸ Μενεκράτη!»

• Ὅλοι γελάσαμε, ὁ Μενεκράτης ὁμῶς κοκκίμισε κι ἔρριξε φαρμακερὸ βλέμμα στὴ μάνα.

Μιά βραδιά καθόμαστε όλοι γύρω στόν παππού, κάτω από τό μεγάλο κέδρο πού ίσκιωνε τό σπίτι μας.

Μᾶς μιλοῦσε γιά τόν Περικλή καί ἀκούαμε μέ προσοχή. Μιά μέρα κάποιος ἄρχισε νά βρίζη τόν Περικλή στή ἀγορά. Ὁ Περικλῆς δέν τοῦ μίλησε καθόλου παρὰ πῆγε καί κάθισε σ' ἓνα κουρεῖο. Ὁ ἄνθρωπος κάθισε ἀπέξω κι ἐξακολουθοῦσε τίς βρισιές. Βγαίνει ἀπό τό κουρεῖο ὁ Περικλῆς καί πάει στήν Ποικίλη στοά· ἀποπίσω του ἐκεῖνος. Φεύγει ἀπό τή Στοά πάει στούς τραπεζῖτες· στούς τραπεζῖτες κι ἐκεῖνος χωρίς νά σταματήσῃ ἡ γλῶσσα του. Ἐπιτέλους νύχτωσε καί κίνησε ὁ Περικλῆς νά πάῃ σπίτι του. Ἀποπίσω καί στό σπίτι του ἐκεῖνος. Ὁ Περικλῆς ὅμως ὅταν ἔρτασε στήν πόρτα καί βγήκε ὁ θυρωρός, τοῦ λέει : «Πάρε τό φανάρι καί συντρόφεψε τόν ἄνθρωπο σπίτι του».

Τελείωσε ὁ παππούς τό ἀνέκδοτο κι ἐμεῖς μέναμε ἀκόμη ἀμίλητοι γιά τή γαλήνη τοῦ μεγάλου μας συμπολίτη. Ἐξάρνα ἀκοῦμε σπαραχτικές φωνές ἀπό τό σπίτι.

« Ἡ Νέαιρα ! » ρωνάζει ἡ μητέρα μου καί χύνεται μέτα. Τήν ἀκολουθήσαμε ὅλοι. Στήν κρεβατοκάμαρα, κάτω ἀπό τό θαμπό λύχνο, βλέπομε τό κορίτσι μέ ὀλάνοιχτα μάτια νά σπαράξῃ. Στή γωνιά ἓνα μεγάλο ἄσπρο φάντασμα πετοῦσε πύρινες ματιές.

~ Παγώσαμε ὅλοι· ὁ πατέρας μου ὅμως ὀρμῇ κατὰ τό φάντασμα, τό πιάνει, τοῦ βγάζει τό ἄσπρο σεντόνι καί βλέπομε τό Μενεκράτη ἀπάνω σέ ξυλοπόδαρα. Ἐνα φαναράκι ποῦ κρατοῦσε πίσω ἀπό μιὰ προσωπίδα, ἔβγαζε τίς πύρινες ματιές πού μᾶς τρόμαζαν. Πέρτει στά γόνατα, παρακαλεῖ τόν πατέρα μου νά τόν συγχωρήσῃ, λέει πῶς ἤθελε νά χωρατέψῃ, νά ροδίσῃ μονάχα τή μικρή γιά νά τήν κάμῃ φρονιμώτερη.

Ἡ Νέαιρα στριφογυρίζει ἀπὸ τοὺς σπατμοὺς καὶ φαίνεται νὰ ζητῇ μὲ φρίκη τὸ φάντασμα. Ἡ Γλυκέρα κατορθώνει μέσα ἀπ' τὰ σφιγμένα δόντια της νὰ στάξῃ μερικὲς σταλαματιᾶς καταπραϋντικὸ φάρμακο. Ὁλην τὴ νύχτα τὴν περνοῦμε μὲ ἀγωνία χωρὶς νὰ ξέρωμε τί νὰ κάμωμε.

Τὸ πρωὶ ἡ κατάσταση τῆς μικρῆς καλυτέρευσε. Ἀναστέναξε βαθιά, ἔγειρε τὸ κεφάλι στὸν ὄμο τῆς μάνας μου κι ἀποκοιμήθηκε. Ὁ πατέρας μου βγαίνει τότε καὶ γυρεύει τὸ Μενεκράτη.

«Ὡς τώρα ποτὲ δὲν ἐκλείσα τὴν πόρτα μου σὲ ξένο» λέει τρέμοντος ἀπὸ θυμὸ. «Τώρα πρέπει νὰ τὸ κάμω. Κοίταξε νὰ μὴν ξαναφανῇς στὰ μάτια μου».

Οἱ δοῦλες ἔδωσαν στὸ Μενεκράτη μερικὰ τροφίμα γιὰ τὸ δρόμο. Δὲν εἶπε εὐχαριστῶ, οὔτε ζήτησε συγχώρεση. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔρτανε αὐτό, ἀροῦ προχώρητε ἑκατὸ βήματα γυρίζει καὶ μᾶς δείχνει τὴ γροθιά του.

40. Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῶν διακοπῶν.

Πέρασαν ἀρκετὲς ἡμέρες, ὅσο νὰ ξαναφέρωμε στὴν υἡγία της τὴν μικρὴ μας χαϊδεμένη. Ὡστόσο κάτι τῆς ἀπομένει. Γιὰ ἕναν ἴσκιο, γιὰ ἕνα φτερούγιασμα, ἀνασπῶνεται ἔξωφρα, χλομιάζει καὶ βάζει τίς φωνές.

Ἀπ' ὅλους μας ὁ Θεαγένης κατάρριψε νὰ τὴν ἡσυχάζῃ καὶ νὰ τὴν κάνῃ νὰ γελά.

Βρήκαμε πάλι τὴν ἡσυχία μας. Ἡ Γλυκέρα τώρα εἶναι ἀγνώριστη. Ξαναφάνηκαν τὰ ρόδα στὰ μάγουλά της καὶ τὸ γέλιο στὰ χεῖλη της. Μὲ τὰ ἐπιδόξια δάχτυλά της δούλευε τὸ κεραμιδόχωμα κι ἔκανε μ' ἐκεῖνο καμψὰ καὶ χρῆσιμα πράγματα. Ἐμεῖς τὴ βοηθοῦσαμε στὴν ἐργασία της.

καθαρίζαμε τὸν πηλὸ καὶ φτιάχαμε μικρὸ καμίνι γιὰ νὰ φήνη τὰ ἔργα τῆς.

Γιὰ τὴ μικρὴ Νεαίρα ἔφτιασε μιὰ ἀστεία κούκλα, ποὺ τὴν ἔκαμε νὰ φωνάζη ἀπὸ χαρά. Δὲ χωριζόταν διόλου, μόνον ἤθελε νὰ κοιμᾶται μὲ τὴν κούκλα στὴν ἀγκαλιά τῆς.

Ἔκαμε ἀκόμη ενα βοσκὸ μὲ τὴ στάνη του. Τὰ πρόβατα καὶ ὁ σκύλος ὁμοιοὺς μὲ τὸν Πυρρό, μᾶς διασκέδασαν μικροὺς καὶ μεγάλους. Ὁ Θεαγένης ἔφτιασε ἓνα ξύλινο σπιτάκι γιὰ τὸν πῆλινον βοσκό.

Ἔτσι πέρασαν οἱ διακοπὲς καὶ ἔπρεπε νὰ γυρίσωμε πίσω. «Μὰ πότε πέρασαν κιόλας!» λέγαμε ὅλοι μὲ λύπη. «Ἐμεῖς τροχτὲς βγήκαμε στὴν ἐξοχή!»

§ 1. Βρίσκω τὸν Ποσειδῶνα στὸ σάκο μου.

Ὅταν ἄρχισαν τὰ μαθήματα καὶ πῆγαμε πάλι στὸ σχολεῖο, τὰ παιδιὰ δυσκολεύτηκαν νὰ μᾶς γνωρίσουν. Μᾶς βρῆκαν μελαφούς, ζωηροὺς καὶ πιὸ γελαστούς. Τόσο ἀλλάξαμε στὴν ἐξοχή!

Μιὰ μέρα ὁ Λύσης μὲ σηκώνει στὴ γεωμετρία. Τὴν εἶπα νεράκι.

«Πάρε τὸ διαδήτη σου τώρα» μοῦ λέει εὐχαριστημένος. Ψάχνω γιὰ τὸ διαδήτη μου· πουθενά!

«Ἐχασες τὸ σάκο σου, Πρόα;» μὲ ρωτᾷ ὁ δάσκαλος.

Ἀλήθεια, ποῦ εἶναι ὁ σάκος μου; Δὲ θυμοῦμαι ἂν τὸν πῆρα τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ σπίτι. Τὰ ἔχασα.

«Μὰ νὰ ὁ σάκος σου!» μοῦ φωνάζει ἓνας συμμαθητῆς μου ἔξαφνα. Κρεμόταν στὸν τοίχο ἀντίκρυ μου. Τρέχω, τὸν ἀρπάζω, χώνω τὸ χέρι μου καὶ ἀντὶ διαδήτη βγάζω, τί φομίζετε; Τὸν Ποσειδῶνα τοῦ Λεωκράτη!

Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ πόσο χάρηκα. Ὅλοι οἱ ἄλλοι

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ-ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ-Τῆ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

καθώς και ὁ Λύτης μὲ κοιτάζαν στὰ μάτια, σὰ νὰ μὲ ρωτοῦσαν, σὰ ν' ἀποροῦσιν.

Ὁ Εὐρορίωνας ἀρπάζει ἀπὸ τὰ χέρια μου τὸν Ποσειδῶνα καὶ τρέχει στὸ σπίτι του· ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ τρεχομε ἀπὸ πίσω.

Τὴν ἄλλη μέρα καὶ οἱ τρεῖς βρσκανιζόμαστε νὰ βροῦμε τὴ λύση. Πῶς βρέθηκε τὸ ἄγαλμα στὸ σάκο μου; Κανεῖς δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσῃ.

42. "Ενα ξαφνικό.

"Εξαίρνα μιὰν αὐγὴ ἐκεῖ ποὺ πήγαίνα μὲ τὸ Θεαγένη στὸ σχολεῖο, διαβάζω στοὺς τοίχους αὐτὰ τὰ λόγια:

ΠΡΟΑΣ ΚΛΕΦΤΗΣ
ΠΡΟΑΣ Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ ΕΚΛΕΨΕ
ΝΑ ΦΟΒΑΣΑΙ ΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΠΡΟΑ
ΘΑ ΤΙΜΩΡΗΣΗ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΣΟΥ

"Ετρεμα ἀπὸ τὸ θυμὸ μου. Τοὺς συκοφάντες! εἶπα καὶ μὲ πῆρυν τὰ δάκρυα.

Ὁ Θεαγένης τρέχει καὶ τὰ σβήνει· μὰ τὴν ἄλλη μέρα πάλι τὰ ἴδια. Τώρα δὲν ἔγραψαν μοναχὰ στοὺς τοίχους, ἀλλὰ καὶ στίς κολόνες τῶν ναῶν, στοὺς τοίχους τῆς Στοᾶς, ἀκόμη καὶ στὰ βάθρα τῶν ἀγαλμάτων. Τὸ σβῆσιμο κατάντησε γιὰ τὸ φίλο μου ἕνας ἄθλος τοῦ Ἡρακλῆ. Ποῦ νὰ πρωτοσβήσῃ; Πιάνει λοιπὸν κι αὐτὸς καὶ γράρει ἀπὸ κάτω:

«Εἶσαι ψεύτης! εἶσαι συκοφάντης! Ὁ Πρόας εἶναι ἥσπερος οὐρανὸς καὶ ἀστραπὲς δὲ φοβᾶται. Ἄν λὲς τὴν ἀλήθειαν, γράψε καὶ τ' ὄνομά σου».

Τί νὰ θέλεις ἑμένα: Δὲν ἐβρῖσκα πουθενὰ ἡσύν'α. Κι ἐλὰς ὁ Θεαγένης καὶ ὁ Εὐρορίωνας δὲν τὸ πίστευαν, καὶ φρόντι-

ζαν με κάθε τρόπο να μου δείχνουν την αγάπη τους και να με παρηγορούν.

«Μην κλαῖς κι ἡ ἀθωότητά σου θὰ λάμψη γρήγορα σὰν τὸν ἥλιο» μου ἔλεγε ὁ Θεαγένης.

— «Καλύτερα νὰ ὑποφέρης ἀθῶος παρὰ ἔνοχος» μου ἔλεγε ὁ Εὐφορίωνας.

Καλά, μὰ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ! μὰ ὁ Λύσης, ὁ κόσμος! συλλογίζομαι ἐγώ. Νόμιζα πὼς ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ μένα. Ἄμα ἔμπαινα στὴν τάξη ὁ Λύσης με κοίταζε μ' ἓνα βλέμμα σοβαρὸ καὶ λυπημένο πού μ' ἔσφαζε. Δὲν ἤξερα, με λυπόταν γιατί με νόμιζε ἀληθινὰ κλέφτη ἢ γιὰ τὴ συκοφαντία πού μου εἶχαν κάμει;

Τ' ἄλλα παιδιὰ τοῦ σχολείου με κοίταζαν με κάποιο φόβο κι ἔφρουγαν ἀπὸ κοντά μου ἢ ἐκρῦβαν τοὺς σάκους των. Οἱ πιὸ διαστραμμένοι πετοῦσαν κι ἀπὸ κανένα λόγο φαρμακερό. Μιὰ μέρα ἀκούω ἀπὸ πίσω μου τὸ Μενεκράτη νὰ λέη στὸ Λυκίδα:

«Καταλαβαίνει πὼς δὲν μπορῶ νὰ ἔχω σχέση μαζί του. Ὁ πατέρας μου, μου ἀπαγορεύει νὰ τοῦ μιλῶ».

Μιὰ μέρα πῆγα στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Στάθηκα μπροστά στὸν Ποσειδῶνα καὶ σηκώνοντας τὰ χέρια μου τοῦ λέω με τρεμουλιαστὴ φωνή:

«Μίλησε λοιπόν, θεέ! φανέρωσε τὸν κλέφτη καὶ βγάλε με ἀπὸ τὸ μαρτύριο αὐτό!»

Ἐξαφνα βλέπω πὼς ἔλειπε ἡ τράινα.

«Ποῦ εἶναι ἡ τράινα;» ρωτῶ τὸν Εὐφορίωνα. «Ἀπὸ πότε λείπει; Γιὰτί δὲ σοῦ τὸ ἔλεγε; Ἐλα, πάμε νὰ ἰδοῦμε μήπως βρίσκεται κι αὐτὴ στὴ σάκα μου».

Ὁ Εὐφορίωνας θέλει νὰ μ' ἐμποδίσῃ, μὰ τρέχω στὸ σχολεῖο ὅπου βρίσκω τὸ δάσκαλο μονάχο. Ψάχνω στὸ σάκο μου καὶ μιὰ γαλανὴ διάφανη πέτρα κύλησε ἀπὸ μέσα.

Ὁ δάσκαλος σκύβει, παίρνει τὴν πολύτιμη πέτρα καὶ μοῦ λέει:

«Πήγαινέ τη στὸ Λεωκράτη καὶ μὴν πῆς σὲ κανένα τίποτα. Δὲν πρέπει νὰ δώσης νέες ὑποψίες. Ἐγὼ βέβαια ὁὐκ εἰς τίς πιστεύω».

— «Ἄ ! Λύση, δὲν μπορεῖς τῇ δικῇ σου τὴν πεποίθηση νὰ τῇ δώσης καὶ σὲ κείνους ;»

— « Τί θέλεις νὰ κάμω ; Δὲν πιστεύω βέβαια νὰ θέλῃς νὰ τιμωρήσω τοὺς συμμαθητές σου ».

— « Ὅχι ! » φώναξα μὲ φρίκη. « Αὐτὸ φτάνει νὰ μὲ ἀποτελειώσῃ ».

43. Παρὰ λίγο νὰ πνίξω τὸ Λυκίδα.

Στὴν παλαιστρα μᾶς εἶπε ὁ Ἑρμογένης πῶς σύντομα θὰ παραβγοῦμε μὲ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν παλαιστρα τοῦ Γυλῖππου.

«Θ' ἀγωνιστῇτε πρῶτα ἀναμεταξύ σας, λέει, καὶ θὰ διαλέξω τοὺς πιὸ καλοὺς. Ἡ σειρά σου, Εὐφορίωνα, μὲ τὸ Γλαῦκο».

Ὁ Γλαῦκος νίκησε.

«Δὲ βάζεις ὅλα σου τὰ δυνατά, Εὐφορίωνα» λέει ὁ δάσκαλος.

— « Ἔ ! ἅμα χρειαστῇ θὰ τὰ βάλω τὰ δυνατά μου » εἶπε ὁ φίλος μου μὲ χαμόγελο. « Μὰ τώρα δὲν ἄξιζε τὸν κόπο ».

— « Δὲν ἄξιζε ! ἔτσι λοιπὸν ἐκτιμᾷς τὴν τιμὴ τῆς παλαιστρας ; » λέει προσβλημένος ὁ Ἑρμογένης.

— « Στείλε με νὰ παλέψω μὲ τὰ παιδιὰ τῆς ἄλλης πα-

λαιστρας καὶ θὰ ἰδῇς» λέει ὁ Εὐφορίωνας καὶ ξαπλώθηκε στὸν ἄμμο.

— «Καλά... καλά, θὰ ἰδοῦμε. Τώρα ἐσύ, Λυκίδα, καὶ σύ, Πρόα, πλησιάστε...»

Πλησίασα· σηκώθηκε καὶ ὁ Λυκίδας, μὰ γύρισε καὶ ξανακάθισε.

«Δὲν ἄκουσες λοιπόν;» εἶπε ὁ γυμναστὴς ἀγγίζοντας τὸν ὦμο του μὲ τὸ διχαλωτὸ ραβδί του.

— «Τὸ ἄκουσα».

— «Ἐμπρὸς λοιπόν!»

Ὁ Λυκίδας δάγκασε τὰ χεῖλη τοῦ.

«Τί σημαίνει αὐτό;... Σήκω ἀπάνω!»

— «Θὰ παλέψω, μὰ ὄχι μὲ αὐτόν» εἶπε δείχνοντάς με ὁ Λυκίδας.

— «Ὁχι μὲ αὐτόν! ... γιατί;»

Ὁ Λυκίδας σήκωσε τοὺς ὦμους καὶ σώπασε.

«Γιατί δὲ θέλεις νὰ παλέψης μαζί μου, Λυκίδα;» τὸν ρωτῶ μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή.

Ὁ Σπαρτιάτης μὲ κοιτάζει κατὰ πρόσωπο.

«Δὲν παλεύω μὲ κλέφτες!»

Δὲν πρόφτασε νὰ τελειώσῃ καὶ τοῦ δίνω μιὰ στὸ πρόσωπο.

«Ψεύτη!» φώναξα μανιασμένος. «Ἐσὺ λοιπὸν γέμισες τοὺς τοίχους!»

Καὶ ἀμέσως τὸν ἀρπάζω πρὶν προφτάσῃ νὰ μᾶς χωρίσῃ ὁ γυμναστὴς. Ὁ Λυκίδας δὲν εἶναι Μενεκράτης· ἀντιστέκεται παλικάρῖσια. Μὰ τόσοσ ἦταν ὁ θυμὸς μου, πού γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἀναποδογυρίζω, βάζω τὸ γόνατό μου στὸ στήθος του καὶ τοῦ σφίγγω τὸ λαιμό.

«Πές πώς εἶπες ψέματα ! Πές το ! » φωνάζω ἀπὸ πάνω του.

Κινδυνεύει νὰ πνιγῇ μὰ δὲ βγάζει μιλιὰ. Μόνο μιὰ ματιά μου ρίχνει πεισματάρικη καὶ κρύα σὰ λεπίδα σπαθιοῦ. Τρέχει ὁ Ἑρμογένης, μὲ ἀρπάζει ἀπὸ τὶς πλάτες καὶ μᾶς χωρίζει.

«Φτάνει λοιπόν ! Μὰ τὸν Ἑρμῆ ! σὲ καλὴ κατάσταση εἶστε κι οἱ δύο ! »

Ὁ Λυκίδας ἐπιμένει πὼς δὲ θ' ἀγωνιστῇ, ἂν ἀγωνιστῶ κι ἐγώ.

«Ἀπόδειξε λοιπόν τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν διώχνω ἀπὸ τὴν παλαίστρα μου» λέει ὁ Ἑρμογένης.

— «Δὲν εἶμαι δημόσιος κατήγορος» ἀπαντᾷ ὁ Λυκίδας ψυχρά.

— «Ἄν ὁ Πρόας δὲ θ' ἀγωνιστῇ, ἐγὼ ἀποσύρομαι» λέει ὁ Θεαγένης.

— «Κι ἐγώ» λέγει ὁ Εὐφορίωνας.

— «Κι ἐγὼ τὸ ἴδιο, ἀροῦ ὁ λύκος ὁ Σπαρτιάτης εἶναι ἐναντίον του» λέει ὁ Ἀρχίας σοβάρως.

— «Θὰ γίνῃ ὅ τι θέλω ἐγώ ! » φωνάζει θυμωμένος ὁ Ἑρμογένης. «Μὰ τοὺς θεοὺς ! δὲν εἶναι πράματα αὐτά. Ἐμπρός ! ».

Ρίχνω τὸ ἀκόντιο, ὅσο μπορῶ καλύτερα, μὰ νιώθω τὴν καρδιά μου πὼς πάει νὰ σπάσῃ.

44. Λίγο ἔλειψε νὰ χάσωμε τὸ Μενεκράτη.

Ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα ἡ θέση μου γινόταν ἀνυπόφορη. Ἐχασα τὸν ὕπνον μου, τὴν ὀρεξὴ μου, τὴν ἀγάπην μου στὸ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

παιγνίδια, καὶ στὴ μελέτῃ ἀκόμῃ. Λίγο λίγο ἄρχισε νὰ μὲ βαραινῇ κι αὐτὴ ἡ συντροφιὰ τῶν φίλων μου.

Ἀπελπιτμένος μιὰ μέρα πῆγα στὶς ὄχθες τοῦ Ἰλισοῦ νὰ ξεσκάσω. Μεγάλες ἱτιές φουντωμένες ἔσκυβαν νὰ καθρεπτιστοῦν στὰ νερά, ἡ χλόη πρὸςκίνιζε κι ὁ οὐρανὸς ἀπλωνόταν καταγάλανος. Θρόιζαν τὰ φυλλώματα καὶ τὸ ἀηδόνι ἔλεγε τὸ παράπονό του.

Ἀλλὰ σὲ μένα δὲν ἦταν παράπονο· ὄχι, δὲ φαινόταν πιά παράπονο. Σιγὰ σιγὰ τὸ βάρος ἔφυγε ἀπὸ τὰ στήθη μου καὶ μπῆκε ἡ χαρὰ καὶ φτερούγισε ἡ ἐλπίδα. Ἦ ὁμορρα καὶ ὁροσερὰ πού ἦταν ὅλα γύρω μου. Δὲν ἦταν ἀνοησία νὰ μελαγχολῇ κανεὶς στὴν ὥρα πού ἡ Περσερόνη στόλιζε τὴ γῆ μὲ τίς ὀλοπράσινες χάρες της;

Ἀντίκρυ μου ἀπὸ κλωνάρι ἱτιᾶς βλέπω νὰ κρέμεται κάτι ἀσπριδερό. Πλησιάζω καὶ βλέπω μιὰ πινακίδα.

Ο ΠΡΟΑΣ ΕΙΝΑΙ ΚΛΕΦΤΗΣ

Κι ἐδῶ τὰ ἴδ'α. ὦ θεοί, ἐνδίκηθῆτε με, εἴμαι μόνος·
ὣς πεθάνω ἂν μὲ ἀφήσετε καὶ σεῖς.

Ἐξάρνα ἀκούω φωνές.

«Βοήθεια!... Ἐλεος! βοήθεια!»

Πετιοῦμαι καὶ μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα μου ξεχωρίζω θολὰ κάποιον νὰ παλεύῃ μέσα στὸ νερό. Δὲ χάνω καιρό· πετῶ τὸ χιτῶνα μου καὶ βουτῶ στὸ ποτάμι. Βλέπω τὸ Μενεκράτη νὰ χαροπαλεύῃ.

Δὲ μοῦ μένει ἀμυριβολία πῶς αὐτὸς εἶχε γράψει στὴν ἱτιὰ τὴν πινακίδα. Ὡστόσο τὸν ἀρπάζω ἀπὸ τὰ μαλλιά. Ἐκεῖνος γαντζώνεται ἀπάνω μου καὶ μὲ σφίγγει τόσο πού δὲν μπορῶ νὰ σαλέψω. Καλὰ καὶ εἶχα τὸ ἀριστερό μου χέρι

ἐλεύθερο καὶ τὸν χτύπησα δυνατά. Ἔτσι παραδόθηκε καὶ κατώρθωσα νὰ φτάσω στὴν ὄχθη καὶ νὰ τὸν ξαπλώσω στὴ χλόη. Λέω νὰ ντυθῶ καὶ νὰ τὸν ἀφήσω ἐκεῖ μόνο του. Μὰ βλέπω πὼς δὲ συνέρχεται. Τί νὰ κάμω; Νὰ τὸν ἀφήσω σὲ τέτοιο χάλι δὲ μοῦ τὸ ἔλεγε ἡ ψυχὴ. Τὸν γδύνω λοιπὸν κι ἀρχίζω νὰ τὸν τρίβω μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη. Συνέρχεται ἐπιτέλους καὶ τραυλίζει:

«Ἐσύ...; ἐσύ... εἶσαι, Πρόα, ποὺ μοῦ ἔσωσες τὴ ζωὴ!»

Δὲν καταδέχομαι νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Εἶχα ντυθῇ κι ἐτοιμαζόμουν νὰ φύγω.

«Πρόα, Πρόα, παρακαλεῖ ὁ Μενεκράτης, μὴ φεύγεις! μὴ μ' ἀφήνεις!»

— «Δὲν ἔχεις τίποτα! Ἄφησέ με! Τί; θέλεις νὰ μείνω μαζί σου, γιὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω γιὰ...» Καὶ τοῦ ἔδειξα τὴν πινακίδα.

— «Πρόα, συμπάθησέ με, λέει κλαίοντας, συμπάθησέ με! Ὑστερὰ ἀπ' ὅσα ἔκαμες γιὰ μένα εἶμαι φίλος σου αἰώνια!»

Τὸν κόβω ἀπότομα: «Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ λέγεσαι φίλος μου».

Πλησίαζαν κάτι ψαράδες στὸ μέρος μας· ἄκουσαν φαίνεται τὶς φωνὲς κι ἔρχονταν νὰ ἰδοῦν τί συμβαίνει. Τοὺς τὸν παράδωσα κι ἔφυγα.

45. Ὁ θρίαμβος.

Τὸ δειλινὸ ἦρθε στὸ σχολεῖο ὁ Μενεκράτης. Ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ χλομάδα τίποτα δὲν ἔδειχνε τὸ πάθημά του. Μ' εὐχαρίστησέ του ὅμως τὰ διηγόταν ὅλα.

— «Ἄ, τὸ μανδύα μου! φωνάζει ἔξαφνα, λησμονήσας τὸ μανδύα μου. Θὰ μοῦ τὸν ἐκλεψαν οἱ ψαράδες».

— «Μὴ μᾶς σκοτίζεις καὶ πῆγαινε καὶ ζήτησέ τον» τοῦ κάνει ἀπότομα ὁ Λυκίδας.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἔρχεται ἓνας γέρος ψαράς καὶ τοῦ δίνει διπλωμένο τὸ μανδύα του. Δείχνει κάποια εὐχαρίστηση ὁ Μενεκράτης, μὰ ἀρχίζει πάλι νὰ φωνάζει:

«Ἄ, μοῦ τὴν πῆραν! μοῦ τὴν ἔκλεψαν οἱ ἀχρεῖοι, οἱ ἄθλιοι!»

Ὁ ψαράς σούρρωσε τὰ φρύδια του.

«Μὲ συμπαθᾶς» λέει θυμωμένα· «ἐμεῖς δὲν εἴμαστε κλέφτες. Κι ἂν μιλᾶς γιὰ κεῖνο ποῦ σοῦ ἔπεσε στὴν καλύβα νάτο! Τὸ βρῆκε ἡ γυναῖκα μου τὴν ὥρα ποῦ σοῦ στέγνωνε τὰ ροῦχα».

Πρὶν προφτάσῃ ὁ Μενεκράτης ν' ἀρπάξῃ ἐκεῖνο ποῦ τοῦ ἔδινε ὁ ψαράς, ὁ Θεαγένης ὀρμᾷ, τὸν ξαπλώνει κατὰ γῆς καὶ τοῦ τὸ παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι.

«Ἡ τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνα! ἡ τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνα!» φωνάζει. «Νὰ ὁ κλέφτης! νάτος!»

Ἐνα «ἄα!» βγῆκε ἀπὸ μέσα μου, σὰ νὰ κύλησε βαριὰ πέτρα ἀπὸ τὸ στήθος μου.

Ὁ Εὐφορίωνας ἔρχεται καὶ μοῦ σφίγγει τὸ χέρι· οἱ ἄλλοι στέκονται δίδουλοι ἀκόμη. Μεγάλῃ ἀπορία ζωγραφίζεται στὰ πρόσωπά τους. Ὁ Λύσης ἀφήνει βιχστικὰ τὴν ἔδρα του, ἔρχεται κοντὰ καὶ προστάζει σιωπὴ.

«Μενεκράτη, ἐξηγήσου» λέει μὲ σοβαρὴ φωνή. «Οἱ συμμαθητές σου κι ἐγὼ θὰ σὲ συμπαθήσωμε, ἂν ὁμολογήσῃς τὴν ἀλήθεια».

Ὁ Μενεκράτης εἶπε:

«Τὸν πῆρα ὅταν ὁ Λεωκράτης μᾶς ἔδιωξε. Ἦξερα πὼς ὅλα του τὰ πλούτη τὰ χρωστοῦσε στὸν Ποσειδῶνα. Ἦθελα λοιπὸν νὰ τὸν κάμω νὰ νιώσῃ τί θὰ πῇ δυστυχία. Τὸν

«Βάλα στο σάκο τοῦ Πρόα γιά νά τόν βγάλω κλέφτη. Τόν Πρόα τόν ἐμισοῦσα γιατί μοῦ πῆρε τήν εὐνοια τοῦ Εὐφορίωνα καί γιατί ὁ πατέρας του μ' ἐδίωξε ἀπό τὸ σπίτι του. Ἦθελα νά ἐκδικηθῶ. Ἐκαμα ὃ τι μπορούσα γιά νά τόν βλάψω. Καί αὐτός; Μοῦ ἔσωσε τὴ ζωή! "Α! αὐτό δὲν τὰ ὑποφέρω!» εἶπε τέλος καί ξέσπασε σὲ λυγμούς.

—«Πρόα φίλε μου, σὲ συγχαίρω» εἶπε ὁ Λύσης σφίγγοντάς μου νευρικά τὸ χέρι. «Οἱ θεοὶ σοῦ ἔδωσαν μιὰ δοκιμασία καί τὴν πέρασες ἡρωικά. Εὖγε σου!»

Ἐπειτα γυρίζοντας στ' ἄλλα τὰ παιδιὰ πρόσθεσε: «Διαλύω τὴ τάξη· σᾶς ἀφήνω νά γιορτάσετε ὅπως ξέρετε τὸ θρίαμβο τοῦ συμμαθητῆ σας».

Τὸ σχολεῖο ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὰ ζήτω. Ἐπειτα χύνεται κατακόκκινος ὁ Λυκίδας, μὲ σηκώνει στὸν ὦμο του πρὶν προετάσω ν' ἀντισταθῶ, καί μπροστὰ αὐτός, πίσω τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ μὲ φέρνουν γύρω στοῦ σχολεῖο κι ἔπειτα μὲ βγάζουν στοὺς δρόμους. Ἄλλοι πετοῦν ψηλὰ τὰ σακίδια, ἄλλοι τὰ βιβλία τους κι ἄλλοι τὰ πινακίδια. Καί κάθε τόσο βάζουν μιὰ δυνατὴ φωνή, ποὺ καί τώρα ἀκόμη μοῦ εὐρραίνει τὴν ψυχή.

«Ζήτω ὁ τίμιος Πρόας! ὁ γιὸς τοῦ Νικία, ζήτωωω!...»

Τὴν ἴδια μέρα ὁ Λυκίδας ἐδίωξε ἀπὸ κοντά του τὸ Μενεκράτη· οὔτε καί τοῦ ξαναμίλησε πιά.

46. Δίνω τὸν ὄρκο τοῦ ἐφήβου.

Ἔτσι περάσαμε στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία. Δηλαδή ἀπὸ τὸ σχολεῖο μᾶς πῆρε ἡ πολιτεία νά μᾶς γυμνάσῃ στὰ στρατιωτικά. Δὲν ἀνῆκαμε πιά στὸν πατέρα μας παρὰ στὴν πολιτεία. Ἐκείνη μᾶς ἔτρεφε, μᾶς ἐντυνε καί μᾶς μάθαινε

πῶς νὰ τὴν ὑπερασπίζωμε καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ πεθαίνωμε γι' αὐτή.

Ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσω τὴν ἡμέρα ποὺ ἔδωσα τὸν ὄρκο τοῦ Ἀθηναίου πολίτη. Δὲν ἤμουν μοναχός· ἦταν κι ἄλλοι νέοι ἀπὸ τὴν τάξη μου κι ὁ Εὐρορίωνας μὲ τὸ Θεαγένη.

Σταθήκαμε ὀρθοὶ ἐμπρὸς στὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας, πήραμε ἀπὸ τὰ χέρια του τὰ ὅπλα, καὶ μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα στὸ βωμὸ τῆς Ἀγραύλου ὠρκιστήκαμε ἔτσι :

«Ὁρκίζομαι νὰ μὴν ντροπιάσω τὰ ὅπλα τὰ ἱερά, οὔτε νὰ παρατήσω στὴ μάχη τὸ διπλανό μου.

»Νὰ φυλάξω τὰ ἱερά καὶ τὰ ὄσικ, καὶ μόνος καὶ μὲ πολλούς. Καὶ τὴν πατρίδα μου νὰ μὴ τὴν παραδῶσω μικρότερη, ἀλλὰ μεγαλύτερη καὶ δυνατώτερη ἀπ' ὅση τὴν παράλαβα.

»Καὶ θὰ ὑπακούσω στοὺς νόμους ποὺ ἔχομε ὡς τώρα καὶ σὲ κείνους ποὺ θὰ ψηρίσῃ νόμιμα ὁ λαός.

»Καὶ ἂν κανεὶς θελήσῃ νὰ χαλάτῃ τοὺς νόμους ἢ νὰ μὴν ὑπακούσῃ σ' αὐτοὺς, δὲ θὰ τὸ ἐπιτρέψω. Καὶ θὰ πολεμήσω γι' αὐτοὺς καὶ μόνος καὶ μὲ ὅλους. Καὶ θὰ σεβαστῶ τὴ θρησκεία τῶν προγόνων μου. Μάρτυρές μου ἄς εἶναι οἱ θεοί».

Μὲ τραγούδια πήγαμε στὸ νέο σχολεῖο. Ἐκεῖ μέيناμε δυὸ χρόνια ἀκόμη καὶ γυμναστήκαμε στὰ ὅπλα. Τὸν πρῶτο χρόνο φυλάξαμε καὶ στὸν Πειραιᾶ. Τὸ δεῦτερο χρόνο στὴν ἀρχὴ μᾶς ἔδωσε ἡ πολιτεία δορυ καὶ ἀσπίδα. Φορέσαμε μαύρη χλαμύδα, βάλαμε στερεὰ σαντάλια καὶ σκεπάσαμε τὸ κεφάλι μὲ πλατιὰ σκιάδια. Ἐπρεπε νὰ φρουρήσωμε σὲ ὅλη τὴν Ἀττικὴ γιὰ τὴν τάξη. Τότε λεγόμαστε περίπολοι.

Πολλὲς φορὲς φυσικὰ πήγαينا στὴν Ἀγαρίστη, ὅπου ἔδλεπα τὴ Γλυκέρα γεμάτη ὑγεία. «Τὸ χρωστῶ, μοῦ ἔλεγε, στὴ συμβουλὴ τοῦ παπποῦ νὰ τρώω πολὺ μέλι». Ὅσο γιὰ

τὰ ἔργα τῆς ἡ' Ἀγαρίστη δὲν πηγαίνει πιά στὰ πανηγύρια γιατί πηγαίνουν κι ἀγοράζουν σπίτι τῆς. Ὅλοι οἱ φιλότεχνοι θέλουν νὰ ἔχουν κάποιο ἔργο ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Γλυκέρας.

Ὁ Θεαγένης κι ἐγώ, ἂν καὶ πηγαίναμε σὲ ὅλες τὶς γιορτές, ζούσαμε περιορισμένα, σύμφωνα μὲ τὴ μέτρια περιουσία μας. Φυσικὰ δὲ γινόταν τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν Εὐφορίωνα. Ἐκεῖνος ἦταν πλούσιος, ἦταν ὁμορφος καὶ ἀπὸ σπίτι μεγάλο.

Ὅπου φαινόταν, στοὺς δρόμους ἢ στὸ θέατρο, στὰ γυμνάσια ἢ στὶς παλαῖστρες, τὸ πλῆθος ἔτρεχε ἀπὸ πίσω του, τὸν κολάκευε καὶ θαύμαζε καὶ τὶς μεγαλύτερες παραξενιές του. Τὸν ἔλεγαν πάντα: «Ὁ νέος Ἀλκιβιάδης».

47. Στὴν Ὀλυμπία.

Ὁ Ἑρμογένης ἔγινε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη διευθυντὴς στὸ γυμνάσιο. Ἦμαστε εὐχαριστημένοι ποὺ δὲν ἀλλάξαμε δάσκαλο. Ἀποφάσισε ν' ἀγωνιστοῦν μερικοὶ ἀπὸ μᾶς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Ὁ Θεαγένης κι ἐγώ θ' ἀγωνιζόμαστε στὸ δρόμο, ὁ Εὐφορίωνας στὴν ἄρματοδρομία καὶ τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνες. Ζήτησα καὶ πέτυχα τὴν ἄδεια νὰ τρέξω καὶ στοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνες ἀπάνω στὸν πιστό μου τὸν Αἴολο.

Στὴν Ὀλυμπία μαζεύονταν χιλιάδες ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Τὸ βραβεῖο εἶναι ἓνα ἀπλὸ στεφάνι ἀπὸ ἀγριελιά. Μὰ ἔχει τόση ἀξία ποὺ ἀγωνίζονται καὶ βασιλιάδες γιὰ νὰ τὸ κερδίσουν. Γι' αὐτὸ λένε πῶς ἓνας Πέρσης ὅταν τὸ ἄκουσε, εἶπε στὸ Μαρδόνιο ποὺ ἐρχόταν γιὰ νὰ πολεμήσῃ στὴν Ἑλλάδα: «Ἀλίμονο, Μαρδόνιε, σὲ ποιοὺς μᾶς φέρ-

νεις νὰ πολεμήσωμε, ἀφοῦ δὲν ἀγωνίζονται γιὰ χρήματα παρὰ γιὰ δόξα!»

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, κινήσαμε γιὰ τὴν Ὀλυμπία. Πέντε ἡμέρες κάμαμε. Ὅταν φτάσαμε, πήγαμε ἴσια στὴν ἱερὴ Ἄλτη καὶ στὸν περίφημο ναὸ τοῦ Δία.

Μέσα εἶναι τὸ μεγάλο ἄγαλμά του, ποὺ κρατᾷ στὸ δεξιὸ του χέρι τὴ Νίκη. Γιὰ νὰ ἔχη ἡ Νίκη ἀνάστημα ἐνὸς ἀνθρώπου, καταλαβαίνετε τί ἀνάστημα θὰ ἔχη ὁ πατέρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ σῶμα του στὰ γυμνὰ μέρη εἶναι ἀπὸ ἐλεφαντοκόκαλο· τὰ ροῦχα εἶναι ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι.

Καθὼς ἀντίκρισα τὰ μάτια του ἀνατρίχιασα ὁλόκληρος. Τόσο μὲ σκλάβωσε ἡ μορφή, ποὺ μόλις πρόσεξα τὴ λαμπρότητα τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θρόνου. Ἀστραρτε κι αὐτὸς ἀπὸ ἐλεφαντοκόκαλο καὶ πολύτιμα πετράδια. Τότε κατάλαβα γιατί οἱ Ἀθηναῖοι τὸ εἶχαν μεγάλο δυστύχημα νὰ πεθάνουν χωρὶς νὰ ἰδοῦν τὸ ἀθάνατο ἔργο τοῦ Φειδία.

48. Νικοῦμε καὶ οἱ τρεῖς μας.

Τέλος ἔφτασε ἡ μέρα ποὺ ἄρχιζαν οἱ ἀγῶνες. Πήγαμε στὸ Στάδιο ἀπὸ δρόμο φυτεμένο μὲ πλατάνια καὶ ἐλιές. Ἀνάμεσά τους, δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἦταν στημένα θαυμαστὰ ἀγάλματα τῶν νικητῶν.

Ὅταν φτάσαμε στὸ Στάδιο ἔβγαине ὁ ἥλιος. Οἱ κερκίδες ἦταν γεμάτες κόσμος ποὺ ξενύχτησε ἐκεῖ ἀπὸ τὸ φόβο μήπως δὲ βροῦν θέση. Τὸ Στάδιο εἶναι ἑξακόσια πόδια μακρὺ. Ὁ Ἡρακλῆς χάραξε τὸ μακρὸς μετρώοντας μὲ τὸ ἴδιο του τὸ πόδι.

Ὅσοι θ' ἀγωνιζόμαστε πήγαμε πρῶτα καὶ ὠρκιστήκαμε

στόν Ὀρκιο Δία. Ὀρκιστήκαμε πῶς εἴμαστε ἄγνοί, πῶς κανένα δὲν ἀδικήσαμε καὶ πῶς θ' ἀγωνιστοῦμε χωρὶς δόλο καὶ ἀπάτη. Οἱ γονεῖς μας καὶ οἱ δάσκαλοι μας ξανάλεξαν δυνατὰ τὸν ὄρκο μας.

Ὁ κήρυκας ἔπειτα κράζει μεγαλόφωνα ἓνα ἓνα μὲ τὸ ὄνομά του ἐκείνους ποὺ θὰ τρέξουν.

Μπαίνομε στὴ γραμμὴ ἐμπρὸς στοὺς ὀχτῶ ἐλλανοδίκες, ποὺ κάθονται σὰ θεοὶ στὶς ἑδρες τους.

«Ποιὸς ἔχει νὰ κατηγορήσῃ καὶ ποιόν!»

Βαθιὰ σιωπὴ βρασιλεύει ἐνῶ οἱ καρδιές μας χτυποῦν δυνατὰ. Μὰ κανεὶς δὲν κατηγορεῖ· ὅλοι εἴμαστε «χρηστοί».

Ἡ σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα καὶ πετιόμαστε, σὰν τὴ σαΐτα ποὺ φεύγει ἀπὸ τὴν τεντωμένη χορδὴ τοῦ τόξου. Ἀλλὰ μόλις ξεκινήσαμε, καὶ ἀκούσαμε τὸν κήρυκα νὰ φωνάζῃ τ' ὄνομα τοῦ νικητῆ:

«Θεαγένης τοῦ Μελήτου, Ἀθηναῖος, νίκησε».

Ἀτελείωτη βοή ἀποζήτησιν σηκώνει στὰ οὐράνια τ' ὄνομα τοῦ φίλου μου.

Ἀκολουθοῦν τ' ἄλλα ἀγωνίσματα τοῦ δρόμου. Ὁ κάθε νικητὴς παίρνει ἓνα κλωνάρι ἀπὸ φοινικιά καὶ οἱ γονεῖς, οἱ φίλοι καὶ συμπολίτες τὸν γυρίζουν στοὺς ὤμους, τὸν δεῖχνουν στὸ πλῆθος καὶ κεῖνο τὸν ραίνει μὲ ἀνθή.

Ἡ ἄλλη μέρα ἦταν ὠρισμένη γιὰ ἵπποδρομίες καὶ ἄρματοδρομίες. Νωρὶς κινήσαμε γιὰ τὸ ἵπποδρόμιο. Περάσαμε μιὰ στοὰ γεμάτη ἀγάλματα καὶ τόσο πλατιά, ποὺ μπορούσαν νὰ περνοῦν πολλὰ ἄρματα μαζί.

Ὁ Αἰολὸς μου περίμενε στεφανωμένος μὲ γιασεμιά καὶ ρόδα· ἡ χαίτη του ἦταν ὁμορπα χτενισμένη καὶ δεμένη μὲ γαλάζιες κοροέλες, καυῶς κι ἡ οὐρα του. Πηδῶ στὶς πλά-

τες του και στο πλάγι μου βλέπω τόν Εύρορίωνα που κα-
δαλίκευε ένα υπερήφανο θρακικό ἄλογο.

Δύσκολα κρατούμε τ' ἄλογα· σιάζουν τὸ χῶμα, ρυσοῦν
καὶ χλιμιντροῦν καὶ βιάζονται γιὰ τὴ νίκη ὅπως κι οἱ ἀν-
θρώποι.

Ἐπιτέλους δόθηκε τὸ σύνθημα. Τ' ἄλογα πετοῦν σὰ νὰ
ἔχουν φτερά. Γυρίζομε γύρω ἀπὸ τὸ ὄριο καὶ περνοῦμε
πάλι ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς ἑλλανοδίκες. Ὁ Λῆσλος φεύγει, ὁ
Ἄερας σφυρίζει γύρω μου, ὅλα τ' ἀκούω καὶ τὰ βλέπω ἀνα-
κατωμένα. Μὰ ὅταν ἔρτασα στὸ τέρμα, ἀκούω χτυπητὰ σὰ
σφυριές ἓνα ἓνα τὰ λόγια τοῦ κήρυκα.

«Πρόας τοῦ Νικία, Ἀθηναῖος, νικητῆς!»

Ἐγλιστρῶ ἀπὸ τὸ ἄλογό μου, ἀγκαλιάζω τὸ λαιμό του καὶ
τὸ φιλῶ στὸ μέτωπο. Ἐκεῖνο χλιμιντρᾷ ἀπὸ χαρὰ. Οἱ γονεῖς
κι οἱ φίλοι μὲ συγχαίρουν. Ὁ Εὐρορίωνας χαίρεται περισ-
σότερο ἀπ' ὅλους. Ὁ καλὸς μου ὁ Θεοχένης υπερηφάνευε-
ται περισσότερο γιὰ τὴν εὐτυχία μου παρὰ γιὰ τὴ δική του.

Μὰ νά, ἀρχίζουν οἱ ἀρματοδρομίες. Ὁ Εὐρορίωνας
παρουσιάζεται ὀρθίος ἀπάνω σὲ ἐλεφάντινο ἄρμα ἀργυρό-
δροχο. Ὁ χιτῶνας του εἶναι λευκός, καὶ ἡ λευκὴ ταινία
τοῦ δένει τὰ μαλλιά του εἶναι κεντημένη μὲ μαργαριτάρια.
Φορεῖ στὰ πόδια του κομψότατα πέδιλα, ποὺ οἱ ἄσπρες
ταινίες τυλίγονται στὶς τορνευτὲς κνήμες του. Στὸ
ἄρμα του εἶναι ζεμένα τέσσερα ἄλογα ἄξια νὰ σύρουν ἄρμα
θεοῦ. Στὶς γυαλιστερές μαῦρες τρίχες τους τ' ἄσπρα λου-
ριά ξεχωρίζουν σὰν ἀργυρὲς γραμμές.

Δίνουν τὸ σύνθημα. Τὸ σκοινὶ ποὺ εἶναι τεντωμένο γιὰ
τὴ κρατῆ στὴ γραμμὴ τ' ἄρματα πέρτει καὶ τ' ἄρματα ξε-
κινᾷ.

Στὴν ὁρμὴ πηγαίνουν στὴν ἴδια γραμμὴ. Μὰ σὲ λίγο

μέσα από σύννεφο σκόνη πετιέται ἓνα ἄρμα λαμπρὸ σὰν ἥλιος. Εἶναι τὸ ἄρμα τοῦ Εὐφορίωνα! Τ' ἄλλα τρέχουν πίσω του, καὶ μόλις μπορεῖ τὸ μάτι νὰ τὰ παρακολουθήσῃ. Ὁ Εὐφορίωνας ὥστόσο τοὺς περνᾷ ὅλους. Κάποτε τὸν πλησιάζει ὁ Λυκίδας μὲ τὸν κόκκινο χιτῶνα τοῦ ἀνεμιστό, σὰ φλόγες μεγάλης φωτιᾶς.

Τ' ἄλογα βιάζον τὰ δυνατά τους καὶ χλιμιντροῦν ἀπὸ φρίκη τῇ στιγμῇ ποὺ διαβαίνουν ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἀγαλμαένος θεοῦ. Καθὼς λένε ὁ θεὸς τὰ κάνει καὶ τρομάζουν. "Επειτα ἔρχεται τὸ στενὸ, ποὺ ὁ ἀγωνιστὴς πρέπει νὰ τὸ περάσῃ δώδεκα φορές.

Ἀπὸ τὰ πενήντα ἄρματα μένουν σὲ λίγο τὰ μισά, κι ἀπὸ τὰ μισά παραβγαίνουν πέντε. Τοῦ Εὐφορίωνα, τοῦ Λυκίδα, τοῦ Ἀρχία τοῦ Θηβαίου, ἐνὸς Θεσσαλοῦ, καὶ ἐνὸς ἄλλου ἀπὸ τὴν Κόρινθο.

Ἦρθε ἡ σειρὰ γιὰ τὸν τελευταῖο γῦρο. Τῇ στιγμῇ ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ ὄριο τ' ἄλογα τοῦ Κορίνθιου σταματοῦν ἔξαφνα, ἀντιπατοῦν καὶ πέφτουν μπλεγμένα στὰ χαλινάρια. Ὁ Ἀρχίας ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ πίσω δὲν προφτάνει νὰ λοξοδρομήσῃ, πέφτει ἀπάνω τους καὶ τὸ ἄρμα του κομματιάζεται. Ὁ Λυκίδας, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τὸ ἴδιο, κάνει νὰ στρέψῃ δεξιὰ· τ' ἄλογά του χάνουν τὴν ἰσορροπία καὶ πέφτουν μέσα σὲ χαντάκι.

Μὲ τίς κραυγὰς τοῦ πλήθους ὁ Εὐφορίωνας διαβαίνει σὰν ἀστραπή, λοξεύει δεξιὰ, ἐνῶ ὁ Θεσσαλὸς τρέχει ἀπὸ πίσω του. Μὰ τοῦ κάκου φωνάζει στ' ἄλογά του. Ὁ Εὐφορίωνας σταμάτησε τὸ ἄρμα του ἐμπρὸς στοὺς ἐλλανοδίκες. Ἡ χαρὰ τῶν Ἀθηναίων δὲ λέγεται. Τί ἄλλο ἤθελαν; Νικητὴς τὸ πρῶτο τους ἀρχοντόπουλο!

Οἱ ἀγῶνες βάσταξαν πέντε ἡμέρες· τὴν τελευταία ἡμέρα

φωνάζουν τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν καὶ τοὺς στεφανώνουν
 μὲ τὸ ἀτίμητο στεφάνι.

Ὁ παππούς μου, ὅπως καταλαβαίνετε, χάριξε περισσό-
 τερο ἅπ' ὅλους γιὰ τὸ θρίαμβο μου.

«Ἄς πεθάνω τώρα» εἶπε στὸν πατέρα μου.

Ἀλήθεια, σὲ λίγους μῆνες ὁ πατέρας μου τοῦ ἐκλείσε
 τὰ μάτια. Τὰ τελευταῖα του λόγια ἦταν εὐχὴ σὲ μένα καὶ
 εὐχαριστίες στοὺς θεοὺς γιὰ τὴν εὐτυχισμένη του ζωὴ.
 Ἐπρεπε νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ καὶ γιὰ τὸ εὐτυχισμένο τέ-
 λος του.

49. Χάνομαε τὸ φίλο μας.

Ὡς τώρα, παιδιά μου, δὲν ἀκούσατε παρὰ παιγνίδια,
 χαρὲς καὶ θριάμβους. Ἀπὸ δῶ κι ἐμπρὸς θὰ σᾶς μιλήσω
 γιὰ συμφορὰς. Ἐτσι τὴν ὥρισαν οἱ θεοὶ τὴ ζωὴ τῶν ἀν-
 θρώπων. Τὸ γέλιο καὶ τὸ κλάμα νὰ κάνουν συντροφία.

Μιὰ μέρα πού πήγαίνα μὲ τὸ Θεαγένη στὴ Στοὰ βλέπω
 στὴν πόρτα τοῦ Λεωκράτη κλωνάρι δάρυης κι ἀγκαθιοῦ.
 Σταθηκαμε καὶ οἱ δυὸ παγωμένοι.

«Κάποιος χαροπαλεύει μέσα» ψιθύρισα.

Τὴν ἴδια στιγμή φάνηκε στὸ κατώφλι ὁ γερο-Ἀγάθω-
 νας, ὁ βιβλιοθηκάριος. Καθὼς μᾶς εἶδε μᾶς λέει μὲ λυγ-
 ρμούς:

«Ὁ νέος κύριος πεθαίνει· τώρα τὸν ἔφεραν ἀπὸ τὸ κυ-
 νήγι. Ὁ Ἀπόλλωνας ζήτησε τὴ ζωντανή του εἰκόνα ἐδῶ
 κάτω καὶ τοῦ ἔστειλε φιλικὴ σαῖτα στὴν καρδιά».

Μπαίνομε στὸ σπίτι ὅπου τὸν βρῖσκομε ξαπλωμένο στὸ
 κρεβάτι, χλωμό καὶ ὠραῖο σὰν τὸν Ἄδωνι. Καθίσαμε
 κοντὰ του, μὰ δὲ μᾶς γέμισε. Ἡ δυστυχισμένη μητέρα
 του κι ὁ πατέρας του κάθοντο στὸ προτκήφαλό του ἀφω-

νοι. Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι προσεύχονται στὸν Ἑρμῇ, τὸν ὁδηγὸ τῶν ψυχῶν.

Στὸ Λεωκράτη γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσουν οἱ φίλοι τοῦ ἔλεγαν: «Θυμήσου πὼς τὰ δάκρυα σου δὲ θὰ τὸν ἀναστήσουν».

— «Μὰ γι' αὐτὸ κι ἐγὼ κλαίω!» ἀπαντοῦσε ἀπελπισμένος.

Ἄμα ὁ Εὐφορίωνας ξεψύχησε, τὸ σπίτι σείστηκε ἀπὸ θρήνου... Οἱ γυναῖκες τὸν ἀλείψαν μὲ μύρα, τὸν ἐντυσαν ὀλοκέντητο χιτῶνα καὶ τὸν ἐστεφάνωσαν μὲ στεράνι ἀπὸ ζουμπούλια. Ἔβαλαν κοντὰ τοῦ γλυκὸ καμωμένο ἀπὸ ἀλεύρι καὶ μέλι γιὰ νὰ χορτάσῃ ὁ ἀχόρταστος Κέρβερος, καὶ στὰ δόντια τοῦ ἔβαλαν ἓναν ὀβολὸ γιὰ νὰ πληρωθῇ ὁ Χάρος, ποῦ θὰ τὸν περνοῦσε στὸ πέραμα.

Ἔτσι ἔμεινε ὁ καλὸς μας ὅλη τὴν ἡμέρα στὰ προπύλαια τοῦ μεγάρου, ξαπλωμένος σὲ πλούσιο πορφυρὸ κρεβάτι. Θὰ νόμιζε κανεὶς πὼς ἦταν κοιμισμένος, ἂν δὲν ἔκαιαν οἱ δῖδες γύρω του.

Τῇ δεύτερῃ ἡμέρᾳ, πρὶν βγῇ ὁ ἥλιος, μαζεύτηκαν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι γιὰ τὴν κηδεῖα. Οἱ γυναῖκες γύρω μοιρολογοῦσαν ἔτσι ποῦ σπάραζαν καθενὸς τὴν καρδιά.

Ἔβαλαν τὸ λείψανο σὲ κυπαρισσένιο φέρετρο καὶ τὸ νεκρικὸ φορεῖο ξεκίνησε φορτωμένο λουλ' ὕδια. Χορὸς ἀπὸ μουσικοὺς πήγαινε ἐμπρός, κατόπιν ἔρχονταν οἱ ἄντρες κι ἔπειτα οἱ γυναῖκες μαυρορορεμένες.

Ἔτσι πεζοὶ φτάσαμε στὸ ἐξοχικὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη, ὅπου ἦταν τὸ οἰκογενειακὸ μνημεῖο. Ἐκεῖ περίμενε σωρὸς ἀπὸ κέδρινα ξύλα. Βάλαμε ἀπάνω τὸ νεκρὸ, ἀναψαν τὰ ξύλα, μιὰ μὲ τὴν ἄλλη δυνάμωσαν οἱ φλόγες, καὶ σὲ λίγῳ ἔχασα τὸ φίλο μου ἀπὸ τὰ μάτια μου.

Οἱ συγγενεῖς ἔκκαμαν σπονδὲς μὲ κρασί, καὶ στίς φλόγες ἔρριχναν τὰ πιὸ ἀγαπημένα του πράματα γιὰ νὰ τὰ πάρη μαζί του· τὸν ἔκραζαν μεγαλόφωνα καὶ τὰ δάκρυα κυλοῦσαν ποτάμι. Ἄν δὲν τὸ ἐμπόδιζε αὐστηρὰ ὁ νόμος, δὲν ξέρω ποίος θὰ γύριζε μὲ ἄσκιστα μάγουλα πίσω.

Ἄμα ἔπεσε ἡ φωτιά, ὁ ἄμοιρος πατέρας του σύναξε τὴ στάχτη, τὴν ἔβαλε σὲ ἀργυρὴ σταχτοδόχη καὶ τὴν ἔθαψε.

Ἰστέρα ἀπὸ καιρὸ ἓνας μεγάλος καλλιτέχνης σκόλησε στὸ μάρμαρο τὴ μορρὴ τοῦ παλικαριοῦ ἀπάνω σ' ἓνα ἄρμα, γιὰ νὰ δείχνη τὸν ὀλυμπιονίκη, κι ἀποκάτω ἔγραψε :

«Ὁμορρος ἦταν ὁ γιὸς τοῦ Λεωκράτη, ὁ Εὐρορίωνας καὶ ὅμως πέθανε».

ΞΟ. Ὁ Πρόας τελειώνει τὴν ἱστορία του.

Δάκρυα ἔβρεχαν τὸ πρόσωπο τοῦ Πρόα ἅμα τελείωσε τὴν ἱστορία του. Καὶ τὰ παιδιὰ σὴναιναν. Ὁ Ἀμύντας τέλος εἶπε :

«Πολὺ μᾶς λύπησαν ὅσα μᾶς εἶπες γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Εὐρορίωνα· ἀλλὰ πές μας τώρα καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους· οἱ γονεῖς σου ζοῦν ἀκόμη ;»

— «Ὁ πατέρας μου σκοτώθηκε πολεμώντας γιὰ τὴν πατρίδα, ἡ μητέρα μου ζῇ ἀκόμη. Κοντά της ἔχει τὴ Γλυκέρα, χαρὰ καὶ παρηγοριά στὰ γερατειά της».

— «Καὶ ὁ Μενεκράτης ;» ρώτησε ὁ Περδίκκας. «Ἀλήθεια τοῦ ἄξιζε ἓνα γερὸ ξύλο !»

— «Δὲν τὸν ξαναεῖδα ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοῦ Λύση. Ἔμαθα πὼς τοὺς εἶδαν, τὸν πατέρα του κι αὐτόν στὴν αὐλὴ κάποιου σατράπη ».

— «Πῶς ; παράσιτοι πάντα !» φώναξε ὁ Περδίκκας.

«Ποιὸς ξέρει, ἂν δὲν τοὺς δοῦμε καμιά μέρα μαζί μὲ τὸ σά-
τράπη τους νὰ ἔρθουν αἰχμάλωτοι! Θὰ σ' εὐχαριστήσῃ νὰ
τοὺς ξαναἰδῇς;»

—«Πολὺ λίγο» εἶπε ὁ Πρόας. «Ἡ ὄψη τῶν αἰχμαλώ-
των, εἴτε ἐχθροὶ εἶναι εἴτε φίλοι, εἶναι πάντοτε θλιβερή».

—«Συμπάθησέ με» εἶπε ὁ Περδίκκας πού κατάλαβε τὸ
λάθος του. «Μὰ δὲ μᾶς εἶπες τίποτα γιὰ τὸ Θεαγένη. Νὰ
ἕνας πού πολὺ μ' ἀρέσει! τὸν ἀγαπῶ τὸ φίλο σου».

—«Ὁ Θεαγένης ἔγινε γαμπρός μου».

—«Πῆρε τὴ Νέαιρα; πολὺ μ' εὐχαριστεῖ αὐτό! Θὰ ζῇ
βέβαια;» ρώτησε ὁ Περδίκκας.

—«Ζῇ, εἶπε ὁ Πρόας χαϊδεύοντας τὸ σγουρόμαλλο κε-
φάλι τοῦ παιδιοῦ, ἂν μπορῇ κανεὶς νὰ εἰπῇ πῶς ζῇ, ὅποιος
χάσῃ τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ πού βρίσκεται στὸν κόσμον, τὴν
ἐλευθερίαν!»

—«Πῶς, κι αὐτὸς αἰχμάλωτος;» φώναξαν τὰ παιδιὰ
μὲ θλίψη.

—«Ναί· πολεμούσαμε μαζί στὴ Χαιρώνεια. Πληγω-
μένος περίμενα τὸ θάνατο. Ὁ Θεαγένης μπορούσε νὰ ὑπο-
χωρήσῃ μὲ τοὺς ἄλλους, μὰ δὲ θέλησε νὰ μὲ ἀρήσῃ. Μὲ
φορτώθηκε στοὺς ὤμους του καὶ μ' ἔφερε ὡς τὰ βοιωτικὰ
σύνορα. Ἐκεῖ μᾶς ἔπιασε ἕνα ἀπόσπασμα. Ἡ οἰκογένειά
μας δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ. Ἐγὼ πουλήθηκα στὸν
πατέρα σας καὶ ὁ Θεαγένης σὲ κάποιον ἔμπορο στὴν
Ὀλυμπο».

§ 1. Ὁ Πρόας καὶ ὁ Θεαγένης ἐλεύθεροι.

Ὁ Ἀμύντας καὶ ὁ Περδίκκας συμπάτησαν πολὺ περισ-
σότερο ἀπὸ τότε τὸν παιδαγωγό τους. Ὁ Περδίκκας μάλι-
στα ἄμα τὸν ἔβλεπε, χαμήλωνε τὰ μάτια του καὶ στὸ πρό-

σωπό του χυνόταν τὸ χρωμα τῆς ντροπῆς. Δὲν μπορούσε νὰ ξεχάσῃ πῶς τότε ποὺ ἤθελαν νὰ δοῦν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλεξανδρου μίλησε πολὺ ἄσχημα στὸν παιδαγωγό του. Ἐνιωθε πῶς τὸ φέρσιμό του ἐκεῖνο ἦταν ἄπρεπο καὶ στὴν καταγωγή του μὰ καὶ στὴ θέση τοῦ Πρόα. Γιατὶ ἂν κατάντησε δοῦλος καὶ σακάτης, τὸ ἔπαθε στὸν πόλεμο γιὰ τὴν πατρίδα του.

Μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποὺ τὰ δυὸ ἀδέρφια ἐπαιζαν, ὁ Περδίκκας στάθηκε ἔξαρνα καὶ μὲ μᾶτια ἔτοιμα νὰ δακρῦσουν ρώτησε τὸν Ἀμύντα:

«Δὲ μοῦ λές, Ἀμύντα, πῶς μπορῶ νὰ κάμω τὸν Πρόα νὰ λησμονήσῃ τὴ λύπη ποὺ τοῦ ἔκαμα;»

—«Νὰ τοῦ δώσῃς τὸ μεσημέρι ἀπὸ τὸ γλυκό σου» ἀπάντησε χωρὶς δυσκολία ὁ Ἀμύντας.

—«Τὸ ἔκαμα πολλὰς φορές, μὰ θέλω κατι ἄλλο πολὺ καλῦτερο».

—«Νὰ τοῦ χάρισῃς ἓναν καινούριο χιτῶνα».

—«Μοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια ἡ μητέρα καὶ τὸ ἔκαμα καὶ αὐτό» εἶπε ὁ Περδίκκας μὲ λύπη. «Μὰ ἤθελα κάτι πιὸ μεγαλύτερο».

Ὁ Ἀμύντας συλλογίστηκε λίγο κι ἔπειτα φώναξε: «Τότε νὰ τοῦ δώσωμε τὴν ἐλευθερία του».

Τοῦ Περδίκκα τὰ μᾶτια ἔλαμψαν ἀπὸ χαρά. «Αὐτό εἶναι!» εἶπε. «Ἐλα νὰ βοηθήσῃς κι ἐσύ».

Ἐπιασε ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ἀδερφό του καὶ τὸν ἔσυρε γρήγορα ἐμπρὸς στὴ μητέρα τους. Ἡ Ἀδμήτη θυσίαζε ἐκείνη τὴν ὥρα στοὺς θεοὺς γιὰ νὰ νικήσουν τὰ μακεδονικὰ ὅπλα καὶ νὰ γυρίσῃ γερὸς στὸ σπίτι του ὁ πατέρας τους. Μόλις τελείωσε τὴ θυσία, ὁ Περδίκκας τῆς εἶπε:

«Θέλεις νὰ κάμης ἓνα καλὸ πού νὰ εὐχαριστήσης ἀληθινὰ τοὺς θεοὺς, μητέρα;»

—«Καὶ ρωτᾷς;» εἶπε ξαγνισμένη ἡ Ἀδμήτη.

—«Νὰ ἐλευθερώσωμε τὸν Πρόα».

—«Καὶ τὸ Θεαγένη» πρόσθεσε ὁ Ἀμύντας.

Ἡ Ἀδμήτη δὲν κατὰλαβε στὴν ἀρχή, μὰ ὅταν τῆς ἐξήγησαν τὴν ὑπόθεσιν, ἀγκάλιασε τὰ παιδιὰ τῆς εὐχαριστημένη πού τὰ ἔβλεπε τόσο φιλόπνευστα.

«Εἶναι καλὸ αὐτὸ πού ζητᾷτε, εἶπε, μὰ δὲν μπορῶ ν' ἀποφασίσω χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ πατέρα σας».

—«Τότε ἂς περιμένουμε» εἶπε ὁ Περδικκας. «Ὁ πατέρας βέβαια δὲ θὰ μᾶς ἀρνηθῇ τὴ χάριν».

Ὁ πατέρας τῶν παιδιῶν γύρισε ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχην τῶν Ἀρβήλων. Πολὺ εὐχαριστήθηκε μὲ τὴν ἀπόφασιν τῶν παιδιῶν του καὶ τοὺς ἔκαμε τὴ χάριν πού ζητοῦσαν. Ὁ Πρόας ὅμως τόσο συγκινήθηκε, πού δὲ θέλησε νὰ φύγῃ πρὶν τελειώσῃ τὴν ἀνατροφή τῶν ἀγαπημένων του μαθητῶν.

Ὁ Θεαγένης δὲν εἶχε λόγον νὰ μείνῃ στὴν Ὀλυνθο καὶ μὲ χαρὰ γύρισε στὴν πατρίδα. Σὲ λίγα χρόνια γύρισε καὶ ὁ Πρόας στὸ πατρικὸ του σπιτί.

Β'.

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

Ι. Ραζακί στο φύλι.

Πᾶνε πολλὰ χρόνια πού ἤμουν στὴν ξενιτιά, σὲ μιὰ με-
μεγαλη κι ὠραία πόλη.

Ἦταν ἀνοιξη καὶ βγῆκα νὰ περπατήσω στὸ δημόσιο
κῆπο. Τὰ πουλιὰ κελαηδοῦσαν καὶ τὰ λουλούδια πολύχρωμ
στολίζαν τὴ χλόη. Τὰ δέντρα φούντωναν ἀνθισμένα κι ἔν
μεγάλῳ ποτάμῳ περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὸ μεγάλο κῆπο.

Ὅλα ἦταν ὠραῖα, μὰ ἐμένα ὁ νοῦς πετοῦσε στὴν πα-
τρίδα μου. Ἀς ἤμουν ἐκεῖ, κι ἄς ἔλειπαν τὰ χίλια καλὰ
τῆς ξενιτιάς. Καὶ πιὸ πολὺ ποθοῦσα τὸν ἥλιο μας, γιὰτὶ
ἐκεῖνος ἐκεῖ ἦταν ἓνας ἥλιος θαμπὸς κι ἀρρωστημένος.

Τραβήχτηκα σὲ μιὰν ἄκρη καὶ κάθισα συλλογισμένος.
«Ἀχ, μάνα μου!» εἶπα ἄθελα καὶ χωρὶς νὰ τὸ νιώσω
καλὰ ἂν τὸ εἶπα. Ἐξαφνα μὲ χτύπησε κάποιος φιλικὰ
στὸν ὦμο. Γυρίζω καὶ βλέπω ἓναν ξένο.

«Εἶσαι ξένος;» μὲ ρώτησε.

— «Ναί» τοῦ εἶπα.

— «Κι εἶσαι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα;»

— «Πῶς μὲ κατὰλαβες;»

— «Σ' ἀκουσα πού εἶπες: ἄχ μάνα μου!»

— «Ναί· ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἶμαι».

Μετὰ ἐλαμψε τὸ πρόσωπό του.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

« Πᾶμε, μοῦ εἶπε, νὰ παρηγορηθοῦμε· εἴμαστε πατριῶ-
τες». Τὰ τελευταῖα λόγια τὰ εἶπε στὴ γλῶσσα μας.

— «'Απὸ ποιοῦ μέρος;» τὸν ρωτῶ.

— «Τί σημασία ἔχει τὸ μέρος; ἀρκεῖ ποὺ σοῦ λέω πῶς
εἴμαστε πατριῶτες».

Ἄπὸ τότε γίναμε φίλοι. Βλεπόμαστε ὅταν μᾶς ἄφηνε
ἡ δουλειὰ καὶ λέγαμε τίς ὁμορφίες τῆς πατρίδας μας.

«Δὲν εἶναι τόπος αὐτός» μοῦ ἔλεγε συχνά.

— «'Αλήθεια!» τοῦ ἀπαντοῦσα. «'Εγὼ σ' ἓνα δυὸ χρόνια
ἐλπίζω νὰ γυρίσω».

— «Εὐτυχισμένος εἶσαι» μοῦ ἔλεγε. «Νὰμποροῦσα καὶ
ἐγώ!.....»

— «Καὶ τί σ' ἐμποδίζει;»

— «Ἔ, πολλὰ ζητᾷς!» μοῦ ἔλεγε μελαγχολικὰ καὶ σώ-
παινε. Ποτὲ δὲ θέλησε νὰ μοῦ πῇ, γιατί δὲν μποροῦσε νὰ
γυρίσῃ στὴν πατρίδα.

Μιά μέρα μοῦ εἶπε: «Ἔλα νὰ πᾶμε κάπου καὶ δὲ θὰ
μετανιώσῃς».

Τὸν ἀκολούθησα. Κοντὰ στὸ ποτάμι σ' ἓνα χαμηλὸ σπι-
τάκι εἶχε νοικιάσει ἓνα δωμάτιο.

«Ἐδῶ ἔρχομαι, μοῦ εἶπε, γιὰ νὰ θυμοῦμαι τὴν πατρίδα
μου. Τὸ ποτάμι τὸ φαντάζομαι γιὰ θάλασσα, καὶ οἱ φω-
νὲς τῶν ψαράδων ποὺ ἀκούω ἐδῶ, λέω πῶς βγαίνουν ἀπὸ
τὰ στόματα τῶν δικῶν μας ψαράδων».

Μέσα τὸ δωμάτιο εἶχε μιὰ παλιὰ κασέλα, ἓνα τραπε-
ζάκι, λίγα καθίσματα κι ἓνα μικρὸ καθρέφτη. Ὅλα τὰ
ἔκαναν δωμάτιο ἐλληνικό.

«Τὰ ἔβαλα μονάχος μου τὰ ἔπιπλα, μοῦ εἶπε. Εἶναι
ἴδιο μὲ τὸ δωμάτιο ποὺ εἶχα στὸ σπίτι μας, στὴν πατρίδα.
Τώρα θὰ φησίζετε καὶ ἐμεῖς ὅτι ἐμεῖς, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, ἐπὶ
τοῦ ἰσχυροῦ ἔθους ἀπὸ τὸ ἰσχυρὸ Ἐκπαιδευτικὸν Πολιτικὸν

Ἄναψε τὸ καμινέτο, ἔβαλε ἀπάνω τὸ μπρίκι μὲ νερό, ἔπειτα πῆρε ἓνα μικρὸ πολίτικο μύλο τοῦ καφέ, ποῦ ἔλαμπε σὰ χρυσός, καὶ ἄρχισε νὰ γυρίζει.

« Ἄς ποῦμε καὶ κανένα τραγούδι δικό μας » εἶπε μὲ ἀναστεναγμό.

Καὶ ἄρχισε νὰ τραγουδῇ:

Παρακαλῶ σε, κύριε μου, καὶ προσκυνῶ σε, Θέ μου,
ἀρρώστια κεῖ στὴν ξενιτιὰ τοῦ ξένου μὴν τοῦ δώσης!
Ἡ ἀρρώστια θέλει στρώματα, θέλει μεγάλη πάστρα,
θέλει μανούλα στὸ πλευρό, γυναῖκα στὸ κεφάλι,
θέλει ἀδερφὲς ὁλόγυρα νὰ τὸν καλοτηρᾶνε.....

Τὸ ἔλεγε σιγαλά, τρεμουλιαστὰ καὶ μὲ τόσο πάθος, ποῦ παρολίγο νὰ μὲ πάρουν τὰ δάκρυα. Τὸ γρὶ γρὶ τοῦ μύλου καὶ ἡ μυρουδιά τοῦ καφέ μ' ἔκαναν νὰ νομίζω πὼς ἤμουν ἐν ἑλληνικὸ δωμάτιο μαθητικό. Ἀλήθεια ἤμουν σὲ ξένη τόλη ἢ σὲ καμιὰ συνοικία στὴν Ἀθήνα;

« Ἐδῶ μένεις; » τὸν ἐρώτησα.

— « Ὅχι » μοῦ εἶπε. « Μένω στὴν πόλη. Ἐδῶ ἔρχομαι ἵποτε θέλω νὰ διασκεδάσω τὴ μελαγχολία μου. »

Σηκώθηκε νὰ φτιάσῃ τὸν καφέ καὶ μὲ τὴν ἴδια φωνὴ ἔξακολούθησε τὸ τραγούδι σὰ νὰ ἦταν μοναχὸς του:

Μὰ τί εἶδαν τὰ ματάκια μου, μὰ τί εἶδαν τὰ καημένα;
πὼς θάφτουνε στὴν ξενιτιὰ τὸν ξένο ὄντας πεθάνη!
Δίχως θυμιάμα καὶ κερί, δίχως παπὰ καὶ ψάλτη,
δίχως μανούλας κλάματα, γυναῖκας μοιρολόγια.

Πέρασε ένας χρόνος. Τῇ δεύτερῃ χρονιά, τὸ Νοέμβριο, μοῦ ἔφεραν ἓνα γράμμα. Μοῦ ἔγραψε ὁ φίλος μου νὰ πάω νὰ τὸν δῶ σὲ κάποιο νοσοκομεῖο. Πῆγα.

«Πεθάνω» μοῦ λέει.

— «Θάρρος· δὲν ἔχεις τίποτα» τὸν παρηγόρησα.

— «Ἄκου ποῦ σοῦ λέω» μοῦ εἶπε. «Καταλαβαίνω πὼς θὰ πεθάνω. Πάρε τὰ κλειδιά, πήγαινε στὴν κάμαρα ποῦ ξέρεις, ν' ἀνοίξης τὴν κασέλα μου. Ἔχω μέσα λίγο χῶμα ἐλληνικό· θέλω νὰ μοῦ τὸ ρίξης στὸν τάφο μου. Ἔχω καὶ λίγα φύλλα ξερὸ βασιλικό...»

Σταμάτησε λίγο κι ὕστερα μου ξανάειπε:

«Νάρχεσαι νὰ μὲ βλέπης».

— «Εὐχαρίστως» τοῦ εἶπα. «Μὰ θὰ γίνης καλὰ καὶ θὰ πᾶμε μαζὶ στὴν πατρίδα».

— «Κι ἐγὼ τὸ ἤθελα, μοῦ εἶπε, κι ἂς μὴν ἔχω κανένα ἐκεῖ κάτω. Μὰ ἡ μοῖρα μου ἔτσι τὸ θέλησε».

Ἦδῶ σταμάτησε πάλι, κι ἓνα δάκρυ ἔβρεξε τὰ χλομά του μάγουλα. Τὴν ἄλλη μέρα τὸν βρῖσκω χειρότερα.

«Σταφύλι ραζακὶ θέλω!» μοῦ εἶπε. «Νὰ τὸ βρῆς ὅπου κι ἂν εἶναι· ἂν εἶσαι φίλος θὰ τὸ βρῆς».

Βγῆκα μὲ δακρυσμένα μάτια. Νοέμβριος κι ἐκεῖ ἀπάνω! Ποῦ νὰ βρῶ σταφύλι ραζακὶ! Ἐτρεξα παντοῦ. Κάπου βρῆκα λίγα ξινοστάφυλα. Ἀγοράζω ἓνα καὶ τρέχω. Βρίσκω τὸ φίλο μου πεσμένο σὲ βυθος. Τοῦ μιλῶ, δὲ μοῦ μιλεῖ.

«Κάτι παραμιλοῦσε λίγο πρωτύτερα, μοῦ εἶπαν οἱ νοσοκόμοι, μὰ δὲν καταλαβαίναμε τί ἔλεγε». Πλησιάζω στὸ αὐτὶ καὶ τοῦ ρωνάζω δυνανά:

«Σήκω, Σπύρο! σοῦ ἔφερα τὸ ραζακὶ σταφύλι!»

— «Ποῦ εἶναι;» ρώτησε ἀργὰ καὶ μισοάνοιξε τὰ μάτια.

— «Νὰ το!»

—«Δὲν τὲ βλέπω· θάμπωσαν τὰ μάτια μου. Βάλε το στό στόμα». Τοῦ ἔβαλα οὐδὲ ρῶγες. Τὶς μάσησε ἀργὰ καὶ εἶπε :

«Τί γλυκὸ τὸ ραζακὶ σταρῦλι!... Ἀπὸ τὴν κληματαριά μας τόκοφα... κοίτα πόσα ἔχει! Γιῶργο, ἔλα νὰ κόψωμε σταρῦλια...»

Ὁ φίλος μου παραμιλοῦσε. Τοῦ ἔβαλα κι ἄλλες ρῶγες στό στόμα.

Νὰ εἶχα μηλιά ἀπ' τὸν τόπο μου, καὶ μῆλο ἀπ' τὴ μηλιά
[μου,
νὰ εἶχα καὶ μοσκοστάφυλο ἀπ' τὴν κληματαριά μου...

Ψιθύρισε σιγὰ σιγὰ, ὥσπου ἔδεσε ἡ γλῶσσα του. Τὸ βράδυ ξεψύχησε.

2. Τὸ ἐλληνικὸ χῶμα.

Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα,
καὶ θὰ ζοῦνε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη.

Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω,
γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.

Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνη,
κι ὅπου κι ἂν γυρίσω κι ὅπου κι ἂν σταθῶ
σὺ θενὰ μοῦ δίνης μιὰ λαχτάρα μόνη,
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ ναρθῶ.

Κι ἂν τὸ ριζικό μου—ἔρημο καὶ μαῦρο—
μούγραφε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ στερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θάβρω,
τὸ στερνὸ φιλί μου θενὰ σοῦ χαρίσω.

Κι ἔτσι κι ἂν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνημα θάναι πιὸ γλυκὸ
σὰ θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἀπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό.

3. Τὸ μνημα τῆς μάνας.

Εἶχαν θερίσει πιά καὶ οἱ χωρικοὶ ἄρηναν ἐλεύθερα στὴν
ἐσοχὴ τὰ ζῶα τους νὰ βόσκουν νυχτα μέρα, βόδια καὶ ἀλο-
γα καὶ μουλάρια μαζί.

«Ἐμεῖς νὰ μὴν ἀρήσωμε ἔξω τὴ γαίδουρίτσα μας» εἶπε
ἡ Σμαράγδα στὸν ἄντρα της τὸ χαλκιά, τὸ Ζαφείρη τὸν
Τσιρίμπαση.

— «Ὅλος ὁ κόσμος τ' ἀρῆνει ἔξω· γιατί ἐμεῖς ὄχι;»

— «Οἱ ἄλλοι, ἂν πάθουν τίποτα, ἔχουν ν' ἀγοράσουν
κι ἄλλα. Ἐμεῖς; Πέρσι θυμᾶσαι ποὺ μᾶς φόρησε τὸ μου-
λάρι, χρεωθήκαμε γιὰ νὰ πάρωμε τὴ γαίδουρίτσα. Ἐχει
καὶ τὸ πουλαράκι της καὶ δὲν κάνει νὰ μελνῇ ἔξω. Ποιὸς ξέ-
ρει, ἂν κανέννας λύκος δὲν τὴ βρῇ ἀδύνατη καὶ μᾶς τὴ φάη».

— «Λύκος!... ποῦ βρέθηκε λύκος;»

— «Ναί· στοῦ Λάλα ἔκοψε κάμποσα πρόβατα κι ἔπνιξε
μιὰ φοράδα».

— «Ἐ, τόσο μακριὰ μπορεῖ· μὰ στό χωριό μας χρόνια
τώρα ποὺ δὲ φάνηκε».

Ποῦ νὰ φάνηκε; Τὸ χωριὸ τῆς μάνας πῶς ὁ λύκος μπορεῖ νὰ

βραδιάση στη Ρούμελη και περνώντας το γεφύρι του Ίσμου να ξημερωθῇ στὰ βουνὰ τοῦ Μοριά.

Ἀλλ' αἶψα τὸ χωριὸ πού ὠνόμασε ἡ Σμαράγδα, τὸ ρήμαξαν δυὸ λύκοι. Εἶχαν βγῆ συντροφιά νὰ κυνηγήσουν. Κρύβονταν τὴν ἡμέρα στὸ δάσος ἢ σὲ καμιὰ ἀπόμερη σπηλιά, καὶ τὴ νύχτα ρίχνονταν στὰ κοπάδια. Ὡσπου νὰ ποῦν : «λύκος τριγυρνᾷ στίς στάνες μας», οὔτε λύκος φαινόταν οὔτε τ' ἀχνάρια του.

Σ' ἓνα βουνό οἱ δυὸ λύκοι τὴν ὥρα πού σκοτείνιαζε ἀπάντησαν μιὰ ἀλεπού. Ἦταν βιαστική, μὰ κοντοστάθηκε καὶ τοὺς κοίταξε. Τὴν κοίταξαν κι ἐκεῖνοι φιλικά, σὰ νὰ τῆς ἐλεγαν πὼς εἶναι ξένοι καὶ δὲν ξέρουν ποῦ ἔχει καλὸ κυνήγι. Ἡ ἀλεπού ὠσμίστηκε τριγύρω καὶ σταμάτησε κάπου τὸ κεφάλι της σὰ νὰ τοὺς ἐδειχνε κάτι σπουδαῖο. Ἐπειτα τοὺς ἔρριξε μιὰ ματιὰ κι ἔγινε ἄφαντη. Οἱ λύκοι κατάλαβαν τί ἤθελε νὰ τοὺς πῇ :

«Πιὸ εὐκόλα θὰ κυνηγήσετε στοῦ Τάση τὴ στάνη. Σκυλιά δὲν ἔχει, κι ὁ τσοπάνης ἀγαπᾷ τὸν ὕπνο. Εἶχε κάμποσες κότες καὶ τίς πῆρα ὅλες τὴ μιὰ μὲ τὴ ἄλλη».

Οἱ δυὸ λύκοι προχώρησαν. Πηγαινάν σκυμμένοι στὴ γῆ καὶ μὲ τὰ ποδάρια τους ἀνοιχτά, σὰ νὰ πεδοῦσαν κι ὄχι νὰ περπατοῦσαν. Τὰ ρουθούνια τους ἦταν ὑγρὰ καὶ μύριζαν τὸ χῶμα καὶ τὸν ἀέρα ἀπὸ μακριά. Τ' αὐτιά τους ἄκουαν καὶ τὸν παραμικρὸ ἦχο· ἡ μακριὰ καὶ φουντωτὴ οὐρά τους ἦταν μισοσηκωμένη, γιὰ νὰ μὴν κάνη θόρυβο στὰ κλαριά καὶ στὰ χορτάρια. Ὅπως ἦταν σταχτόμαυρη, μακριὰ καὶ πυκνὴ ἡ τρίχα τους, καθένας θὰ τοὺς ἔπαιρνε γιὰ τσοπανόσκυλα. Ἐφτασαν ἔτσι σ' ἓνα ψῆλωμα καὶ στάθηκαν νὰ ἰδοῦν πρὶν νὰ βγοῦνε στ' ἀνοιχτά. Ἀπὸ

κεῖ, πότε κοίταζαν γύρω, πότε κοίταζε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, σα νὰ κρυφομιλοῦσαν.

Ἡ ἀστροφεγγιὰ φώτιζε τὴ στάνη σὰν ἡμέρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν βαθιὰ γαλανός. Ὁ γαλαξίας τὸν ἐχώριζε τὸν οὐρανὸ στὴ μέση σὰν ἀπέραντο ἀσημέστρωτο ποτάμι.

Μέσα στὸ μαντρί τὰ πρόβατα πλαγιασμένα καταγῆς, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, φαίνονταν σὰ μεγάλη φλοκάτα ἀπλωμένη στὴν ἀστροφεγγιὰ. Ἡ πόρτα τοῦ μαντριοῦ ἦταν κλειστή, δεξιὰ κι ἀριστερὰ γυάλιζαν οἱ μεγάλες πέτρες, πού καθονται οἱ τσοπάνηδες τὴν αὐγὴ καὶ ἀρμέγουν. Ἀπάνω στὰ ξύλα φαίνονταν οἱ ξύλινες καρδιάρες ἀνάποδα σὰν καπέλα στραβοβαλμένα. Πιραεῖξω σὲ δυὸ διχαλωτὰ ξύλα κρεμόταν τὸ μαῦρο λεβέτι πού ἐβράζαν τὸ γάλα. Καὶ βαθιὰ μέσα στὸ μαντρί ξεχώριζε ἡ κλυσοῦλα τοῦ τσοπάνη μετὰ τὴ στρογγυλὴ μικρὴ πορτούλα της, σὰ μεγάλο μάτι ὀρθάνοιχτο. Φωνή, μιλιὰ, τίποτα. Μόνο κάπου κάπου ἓνα κουδουνάκι ξυπνοῦσε τὴ νύχτα μετὰ τὴ φωλίτσα του: ντίν! ντίν! ντίν!...

Τέλος οἱ δύο λύκοι σηκώθηκαν, ὥσμιστηκαν τὸ δρόμο, καὶ πλησίασαν πάλι τὰ κεφάλια τους νὰ συνεννοηθοῦν. ἤθελαν νὰ εἰποῦν στὴ γλῶσσα τους, νὰ μὴν ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια τῆς ἀλεποῦς νὰ ριχτῇ ὁ ἓνας στὸ μαντρί, καὶ ἂν τύγῃ νὰ εἶναι σκυλιὰ νὰ τὰ βάλῃ μαζί τους. Ἔτσι ὁ ἄλλος θὰ κατορθώσῃ ν' ἀπάξῃ ἓνα πρόβατο, θὰ πάρῃ τὴ ρεματιά καὶ θὰ βγῇ στὸ Γεροντόβραχο. Ἐκεῖ ν' ἀνταμώσουν νὰ τὸ ρῖνε. Ἐπεσαν ἔπειτα χάμω κι ἄρχισαν νὰ σέρ-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

νωνται κατὰ τὸ μαντρί. Τόσο ἀπαλὰ σέρνονταν, ποὺ οὔτε λιθάρι κυλοῦσε, οὔτε ξύλο σάλευε στὸ πέρασμά τους. Μὰ μὲ ὅλη τὴν προρῦλαξή ἀκούστηκε κάποιο γρίξιμο στὸ μαντρί. Ἐκεῖνος ποὺ προχωροῦσε λίγο ἐμπρὸς γύρισε καὶ κοίταξε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ σύντροφό του. "Πῶς νὰ τοῦ εἰπῇ: «φέματα μᾶς εἶπε ἡ ξαδέρρη μας ἡ ἀλεπού... Ὅπως εἶπαμε».

Καὶ ἀμέσως τινάχτηκε στὰ λιγνὰ ψηλὰ πόδια του, λύγισε τὸ κορμί του, τέντωσε ἴσα ἐμπρὸς τὸ λαιμό του, καὶ τὸ κεφάλι του χώθηκε σὰ σφήνα στὸ σκοτάδι. Τὴν ἴδια στιγμή δύο στρογγυλοὶ καὶ μαλλιαροὶ ἴσκιοι ὥρμησαν ἀπὸ τὸ μαντρί καὶ μὲ φοβερὰ γαβγίσματα ρίχτηκαν ἀπάνω του. Ἐκεῖνος τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Ὁ ἄλλος λύκος πήδητε στὸ μαντρί καὶ πρὶν καλὰ νὰ τὸν νιώσουν τὰ πρόβατα, ἄλλου ξέσκισε τὴν κοιλιά, ἄλλου ἔσπασε τὴ ραχοκοκαλιά. Ἐκεῖνα πετάχτηκαν ἀπὸ τὸν ὕπνο τρομαγμένα καὶ στριμώχτηκαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Στὴν ἄλλη ἄκρῃ τοῦ μαντριοῦ ὅσα μπόρεσαν πήδησαν τὸ φράχτη καὶ σκόρπισαν στὸ σκοτάδι. Τὰ περισσότερα στάθηκαν ἐκεῖ τρέποντας, μὲ τὸ κεφάλι κρυμμένο στὰ πόδια τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου. Ὁ λύκος ἅμα χόρτασε ἀπὸ αἷμα ἄρπαξε ἓνα πρόβατο στὰ δόντια του, πήδησε τὸ μαντρί καὶ πῆρε τὴ ρεματιά.

Στὸ μεταξὺ ξύπνησε ὁ βοσκός, ἄρπαξε τ' ὄπλο του καὶ ἄρχισε νὰ πυροβολῇ. Πυροβολοῦσε στὸν ἀέρα καὶ φώναζε δυνατὰ, γιὰ νὰ δώσῃ εἶδηση καὶ στ' ἄλλα μαντριά. Δὲν ἄργησε ν' ἀκουστοῦν καὶ ἀπὸ καὶ ἄλλες τουρκεῖες, φωνές καὶ γαβγίσματα. Τὰ βουνὰ ἀντιλαλοῦσαν γύρω.

Καθὼς ἔτρεχε ὁ λύκος ἐξάρνα εἶδε μαῦρον ἴσκιον νὰ κατακυλᾷ ἀπὸ τὸ βουνὸ καὶ ἐνίωσε τὸ ζεστὸ χνότο ἐνὸς σκύ-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λου νά τοῦ καίη τὴν πλάτη. Χωρὶς νά θέλῃ παράτησῃ καταγῆς τὸ πρόβατο κι ἐξακολούθησῃ νά τρέχῃ μὲ πιὸ ἀνοιχτὰ πεδηήματα. Ὅσο ὅμως κι ἂν ἔτρεχε, δὲν ἄργησῃ νά αἰσθανθῇ στὰ πίσω πόδια του ἄγριες δαγκωματιές. Τέλος ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ κατῶρθωσῃ νά ξεφύγῃ καὶ νά φτάσῃ στοῦ Γεροντόβραχο. Ἐμεινε ἐκεῖ κάμποσες ἡμέρες, ὥσπου νά γιάνουν οἱ πληγές του. Ἀναγκάστηκε νά τρέφεται μὲ σκουλήκια. Τοῦ κάκου περιμένε τὸ σύντροφό του.

Ἐπειτα, μόλις ἔνωσε πῶς μποροῦσε νά περπατήσῃ, βγῆκε πάλι στοῦ κυνήγι. Στὶς ρευατιές ἔκανε ἀκόμη ζέστη ἄρχισε κι ἀνέβαινε στὰ ψηλά. Κάτι ὄψιμα λαγουδάκια κι ἕνα κατσικάκι πού ἔμεινε πίσω ἀπὸ τὴ συντροφιά του, τὸν ἔθρεψαν στοῦ δρόμο καὶ τὸν ἐδυνάμωσαν. Καθὼς βγῆκε σὲ μιὰ ράχη μύρισε ψοφίμι. Τὰ ὄρνια πού εἶδε συναγμένα στοῦ ψήλωμα καὶ τὰ ρουθούνια του τὸν ὠδήγησαν γρήγορα κοντὰ σ' ἕναν κέδρο. Τὰ ὄρνια πέταξαν σκούζοντας, ὅταν εἶδαν νά πλησιάζῃ ὁ λύκος, σὰ νά θύμωσαν πού τοὺς χάλασε τὸ φαγί τους. Κοιτάζει καὶ τί βλέπει; Τὸ σύντροφό του ἔλεεινὸ καὶ ἄθλιο πτώμα· οὔτε ὁ μισὸς δὲν εἶχε μείνει.

Ἐξαφνα βλέπει ἕνα λαγό. Ἐτρεξε νά τὸν κυνηγήσῃ. Τὸν ἔπιανε καὶ τὸν ἔραγε.

Ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνὸ βρέθηκε μιὰ βραδιά στοῦ λιθάδι πού ἔβοσκαν τὰ ζῶα τοῦ χωριοῦ. Τὸ λιθάδι ἀνέβαινε σιγὰ σιγὰ σ' ἕνα βουνό, σκεπασμένο μ' ἔλατα, μὲ κέδρα καὶ πουρνάρια. Κάπου κάπου φούντωναν καὶ μερικὲς γέρικες βελανιδιές.

Ὁ λύκος, καθὼς εἶδε τόσα ζῶα νά βόσκουν στὴ μοναξιά, στάθηκε. Τοῦ κεντρήθηκε ἡ ὄρεξη νά τὰ βάλῃ μὲ τὰ μεγάλα ζῶα.

Ἐπεσε χάμω κι ἄρχισε νά σέρνεται ἀπάνω στὴν ψηλὴ

καὶ δροσερὴ χλόη. Σερνόταν ἡσυχὰ σὰ φίδι, μὰ ὅσο προσεχ-
 τικὰ κι ἂν πλησίαζε, τὰ ζῶα τὸν ἐνίωσαν. Τ' ἄλογα χλι-
 μίντρησαν ἀνῆσυχὰ καὶ τὰ βόδια μούγκρισαν. Καὶ στὴ σπι-
 γμὴ ὅλα τ' ἄλογα μαζεύτηκαν σ' ἓνα μέρος, ἔσμιζαν τὰ κε-
 φάλια τους, σὰ νὰ ἦταν ὅλα δεμένα σ' ἓνα στῦλο, καὶ με-
 τὰ κορμιὰ τους ἔκαμαν κύκλο. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καὶ τὰ βόδια.
 Συνάχτηκαν, ἔβαλαν στὴ μέση τὰ μοσχάρια καὶ τὶς ἀδύνα-
 τες ἀγελάδες, κι ἐκεῖνα στάθηκαν ὁλόγυρα μὲ τὰ κεφάλια
 σκυμμένα κάτω καὶ τὰ κέρατα ἑτοιμα. Ὁ λύκος σύρθηκε
 πρῶτα μιὰ δυὸ φορές γύρω στ' ἄλογα καὶ δοκίμασε νὰ πη-
 δῆσῃ στὴ ράχη κανενός. Μὰ τ' ἄλογα ἄρχισαν τέτοιες
 κλοτσιῆς μὲ τὰ πίσω πόδια τους, πού γιὰ πολλὴν ὥρα δὲν
 ἔβλεπες παρὰ ἀτσαλένιες ὀπλὲς μέσα σὲ οὐρὲς φουντωμέ-
 νες. Ποῦ νὰ τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ ὁ λύκος! Σύρθηκε
 ἔπειτα γύρω στὰ βόδια καὶ δοκίμασε μ' ἓνα πῆδημα ν' ἀνοί-
 ξῃ τὸ λαιμὸ κανενός. Μὰ κάθε φορὰ πού δοκίμαζε, ἀντὶ τὸ
 λαιμὸ ἔβρισκε ἐμπρὸς τοῦ κάτι κέρατα μυτερὰ καὶ δυνατά,
 ἑτοιμα νὰ τοῦ σκίσουν τὴν κοιλιά.

Μάκρυνε λοιπὸν ἀπὸ κεῖ γιὰ νὰ συλλογιστῇ καλύτερα τί
 νὰ κάμῃ. Ἐξαφνὰ βλέπει τὴ γαῖδουρίτσα τοῦ Τσιρίμπα-
 ση μὲ τὸ πουλαράκι τῆς. Ἦταν ξεχασμένη σὲ κάποιο ψή-
 λωμα, καὶ τώρα πού ἐνίωσε τὸν κίνδυνο ἔτρεξε τὸν κατή-
 φορο γιὰ νὰ χωθῇ ἀνάμεσα στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔτρεξε νὰ
 τῆς κόψῃ τὸ δρόμο.

Ἐνα σκυλάκι βρέθηκε συμμαζεμένο σὲ μιὰ κουφάλα
 πουρναριοῦ κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο του. Μὰ ὅταν εἶδε τὸ
 λύκο νὰ χυθῇ ἀπάνω στὴ γαῖδουρίτσα, βγῆκε κι ἔτρεξε
 γιὰ τὸ χωριό.

Ὁ λύκος ἄρχισε νὰ φέρνῃ γύρους τῇ γαῖδουρίτσα, ὅλο
 καὶ στενωτέρους γύρους, καὶ νὰ τῆς δείχνῃ τὰ δόντια του.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΕΑ-ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ. Ἡ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

8

ΓΚΛ. ΕΚΤΗ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐκείνη στάθηκε ἀπελπισμένη. Ἔτρεμε ὁλόκληρη· ἀδύνατο νὰ φτάσῃ στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔβαλε σημάδι τὸ πουλαράκι καὶ χύθηκε ἀπάνω του. Μὰ τώρα ἤρθε ἡ σειρά τῆς μάνας. Ἡ γαῖδουρίτσα πῆρε θάρρος καὶ μπῆκε ἀνάμεσα στὸ λύκο καὶ τὸ παιδί της. Μὲ τὰ πίσω πόδια της ἄρχισε νὰ κλοτσᾷ, καὶ μὲ τὸ στῆθος της νὰ σπρώχνῃ τὸ πουλαράκι της στὴν κουφάλα ἐνὸς ἑλατου. Μὰ ἐκεῖνο δὲν τὴ βοηθοῦσε καθόλου· ἔτρεμε κι ἔστεκε ἀκίνητο. Πολλὲς φορές τέντωνε τὸ κεφάλι του, περιέργω νὰ ἰδῇ τί γίνεται πίσω ἀπὸ τὴ μάνα του. Τέλος ἡ γαῖδουρίτσα κατάφερε νὰ βάλῃ μέσα τὸ πουλαράκι, ἔκλεισε μὲ τὸ στῆθος της τὴν κουφάλα, καὶ μὲ τὰ πίσω πόδια της ἔδινε κλοτσιὲς ἀδιάκοπα.

Ὁ λύκος ἄφρισε ἀπὸ τὴ λύσσα του. Πολλὲς φορές κατάρθωσε νὰ μπήξῃ τὰ δόντια του στ' ἀφύλαχτα πλευρὰ τῆς γαῖδουρίτσας. Μὰ στὸ τέλος ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὶς κλοτσιὲς της. Τὰ αἵματα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ πλευρὰ τῆς γαῖδουρίτσας· μὰ δὲν ἔτρεχαν λιγώτερα ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ λύκου. Ἡ ἄμοιρη μάνα προστάτευε καὶ μὲ τὸ αἷμα της τὸ παιδί της.

Ἐξαφνα ἀκούστηκαν μακριὰ βραχνὰ γαβγίσματα· ἦταν ὁ Ἀράπης τοῦ γύφτου, ἓνα κατάμαυρο μεγάλο μαντρόσκυλο. Τὸ σκυλάκι πού ἔφυγε ἀπὸ τὸ λιβάδι, ἤρθε λαχανιασμένο στὸ σπίτι τοῦ Τσιρίμπαση καὶ μὲ τὰ νοήματα ἔδωσε νὰ καταλάβῃ πὼς ἡ γαῖδουρίτσα τοὺς κινδύνευε.

Ὁ Τσιρίμπασης κοιμόταν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὁ Ἀράπης τὸν τράβηξε ἀπὸ τὰ ροῦχα, τὸν ξύπνησε καὶ τοῦ ἔδειξε πὼς ἔπρεπε νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι του καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Τὸν τράβηξε ἄλλῃ μιὰ φορὰ κι ἔτρεξε ἐμπρὸς μαζί μὲ τὸ σκυλάκι.

Ἀπὸ τὰ γαβγίσματα τοῦ Ἀράπη ξύπνησε κι ἡ Σμαράγδα.

«Πάει ἡ γαιδουρίτσα μου!» εἶπε.

Ὁ λύκος στὸ μεταξύ εἶχε καιρὸ νὰ φύγῃ. Κατάλαβε πῶς καθὼς ἦταν κουρασμένος δύσκολα θὰ γλίτωνε ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Ἀράπη. Πῆρε λοιπὸν τὸν κατήγορο. Μὰ κι ὁ σκύλος τὸν πῆρε ἀπὸ κοντὰ καὶ τὸν ἔρριξε στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Σὲ μιὰ στροφή τὸν ἀντίκρισε ὁ Τσιρίμπασης καὶ μὲ μιὰ τουφεκιὰ τὸν ξάπλωσε κάτω. Ὁ Ἀράπης ἔτρεξε, τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ λαιμό, τὸν ἐσήκωσε ψηλά, τὸν τίναξε, κι ἀφοῦ βεβαιώθηκε πῶς ἦταν νεκρὸς τὸν πῆρε κι ἔτρεξε μὲ χαρὰ στὸν ἀφέντη του.

Στὸ μεταξύ ξημέρωσε. Ἀπὸ τὰ γαβγίσματα τῶν σκύλων καὶ τὶς φωνὲς τῶν τσοπάνηδων οἱ χωρικοὶ ἔμαθαν πῶς φάνηκε λύκος κι ἔτρεξαν στὰ χωράγια νὰ ἰδοῦν τὰ ζῶα τους. Σὲ λίγο μαζεύτηκαν γύρω ἀπὸ τὸ ἔλατο. Ἡ γαιδουρίτσα ζοῦσε ἀκόμη, μὰ τὸ αἷμα ἔτρεχε ἀπὸ τὶς πληγές. Ἀγκομαχοῦσε τόσο θλιβερά, πού ράγιζε τοῦ καθενὸς τὴν καρδιά. Μόλις εἶδε τὸν Ἀράπη νὰ σέρνῃ τὸ λύκο, χαίδεψε μὲ τὸ κεφάλι της τὸ πουλαράκι, ἔρριξε μιὰ ματιὰ εὐχαριστημένη στὸ σκύλο καὶ ξεψύχησε. Τὸ πουλαράκι δὲν εἶχε πάθει τίποτα, μὰ δύσκολα κατῶρθωσαν νὰ τὸ βγάλουν ἀπόκει. Τόσο ἦταν τρομαγμένο.

Κάποιος εἶπε μὲ συγκίνηση: «Τέτοια μάνα δὲν πρέπει νὰ τῇ φᾶνε τὰ κοράκια κι οἱ ἀλεπούδες. Λέω νὰ τῇ θάψωμε».

Ὅλοι τὸ δέχτηκαν, ἔσκαψαν ἓνα λάκκο καὶ τὴν ἔθαψαν ἐκεῖ. Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔμεινε νὰ λέγεται «τὸ μνημα τῆς μάνας».

4. Στὴν Κατερινιώ μου, ποὺ εἶναι στὴν κυρὰ Σμαράγδα.

Ἰσφορὲς τὴν ἐβδομάδα περνᾷ ἀπὸ τὸ χωριὸ ὁ ἀγροτικὸς ἰρόμος. Οἱ χωρικοὶ γνωρίζουν τὴν ὥρα ποὺ θὰ ἔρθῃ καὶ μαζεύονται στὴ μικρὴ πλατεῖα, ἔξω ἀπὸ τὸ μοναδικὸ μαγαζάκι.

«Ἐχω γράμμα;»

— «Τὴν ἄλλη φορὰ θὰ ἔχῃς».

— «Ἐγὼ ἔχω;»

— «Ἐχεις, καὶ συστημένο μάλιστα. Λίρες θὰ ἔχῃ μέσα».

Ἔτσι σκορπᾷ σὲ ὅλους χαμόγελα, τοὺς δίνει τὴ χαρά, ἴσποτε καὶ τὴ λύπη, καὶ παρηγορεῖ τοὺς περισσότερους μὲ τὴν ἐλπίδα. Καὶ τὰ χαμόγελα τοῦ ταχυδρόμου ἔχουν τὸ σκοπὸ τους, γιατί ἀπ' ὅλους περιμένει φιλοδώρημα.

Μιὰ μέρα, τὴν ὥρα ποὺ μάζευε τὰ γράμματα, τὰ δέματα καὶ τὰ φιλοδώρηματα γιὰ νὰ φύγῃ, παρουσιάστηκε μιὰ γριούλα. Σκυρτὴ ἀκουμποῦσε στὸ ροζιάρικο ραβδάκι της. Τοῦ ἔδωσε ἓνα δέμα κι ἓνα εἰκοσαράκι.

Τὸ κοίταξε ὁ ταχυδρόμος καὶ τῆς εἶπε ἀπότομα:

«Νὰ δεθῇ τὸ δέμα κανονικά καὶ νὰ γράψῃς τὸν τόπο ποὺ θὰ πάῃ. Μὲ τὸ εἰκοσαράκι δὲν πάει. Χρειάζεται μισὴ δραχμὴ».

— «Τί; πῶς;» ἔκαμε ἡ γριούλα. Καὶ πλησίασε ν' ἀκούσῃ καλύτερα.

— «Νὰ δεθῇ τὸ δέμα κανονικά. Νὰ γράψῃς τὸν τόπο ποὺ θὰ πάῃ καὶ μὲ τὸ εἰκοσαράκι δὲν πάει. Χρειάζεται μισὴ δραχμὴ!» ξανάειπε ὁ ταχυδρόμος δυνατώτερα.

Ἐκείνη δὲν κατάλαβε τίποτα. Ἦταν λίγο κουφὴ. Μὰ

και ν' ἄκουε, δὲ θὰ καταλάβαινε. Ἦταν φερμένη ἀπὸ τὸ βουνό, ἀπὸ τὶς τσοπάνικες καλύβες.

«Τί νὰ κάμω, παιδάκι μου;» ρώτησε πάλι· «δὲν κατάλαβα ἡ κακομοίρα».

— «Δὲν ἔχω καιρό· βιάζομαι» εἶπε πιὸ ἀπότομα ὁ ἀγροτικός ταχυδρόμος. «Ρώτησε νὰ μάθης».

— «Τί λείει, παιδάκι μου;» ρώτησε κάποιον ἀπὸ τοὺς χωρικούς πὺ ἔστεκαν γύρω στὸν ταχυδρόμο, καὶ τοῦ ἔδειξε τὸ δέμα. Αὐτὸς τὸ κοίταξε κι ἔβαλε τὰ γέλια.

— «Γιὰ ἰδές» εἶπε στὸ διπλανό του. «Γράφει: «Στὴν Κατερινιώ μου, πὺ εἶναι στὴν κυρὰ Σμαράγδα». Θαρρεῖ πὺς ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει τὴν Κατερινιώ της καὶ τὸν τόπο πὺ κατοικεῖ ἡ κυρὰ Σμαράγδα. Χὰ χὰ χὰ».

Ὅλοι γέλασαν.

«Δὲν πάει τὸ δέμα, γερόντισσα» εἶπε καὶ τὸ ἔβαλε πάλι στὰ χέρια τῆς γριᾶς.

— «Νὰ πάη, παιδί μου! νὰ πάη!» ἐπιμένει ἡ γριά. «Ἔχω μέσα μιὰ φανέλα κι ἓνα ζευγάρι κάλτσες, πὺ τὶς ἔπλεξε ἡ ἐγγονή μου, ἡ Ἀργυρώ, ζωὴ νάχη. Τὰ στέλνω στὴν Κατερινιώ μου, πὺ εἶναι στὴν κυρὰ Σμαράγδα...»

Τώρα γέλασαν ὅλοι περισσότερο. Ἐξαφνα παραμερίζει μερικούς ἓνα παιδί μὲ πηλίκιο μαθητικό, πὺ ἔχει γιὰ κορόνα χρυσὴ κουκουβάγια, παίρνει παράμερα τὴ γριούλα καὶ τὴ ρωτᾷ. Σὲ λίγο ἀφήνει τὴ γριούλα, παίρνει τὸ δέμα καὶ μπαίνει στὸ μαγαζάκι.

Βγῆκε ἔπειτα, πῆρε τὸ εἰκοσάρáκι ἀπὸ τὴ γριούλα, πρόσθεσε καὶ αὐτὸ τριάντα λεπτά κι ἔδωσε τὸ δέμα στὸν ἀγροτικό ταχυδρόμο. Γυρίζει ὕστερα στὴ γριούλα καὶ τῆς λέει:

«Μεῖνε ἡσυχῇ, κυρούλα. Τὸ δέμα θὰ πάη στὴν Κατερινιώ σου χωρὶς ἄλλο».

Τὰ γέλια εἶχαν πάψει.

«Μπράβο του» εἶπαν μερικοὶ γέροι καὶ κούνησαν τὸ κεφάλι. Τὸ παιδί ἔδωσε τὸ χέρι στὴ γριὰ κι ἔγινε ἄφραντο.

«Χιλιόχρονο, παιδάκι μου. Νὰ σὲ χαρῇ ἡ μανούλα σου» εὐχήθηκε ἡ γριούλα. Καὶ πῆρε τὸν ἀνήφορο νὰ γυρίσῃ στοὺς καλυβάκι της, ἀπάνω στοὺς βουνό, στὶς τσοπάνικες καλύβες...

Δ. Ὁ κότσυφας.

Κάνει κρύο, κάνει τοῖφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Ἀλήθεια κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρεי ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξιδιάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει πῶς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῇ καὶ ἄφθονα ἔντομα γιὰ νὰ φάῃ. Μὰ τὸν τόπο ποῦ γεννήθηκε δὲν τὸν ἀλλάζει. «Κάλλιο νὰ πεθάνω παρὰ νὰ ξενιτευτῶ» λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἐνὸς ἐρημοκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί, καὶ οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἐνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφραλίζουν τόσο καλὰ, σὰ νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ἅς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγες του, ποῦ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια δὲν εἶναι γλυκιὲς σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλίου, οὔτε ξινόγλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποὺ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

«Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκης ἑτοιμο τὸ φαγί σου».

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι.

Ἀλήθεια κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πᾶ νὰ φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πετσὶ κι ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἀλήθεια τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἀμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα θὰ δανείσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὅχι μόνο τὸν κότσυφα μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, καὶ τότε ;...

«Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του» συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

«Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές» λέει. «Ἐκεῖ, καὶ νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λιώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ».

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσοῦ καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμα του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του. Δὲν μποροῦν νὰ τὸν κρατήσουν πολλὴ ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδο, νὰ ξεκουραστῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. Ὅλα του εἶναι μαῦρά ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ

εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιό κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιά ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

Ἔτσι πότε πετώντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλές ρεματιές.

Κάνει κρύο κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτούφι!

«Τώρα!» κάνει ὁ κότσυφας, τεντώνοντας τὸ ἕνα ποδάρακι του. «Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλὰ».

Στάθηκε ἀπάνω σ' ἕνα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γύρω του τὴν κοιλάδα.

«Σωστός παράδεισος!» εἶπε μὲ χαρά.

Ἀλήθεια, σωστός παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λιώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφὴ ζωή. Κελάρουν καὶ κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιά, κι ἐκείνη ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες, χρυσορόδινες σπῖθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νεογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιά φῦτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρῶγες τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγερές ἀγριελιές καὶ ἡμερες ἐλιές, μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπὸ τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

«Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα!» εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. «Νὰ ἐγὼ τώρα ποὺ πεινώ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς

δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος· μοσκοβολάει! Καὶ τῆς ἀγριελιᾶς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκιές, μὰ καὶ τῆς ἡμερης γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω;»

Ἐκεῖ πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριά του ἓνα χαμόκλαδο πού τοῦ ἄλλαξε ἐλωσδιόλου τῇ σκέφῃ. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα, καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτε βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

«Ἄ, τὰ κούμαρα!...» φώναξε ὁ κότσυφας. «Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω».

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνον ἔνιωσε γύρω του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του, καὶ μεμιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Μπάμ! ἀκούστηκε τὴν ἴδια ὥρα μιὰ τουφεκιὰ.

Μπάμ, μπάμ! δεύτερη, τρίτη τουφεκιὰ.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαβγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς· ἀδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, πού νὰ θαμπώνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. Ἔτσι γλίτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές² καὶ ρίχτηκε μὲ ὀρεξὴ στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χερτασε.

Κάνει κρύο κάνει τσίφι
για τὸ δόλιο τὸ κοτσούφι.

Τώρα όμως πάει τὸ κρύο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ ὁ κότσυρας διάλεξε τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ ὁμορραίνῃ. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορρα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἐνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθισε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερά χορταράκια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσουρίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἔξι αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσᾷ, καὶ ὁ κότσυρας στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχῃ κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυρα καὶ τ' ἀηδόνια κανένα ἄλλο πουλι δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυρας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί ὅταν τραγουδῇ ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυρας ἀγαπᾷ τίς δροσιές ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι. Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα, καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Καὶ ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ του ὁ κότσυρας δὲ μένει ἡσυχος· βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν ὁ πατεῖναιω

στό χῶμα πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρά καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες. Καὶ ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμῶνας ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

6. Τὸ τέλος ἐνὸς καραδιού.

Ὁ γερο-Καλούδης ράβει τὸ πανὶ στὴν πλώρη. Οἱ ναῦ-
τες γύρω του τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς πῇ μιὰ ἱστορία.

Ὁ γερο-Καλούδης μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη τοὺς εἶπε:

«Μιὰ φορὰ κινδυνέψαμε νὰ πνιγοῦμε στὴ Μαύρῃ θά-
λασσα. Ἐκεῖ πού νομίζαμε πὼς ἄδικα παλεύαμε νὰ σω-
θοῦμε, βλέπομε μακριὰ ἓνα μικρὸ χαμηλὸ πανάκι. Μερικὲς
ζωντανέψαμε ὅλοι. Δένομε ἀμέσως τὴ σημαία κόμπο στό
κατάρτι ψηλὰ κι ἀρχίζομε νὰ φωνάζωμε, νὰ φουσοῦμε τὸν
κόχυλα καὶ νὰ κινοῦμε τὶς σκούριες μας. Τὸ καράβι μακριὰ
μόλις φαινόταν, σὰ χελιδονάκι πού σιγοπετᾷ. Σὲ λιγὰκι
φάνηκε ὁλόκληρο· ἐρχόταν σὰ βόλι ἀπάνω μας. Σὲ λίγο
πλησίασε· διάβαζα μάλιστα καὶ τ' ὄνομά του στὶς κουλοῦ-
ρες· τὸ ἔλεγαν «Σωτῆρα».

«Ἄ! ἄ! ἄ!» βάλαμε ὅλοι χαρούμενες φωνές. Ἀπὸ κεί-
νους ὅμως οὔτε κινήθηκε οὔτε φώναξε κανεὶς. Εἶδα καλὰ
τὸν τιμονιέρη στό τιμόνι, τὸν καπετάνιο ὀρθὸ στὴν πρύμη,
τὸ ναύκληρο καὶ πέντ' ἔξι ναῦτες. Ὅλοι ἔστεκαν καὶ μᾶς
κοίταζαν, μὰ οὔτε σκοινιὰ ἐτοίμαζαν οὔτε τίποτα. Μόνον ὁ
σκύλος τους, ἓνας σκύλος μαλλιαρὸς, κατάμυρος, μὲ κε-
φάλι ὀλοστρόγγυλο σὰν μπόμπα παλιοῦ κανονιοῦ, μᾶς
ἔστελνε τὸ ἄγριο του γάβγισμα.

Ὡστόσο τὸ καράβι ἤρθε μιὰ βόλτα κι ἔπεσε δίπλα μας, δεκαπέντε ὀργιές μακριά. Μὰ βλέπω ἔξαρνα τὸν καπετάνιο νὰ γυρίζει στὸν τιμονιέρη. Μιὰ τιμονιὰ ἐκεῖνος, καὶ τὸ καράβι ἀλλάζει δρόμο. Βάζουμε τὶς φωνές:

«Ἀδέρφια, πνιγόμαστε!... Ποῦ μᾶς ἀρῆνετε; σῶστε μας!... Ἀδέρφια, πνιγόμαστε!... βοήθεια!»

Ἀκούστηκε κάποια φωνή καὶ σωπάσαμε· ὁ ἓνας ἐκλείσε τὸ στόμα τοῦ ἄλλου μὲ τὴν παλάμη του. Καὶ μέσα στὴν ταραχὴ τῶν κυμάτων καὶ τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου ἀκούστηκε μιὰ φωνή, σὰ νὰ τὴν ἔστελνε ὁ ἴδιος ὁ χάρος.

«Στὴν ἄλλη ζωὴ!... στὴν ἄλλη ζωὴ!...»

Δὲν τὸ πίστευαν τ' αὐτιά μου! Εἶπα πὼς ὁ καπετάνιος ἤθελε νὰ παίξῃ μὲ τὴ θέση μας, κι ἄρχισα νὰ θυμῶνω περισσότερο γιὰ τ' ἄνοστα χωρατὰ παρὰ γιὰ τὴ σκληρὴ του πράξη. Ὁ Σωτῆρας ὅμως πάντα μάκραινε. Βάζουμε πάλι τὶς ἄγριες φωνές:

«Ἀδέρφια, πνιγόμαστε! ποῦ μᾶς ἀρῆνετε! Βοήθεια!... πνιγόμαστε, βοήθεια!»

Κλείσαμε πάλι τὸ στόμα καὶ κρατήσαμε τὴν ἀναπνοή μας. Καὶ ἡ φωνὴ ἀπὸ τὸ καράβι, συντροφισμένη μὲ τὸ βογγητὸ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ ἀνέμου ἀκούστηκε πάλι πρὸς δυνατὴ:

«Στὴν ἄλλη ζωὴ!... στὴν ἄλλη ζωὴ!...»

Ἐμεινε ὅπου βρέθηκε καθένας γιὰ πολλὴ ὥρα.

«Ἐμπρός, παιδιά, στίς ἀντλίες, μὴ χάνετε καιρό!» εἶπε ὁ καπετάνιος μας.

Ἀντλήσαμε καμιά ὥρα· ἔπειτα ἓνας ἓνας ἀρῆσαμε τὶς ἀντλίες. Πλάκωσε ὥστόσο ἡ νύχτα. Καὶ τί νύχτα; κόλαση τωστή. Τὸ πῆρε χιονιάς, καὶ τὸ χιόνι ἄρχισε νὰ μᾶς σκεπάζει. Νέκρα ἔπεσε στὸ καράβι καὶ νόμιζες πὼς ἦταν παντέ-

Ἀδομήστὰ κύματα. Μόνο στὴν πλώρη οὗτο ἰαζε τὸ σκυλί, καὶ ἡ ἀντλία στὴν πρύμνη ἔβγαζε ἀργὰ καὶ ρυθμικὰ τὴ θρηνητική της φωνὴ κάτω ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ καπετάνιου.

«Ναῦτες ποὺ τοὺς διάλεξα!» μουρμουρίζε· «ἓνας κι ἓνας! Τέτοιοι δὲ βρίσκονται σ' ὅλη τὴ γῆ!...»

— «Μὰ τί θέλεις νὰ κάμωμε!» τοῦ λέει ἓνας ναύτης.

— «Τί νὰ κάμετε; νὰ παλέψετε!... Σ' ἄρπαξε ἀπὸ τὰ πόδια ὁ χάρος; πιάσε τον ἀπὸ τὸ λαιμό... Θὰ σὲ πάρη;... Νὰ σὲ πάρη παλικαρίσια. Ὁχι νὰ σταυρώσης τὰ χέρια καὶ νὰ παραδοθῇς!»

— «Μὰ δὲ βλέπεις ποὺ χάσκει τὸ κύμα νὰ μᾶς καταπιῇ;»

— «Ὡσπου νὰ μὲ καταπιῇ ἐκεῖνο, τὸ ρουφᾶω ἐγώ!...»

Ὁ καπετάνιος γύρευε νὰ μᾶς κεντήσῃ τὴ φιλοτιμία, ἀλλὰ ποιὸς μποροῦσε νὰ κινηθῇ; Τὸ χιόνι πλάκωνε μιὰ πήχη στὸ κατὰστρωμα. Στὰ σκοινιά, στὰ κατάρτια, στὰ σίδερα, στὰ κουρέλια τῶν πανιῶν ἀπλωνόταν κι ἄσπριζε σὰν κουλουριασμένα φίδια.

Ἔτσι ἤμαστε, ὅταν ἀκούσαμε μιὰ φωνή: «Ἐ, ἀπὸ τὸ καράβι!... ἔ!»

Νὰ μὴν ἦταν ἀπὸ τὸ Σωτῆρα; Δόξα νάχῃ ὁ Θεός· δὲν ἦταν ἀπὸ τὸ καταραμένο καράβι, ἦταν ἀπὸ τὴ γαλαξιδιώτικη γολέτα τοῦ καπετάν Καρέλη, ποὺ μᾶς ἔσωσε. Λίγο ἀκόμη καὶ θὰ βουλιάζαμε.

Μόλις πατήσαμε ἐκεῖ, μᾶς ἔβγαλαν οἱ ναῦτες τὰ ρούχα ποὺ εἶχαν κολλήσῃ ἀπάνω μας, μᾶς πότισαν τσαί μὲ τὸ ρούμι καὶ μᾶς ξάπλωσαν στὰ ζεστὰ στρώματα.

Τέλος ἀπὸ τὴν Πόλη κατεβήκαμε στὴ Δῆλο. Ἑβδομήντα κομμάτια καράβια μικρὰ καὶ μεγάλα ἦταν ἐκεῖ, κι ἀκόμη πέντ' ἑξὶ βαπόρια. Ἀπὸ τὰ κατάρτια καὶ τὰ σκοινιά νόμισα πὼς ἔμπαινα σὲ πυκνοντυμένο δάσος χειμῶνα καιρό.

Δὲν ἀράξαμε ἀκόμη καὶ βλέπω τὸν καπετάνιο μας κατὰ-
κόκκινο, ξεσκούρωτο, ἀναμαλλιασμένο νὰ τρέχη στὴν
πλώρη καὶ νὰ καταριέται. Κοιτάζω καλὰ· τὸ καταραμένο
καράβι, ὁ Σωτῆρας ἔστεκε δίπλα μας! Εἶδα κι ἔπαθα νὰ
ἡσυχάσω τὸν καπετὰν Μπισμάνη.

«Ἡ κακία τοῦ ἔμεινε» τοῦ εἶπα· «νὰ ποῦ ὁ Θεὸς δὲ μᾶς
ἄφησε νὰ χαθοῦμε».

Ἄρχισε νὰ νυχτώνη καὶ ὁ καιρὸς ἔδειχνε κακὰ σημάδια.
Ὁ ἥλιος βασίλεψε μαραμμένος πίσω ἀπὸ τὴ Σίφνο. Τὸ
ἀκρωτήριο τῆς Τήνου, ὁ Τσικνιάς, σκοτείνιασε. Ἀσυνήθιστη
κίνηση ἄρχισε στὴ Δῆλο, καθὼς σὲ μυρμηγκοφωλιά τὰ πρω-
τοβρόχια. Οἱ νῆυτες τρέχουν ἄλλοι στὰ σκοινιά, ἄλλοι στὶς
ἄγκυρες, ἄλλοι στὶς βάρκες, ἄλλοι στὰ κατάρτια! Χέρια,
πόδια, νύχια, δόντια ὅλα εἶναι σὲ κίνηση. Πλάκωνε, νομί-
ζεις, ἐπίβουλος ἐχθρὸς, καὶ καθένας ἐτοιμαζόταν νὰ τὸν ἀν-
τικρίσῃ ὅπως μπορούσε καλύτερα.

Καὶ ἀλήθεια σὲ λίγο πλάκωσε ὁ ἐχθρὸς. Μαῦρος θεο-
σκότεινος πέταξε ἀπὸ τὸν Τσικνιά ὁ χιονιάς μὲ ἄγριες φω-
νὲς καὶ φτεροκοπήματα, κι ἔκαμε τὸ λιμάνι μαλλιά κουβά-
ρια. Σίδερα βροντοῦσαν, ξύλα τρίζανε, φωνὲς ἀντηχοῦσαν
καὶ γαβγίσματα. Σ' ἓνα μυκονιάτικο καράβι φορτωμένο
ξυλεία πετοῦσαν τὰ σανίδια σὰν πούπουλα καὶ σκέπασαν
τὴ θάλασσα ὡς πέρα στὸ νησί! Μιὰ μαούνα σμυρναλική,
φορτωμένη κάρβουνο, ἄδειασε ὅλως διόλου. Ἀπὸ μιὰ
σφουγγαράδικη μὴχανὴ δὲν ἔμεινε τίποτα. Τὰ βαπόρια σή-
κωσαν τὶς ἄγκυρές τους καὶ ἀγριοσφυρίζοντας ρίχτηκαν
ποιο νὰ πρωτοφύγῃ. Ἐμεῖς ἤμαστε στὴν ἄκρη, κι εὐκολα,
ἀφοῦ ρίξαμε τὴν ἄγκυρα, βγήκαμε πέρα, κάτω ἀπὸ τὶς Μι-
κρὲς Δῆλες.

Ὅλην τὴ νύχτα βάσταζε ἡ θύελλα. Καὶ ὅταν ἐφεξῆς ἡ

ἡμέρα, εἶδα τὸ κακὸ ποῦ ἐγίνε. Ἄλλα καράβια ἦταν μισο-
σπασμένα, ἄλλα γυμνὰ ἀπὸ ξάρτια, ἓνα ἐδῶ εἶχε τὴ μισή
πρύμη φαγωμένη, ἄλλο ἐκεῖ ἦταν δίχως μπαστούνι καὶ
φλόκους. Ἐνα βαπόρι ἔγερνε καὶ κρατοῦσε καρφωμένο στὴν
ἄγκυρά του ἓνα σαμιώτικο τρεχαντήρι. Δὲν ξέρω πῶς πῆγα
στὴ πρύμη καὶ βλέπω τὸν καπετάνιο μας πίσω στὸ τιμόνι
μὲ μάτια δακρυσμένα.

«Τί ἔχεις, καπετάνιε, τί ἔπαθες;» τὸν ρωτῶ.

— «Ἄχ, παιδί μου» λέει στενάζοντας· «ὁ κακομοίρης
χάθηκε, φτωχὸς ἄνθρωπος».

Γυρίζω κατὰ τὰ Κοικινάδια καὶ βλέπω τὸ Σωτῆρα
πεταμένον ἔξω στὶς πέτρες, καὶ κοντὰ τοὺς ναῦτες του,
βρεμένους ὡς τὸ κόκαλο, νὰ τουρτουρίζουν γύρω στὴ φωτιά.
Κι ἀκόμη κοντὰ τὸν καπετάνιο του, ἀναμαλλιασμένο καὶ
ἀγριομάτη, νὰ κοιτάζῃ τὰ ναυάγια σὰ νὰ κοίταζε τὰ λεί-
ψανα τῶν παιδιῶν του.

«Τὸν κακομοίρη, φτωχὸς ἄνθρωπος! Δὲν ἤθελα νὰ τὸν
δῶ ἔτσι...» ξανάειπε ὁ καπετάνιος μας.

— «Ἀλήθεια, λυπήθηκα κι ἐγὼ τὸ καράβι» εἶπε ὁ γερο-
Καλούδης καὶ σῶπασε. Κι οἱ ναῦτες ἔμειναν γιὰ πολλή
ῥα χωρίς νὰ μιλήσουν.

Υ. Ἡ ἄσπρη πεταλούδα.

Κοντεύει νὰ τελειώσῃ ὁ Ἰούλιος. Στὸ λαχανόκηπο με-
γάλωσαν ὅλα τὰ λαχανικά. Μιὰ ἄσπρη πεταλούδα μὲ
τὰ τέσσερα λεπτὰ κι ἄσπρα φτερά της, ποῦ ἔχουν μαῦρες
βουλίτσες ἀπάνω, πετᾷ ἀπὸ λάχανο σὲ λάχανο.

Τί ζητεῖ ἐκεῖ ἡ ἄσπρη πεταλούδα; Δὲν τρώει λαχανό-
φυλλα. Λίγες ἡμέρες πρὶν πετοῦσε στὰ λουλούδια. Κάτω
ἀπὸ τὸ σαγόνι της ἔχει διπλωμένη τὴν προδοσκίδα της σὰν

«Ελατήριο ρολογιού. Μόλις κάθιζε τὴν ξεδίπλωνε, τὴ βύ-
θιζε στὸ λουλούδι καὶ ρουφοῦσε τὸ μέλι του. Καὶ τώρα κά-
θισε ἀποκάτω στὸ λαχανόφυλλο καὶ ἄφησε τ' αὐγὰ της,
μικρὰ σὰν τὸ κεφαλάκι τῆς καρφίτσας καὶ κίτρινα. Μὰ κα-
θὼς ἔκαμε νὰ σηκωθῇ, ἓνα χελιδονάκι ἀπὸ τὰ τελευταῖα
ξεπεταρούδια τὴν ἄρπαξε καὶ τὴν κατάπιε.

«Μητέρα» φωνάζει ἀμέσως παραπονεμένα· «ὃ πετα-
λούδα κάθισε στὸ λαιμό μου. Μοῦ φαίνεται σὰν νὰ κατὰ-
πια τρίχες».

— «Καλὰ νὰ πάθης!» λέει ἡ μητέρα· «νομίζεις πὼς
δὲν μποροῦσα νὰ πιάσω κι ἐγὼ ἄσπρες πεταλοῦδες; Ἄφη-
σέ τις νὰ γεννήσουν τ' αὐγὰ τους. Ἀπὸ τ' αὐγὰ τους θὰ
βγοῦν παχιὲς κάμπιες καὶ θὰ χορτάσωμε φαῖ».

Σὲ λίγες ἡμέρες ἀπὸ κάθε αὐγὸ τῆς ἄσπρης πεταλούδας
βγήκε καὶ μιὰ μικρούλα κάμπια. Εἶναι καστανή, μὲ τρεῖς
κίτρινες γραμμὲς στὸ κορμί της. Εἶναι ἀχόρταγη καὶ σὲ λίγο
δὲν ἀφήνει ἀπὸ κάθε λάχανο παρὰ τὸ κοτσάνι. Τρώει,
τρώει κι ἔπειτα μένει δυὸ τρεῖς ἡμέρες ἀκίνητη. Τὸ πουκά-
μισό της φαίνεται νὰ τὴ στενοχωρῇ. Τὸ ἀλλάζει μὲ ἄλλο
πιὸ πλατύ. Πάλι τρώει, τρώει καὶ σὲ λίγο κι αὐτὸ τὸ
πουκάμισο τῆς εἶναι στενὸ. Πάλι κάθεται λίγες ὥρες ἀκί-
νητη· σκίζεται κι αὐτὸ καὶ προβάλλει ἄλλο πιὸ πλατύ.
Αὐτὸ γίνεται τέσσερες φορές.

Τὰ χελιδόνια εἶναι εὐχαριστημένα. «Τρῶτε, λένε στὰ
μικρὰ τους, νὰ δυναμώσετε, γιατί σὲ λίγο θὰ σωθοῦν οἱ
κάμπιες καὶ θὰ φύγωμε»...

— «Μιὰ σφηκούλα! μιὰ σφηκούλα!» λέει ἔξαφνα ἓνα
χελιδονάκι ἀνήσυχο.

— «Ναί, λέει ὁ μητέρα, μοιάζει μὲ σφηκούλα. μὰ τὸ

κεντρί της δὲν ἔχει φαρμάκι. "Αφρησέ την· δὲν ἀξίζει τὸν κόπο».

"Αλήθεια δὲν ἀξίζει τὸν κόπο. Εἶναι μιὰ σφηκούλα μικρότερη ἀπὸ τὴ μίγα καὶ πολὺ πιὸ λιγνή. Κάθισε ἀπάνω στὸ λάχανο, καὶ φαίνεται πὼς θέλει νὰ πλησιάσῃ τὶς κάμπιες χωρὶς νὰ τὴ δοῦν. Μὰ ἐκεῖνες τὴν εἶδαν καὶ ἀμέσως ταραχτήκαν. Ξεκόλλησαν ἀπὸ τὰ φύλλα τὰ μπροστινά τους πόδια, πού εἶναι ὠπλισμένα μὲ νύχια σουβλερά, φήλωσαν τὸ κορμὶ τους καὶ χτυποῦν μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω, σὰ νὰ χτυποῦν στὸν ἀέρα κάποιον ἐπίβουλο ἐχθρό.

Ἡ σφηκούλα φεύγει φοβισμένη. Οἱ κάμπιες ἡσυχάζουν καὶ ἀρχίζουν νὰ βόσκουν στὰ λάχανα. Ἡ σφηκούλα πάλι ξανέρχεται· πετᾷ προσεχτικὰ ἀπάνω στὶς κάμπιες καὶ ὅποι δὴ πιὸ ξένοιαστη, κάθεται στὴ ράχη της. Τώρα ^δ τι καὶ νὰ κάμῃ ἡ κάμπις ἀδύνατο νὰ τὴ βγάλῃ ἀπὸ πάνω της. Γυρίζει ἀπὸ δῶ, γυρίζει ἀπὸ κεῖ, σηκώνει τὸ κεφάλι της, τινάζει τὸ κορμὶ της· τίποτα! Ἡ σφηκούλα κρατιέται καλὰ καὶ χώνει τὸ κεντρί της βαθιὰ στὴ ράχη τῆς κάμπιας. Λίγες στιγμὲς κάθεται ἔτσι κι ἔπειτα σηκώνεται καὶ φεύγει. Καὶ ἡ κάμπις πού πρὶν δερνόταν σὰν τρελή, ἡσύχασε ἀμέσως κι ἄρχισε πάλι νὰ βόσκῃ.

• «Ἐρυγε» εἶπε τὸ χελιδονάκι.

— «Ἐρυγε, ἀροῦ κατῶρθωσε ἐκεῖνο πού ἤθελε».

— «Τί; τί;» ρώτησε τὸ χελιδονάκι.

— «Ἡ σφηκούλα γέννησε στὸ σῶμα τῆς κάμπιας ὡς τριάντα αὐγά» ἐξήγησε ἡ μητέρα. «Ἀπὸ αὐτὰ θὰ βγοῦν τριάντα σκουληκάκια, πού θὰ φᾶνε τὸ κρέας τῆς κάμπιας»

— «Καὶ θὰ πεθάνῃ;»

— «Ἀμέσως ὅχι. Τὰ σκουληκάκια εἶναι πονηρά. Τρῶνε

ΠΑΡΚΑΒΙΤΣΑ — ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ. Ἡ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ 9

ΕΚΔ. ΤΚΤΗ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὸ κρέας μὰ δὲν τρῶνε καὶ τὸ στομάχι τῆς κάμπιας· αὐτὴ ὅλο τρέφεται καὶ παχαίνει».

Ὅταν μεγάλωσαν ἄρκετὰ οἱ κάμπιες, τῆς ἄσπρης πεταλούδας, ἄφησαν τὰ λάχανα καὶ ἄρχισαν νὰ σκαρφαλώνουν ἐπὶ δέντρα, στοὺς τοίχους καὶ στὸ φράχτη. Τὰ χελιδόνια βρῆκαν σὲ κεῖνες ἄρκετὴ τροφὴ καὶ ἦταν εὐχαριστημένα.

Μιὰ μέρα, ἐκεῖ πού κυνηγοῦσε μὲ ὄρεξη τὸ περίεργο μικρὸ χελιδονάκι, στάθηκε ἔξαφνα ἀκίνητο. Μιὰ κάμπια πού ἦταν μπροστὰ του σερνόταν χωρὶς ὄρεξη καὶ κάθε τόσο ἔστεκε σὰν κουρασμένη. Τῇ στιγμῇ πού τὸ χελιδονάκι ἔλεγε νὰ τὴν τρυπήσῃ μὲ τὸ ράμφος του, βλέπει νὰ προβάλλουν ἀπὸ τὸ κορμί της κάτι σκουληκάκια τόσα δὲ μικρά. Καθὼς πρόβαιναν τὰ σκουληκάκια, γύριζαν τριγύρω τὸ κεφάλι τους, πρόβαιναν καὶ γύριζαν ὥσπου, ὅταν βγῆκαν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν κάμπια, βρέθηκαν ἀμέσως κλεισμένα μέσα στὸ κουκούλι τους.

«Τί εἶναι αὐτὸ πάλι, μητέρα;» ρωτᾷ τὸ χελιδονάκι.

— «Αὐτὰ πού φαίνονται τώρα σὰ μικρὰ κίτρινα αὐγά, εἶναι τὰ παιδιὰ τῆς σφηκούλας. Κοίταξε ἡ κάμπια τῆς ἄσπρης πεταλούδας πῶς σπαρταρᾷ. Σὲ λίγο θὰ φοφήσῃ. Τὰ σκουληκάκια ἔγιναν χρυσαλλίδες καὶ κλείστηκαν στὰ κουκούλια τους. Μὲ τὸν καιρὸ ἀπὸ κάθε κουκούλι θὰ βγῇ καὶ μιὰ μικρὴ σφηκούλα».

— «Κι αὐτὲς θ' ἀρχίσουν τὰ ἴδια· κατάλαβα. Κι οἱ κάμπιες πού δὲν τίς τρύπησαν οἱ σφηκοῦλες τί θὰ γίνουν;» ξαναρώτησε τὸ χελιδονάκι.

— «Καιρὸς νὰ ἐτοιμαστοῦμε, γιατί ἔρχεται ὁ χειμῶνας» εἶπε συλλογισμένη ἡ μητέρα. «Τὴν ἀνοιξὴ πού θὰ γυρίσωμε θὰ σοῦ δείξω τί ἔγιναν».

Ἦρθε δ Μάρτης κι ἦρθαν πάλι τὰ χελιδόνια· ἦρθε καὶ τὸ περίεργο χελιδονάκι μὲ τὴ μάνα του καὶ τὸν πατέρα του. Τώρα εἶναι μεγάλο· ἔχει κι αὐτὸ σύντροφο καὶ θὰ χτίσῃ οἰκίαν του φωλιά. Μὰ ὅσο κι ἂν μεγάλωσῃ δὲν ξέχασε τὴν ὑπόσχεση πού τοῦ ἔδωσε ἡ μητέρα του· θέλει νὰ μάθῃ τί ἐγίναν οἱ κάμπιες πού γλίτωσαν ἀπὸ τὰ κεντήματα τῆς σφηκοῦλας.

«Εἶναι τώρα ἕτοιμο τὸ πρῶτο μας φαί, πρὶν νὰ ζεστάνῃ γιὰ καλὰ ὁ ἥλιος» εἶπε ἡ μητέρα. «Κοίταξε στὰ δέντρα, στοὺς τοίχους καὶ στὸ φράχτη. Μικροῦλες ἀραχνένιες κούνιες κρέμονται ἀπὸ ἓνα σκοινάκι. Τὸν καιρὸ πού ἐμεῖς εἴχαμε καλοκαίρι ἐκεῖ κάτω στὴν Ἀφρική, ἐδῶ ἔπεφτε χιόνι· φυσοῦσε δυνατὸς ἄνεμος κι ἔκανε πολὺ κρύο. Καὶ ὅμως ὁ ἄνεμος δὲν ἔκοψε τὸ σκοινάκι, οὔτε σκότωσε μέσα τὸ μωρό».

— «Ποιὸ μωρό;» ρώτησε τὸ νέο ζευγάρι.

— «Τὸ μωρό τῆς κάμπιας, πού γλίτωσε ἀπὸ τὴ σφηκοῦλα. Κάθε κάμπια ὕψανε τὴν κούνια της κι ὕστερα ἔγινε χρυσαλλίδα. Ἀπ' αὐτὴ θὰ γίνῃ ἡ ἄσπρη πεταλούδα καὶ σὲ λίγες μέρες θὰ σκίσῃ τὴν κούνια καὶ θὰ βγῇ. Τώρα ἔχει νόστιμο φαγί· μὰ ὅταν γίνῃ πεταλούδα... θυμᾶσαι;» ρώτησε ἡ μητέρα. Καὶ κοίταξε μὲ χαμόγελο τὸ χελιδονάκι.

— «Δὲν ἀξίζει» εἶπε κεῖνο· «μοιάζει σὰ νὰ καταπίνῃς τὴν ἑσένα». Καὶ πέταξε μὲ τὸ σύντροφό του νὰ χτίσουν τὴ φωλιά τους.

Σ. Κρῆμα νὰ χαθῇ ἡ μαυρομάτα.

Γείτονά του δὲν ἄφηνε ἀπείραχτο ὁ Ἀντώνης ὁ Κατσιδούλης. Ὅλο καὶ φιλονικοῦσε γιὰ τὰ σύνορα τῆς σταφίδας του. Ἄν δὲν παράβλεπαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς παίρνῃ κάθε

χρόνο και κάμποσο τόπο, ἔπρεπε νὰ περιμένουν δικαστήρια και κάθε εἶδος ἀναποδιά. Μὰ περισσότερο εἶχε στενοχωρέσει τὸ Γιώργη τὸ Χριστοδουλιὰ. Ἐνα χαντάκι χώριζε τὰ σταφίδες τους, τ' ἀλώνια τους και τὰ σπίτια τους.

Κάποιον Αὐγούστο ὁ Κατσιβούλης κι ὁ Χριστοδουλιὰς εἶχαν μαζέψει στὴν ἀποθήκη τὸ πρῶτο χέρι· μὰ ἡ περισσότερη σταφίδα ἦταν στ' ἀλώνια.

Ἐνα μαυραδάκι φάνηκε στὸν οὐρανό. Ὁ Κατσιβούλης μὲ τὴ γυναῖκα του και τὴ μεγαλύτερή του κόρη ἔλειπαν στὴν πόλη. Τὴν σταφίδα τὴν πρόσεχε τὸ μικρό τους ἀγόρι, ὁ Νάσος, ὡς δέκα χρονῶν. Τὸν εἶχαν ἀφήσει ἐκεῖ γιὰ τὰ μάτια, γιατί κι ἀφύλαχτη νὰ ἦταν κανεὶς δὲν τὴν πείραζε. «Δὲ μ' ἀρέσει τὸ σημάδι» εἶπε στοὺς δικούς του ὁ Χριστοδουλιὰς. «Γρήγορα νὰ μαζέψωμε τὴ μαυρομάτα, νὰ μὴν ἔχωμε τὰ ἴδια τὰ περσινά».

Πέρι ἔτυχε κι αὐτός νὰ λείπη. Ἦταν ἡ γυναῖκα του, μὰ σὲ μιὰ δυνατὴ κι ἔξαφνη μπόρα ποὺ ἦρθε, λίγη σταφίδα πρόφτασε νὰ μαζέψη. Ὁ Κατσιβούλης μπορούσε νὰ βοηθήσῃ, μὰ δὲν τὸ ἔκαμε. Ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἐξώστη καθόταν κι ἔβλεπε μὲ χαρὰ πῶς ἔπαιρνε τὸ νερό τὴν ξένη περιουσία.

Τώρα ὁ Χριστοδουλιὰς μὲ τοὺς δικούς του δούλευαν γρήγορα και εἶχαν μαζεμένη τὴν περισσότερη σταφίδα. Ἀρχίσαν νὰ πέφτουν οἱ πρῶτες ἀριὲς σταλαματιές. Ὁ Νάσος τοῦ Κατσιβούλη ἔβαλε τὶς φωνές. Καταλάβαινε τὸ κακὸ ποὺ θὰ τοὺς ἔβρισκε, μὰ καταλάβαινε και τὴν ἀδυναμία του.

«Ἐ, θὰ κλάψης και σύ, ὅπως και μεῖς κλάψαμε πέρσι» εἶπε τὸ ἀγόρι τοῦ Χριστοδουλιὰ.

— «Κάνε τὴ δουλειά σου και τέτοια λόγια δὲ μ' ἀρέσουν. Τ' ἀκούς!... Νὰ μὴ σ' ἀκούσω νὰ τὸ ξαναπῆς!» εἶπε ὁ Νάσος. Ὁ Χριστοδουλιὰς δὲν ἤθελε τὸ κακὸ κανενός, μὰ

καὶ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ μαζέψῃ τὴ σταφίδα τοῦ Κατσιβούλη. Αὐτὸ δὰ ἔλειπε!...

Ἐπειτα ὁμῶς συλλογίστηκε: «Καὶ τί φταίει τὸ μικρὸ νὰ πεινᾷ ὅλον τὸ χρόνο; Κι ἔπειτα ἔχει νὰ παντρέψῃ καὶ τὴν κόρη του καὶ τὴν προῖκα θὰ τὴ δώσῃ ἀπὸ τούτῃ τὴ σταφίδα... Θὰ εἰπῇς κι ἐγὼ φτωχὸς ἤμουν κι εἶχα νὰ παντρέψω; κι ἐγὼ εἶχα μικρὰ καὶ πείνασαν. Τὰ σκέφτηκε ἐκεῖνος; Γιατί νὰ μὲ σκοτίζουν ἐμένα τώρα;»

Ἡ σταφίδα του στὸ μεταξὺ ἦταν ἀσφαλισμένη· τώραμποροῦσε νὰ πάῃ σπιτάκι του. Δυνατὸς ἀέρας σήκωσε σύννεφο τὴ σκόνῃ, κι ὕστερα οἱ σταλαματιῆς ἄρχισαν νὰ πέφτουν πιὸ πυκνά. Μιὰ ἀστραπὴ θάμπωσε τὰ μάτια τους κι ἀκολούθησε βροντὴ πού ἔσεισε τὴ γῆ.

«Κρῖμα νὰ χαθῇ ἡ μαυρομάτα!» συλλογίστηκε. Πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ του τὰ ἐξοδα καὶ τὰ βάσανα πού περνοῦν ὥσπου ν' ἀποθηκιάσουν τὴ σταφίδα καὶ νὰ τὴν πουλήσουν. Κλάδεμα, σκάψιμο, ξανασκάψιμο, βλαστολόγημα, κορφολόγημα, χαράκωμα, θειάφισμα καὶ ράντισμα μὲ γαλαζόπετρα. Ἐπειτα τὸ καρδιοχτύπι νὰ τρυγηθῇ ἡ σταφίδα, νὰ ἀπλωθῇ στὸ ἀλώνι, νὰ ξεραθῇ, νὰ μαζεუτῇ, νὰ τὴ βάλουν στὰ σακιά καὶ... νάρθῃ κι ὁ ἔμπορος.

«Ἀμαρτία νὰ χαθῇ ἡ μαυρομάτα!» εἶπε πάλι ὁ Χριστοδουλιάς. Στάθηκε μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος, κι ἔπειτα ρώναξε:

«Ἐμπρός, παιδιά, ἐλᾶτε νὰ μαζέψωμε καὶ τοῦ γείτονα τὴ σταφίδα».

Κάτι θέλησαν νὰ μουρμουρίσουν μερικοί, μὰ μὲ μιὰ ματιά ὁ Χριστοδουλιάς τοὺς ἔδωσε νὰ καταλάβουν πὼς ἔπρεπε νὰ τρέξουν, σὰ νὰ ἦταν δική τους καὶ καλύτερα ἀκόμη. Δὲν ἴσταταν περισσότερο καὶ ρίχτηκαν πρόθυμα στὴ δουλειά.

Τὴν ὥρα ποὺ πλάκωσε ἡ δυνατὴ βροχὴ κι αὐλάκωνεν τὸν οὐρανὸ οἱ ἀστραπὲς καὶ ξεκούφαιναν οἱ βροντές, δὲν ἦταν οὔτε σπειρὶ σταφίδα στ' ἀλώνια. Τὴν ἴδια ὥρα φάνηκε ἀπάνω στοῦ ἀλογό του τρεχάτος ὁ Κατσιβούλης. Ἔσταξαν κι οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν ἰδρῶτα. Καθὼς εἶδε ἀπὸ μακριὰ τὸ ἀλῶνι ἄδειο ἔβαλε τὶς φωνές. Ὅταν πλησίασε καὶ εἶδε τὸ Χριστοδουλιὰ τοῦ κόπηκε ἡ ἀναπνοή.

«Ἐσὺ νὰ μοῦ κάμης αὐτὸ τὸ καλό!»

— «Γιατί ὄχι; Γείτονες εἴμαστε» εἶπε μὲ γέλια ὁ Χριστοδουλιάς. «Πρῶτα θὰ ἰδῇ κανεὶς τὸ γείτονά του κι ὕστερα τὸν ἥλιο».

9. Ὁ ἀμπελουργός.

Καθόμουν στὸν ἴσκιο τῆς καλύβας καὶ περίμενα νὰ δροσίση γιὰ νὰ κινήσω. Κοντά μου ὁ δραγάτης καθάριζε με τὸ μαχαιράκι του ἓνα καλάμι γιὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του. Ἀντίκρυ μου τὸ ἀμπέλι ἄπλωνε τὰ κλαδιά του πρασινοῦντυμένα, κι ἔδειχνε ἀπὸ κάτω τὰ χοντρά μελωμένα σταφύλια του. Ὁ ἥλιος ἔρριχνε τὶς ἀκτῖνες του παντοῦ κι ἔχυνε νύστα σὲ ἀνθρώπους, σὲ ζῶα καὶ σὲ φυτά· φύλλο δὲ σάλευε.

«Καλὰ καὶ σύ, εἶπε ἔξαφνα ὁ δραγάτης, τρεῖς, τρεῖς, τρεῖς παράδες τὸ κρασί! Λέγε το ἂν δὲ βαριέσαι, ὡς τὸ βράδυ!»

— «Γιὰ ποιὸν μιλάς;» τὸν ἐρώτησα.

— «Γιὰ τὸν ἀμπελουργό· δὲν ἀκούς;»

Ἀπλωσε τὸ χερί κι ἔδειξε λίγο μακριὰ μας ἓνα ποντάκι μὲ φτερά μαῦρα καὶ οὐρά ἀσπρόμαυρη. Ἡ κορυφή τοῦ κεφαλιοῦ, ὁ λαιμός, ἡ ράχη καὶ τὸ κάτω μέρος ἦταν κόκκινα. Ἦταν ὅταν μεγάλυττος ἀπὸ σπασμὸν ἀντόν

ἀπάνω σ' ἓνα βῶλο ἀπὸ χῶμα, γύριζε τὴν κίτρινη μυτίτσα του πότε' ἐδῶ καὶ πότε' ἐκεῖ, καὶ ἀδιάκοπα ἔχυνε ἀπὸ τὸ λαρύγγι του τὸ ἴδιο καὶ ἀπαράλλαχτο τραγούδι: «Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί!, τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί!»

—«Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ αὐτὸ θὰ λήη» ἐξακολούθησε ὁ δραγάτης. «Δὲν παύει νὰ μᾶς διαλαλῇ τὸ κρασί του».

—«Ἐχει καὶ κρασί;» ρώτησα μὲ χαμόγελο.

—«Ἀφοῦ τὸν λένε κρασοποῦλο!»

—«Ἐσὺ μοῦ τὸν εἶπες πρὶν ἀμπελουργό».

—«Ἀμπελουργός, κρασοποῦλος, τὸ ἴδιο εἶναι. Μάλιστα στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου τὸν λένε καὶ πετρολίδα, γιατί συνηθίζει νὰ στέκεται στὴν πέτρα. Μιὰ φορὰ καὶ ἓνα καιρό, λένε πῶς ἦταν ἄνθρωπος. Στὴν ἀρχὴ φύτεψε λίγα ἀμπέλια καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ὁ πρῶτος νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ χρονιά ἔτυχε νὰ μὴν κάνουν σταρύλια τ' ἀμπέλια. Ἄλλοι πῆραν τὴ μισὴ ἐσοδεία καὶ οἱ περισσότεροι οὔτε τσαμπί. Μὰ τοῦ ἀμπελουργοῦ τ' ἀμπέλια παραφορτώθηκαν. Τί τοῦ ἤρθε τότε στὸ νοῦ; Νὰ γίνη καὶ κρασοποῦλος. Ὅταν ἔρτασε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου καὶ ἤρθαν ν' ἀγοράσουν τὸ μούστο του ὅσο καὶ ὅσο, δὲν πούλησε οὔτε φόρτωμα. Ἐβάλε ὅλον τὸ μούστο στὰ βαρέλια του, καὶ ἀροῦ ψήθηκε καὶ ἔγινε κρασί, δὲν ἤθελε νὰ πουλήσῃ οὔτε κρασί.

«Δὲ θὰ πουλήσω, παρὰ ὅταν φτάσῃ ὁ καὶ λίρα» ἔλεγε μὲ πείσμα.

—«Στὴ μιὰ ὁκὰ σοῦ δίνω δέκα τοῦ χρόνου» τοῦ εἶπε κάποιος.

—«Γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἂν θὰ ἔχῃς καὶ τοῦ χρόνου!» ἀποκρίθηκε ὁ ἀμπελουργός.

Ἔτσι ἦρθε ὁ χειμῶνας, ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ ἀνθίσαν τὰ ἀμπέλια.

«Ὅλα τ' ἀμπέλια εἶναι γεμάτα ἀνθό» τοῦ εἶπε κάποιος φίλος του. «Τώρα πού σκαλίζουν καὶ βλαστολογοῦν, πούλησε τὸ κρασί σου νὰ τὸ πιοῦν οἱ ἐργάτες».

— «Ἄφησε νὰ μποῦμε στὸν τρύγο καὶ βλέπομε» εἶπε ὁ ἀμπελουργός.

Ὅταν ἦρθε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου ὁ μοῦστος ἐγίνε τόσα ἄφθονος πὺ ἐφτάσε νὰ πουληθῇ μιὰ δεκάρα τὴν ὀκά.

«Μιὰ δραχμὴ τὴν ὀκά μπορεῖς τώρα νὰ τὸ πουλήσης τὸ φημένο κρασί» εἶπε πάλι ὁ φίλος του στὸν ἀμπελουργό. «Ὁ κόσμος δουλεύει πολὺ καὶ τὸ θέλει τὸ κρασί».

— «Ἐννοια σου, καὶ τοῦ χρόνου θὰ πουλιέται δύο λίρες τὴν ὀκά» εἶπε ὁ ἀμπελουργός. Κι ἐφτίασε κι ἄλλα βαρέλια νὰ βάλῃ τὸ νέο μοῦστο.

Τὸν ἄλλο χρόνο ἐγίνε πιὸ πολὺ ἐσοδειά. Καὶ τὸ χειρότερο, ὅταν δοκίμασε τὰ κρασιά του τὰ βρῆκε τὰ περισσότερα μισόξινα. Καὶ στὰ δυὸ χρόνια ξόδεψε τόσα χρηματά γιὰ τὴν καλλιέργεια χωρὶς νὰ πάρῃ πεντάρια! Τώρα φοβήθηκε. Ἔβαλε νὰ διαλαλήσουν στὸ χωριὸ πὺς πουλεῖ παλιὸ κρασί· φτηνὸ τὸ ἔβαλε· τρεῖς παράδες τὴν ὀκά.

Μὰ ποιὸς ἀγόραζε τώρα κρασί; Τὰ ὑπόγεια ἦταν γεμάτα· λίγοι πῆγαν νὰ δοκιμάσουν, κι ἀφοῦ τὸ βρῆκαν ξινό, δὲν ξαναπῆγαν.

«Γιὰ τουρσί, κουμπάρε, δὲ βρίσκει ταίρι» τοῦ εἶπε ἓνας περιπαιχτικά.

Τί τὸν θέλεις τὸν καλὸ σου τὸν κρασοποῦλο! Σὰν τρελὸς βγῆκε στὴν ἀγορὰ καὶ στίς γειτονιὲς καὶ φώναζε :

— «Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί! Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί!»

Ούτε τρεῖς, οὔτε καὶ χάρισμα. Κανείς δὲν τὸ ἤθελε. Ὁ
του περνοῦσε, ὁ κόσμος τὸν κορόιδευε.

«Ὁκὰ καὶ λίρα! ὁκὰ καὶ λίρα!» φώναζε ὁ ἓνας ἀπὸ δῶ.

—«Δὲ σοῦ συμφέρει· ζημιώνεσαι, κουμπάρε!» τοῦ φώ-
ναζε ἄλλος. «Δυὸ λίρες τὴν ὁκά! δυὸ λίρες τὴν ὁκά!».

Ὁ ἀμπελουργὸς ἀπελπίστηκε· δὲν μποροῦσε νὰ ζήσει
τιὰ καὶ παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τέτοια
ζωή. Ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε πουλὶ. Μὰ καὶ
πουλὶ πού εἶναι, ὅταν πλησιάζῃ ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, θυ-
μᾶται τὴν παλιά του κατάστασι, γυρίζει στ' ἀμπέλια, ἀ-
ρεβαίνει στὶς ψηλὰς πέτρες καὶ φωνάζει ἀδιάκοπα: «Τρεῖς.
...τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί!»

—«Νόστιμο παραμῦθι» εἶπα.

—«Νόστιμο ξενόστιμο, αὐτὸ εἶναι» εἶπε ὁ δραγᾶτης.
Καὶ πρὶν προφτάσω νὰ τὸν ἐμποδίσω ἔρριξε στὸ πουλὶ μὲ
δύναμη ἓνα λιθάρι. Καλὰ πού δὲν τὸ πέτυχε. Τὸ πουλὶ
ἐκεῖ πού κελαηδοῦσε, λὲς κι ἔβλεπε τὰ κινήματα τοῦ δρα-
γᾶτη καὶ πέταξε μακριά.

«Τί σοῦ κάνει τὸ πουλάκι;» τοῦ λέω.

—«Ἀλήθεια· τί μοῦ κάνει;» ρώτησε κι ἐκεῖνος, καὶ χα-
μήλωσε τὸ κεφάλι ντροπιασμένος. «Κι ἐγὼ δὲ συλλογί-
στηκά γιατί τὸ ἔκαμα».

Στὸ μεταξὺ τὸ πουλάκι φάνηκε πάλι κοντά μας. Κά-
θισε σὲ μιὰ πέτρα καὶ ἄρχισε πάλι τὸ γρήγορο καὶ συγ-
κρατητὸ λάλημά του: «Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί!»

—«Μὰ βλέπεις τὸ πουλὶ δὲ σοῦ θύμωσε· ἦρθε πάλι καὶ

ἄρχισε τὸ λάλημά του» εἶπα στοῦ δραγάτη. «Θέλει νὰ σὲ ρωτήσῃ γιατί θέλησες νὰ τὸ χτυπήσῃς;»

— «Ἄς εἶναι, ἀπάντησε ὁ δραγάτης, δὲν ἦρθε γιὰ μᾶς. Κάπου ἐδῶ ἔχει τὴ φωλιά του. Ὡστόσο λυποῦμαι πού παρ' ὀλίγο νὰ σκοτώσω τὸν καημένο τὸν ἀμπελουργό· τὸν ἔχω σύντροφο στὴ μοναξιά καὶ κυνηγᾷ τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἀμπελιῶν, πού ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τοὺς κάμω τίποτα».

— «Ποιούς ἐχθροὺς;» ρώτησα, κι ἄς ἤξερα τί ἤθελε νὰ εἰπῇ ὁ δραγάτης.

Ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Τὰ ἔντομα. Θέλεις νὰ εἰπῇς πῶς τὸ ξέρω; Τὸ ἔμαθα στοῦ σχολεῖο. Μὰ καὶ τόσα χρόνια πού εἶμαι δραγάτης, βλέπω τὴ ζωὴ τοῦ ἀμπελουργοῦ καὶ μπορῶ νὰ τὴν ἱστορήσω. Καθὼς εἶπα, ἐδῶ κάπου ἔχει τὴ φωλιά του σὲ κάποιο λάκο, κοντὰ σὲ σωρὸ ἀπὸ χῶμα, καὶ τὴν ἔχει στρωμένη μὲ χόρτα ἢ ἄχυρα κι ἀπάνω μὲ πού-πουλα, τρίχες ἢ καὶ ξερὰ πέταλα λουλουδιῶν. Ἡ συντροφισσά του κλωσᾷ τ' αὐγά. Αὐτὸς ἅμα βεβαιωθῇ πῶς δὲν εἶναι κίνδυνος πετᾷ νὰ τῆς φέρῃ τροφή. Σὲ λίγο γυρίζει μὲ καμιὰ κάμπια, ἢ κανένα κουνούπι. Κι αὐτὸ γίνεται πολλές φορές τὴν ἡμέρα».

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ὁ ἀμπελουργὸς χύθηκε σὲ μερικές σφῆκες πού ἔτρωγαν τὰ σταφύλια, ἄρπαξε μιὰ καὶ κάπου χώθηκε. Πάλι ξαναφάνηκε κι ἔκαμε τὸ ἴδιο.

Ὁ δραγάτης ἐξακολούθησε: «Ὑστερα ἀπὸ δεκαῆξι ἡμέρες τὰ πουλάκια τσιμποῦν τὸ αὐγὸ τους καὶ βγαίνουν γυμνά. Ἡ μάνα τὰ σκεπάζει μὲ τὰ φτερά της. Ὁ πατέρας τότε μόλις προφτάνει νὰ εἰπῇ λίγες φορές: «Τρεῖς...τρεῖς...τρεῖς παράδες τὸ κρασί!»

»Πρέπει νὰ χορτάσῃ ἔξι στόματα! Σὲ λίγες μέρες ἀρχίζει νὰ τὸν βοηθᾷ καὶ ἡ μάνα. Ὅταν μεγαλώσουν τὰ φτερά τῶν μικρῶν, οἱ γονεῖς τὰ μαθαίνουν νὰ πετοῦν, νὰ βρίσκουν μόνα τους τὴν τροφή, μὰ καὶ νὰ κρύβονται. Εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ βλέπῃ κανεὶς τότε τὴν οἰκογένεια τοῦ ἀμπελουργοῦ. Αὐτὸς κάθεταί ψηλὰ καὶ κελαηδεῖ: «Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τι-ριλί!»

»Τὰ πουλάκια του μὲ τὴ μάνα τους μόλις ἀρπάζουν κανένα ἔντομο κι ἀμέσως κρύβονται πίσω ἀπὸ λιθάρι, μέσα σὲ θάμνο ἢ σὲ μικρὸ λάκκο. Ἀμα ἰδοῦν τὸν πατέρα νὰ πετάξῃ, καταλαβαίνουν πὼς εἶναι κίνδυνος καὶ μένουν ἀκίνητα. Τὸ χρῶμα τους μοιάζει μὲ τὸ χῶμα, καὶ δύσκολα τοὺς ξεχωρίζουν τὰ μάτια τῶν ἐχθρῶν τους. Ἀλλοτε πάλι πετᾷ ὁ πατέρας καὶ κρύβεται ἔξωφρα χωρὶς νὰ εἶναι κίνδυνος. Εἶναι σὰ νὰ λέῃ στὰ παιδιὰ του: «Κρύφτηκα, ἐλῆτε νὰ μὲ βρῆτε».

»Τρέχουν τότε τὰ παιδιὰ μὲ τὴ μητέρα. Ἐκείνη κάνει πὼς δὲν εἶδε ποῦ κρύφτηκε ὁ πατέρας. Ἐκεῖνα ψάχνουν ἀνήσυχα. Ἐξωφρα, ἐκεῖ ποῦ δὲν τὸ περιμένουν, μπροστὰ στὰ μάτια τους, πετᾷ, ἀνεβαίνει στὴν πέτρα καὶ φωνάζει: «Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί!»

»Τὰ πουλάκια του τότε τὸν κοιτάζουν περίεργα σὰ νὰ θαυμάζουν τὴν τέχνη τοῦ πατέρα τους».

—«ὦ τὸ χαριτωμένο τὸ πουλάκι!» εἶπα μὴ χορταίνοντας τὸ συγκρατητὸ κι ἀδιάκοπο κελάδημά του. «Τώρα ὁ ἀμπελουργὸς ἔρχεται στ' ἀμπέλια καὶ χορταίνει ἀπὸ ἔντομα. Μὰ καὶ τὴν ἀνοιξὴ τὸ ἴδιο κάνει· γυρίζει στ' ἀμπέλια καὶ τὰ ὀργώματα. Ἡ ἀξίνα τοῦ σκαρτιᾷ καὶ τὸ ἀλέτρι τοῦ γεωργοῦ μαζὶ μὲ τὸ χῶμα φέρνουν ἀπάνω καὶ τίς χρυσαλίδες. Ἐτσι αὐτὸ τὸ πουλάκι πηγαίνει καὶ μᾶς καθαρίζει

τὰ χωράρια καὶ τ' ἀμπέλια ἀπὸ τὶς χρυσαλλίδες, πού θὰ γίνουν ἔντομα, θὰ φᾶνε τὶς ρίζες καὶ τὰ φύλλα ἀπὸ τὰ σπαρτα καὶ τὰ κλήματα.

»Ὅταν περνᾷ ὁ Αὐγούστος τὰ ἔντομα λιγοστεύουν. Οἱ πεταλοῦδες χάρηκαν γιὰ λίγες μέρες τὴ ζωὴ, γέννησαν τὰ αὐγά τους καὶ πέθαναν. Οἱ κάμπιες, ἄλλες ὕψαναν τὸ βαβούλι τους καὶ κλείστηκαν μέσα, ἄλλες βγήκαν ἀπὸ τ' αὐγά πού εἶχε βάλει ἡ μάνα τους στὸ χῶμα, ἔφαγαν ρίζες κι ἔγιναν χρυσαλλίδες. Τί θὰ κάμῃ ὁ ἀμπελουργός; Θὰ φύγῃ· ὅπως τὰ χελιδόνια, οἱ σιταρῆθρες καὶ τὰ λελέκια. Θὰ πετάξῃ μακριά, θὰ περάσῃ θάλασσες καὶ θὰ πάῃ στὴν Ἀφρική, πού ποτὲ δὲ λείπουν τὰ ἔντομα. Ἄμα ἔρθῃ ὁ Μάρτης, νά σου ὁ ἀμπελουργός μὲ τὸ λάλημά του: «Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί!»

— «Κι ἐγὼ ἤθελα νὰ σοῦ κάμω τὸ δάσκαλο!» εἶπε ὁ δραγάτης.

— «Γιατί ὄχι;» τοῦ εἶπα. «Ἐσὺ τὰ ξέρεις πιὸ καλὰ ἀπὸ μᾶς, πού μένομε κλεισμένοι στὴν πόλη».

«Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιλιρί!» ἀκούστηκε πιὸ ζωηρὸ τώρα τὸ κελάδημα τοῦ ἀμπελουργοῦ, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε: «εὐχαριστῶ πολὺ, πάρα πολὺ!»

10. Ὁ παππούς.

Τὸν θυμοῦμαι τὸν παππού μὲ τὰ πολλά του παιδιὰ, τὶς νύφες καὶ τοὺς γαμπρούς, τὰ ἐγγόνια καὶ τὰ δισεγγόνια. Τὸν θυμοῦμαι κάθε μεγάλη γιορτὴ τοῦ χρόνου, πού σκορπιζε τὴ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο σὲ δικούς καὶ σὲ ξένους. Μὰ πιὸ ζωηρὰ παρουσιάζεται μπροστά μου ἡ μορφή του, ὅταν ἔρχωνται οἱ μεγάλες ἀπόκριες.

Όταν κόντευαν οι απόκριες, σε κάθε γειτονιά, σε αλώνι ή αύλη ή χοροστάσι, τὰ παιδιά στήναμε τὴν τραμπάλα. Ποιὸς δὲν τὴ ξέρει τὴν τραμπάλα; Μπήγαμε στὴ γῆ ἓνα ξύλο γερὸ κι ἀπάνω βάζαμε ἄλλο ξύλο μακρὺ. Τὸ μακρὺ ξύλο εἶχε γούβα στὴ μέση κι ἡ γούβα ἔμπαινε στὴ μυτερὴ κορυφὴ τοῦ μπηγμένου ξύλου. Δυὸ παιδιά ἔπερταν μπρούμυτα ἢ καθάλα στὶς ἄκρες τοῦ μακριοῦ ξύλου. Πατοῦσαν τότε τὸ ἓνα πόδι κάτω γιὰ νὰ πάρουν φόρα, καὶ σήκωναν τὸ ἄλλο ψηλά· κατέβαζαν ὕστερα τὸ ἄλλο γιὰ νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο καὶ σήκωναν τὸ ἄλλο ψηλά. Ἔτσι γύριζε ἡ τραμπάλα καὶ τριζοβολοῦσε ἀπὸ τὸ ἐλάτινο κάρβουνο ποὺ βάζαμε στὴ γούβα.

Ἡ μεγαλύτερη τραμπάλα στηνόταν στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὁ παπποὺς ποὺ κατοικοῦσε ἐκεῖ κοντά, ἐρχόταν στὴν αὐλὴ καὶ καμάρωνε ποὺ τραγουδοῦσαμε:

Τράμπα τραμπαλίζομαι
πέφτω καὶ τσακίζομαι
καὶ βαρῶ τὸ γόνα μου
καὶ μὲ κλαίει ἡ Παγώνα μου!

Τὸ κακὸ εἶναι ποὺ δὲ χτυπούσαμε πάντα στὸ γόνατο, ὅταν πέρταμε ἀπὸ τὴν τραμπάλα. Κάποτε χτυπούσαμε τὸ κεφάλι, καὶ τότε ἔτρεχαν τὰ αἵματα καὶ οἱ μητέρες μας ἔβαζαν τὶς φωνὲς κι ἐμεῖς τὰ κλάματα. Τότε στὴ μέση πάλι ὁ παπποὺς. Μάλωνε τὶς γυναῖκες, ἔδινε θάρρος σὲ μᾶς, σταματοῦσε τὰ αἵματα κι ἔδενε τὰ σπασμένα κεφάλια.

Καὶ τὰ βράδια ἀκίμῃ ἀνάβαμε ρετσίνια καὶ τραμπαλίζομαστε, ὥσπου νὰ ζαλιστοῦμε. Τὰ κορίτσια στὴν ἄκρῃ ἔστηναν χορό.

Τὴν τελευταία Κυριακὴ τῆς ἀποκριᾶς, τὴν Τυρινή, ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἔστηναν χορό. Ἐμεῖς ἀρῆναμε τὴν τραμπάλα γιὰ νὰ δοῦμε πῶς θὰ μασκαρευόμαστε τὸ ἀπόγεμα, τί θὰ φορούσαμε καὶ τί θὰ λέγαμε γιὰ νὰ γελάσουν μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Τὸ μεσημέρι τρώγαμε ὅλοι στοῦ παπποῦ. Γεμάτες οἱ κάμαρες ὡς ἔξω στὸ χαγιάτι. Κι ὁ παπποὺς καμάρωνε τοὺς γιούς καὶ τίς νύρες του, τίς κόρες, τοὺς γαμπρούς του, τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια του. Τοὺς πείραζε ὅλους μικροὺς καὶ μεγάλους.

Τὸ ἀπομεσήμερο, μπροστὰ ὁ παπποὺς καὶ πίσω οἱ ἄλλοι, πηγαίναμε στὸ χοροστάσι. Τὸ χωριὸ τὸν περίμενε νὰ ἀνοίξη τὸ χορό· νὰ τοὺς πῇ ἄστεϊα τραγούδια νὰ γελάσουν. Πρόθυμα ὁ παπποὺς ἔδινε τὸ μαντίλι στὴ νύφη του, τὴ γυναῖκα τοῦ μεγαλύτερου γιοῦ του, καὶ πρὶν ν' ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι ἔλεγε: «Νὰ μὴ μὲ ματιάστε, γυναῖκες, καὶ μαραθοῦν τὰ νιάτα μου». Ὑστερα ἄρχιζε τὸ τραγούδι:

Εἶπαμε ψέματα πολλά, ἄς ποῦμε καὶ μιὰ ἀλήθεια.

Φορτώσαμε ἓναν ποντικὸ ἔννια κιλὰ ρεβίθια, καὶ αὐτοῦ στὰ μεσοσάμαρα σαράντα κολοκύθια.

Τὰ κολοκύθια εἶχαν νερὸ καὶ στὸ νερὸ βατράχια, καὶ τὰ βατράχια φώναζαν κι ὁ ποντικὸς ἐσκιάχτη. τὸ φόρτωμά του ἔρριξε καὶ πιλαλάει καὶ φεύγει.

Μέσα στ' ἀμπάρι τρύπωσε κι ἡ μάνα του τοῦ λέγει:

«Ποῦ πᾶς, παιδί μου, πόντικα, ποῦ πᾶς, καλὲ Ζαφείρη;»

— «Πάω στὴν Πόλη γι' ἄρματα καὶ στὴ Φραγκιά γιὰ [ροῦχα].»

Φαντάσου τί γέλια ὥσπου νὰ τελειώσῃ τὸ τραγούδι! Κάθε στίχος καὶ κοδόταν στὴ μέση ἀπὸ τὰ γέλια. Γελοῦ-

σαν τὰ παιδιά, γελοῦσαν οἱ μεγάλοι, γελοῦσε κι ὁ γεροπαπ-
ποὺς μὲ τ' ἄσπρα γένεια καὶ τὰ μεγάλα φρύδια του.

« Ἀρῆστε με, καλὲ παιδιά, νὰ τελειώσω τὸ τραγούδι μου! » ἔλεγε κάθε τόσο σφουγγίζοντας τὰ μάτια του ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ἄμα τελείωνε στεκόταν στὴ μέση καὶ μᾶς εὐνύταν:
« Καὶ τοῦ χρόνου, παιδιά μου, πάντα τέτοια νάχωμε... »

Καὶ τὸ βράδυ ὕστερα ἀπὸ τὸ φαγὶ πρῶτος ὁ παπποὺς
ἄρχιζε τὸ τραγούδι :

Στὴν τάβλα πού καθόμαστε σὲ τοῦτο τὸ τραπέζι
τὸν ἄγγελο φιλεύουμε καὶ τὸ Χριστὸ βλογαῖμε
καὶ τὴν κυρὰ τὴν Παναγιά, τοὺς δώδεκ' Ἀποστόλους.

« Χμ! » ἔκανε καὶ χάιδευε δεξιά κι ἄριστερά τὰ μουστά-
κια του μὲ τὸ χέρι. Κοίταζε ὅλους γύρω σα συλλογισμέ-
νος, ἀκουμποῦσε τὸ χέρι του στὸ προσκέφαλο καὶ το κεφάλι
στὸ χέρι του, κι ἄρχιζε μὲ φωνὴ βραχνή καὶ παραπονεμένη:

Ἦσυχά πού εἶναι τὰ βουνά, ἦσυχοι ποὺ εἶν' οἱ κάμποι,
δὲν καρτεροῦνε θάνατο, γεράματα δὲν ἔχουν,
μόν' καρτεροῦν τὴν ἀνοιξη, τὸ Μάη, τὸ καλοκαίρι,
νὰ ἰδοῦν τοὺς βλάχους στὰ βουνά, νὰ ἰδοῦν τὶς βλαχο-
[ποῦλες

ν' ἀκούσουν τὰ βλαχόπουλα λαλώντας τὶς φλογέρες,
βόσκοντας τὰ κοπάδια τους μὲ τὰ χοντρά κουδούνια.

« Ἐ καημένε κόσμε! » ἔλεγε ὁ παπποὺς ἄμα τελείωνε
τὸ τραγούδι του. Τὰ μάτια του γελαστά γύριζαν καὶ κοιτα-
ζαν ὅλους μας· τὰ παιδιὰ καὶ τὶς νυράδες του, τὰ ἐγγόνια
του, τὰ δισέγγονα, ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο πού εἶχε ἄσπρα τὰ

μαλλιά ὡς τὸ μωρὸ ποὺ τὸ εἶχαν στὴν κούνια του. Ἄλλοι ἔπιναν, ἄλλοι τραγουδοῦσαν· τὰ παιδιά χόρευαν καὶ γελοῦσαν κι ἔπαιζαν ἐνῶ τὸ μωρὸ ἔκλαιγε. Μᾶς κοίταζε καὶ δὲ φιλοῦσε. Ὡσπου σὲ λίγο ἡ θειὰ Ἑλένη, ἡ μεγάλη νύφη τοῦ παπποῦ, ἐρχόταν ἐλαφρὰ κι ἔβαζε ἀπὸ πίσω του ἕνα προσκέφαλο.

Ὁ γεροπαπποὺς ἀποκοιμήθηκε...

Ἔτσι τὸν θυμοῦμαι τὸν παπποῦ κάθε μενάλῃ γιορτῇ, τὸν παπποῦ ποὺ σκόρπιζε τὴ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο σὲ δικούς καὶ σὲ ξένους...

11. Αὐτὸ δὲ μοῦ τὸ εἶπε κανέννας.

Τὸ βαπόρι πῆγαινε τὸ δρόμο του, καὶ οἱ ναῦτες εἶχαν ἡσυχίαν ἐνῶ τὸν καπετὰν Βαγγέλη καὶ τοὺς ἔλεγε παλιὲς ναυτικές ἱστορίες.

Ὅλοι τὸν ἄκουαν μὲ προσοχὴ καὶ μὲ σεβασμό. Μὰ ἕνα νεοφερμένο ναυτόπουλο, ποὺ δὲν τὸν ἐγνώριζε καλά, ἀπάνω ἐνῶ τὴ διήγηση τοῦ εἶπε: «Ψέματα, καπετὰν Βαγγέλη· αὐτὰ δὲ γίνονται!»

Κόπηκε μεμιᾶς ἡ διήγηση· κόπηκαν κι οἱ ἀναπνοὲς τῶν ναυτῶν καὶ κοίταξαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο φοβισμένα.

Ὁ καπετὰν Βαγγέλης κάρρωσε τὰ μάτια του στὸ ναυτόπουλο καὶ εἶπε μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή: «Αὐτὸ δὲ μοῦ τὸ εἶπε κανέννας».

Τὸ εἶπε μὲ τέτοια φωνὴ καὶ ἡ ματιὰ του ἦταν τέτοια, ποὺ ἔφερε στὸ ναυτόπουλο ζάλη. Κάτι πῆγε νὰ εἰπῇ, μὰ ἡ φωνὴ του κόπηκε στὸ λάρυγγά του.

«Μὴ συνερίζεσαι τὸ παιδί, καπετὰν Βαγγέλη, πὲς τὴν ἱστορία σου» εἶπε δειλὰ ἕνας ναύτης.

—«Δὲν μπορῶ τώρα· ἄλλοτε» εἶπε ὁ καπετὰν Βαγγέλης. Σηκώθηκε, τράβηξε καὶ κλείστηκε στὴν καμπίνα του.

Τὸ ναυτόπουλο στάθηκε ἀκίνητο, σὰ νὰ εἶχε γίνει μάρμαρο. Τὸ πῆρε ἕνας ναύτης ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τράβηξαν κατὰ τὴν πρύμνη.

«Τί ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔκαμες, Στάμο;» τοῦ εἶπε. «Ἐτσι μιλοῦν στοὺς μεγαλύτερους! Ἄς εἶναι· κοίταξε νὰ τὸν βρῆς τὸν καπετὰν Βαγγέλη μοναχὸ καὶ νὰ τοῦ ζητήσης συχώρεση. Ἀλλιῶς ὅπως καὶ νὰ κάμης νὰ φύγης ἀπὸ τὸ πλοῖο».

Νύχτωσε· ἡ θάλασσα ἦταν λάδι. Φυσοῦσε δροσερὸ ἀεράκι καὶ τ' ἀστέρια λαμποκοποῦσαν. Παράμερα ἀκουμπισμένος ὁ καπετὰν Βαγγέλης κοίταζε τὴ θάλασσα, ὅταν τὸν πλησίασε τὸ ναυτόπουλο δειλὰ καὶ τοῦ εἶπε μὲ φωνὴ τρεμουλιαστή: «Συμπάθησέ με, καπετὰν Βαγγέλη· δὲν ξέρω πῶς μοῦ ξέφυγε τέτοιος λόγος. Συμπάθησέ με, σὲ παρακαλῶ». Καὶ τὸ ἔπιασαν λυγμοί.

«Γύρισε σιγὰ ὁ καπετὰν Βαγγέλης καὶ τὸ κοίταξε καλὰ γιὰ κάμποση ὥρα. «Σὲ συγχωρῶ, παιδί μου» τοῦ εἶπε. «Μοῦ ἔκαμες μεγάλο κακό, γιατί πρώτη φορὰ βρέθηκε ἄνθρωπος νὰ μοῦ εἰπῇ τέτοιο λόγο. Ἐ, ἅμα κοπιάση κανεὶς γιὰ νὰ βγάλῃ ἓνα ὄνομα, καὶ στ' ἀστεῖα νὰ τὸν πειράξουν τοῦ κακοφαίνεται. Ἐτσι εἶναι».

Ἐπιασε ἀπὸ τὸ χέρι τὸ παιδί, τὸ κάθισε σ' ἓναν πάγκο καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ λέῃ:

«Ἀπὸ μικρὸς ἤμουν ὀρφανὸς καὶ ἔπρεπε νὰ βρῶ δουλειά. Μπῆκα σὰν καὶ σένα ναυτόπουλο στὸ καράβι τοῦ Ραμαντάνη. Εἶχε καὶ σύντροφο. Πολλὰ ἔλεγαν γιὰ τοὺς δύο τους, μὰ καὶ ἀλήθεια νὰ ἦταν τί θὰ ἔκανα; Εἶχα ἀνάγκη νὰ θρέψω τὴ μάνα μου καὶ δύο ἀδερφές. Ταξιδεύαμε ἀπὸ νησὶ

σέ νησί, φορτώνουμε κρασιά, τὰ ξεφορτώνουμε ἄλλου, παίρ-
ναμε ἀπὸ κεῖ ὃ τι βρῖσκαμε, κι ἔτσι γυρίζουμε.

Μιά φορά φορτώσαμε ζάχαρη, ρίζια καὶ καφέδες ἀπὸ
τὸν Πειραιᾶ γιὰ τὴ Σύρα. Βρήκαμε βοριὰ τὸν καιρὸ καὶ
λοξοδρομήσαμε κατὰ τὴ Σέριφο. Εἴχαμε καιρὸ νὰ μποῦμε
μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα στὸ λιμένα· μὰ δὲν τὸ κάναμε. Τὴ
νύχτα χωρὶς νὰ θέλω ἄκουσα τοὺς καπετάνιους νὰ λένε:

«Μὲ τὴν τρικυμία πού εἴχαμε εἴμαστε δικαιολογημένοι.
Θὰ βγάλωμε στὸ ἐρημόνησο τὰ μισὰ σακιά καὶ θὰ ποῦμε
πὼς τὰ πετάξαμε στὴ θάλασσα γιὰ νὰ σώσωμε τ' ἄλλα.
Καλὰ θὰ μπαλωθοῦμε . . .»

— «Καλά, εἶπε ὁ ἄλλος· μὰ τὸ ναυτόπουλο πού ἔχομε δὲ
μ' ἀρέσει. Σοῦ εἶπα νὰ μὴν τὸ πάρης καὶ δὲ μ' ἄκουσες».

— «Μὴ σέ μέλει!» τοῦ εἶπε ὁ ἄλλος. «Δὲ θὰ εἶπῃ τί-
ποτα. Εἶναι ἔξυπνο καὶ θὰ μάθῃ τὴν τέχνη μας γρήγορα.
Θὰ δῇς πόσο θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ἄν κάνῃ πὼς λέει τίποτα
ἀλίμονό του!»

Τί μὲ θέλεις, παιδί μου. Ἦμουν λιοντάρι στὴν καρδιά·
μοῦ φαινόταν πὼς μποροῦσα νὰ τὰ βάλω καὶ μὲ τοὺς δυό.
Μὰ ἐκεῖ, μέσα στὴ θάλασσα φοβήθηκα. Μ' ἔπιασε κρύος
ἰδρωτας. Ἴσως καὶ τὰ ἔλεγαν ἔτσι μεγαλόφωνα γιὰ νὰ
τ' ἀκούσω· ποιὸς ξέρει! Ὡστόσο ἀποφάσισα νὰ κάμω πὼς
δὲν ἄκουσα τίποτα καὶ νὰ ἔχω πάντα τὸ νοῦ μου.

Μὲ τὰ χαράματα σιμώσαμε στὸ ξερονήσι. Γύρω δὲ βλέ-
παμε κανένα πλοῖο. Βγάλαμε τότε κάμποσα σακιά καὶ τὰ
κρύψαμε σὲ μιὰ σπηλιά.

«Ἐσύ, ὃ τι κάνομε δὲν εἶναι δική σου δουλειὰ νὰ ἐξετά-
ζης» μοῦ εἶπε ὁ Ραμαντάνης ὅταν ξαναμπήκαμε στὸ κα-
ράδι.

— «Δεν ἐξετάζω ποτὲ μου» εἶπα.

— «'Εκείνο πού σου λέω! Τό νοῦ σου, γιατί δὲ μὲ ξέρεις καλά».

Μιλιά ἐγώ. Κάναμε πανιά καὶ πήγαμε στὴ Σύρα· μπήκαμε στοῦ λιμάνι καὶ ρίξαμε τὴν ἄγκυρα.

Ὁμορρη πόλη ἡ Σύρα! Εἶναι τὸ διαμάντι τῶν Κυκλάδων. Καθὼς σκαλώνουν τὰ σπίτια ἀπὸ τὴν παραλία στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ, νομίζεις πὼς μιὰ μαρμαρένια σκάλα ἀνέβαινε ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό. Ἐκεῖ ψηλὰ εἶναι ἡ Ἀπάνω Σύρα, μὲ μιὰ ὁμορρη ἐκκλησιά, τὸν Ἀι-Γιώργη. Τὸ τί βλέπει ἀπὸ κεῖ ἀπάνω κανεῖς δὲ λέγεται. Τὸ πίσω μέρος δὲν ἔχει παρὰ πέτρες καὶ ξερολάγκαδα καὶ ράχες κιτρινοκόκκινες· ποῦ καὶ ποῦ νὰ ἰδῆς καὶ καμιᾶ μικρὴ πρασινάδα. Μὰ τὸ πλευρό πού εἶναι κατὰ τὴν πόλη ἔχει τὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα ἀντικρύ σου. Τὰ μισὰ νησιά τῶν Κυκλάδων τὰ βλέπεις μπροστά του. Ἀριστερὰ μιὰν ἄκρη ἀπὸ τὴν Τήνο μὲ τὸ μοναστήρι τῆς Μεγαλόχαρης. Ἐπειτα τὴ χαμηλὴ Μύκονο καὶ τὰ νησάκια τῆς Δήλου· πίσω τὴ Νάξο, ἐδῶθε τὴ Μήλο, τὴ Φολέγανδρο, τὴ Σίκινο, τὴ Σέριφο μὲ τὸ ψηλὸ βουνό καὶ τὴ γλυκιὰ καὶ ὠραία Σίφνο. Θαρρεῖς πὼς ὀνειρεῖσαι ἀπὸ κεῖνο τὸ φῆλωμα.

Γύρω στοῦ καράβι μας ἦταν ἄλλα καράδια, κι ἂν γινόταν τίποτα μποροῦσα νὰ φωνάξω. Κατέβηκα στὴν καμαρούλα μου, ἐτοίμασα τὰ πράματά μου καὶ τ' ἀνέβασα στοῦ κατὰστρωμα.

«Γιὰ ποῦ, ὦρα καλὴ;» μὲ ρωτᾷ ὁ Ραμαντάνης.

— «Πάω νὰ βρῶ τίμια ἀφεντικά» τοῦ ἀπαντῶ ἄφοδᾶ.

— «Τί εἶπες;» μοῦ λέει. Καὶ ἄπλωσε τὸ χέρι στὴ μέση του.

— «Μὴν κουνηθῆς!» τοῦ λέω. — «Σπύρο!» φωνάξω σ' ἓνα ναυτόπουλο πού ἦταν στοῦ διπλανό καράβι. Καὶ τοῦ

πετώ ένα γράμμα. «Κάνε μου τή χάρη νά τό στείλεις στη μάνα μου Καί νά τῆς πῆς νά μὴν τὸ ἀνοίξῃ πρὶν νά πάω ἐγώ. . .»

— «Τὸ βλέπετε;» γυρίζω καὶ τοῦ λέω τοῦ Ραμαντάνη καὶ τοῦ συντρόφου του. «Μπορεῖτε νά με σκοτώσετε· μὰ καὶ σεῖς δὲ θὰ γλιτώσετε. Τὰ γράφω ὅλα».

Τὰ θηρία μεμιᾶς ἡμέρωσαν.

«Τί ἔπαθες, Βαγγέλη;» μοῦ λέει μαλακὰ ὁ καπετάνιος. «Τρελάθηκες ; Δὲ σὲ καταλαβαίνω. . . .»

— «Μὲ καταλαβαίνεις πολὺ καλά!» τοῦ λέω. «Ὅτε εἶπατε τ' ἄκουσα ὅλα».

— «Καὶ τί θέλεις ;»

— «Νὰ μὲ ἀφήσετε νά φύγω καὶ νά γυρίσετε νά πάρετε τὰ σακιά τοῦ ἐμποροῦ. Εἰδεμὴ θὰ σᾶς μηνύσω στὴν ἐξουσία».

— «Τὰ βλέπεις;» τοῦ λέει τοῦ καπετάνιου ὁ σύντροφός του. «Δὲ μ' ἄφησες ἐμένα νά κάμω ἐκεῖνο ποὺ ἤξερα!»

Πέρασαν τόσα χρόνια, παιδί μου, καὶ τώρα ἀκόμη ὅταν θυμοῦμαι αὐτὰ τὰ λόγια ἀνατριχιάζω».

Στάθηκε λίγο ὁ καπετάν Βαγγέλης κι ὕστερα ἐξακολούθησε:

«Ὁ καπετάνιος ἔφερε μερικὲς βόλτες ἀπάνω στοῦ κατὰ-στρωμα κι ὕστερα μοῦ λέει:

— «Καὶ τί σὲ μέλει ἐσένα, Βαγγέλη; Ἐσὺ θὰ πληρωθῇς τὸ μισθό σου. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ σοῦ δίνω διπλὸ μισθό· θὰ σὲ βάλωμε καὶ στὰ κέρδη. Τί ἄλλο θέλεις;»

— «Ἄδικα χρήματα ἐγὼ δὲν παίρνω» εἶπα.

— «Ἐ, μὴ λὲς τίποτα καὶ πῆγαινε στοῦ καλὸ».

— «Μὴ χάνεις τὰ λόγια σου. Ἡ παραδίνεις τὸ πρᾶμα στὸν ἔμπορο ἢ τρέχω στὴν ἐξουσία».

Μὲ πλήρωσαν καὶ μ' ἄρῃσαν νὰ φύγω. Ὑστερα ἀπὸ
 ἡμέρες πῆγα στὸν ἔμπορο.

— «Σοῦ ἔφερε ὅλο τὸ προῖμα τὸ καράδι τοῦ Ραμαντάνη;»
 ρώτησα.

— «Ναί» μοῦ εἶπε, κι ἔτσι ἡσύχασα.

Τί ἀπόγιναν τ' ἀρεντικά μου δὲν ξέρω. Κάπου εἶπαν
 πὼς πνίγηκαν. Νὰ σοῦ εἰπῶ, καλὰ καλὰ δὲν εἶχα καμιὰ
 ὀρεξὴ νὰ ρωτήσω ἂν ἦταν ἀλήθεια ἢ ψέματα. Ἐκεῖνο ὅμως
 ποῦ ἔκαμα δὲν ξέρω πὼς μαθεύτηκε παντοῦ. Τώρα οἱ τί-
 μοι καραβοκύρηδες κοίταζαν ποιὸς νὰ μὲ πρωτοπάρῃ στὸ
 καράδι του.

Ἔτσι, παιδί μου, εἶπε ὁ καπετὰν Βαγγέλης, τελειώ-
 νοντας τὴν ἱστορία του, ἔζησα μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ μὲ τὴν
 ἀλήθεια θέλω νὰ πεθάνω...

12. Θαλασσινὸ τραγούδι.

Γλυκὰ φυσᾷ ὁ μπάτης,
 ἡ θάλασσα δροσίζεται·
 στὰ γαλανὰ νερά της
 ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται.
 Καὶ λὲς πὼς παίζουν χαροπὰ
 πετώντας δίχως ἔννοια
 ψαράκια χρυσοφτέρωτα
 σὲ κύματ' ἀσημένια.

Στοῦ καραβιοῦ τὸ πλάι
 ἓνα τρελὸ δελφίνι
 γοργόφτερο πετάει
 καὶ πίσω μᾶς ἀφήνει.

Καὶ σὰ νὰ καμαρώνενα
 τῆς θάλασσας τὸ ἄτι

μὲ τοὺς ἀφρούς του ζώνεται
καὶ μᾶς γυρνᾷ τὴν πλάτη.

Χιονοπλασμένοι γλάροι,
πόχουν φτερούγια ἀτίμητα
καὶ γιὰ κανένα ψάρι
τὰ μάτια τους ἀκοίμητα,
στὰ ξάφτια τριγυρίζοντας
ἀκούραστα πετοῦνε
ἢ μὲ χαρὰ σφυρίζοντας
στὸ πέλαγο βουτοῦνε.

Καὶ γύρω καραβάκια
στὴ θάλασσα ἀρμενίζουν,
σὰν ἄσπρα προβατάκια,
ποὺ βόσκοντας γυρίζουν
μὲ χαρωπὰ πηδήματα
στοὺς κάμπους ὅλη μέρα,
κι ἔχουν βοσκή τὰ κύματα,
βοσκό τους τὸν ἄερα.

13. Τὸ κουνάδι.

Νύχτωσε. Ἀνάμεσα στὰ φυλλώματα τοῦ φράχτη
λαμπυρίζουν δύο σπίθες γαλαζοπράσινες. Εἶναι τὰ μάτια
τοῦ κουναδιοῦ ποὺ παραμονεύει. Μέσα στὴν αὐλακιά χο-
ροπηδᾷ ἓνα ποντικάκι. Μὰ τὸ κουνάδι εἶναι πιὸ γοργοκί-
νητὸ στὰ πηδήματα· σέρνεται σὰ φίδι στὴ χλόη κι ἔπειτα
δίνει ἓνα πηδήμα καὶ μιὰ δαγκωσιά. Πρὶν νὰ προφτάσῃ
τὸ ποντίκι γὰρ κουνάει τὸ ἴδιον λαιμὸς τοῦ ἑαυτοῦ ποντικί-
ου.

«Κακή ἀρχή» λέει τὸ κουνάβι καὶ γλείφει τὸ ζεστό αἷμα. «Μὰ τὸ κάτι εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ τίποτα».

Ἐκεῖ ποὺ συλλογίζεται ἔτσι, βλέπει ἕναν ἀρουραῖο. Εἶναι κι ἐκεῖνος ἀπαράλλαχτος μὲ τὸ ποντίκι, μὰ πολὺ μεγαλύτερος. Ἐχει μουσοῦδι μυτερό, τὰ μάτια μεγάλα καὶ πεταχτά, καὶ τ' αὐτιά του πλατιά, σὰ φυλλαράκια κυκλαμιᾶς. Κάθεται σὲ μιὰ ραχούλα καὶ τινάζει ἀπὸ πάνω του τὴ δροσιά. Χωρὶς ἄλλο κάπου ἐκεῖ ἔχει τὴ φωλιά του ἑτοιμῇ, γιὰ νὰ γεννήσῃ καὶ ν' ἀναθρέψῃ τὰ παιδιὰ του. Βγῆκε μιὰ στιγμὴ γιὰ νὰ ἰδῇ πῶς πηγαίνουν τὰ γεννήματα, καὶ τώρα συλλογιζόταν νὰ γυρίσῃ πίσω στὴ φωλιά. Μὰ βρέθηκε ξαφνικὰ μὲ τὶς φλέβες τοῦ λαιμοῦ ἀνοιγμένες.

«Αὐτὸ εἶναι πιὸ νόστιμο» εἶπε τὸ κουνάβι, καὶ ρούφηξε μὲ ἡδονὴ τὸ αἷμα τοῦ ἀρουραίου. «Τὸ κρέας θὰ τὸ'φωλάξω γι' αὔριο. Ἐκεῖνο ποὺ μ' εὐχαριστεῖ πιὸ πολὺ τώρα εἶναι ἡ φωλιά τοῦ ἀρουραίου. Ἐνας ἄρχοντας σὰν καὶ μένα πρέπει νὰ ἔχῃ πολλὰ σπίτια. Ἐτσι ἔχω πρόχειρο καταφύγιο, κι ὅταν κἀνὴ ζέστη, βρίσκω δροσερὸ μέρος νὰ κοιμῶμαι».

Κίνησε τὸ κεφάλι του πέρα δῶθε καὶ δὲν ἄργησε νὰ μυριστῇ τὴ φωλιά τοῦ ἀρουραίου. Πῆρε ἀπὸ τὴν οὐρὰ τὸ πτῶμα καὶ τὸ ἔσυρε κάμποσο. Ἐπειτα βρῆκε ἀνάμεσα στοὺς σβώλους τὴν εἴσοδο τῆς φωλιᾶς καὶ προχώρησε μέσα. Προχώρησε κάπου ἐνάμισυ μέτρο βαθιά. Κοιτάζει... τί νὰ ἰδῇ; Ἡ φωλιά τοῦ ἀρουραίου ἦταν χωρισμένη σ' ἑφτὰ κάμαρες. Ἡ μεσιανὴ ἦταν στρωμένη μὲ ξερά χόρτα καὶ φύλλα· ἐδῶ κοιμόταν. Οἱ ἄλλες ἦταν οἱ ἀποθήκες του· ὅλες γεμάτες ἀπὸ σιτάρι, σίκαλη καὶ βρόμη, ὡς τριάντα ὀκάδες.

Τὸ κουνάβι ἀφοῦ ἔρριξε μέσα τὸ πτῶμα τοῦ ἀρουραίου,

βγήκε πάλι στο χωράφι. Είχε όρεξη νά έξακολουθήση τό κυνήγι του, όχι γιατί πεινούσε, μά γιατί διψούσε γιά αίμα. Όταν έφτασε έξω από τά χωράφια σταμάτησε.

«Μέλι μου μύρίζει» είπε γυρίζοντας τό μουσούδι του. «Οί άγριομέλισσες θά έχουν μαζέψει άρκετό. "Υστερ' από τό φαγι λίγο γλυκό δέν είναι άσχημο».

Προχώρησε σκυφτά, έσκαψε μέ τά νύχια του τό χώμα καί βρήκε αλήθεια σέ μιá έρημη φωλιά ποντικού, μερικές κερήθρες. Σέ άλλες ήταν άποθηκεμένο μέλι, καί σέ άλλες είχε κλεισμένα τ' αυγά της ή άγριομέλισσα, ώσπου νά γίνουν χρυσαλλίδες. Τό κουνάβι τίς έφαγε κι εκείνες.

«Αν ήταν μέλι από μέλισσα θά ήταν νοστιμώτερο» είπε κι έγλειψε τά χείλη του καί τά μακριά μουστάκια του. «Μά θά γευτούμε και τέτοιο. Με την ύπομονή όλα γίνονται».

«Έκεί πού τά συλλογίζόταν στάθηκε ακίνητο. Ένας φρύνος προχωρούσε άργά καί πηδηχτά στά χορτάρια. Έφαχνε νά βρή γυμνοσαλιάγκους πού βόσκουν τή νύχτα.

«Ανοστο κρέας» μουρμούρισε τό κουνάβι. «μόλις έχει λίγες σταλαματιές αίμα, κι είναι κρύο σάν πάγος. Μά στήν ανάγκη μπορεί κανείς νά τό φάη».

Άμέσως κόβει τό κεφάλι του φρύνου κι ετοιμάζεται νά τό κουβαλήση στή φωλιά του άρουραίου. Μά τήν ίδια στιγμή άκούει κάτι νά σέρνεται στά χόρτα. Κοιτάζει... ένα χέλι! Βγήκε από τό βάλτο πού ήταν εκεί κοντά καί κάνει τό νυχτερινό του περίπατο στό χωράφι τό σπαρμένος κουκιά.

«Έτσι έ! είπε κοροϊδευτικά τό κουνάβι,... χόρτασες από σκουλήκια, σαλιγκάρια, βατράχους, καί τώρα μου

βγῆκες νὰ φᾶς καὶ σαλάτα. "Ε! βέβαια ἔτσι τὸ συνηθίζουν τ' ἀρχοντόπουλα!»

Καὶ μὲ δυὸ πηδήματα ἄρπαξε τὸ χέλι ἀπὸ τῆ μέση.

Τὸ χέλι ἀντρειεύεται, θέλει νὰ παλέψη· χτυπᾷ τὸ κουνάβι μὲ τὸ κεφάλι καὶ τὴν οὐρὰ στὸ πρόσωπο, στὰ μάτια, καὶ στὰ πόδια, ὅπου βρῇ. Μὰ δὲν κατορθώνει ἄλλο παρὰ νὰ σπρίξη τὰ δόντια του τὸ κουνάβι καὶ νὰ τὸ κόψη στὰ δυό.

«Ἄν δὲν ἤθελες νὰ κάνης τὸν ἀρέντη καὶ καθόσουν στὸ βάλτο σου, μπορεῖ νὰ ζοῦσες τώρα» εἶπε.

"Επειτα σὰν καλὸς νοικοκύρης παίρνει ἓνα ἓνα τὰ κομμάτια του καὶ τὸ φρύνο καὶ τὰ κουβαλᾷ στὴν ἀποθήκη του.

Σὲ λίγο ξαναβγαίνει στὸ κυνήγι. Εἶδε τ' ἀχνάρια πέρδικας καὶ τὰ παίρνει ἀπὸ κοντά. Ἐκεῖ πίσω ἀπὸ τὶς φακὲς εἶδε τὴ φωλιά. Ἡ πέρδικα καθόταν στ' αὐγὰ της.

«Κλωσᾷ τ' αὐγὰ της καὶ γλυκοκοιμᾶται» λέει τὸ κουνάβι. «Ὀνειρεύεται τὰ κλωσοπούλια ποὺ θὰ τὰ ὀδηγῇ στὰ χωράφια τὰ σπαρμένα σιτάρι. Στὴν τιμὴ μου σοῦ λέω, κυρὰ πέρδικα, πὼς τ' ὄνειρό σου δὲ θ' ἀληθέψη».

Τὴν ἄρπάζει καὶ τῆς κόβει τὸ κεφάλι. Δὲν πεινᾷ πιά, μὰ ρουρᾷ μόνο τὸ αἷμα καὶ τρώει λίγο ἀπὸ τὸ μυαλό. Ὅστερα κουβαλᾷ τὴν πέρδικα στὴν ἀποθήκη του. Ἐπειτα ξαναγυρίζει καὶ παίρνει ἓνα ἓνα τ' αὐγὰ κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι του καὶ τὰ φέρνει στὴν ἀποθήκη του. Αὔριο, ἂν εἶναι κακοκαιρία, θὰ τὰ τρυπᾷ μὲ τὰ μυτερὰ δοντάκια του ἓνα ἓνα καὶ θὰ τὰ ρουρᾷ.

"Ετσι κυνηγοῦσε τὸ καλοκαίρι τὸ κουνάβι· μὰ τέλος ἤρθε ὁ χειμῶνας μὲ τὸ κρύο καὶ τὶς παγωνιές. Τὸ κουνάβι ὅμως δὲν κρυώνει· ποῦ νὰ κρυώσῃ, ποῦ εἶχε τὴ γούνα γεμάτη ἀπὸ τρίχα μαλακὴ καὶ δασωμένη. Μὰ πεινοῦσε

πολύ. Τὰ ζῶα τῆς ἐξοχῆς, ἄλλα πάγωσαν κι ἄλλα κρύφτηκαν βαθιά στὴ γῆ. Καὶ τὸ χῶμα ἔγινε τόσο σκληρὸ πὺ δύσκολα τὸ ἔσκαθαν τὰ νύχια του. Εἶδε πὺς δὲν μποροῦσε νὰ ζήσῃ ἔτσι κι ἔτσι ἀποράσισε νὰ καταρύγῃ πάλι σὲ κανένα στάβλο γιὰ νὰ περάσῃ τὸ χειμῶνα.

«Ὅπως κι ἂν εἶναι, εἶπε, κάπου θὰ βρεθῇ καμιὰ κότα».

Μόλις νύχτωσε ἄφησε τὴ φωλιά τοῦ ἀρουαίου καὶ βγῆκε στὸ χωράρι. Τὰ βρῆκε ὅλα σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι.

Τὸ σκοτάδι ἦταν πολὺ, μὰ τὸ χιόνι μὲ τὴν ἀσπράδα του ἀντιφρέγγιζε ἔτσι, πὺ ὅλα γύρω του τὰ ἔδειχνε φεύτικα. Τὸ κουνάβι, σὰ νὰ τρόμαζε ἀπὸ τὴν παράξενη αὐτὴ εἰκόνα· ἔφυγε τρέχοντας κι ἔφτασε γρήγορα στὸ δάσος. Ἐκεῖ στάθηκε. Ἄρχισε νὰ πλησιάζῃ μὲ προϋλάξῃ ἓνα μὲ τ' ἄλλο τὰ δέντρα καὶ νὰ μυρίζῃ τοὺς κορμούς. Ἐκεῖ ἦταν τόσο τὸ σκοτάδι πὺ δὲν ἔβλεπε κανεὶς οὔτε τὴ μύτη του. Μὰ τὸ κουνάβι εἶχε τεντωμένες δεξιὰ καὶ ἀριστερά καὶ τίς τρεῖς σειρὲς τοῦ μουστακιοῦ του, κι ὅπου ἔδρισκε ἐμπόδιο γύριζε ἄλλου. Ἐπιτέλους, ὅταν ἔφτασε στὴ ρίζα μιᾶς μεγάλης βελανιδιάς στάθηκε, ἔφερε γύρω τὸν κορμὸ της, μυρίστηκε γιὰ κάμποση ὥρα κι ἔπειτα σκαρφάλωσε στὴν κουράλα της.

Τὴν αὐγὴ φάνηκε λαμπρὸς ἥλιος. Ἐβαφε πρῶτα τίς κορυφὲς τῶν δέντρων, κατέβηκε ἔπειτα στ' ἄφυλλα κλαριά τους, ἔπειτα στοὺς κορμούς, ὅσο πὺ ἔφτασε κάτω στὸ χιονισμένο χῶμα. Χίλια χρώματα πήδησαν ἔξαρνα ἀπὸ παντοῦ, σὰ νὰ ἦταν στολισμένο τὸ δάσος ἀπὸ μύρια πετρεῖδια. Διαμάντια, ρουμπίνια, ζαφείρια ἔτρεμαν ἀπάνω στὰ δέντρα καὶ κάτω στὰ ἰσιώματα. Μὰ φωνὴ καμιὰ δὲν ἔβγαине ἀπὸ πουθενά. Οὔτε πουλὶ λαλοῦσε, οὔτε ἄνθρωπος

μιλούσε, ούτε σκύλος γάβγιζε, ούτε ούρλιαζε κανένα αγρίμι. Όμορφα και νέκρα βασίλευε εκεί και θαρrouσες πώς είσαι σὲ δάσος παραμυθιοῦ.

Ἐξαφνα ὅμως ἀκούστηκε μακριὰ μιὰ τουρκελιά και σὲ λίγο φάνηκαν δυὸ τρεῖς κυνηγοὶ μὲ τὰ σκυλιά τους. Ὅλοι ἀκολουθοῦσαν τὰ πατήματα τοῦ κουναβιοῦ ἀπάνω στὸ χιόνι και δὲν ἄργησαν νὰ σταθοῦν κάτω ἀπὸ τὴ βελανιδιά. Οἱ κυνηγοὶ κοίταζαν μ' ἐπιμονή τ' ἄφυλλα κλαριά της. Οἱ σκύλοι μύριζαν γύρω γύρω τὸν κορμό, κουνοῦσαν τὴν οὐρά τους, ἔβγαζαν πότε πότε ἓνα «γάβ, γάφ!» και κοίταζαν στὰ μάτια τοὺς κυνηγοὺς σὰ νὰ τοὺς ἔλεγαν: «ἐδῶ μέσα εἶναι».

Οἱ κυνηγοὶ ἄρχισαν νὰ χτυποῦν μὲ τὰ τουρέκια τους τὸν κορμό, νὰ ρίχνουν πέτρες στὴν κουφάλα, νὰ φωνάζουν γιὰ ν' ἀναγκάσουν τὸ κουνάβι νὰ πεταχτῇ. Μὰ τὸ πονηρὸ κουνάβι ποῦ νὰ πεταχτῇ.

«Σταθῆτε» εἶπε τότε ἓνας κυνηγὸς στοὺς συντρόφους του. «Τώρα νὰ τὸ κάμω ἐγὼ νὰ πεταχτῇ, θέλοντας και μὴ. Ἔσεῖς νὰ ἔχετε τὰ τουρέκια σας ἑτοιμα».

Σύναξε λίγα φρύγανα, τὰ τίναξε ἓνα ἓνα ἀπὸ τὸ χιόνι, ἔπειτα τὰ τύλιξε μέσα σ' ἐφημερίδες, ἔβαλε μέσα και μιὰ ἴσκα ἀναμμένη μὲ πρὺθολο και τὴν ἔρριξε μέσα στὴν κουφάλα.

«Τὸ νοῦ σας τώρα ψηλά!» εἶπε στοὺς συντρόφους. Ἐτοίμασε κι ἐκεῖνος τ' ὄπλο του.

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς και μέσα ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου βγήκε καπνός. Ἀποκάτω ἀπὸ τὴ ρίζα ὡς ἀπάνω ποὺ χώριζαν τὰ κλαδιά, ὅπου ἦταν ρόζος ἡ σκισμάδα, γλιστροῦσε ἀργὰ ὁ καπνός.

Ἐξαφνα ἀκούστηκε ψηλὰ κάποιος θόρυβος και φάνηκε ἓνα ζῶο καστανόμαλλο νὰ σκαρφαλῶνῃ στὰ κλαδιά. Μπάμ, μπάμ! βρόντηξαν οἱ τουρκελιές. Μικρὲς τουλοῦπες ἀπὸ

μαλλιά έρτασαν ώς κάτω, μά τό κουνάβι χάθηκε από τά μάτια τους. Τά σκυλιά πηδοῦσαν ψηλά, σά νά ήθελαν νά σκαρφαλώσουν στά κλαδιά καί γάβγιζαν λυπητερά μέ πείσμα, σά νά μάλωναν τούς κυνηγούς γιατί τούς έφυγε τό κυνήγι.

«Θ' άνεβώ άπάνω» είπε ένας κυνηγός. «Κάπου είναι ερυμμένο».

Κρέμασε τό τουφέκι στόν ώμο του κι άνέβηκε μέ χέρια καί μέ πόδια στη βελανιδιά. Είδε τό κουνάβι ζαρωμένο στην άκρη ενός κλαδιού καί τόν κοίταζε μέ τά γατίσια μάτια του γεμάτα θυμό. Μιά τουφεκιά, καί τό κύλησε κάτω νεκρό. Χύθηκαν άπάνω του τά σκυλιά, μά κάποιος από τούς κυνηγούς πρόκαμε καί τό πήρε στά χέρια του. Τό σήκωσε χαρούμενος άπάνω από τά σκυλιά καί τραγουδοῦσε:

Νύχτα βγαίνει τό κουνάβι.

Δέν μπορεῖ νά καταλάβη

γιατί κρύβονται σκιαχτά

ποντικοί καί σεραπετά!

Τήν οὐρά του τή φουντώνει,

τίς μουστάκες του άπλώνει,

δόντια, νύχια στη δουλειά·

ὦχ! κακόμοιρα πουλιά!

Λαγουδάκια, ζαρκαδάκια,

άχολα περιστεράκια,

φωνακλάδες βατράχοι,

βερβερίτσα πεταχτή,

συφορά σας! Τό κουνάβι

άλλα τρώει κι άλλα θάβει!

14. Ὁ Μάνθος

Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἓνα καράβι ἔφερνε βόλτες ἔξω ἀπὸ τὸ λιμανάκι τοῦ νησιοῦ. Τὸ νησάκι δὲν εἶχε ἀπάνω του παρὰ λίγα ἄσπρα σπιτάκια καὶ δυὸ τρία περιβόλια. Φύλαγε καὶ στὸ λιμανάκι του δυὸ τρία ψαροκάικα καὶ λίγες βαρκοῦλες.

Τὸ καράβι βρῆκε πρῶτο τὸν καιρό, καὶ ἄραξε σὲ μιὰν ἄκρη.

Ἕνας νέος πήδησε στὴ βαρκοῦλα του καὶ βγῆκε ἔξω. Ἦταν ὡς τριάντα χρονῶν, μελαχρινὸς μὲ μαῦρο λιγνὸ μoustάκι καὶ μὲ φρύδια σμιχτά.

Ὁ καπετὰν Μαθιός, ἓνας γέρος ναυτικὸς ἀπόμαχος, τὸ καλωσῶρισε τὸ παλικάρι καὶ τράβηξαν μαζὶ στὸ σπίτι του.

Στὸ δρόμο ποὺ περνοῦσαν ἀπάντησαν ἓνα σπιτάκι παλιὸ μὲ περιβόλι. Τὸ περιβόλι εἶχε μέσα γέρικα δέντρα, λεμονιές, πορτοκαλιές, νεραντζιές καὶ κιτριές. Τὸ παλικάρι ἔρριξε μιὰ γρήγορη ματιὰ καὶ κιτρίνισε.

Κατὰ τίς τρεῖς ὕστερα ἀπὸ τὸ μεσημέρι κατέβηκαν πάλι στὸ καράβι. Ἡ θάλασσα ἄρχισε ν' ἀγριεύη προμηνώνοντας τρικυμία.

Μιὰ βάρκα στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ πάλευε μὲ τὰ κύματα. Ἦταν φανερό πὺς τὴν κυβερνοῦσαν ἀδέξια χέρια· ἀλλιῶς θὰ ἦταν εὐκολο νὰ μπῇ.

Τὸ παλικάρι πήδησε στὴ βαρκοῦλα του καὶ εἶπε στὸ γέρο Μαθιό: «Ἀφήνω γειά!»

— «Στὸ καλό!»

— «Ὅπως εἶπαμε».

—«Μεῖνε ἥσυχος, παιδί μου· θὰ πρόσπαθῶ καὶ πιστεύω νὰ τὰ καταφέρω... Στὸ καλὸ! Μεῖνε ἥσυχος...»

Ἐξαφνα ἓνας γέρος κατέβηκε στὸ λιμάνι μὲ φωνές:
«Γιὰ ὄνομα θεοῦ, τὸ ἐγγόνι μου πνίγεται!... μιὰ βάρκα!»

Κανείς δὲν κούνησε ἀπὸ τὴ θέση του. Ὅλοι κοίταξαν τὴ βάρκα ποὺ πάλευε στὰ κύματα καὶ σήκωσαν τοὺς ὤμους.

—«Μιὰ βάρκα παιδιά· πληρώνω ὅσο ὅσο!» φώναζε πάλι ὁ γέρος.

—«Δὲ βλέπεις πὼς λείπουν οἱ βάρκες;» εἶπε κάποιος.

«Εἶναι ὅλες ἔξω. Θὰ πόδισαν στὸ ἀπέξω λιμάνι».

Τώρα ἡ βάρκα ποὺ κινδύνευε, ἀναποδογυρίστηκε.

«Δυστυχία μου! πάει τὸ παιδί!» ξαναφώναξε ὁ γέρος.

«Δυὸ χιλιάδες δραχμὲς δίνω σ' ὅποιον μοῦ σώσῃ τὸ παιδί».

Καμιὰ ἀπόκριση.

Στὸ μετὰξὺ τὸ μελαχρινὸ παλικάρι ποὺ πήγαινε στὸ καράβι του, γύρισε τὴ βάρκα καὶ προχώρησε κατὰ τὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

«Τρεῖς χιλιάδες δίνω!» φώναξε δυνατώτερα. «Τὸ παιδί μόνο νὰ σωθῇ!...»

Τὰ κύματα ὅσο πήγαιναν καὶ θέριευαν. Φαίνονταν σὰ νὰ ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ πέλαγος καὶ νὰ ξεσποῦσαν φοβερὰ στὴν ἄκρη τοῦ λιμανιοῦ. Χωρὶς κίνδυνο κανένας δὲν μπορούσε νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ. Τὸ παλικάρι γδύθηκε κι ἔπεσε στὴ θάλασσα.

«Πάει χάθηκε!» εἶπαν ἐκεῖνοι ποῦ ἦταν στὴν ἀκρογιαλιά.

—«Οἱ χιλιάδες τὸν ἔκαναν νὰ χάσῃ τὴ ζωὴ του».

—«Παίζεις μὲ τὰ χρήματα!»

Ὁ γερο-Μαθιὸς τοὺς κοίταξε τόσο αὐστηρὰ ποὺ χαμῆλωσαν τὰ μάτια καὶ δὲν ξαναμίλησαν... Πάλι ξαναφάνηκε τὸ κεφάλι τοῦ παλικαριοῦ καὶ σὰν λίγο ξαναθαύτησε μακριά.

Ένα χέρι κάπου φάνηκε και σὲ λίγο τίποτα. Οἱ ἀναπνοὲς τῶν ἀνθρώπων κόπηκαν.

«Παιδί μου!» φώναξε ὁ γέροντας. «Στάχτη νὰ γίνουν τὰ χρήματα καὶ τὸ καλὸ τους!...»

Σὲ λίγο ξαναφάνηκε τὸ παλικάρι κρατώντας κάτι στὴν ἀριστερὴ μασχάλη. Πλησίασε τὴ βάρκα του, ἔρριξε μέσα ἓνα παιδί καὶ ἀνέβηκε κι αὐτός. Μὰ τί κάνει; γιατί δὲ φαίνεται; Λιγοθύμησε ἴσως;.... Δυστυχία!

Νά το ὅμως τώρα! κάτι ταχτοποίησε μέσα στὴ βάρκα καὶ πῆρε τὰ κουπιά στὰ χέρια του. Ἡ βάρκα ἔρχεται πηδώντας! Νά τη, ἔφτασε!

«Τὸ παιδί;» ρωτᾷ ὁ γέρος.

—«Δὲν ἔχει τίποτα» λέει τὸ παλικάρι καὶ τὸ βγάζει στὴν ἀγκαλιά του χλομό. Ἀνάσαινε. Ἐνα ἀμάξι πλησίασε τότε καὶ τὸ ἔβαλαν μέσα.

«Γρήγορα στὸ σπίτι!» πρόσταξε ὁ γέρος. Ἀντικρίζει ἔπειτα τὸ παλικάρι καὶ κοκκινίζει.

«Τὸ καλὸ ποὺ ἔκαμες δὲν πληρώνεται... Πάρε δσα ἔχω, δέκα χιλιάδες».

Τὸ παλικάρι τοῦ ρίχνει μιὰ ματιά, ποὺ ἔδειχνε λύπη καὶ περιφρόνηση μαζί.

«Δώσε τις στὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἔχει μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπὸ μένα» εἶπε.

Καὶ γύρισε στὸ καράβι του. Κατέβηκε στὴν καμαρούλα του, καὶ ἀφοῦ ἄλλαξε, ἀνέβηκε καὶ κάθισε στὸ τιμόνι.

«Ἔχε γειά, καπετὰν Μαθιέ!» φώναξε.

—«Στὸ καλὸ».

—«Ὅπως εἶπαμε».

—«Ναί, παιδί μου. Στὸ καλὸ!»

Μ' ἐπιδέξιες βόλτες βγῆκε τὸ καράβι καὶ σὲ λίγο πῆρε δρόμο κατὰ τὸ ἀντικρινὸ νησί...

Ὅλοι ὅσοι ἦταν στὸ λιμάνι τὰ ἔχασαν. Κάποιος εἶπε: «περηφάνεια!...» — «Ὅχι» φώναξε αὐστηρὰ ὁ γερο-Μαθιός. «Πάντα ἄκριτοι εἴστε· αὐτὸ δὲν εἶναι πᾶρηφάνεια. Ποῦ νὰ ξέρετε σεῖς τί παλικάρι εἶναι ὁ Μάνθος!» Ἐρριξε τελευταία ματιὰ στὸ καράβι καὶ πρόσθεσε: «Πᾶμε στὸ καφενεῖο νὰ σᾶς πῶ».

Τὸν ἀκολούθησαν ὅλοι οἱ νέοι. Οἱ γεροντότεροι σκυρτοὶ πῆγαν σπίτια τους· μερικοὶ σὲ ἄλλο καφενεῖο, ὅχι σὲ κεῖνο ποὺ πῆγαινε ὁ καπετὰν Μαθιός.

Ὁ γερο-Μαθιός πρόσταξε καρὲ καὶ κάθισε.

«Ποῦ λέτε» εἶπε, καὶ κοίταξε γύρω του. «Οἱ γέροι δὲ μᾶς ἦρθαν γιατίι δὲν εἶχαν καθαρὸ τὸ πρόσωπό τους! Τότε ποὺ ἔπρεπε πῆραν τὸ μέρος τοῦ ἄρχοντα ἀπὸ φόβο κι ἀπὸ συμφέρον. Τ' ὁρῶντό τὸ ἄρῃσαν στήν τύχη του».

— «Πές μας, νὰ ζῆς, τί ἔγινε;» παρακάλεσαν οἱ νέοι. «Ἐδῶ κρύβεται κάποιο μυστήριον».

— «Ναί, μυστήριον...» ἐξακολούθησε ὁ καπετὰν Μαθιός.

«Ἐγώ, ὁ πατέρας τοῦ παλικαριοῦ κι ὁ προκομμένος ὁ ἄρχοντάς μας ἤμαστε φίλοι ἀπὸ μικρὰ παιδιά. Κι οἱ τρεῖς στήν ἀρχὴ δουλέψαμε στὸ καράβι τοῦ καπετὰν Μπισμάνη. Πρῶτος ἔχτισε δικό του καράβι ὁ πατέρας τοῦ Μάνθου, ὁ καπετὰν Στάμος μὲ τ' ὄνομα! Δουλέψαμε κι ἐκεῖ. Μᾶς βοήθησε κι ἀποχτήσαμε κι ἐμεῖς δικὰ μας καράβια. Ἡ τύχη τοῦ ἄρχοντά μας τὸν πῆγε ἴσα στὰ πλούτη. Νωρὶς πρόκοψε κι ἀποτραβήχτηκε στὸ νησί. Θέλεις ἦταν τὸ φυσικὸ του, θέλεις φοβήθηκε μὴ φτωχύνει, ἔγινε φιλάργυρος. Τὸν ξέρετε δά! κι εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς πῶ περισσότερα.

Ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια πέθανε ὁ καπετὰν Στάμος.

Ἄφησε τὸ Μάνθος δεκαπέντε χρονῶν, δυὸ κορίτσια καὶ δυὸ ἀγόρια μικρότερα. Εἶχε τότε δυὸ μεγάλα καράβια καὶ ἓνα μικροκάικο. Εἶχε καὶ τὸ σπιτάκι του στὴν ἀπάνω γειτονιά, κοντὰ στὸν Ἀι-Νικόλα.

Ἦξερα πὼς ὁ καπετὰν Στάμος χρωστοῦσε στὸ φίλο μας. Ἄν μὲ ρωτήσετε πόσα, δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ· δὲν ξέρω. Ὁ μακαρίτης θαρροῦσε πὼς ὁ ἄρχοντάς μας ἔμενε πάντα ὁ παλιός του φίλος. Ἀσχημα ὁμως ἔκαμε, γιατί ἔπρεπε νὰ κρατῇ χαρτιά. Ἄς εἶναι. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πὼς πρὶν νὰ κλείσουν τὰ σαράντα τοῦ μακαρίτη, τοῦ πούλησε τὸ σπίτι κι ἔβγαλε ἔξω τὴ χήρα καὶ τὰ παιδιὰ του, τοῦ πούλησε τὰ δυὸ μεγάλα καράβια κι ἤθελε νὰ τοῦ πουλήσῃ καὶ τὸ καΐκι.

«Καὶ νὰ τοῦ γλιτώνῃ τώρα ὁ Μάνθος τὸ μονάκριβό του ἀγόρι!» εἶπε ἓνας.

— «Δὲ θὰ τὸ κατάλαβε· ἀλλιῶς δὲ θὰ τὸ ἔκανε» πρόσθεσε ἄλλος.

— «Μὴ βιάζεστε, ἐξακολούθησε ὁ καπετὰν Μαθιός, τὸ ἤξερε καὶ τὸ παράξερε. Ἐσεῖς δὲν ξέρετε τί παλικάρι εἶναι ὁ Μάνθος. Πάω, πού λέτε, στὸν ἄρχοντά μας καὶ τοῦ λέω:

«Δὲν ἀφήνεις τὸ καΐκι νὰ δουλέψῃ ὁ Μάνθος; Τί φίλος εἶσαι σύ; Πῶς θὰ ζήσουν τόσες ψυχές;»

— «Δὲν ξέρω πὼς θὰ ζήσουν» μοῦ λέει ἄσπλαχνα. «Ἐγὼ θέλω τὰ χρήματά μου!»

— «Καλὰ, θὰ δουλέψῃ τὸ παιδί καὶ θὰ σοῦ τὰ πληρώσῃ».

— «Χαρὰ στὸ παιδί!» μοῦ εἶπε.

Νὰ σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια, παιδιὰ, θύμωσα, καὶ δὲν ξέρω τί θὰ ἔκανα. Συλλογίστηκα ὁμως πὼς θὰ ἔκανα μεγαλύτερο κακό. Ἴσως ἔπαιρνα καὶ τὴ δική μου οἰκογένεια στὸ λαιμό μου. Γυρίζω λοιπὸν καὶ τοῦ λέω:

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ-ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ. Ἡ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ 11

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

«Δὲ δέχεσαι μένα ἐγγυητή;»

—«Ἐγγυητὴ καὶ πληρωτὴ» μοῦ λέει.

—«Τὸ ξέρω» λέω μόλις κρατώντας τὸ θυμὸ μου. «Νὰ τελειώνωμε».

Τοῦ ἔκανα μυστικὰ χαρτιά. Ἄν τὸ μάθαινε ὁ Μάνθος κι ἂς ἦταν παιδί, δὲ θὰ τὸ δεχόταν. Εἶπα στὸ Μάνθο νὰ καθίσῃ σὲ κάποιο σπιτάκι δικό μου.

«Ὅχι» μοῦ λέει. «Δὲν μπορῶ νὰ βλέπω τὸ σπίτι μας καὶ τὸν καλὸ μας ἄρχοντα. Θὰ πάω σὲ ἄλλο νησί. Θὰ δουλέψω νὰ ξεχρεώσω τὸ καίκι τὸ γρηγορώτερο».

Ἔτσι κι ἔγινε. Ὅταν οἰκονομοῦσε χρήματα ἐρχόταν σπίτι μου, μοῦ ἔδινε τὰ χρήματα κι ἔφευγε. Ἔτσι σὲ λίγα χρόνια ξεχρέωσε τὸ καίκι· τὸ παύλησε κι ἔκαμε μεγαλύτερο. Τώρα κι ἓνα χρόνο ἔφτιασε τὸ καράβι πὺ εἶδατε σήμερα.

—«Καὶ τώρα γιατί ἤρθε;» ρώτησε ἓνας.

—«Μοῦ ἔφερε χρήματα νὰ τοῦ ἀγοράσω τὸ πατρικὸ τοῦ σπίτι. Θέλει νάρθη νὰ καθίσῃ ἐδῶ».

—«Τώρα πιστεύω νὰ τοῦ τὸ δώσῃ χάρισμα ὁ ἄρχοντας» εἶπε ἄλλος.

—«Βρῆκες τὸν ἄνθρωπο!» εἶπαν οἱ ἄλλοι ὁμόφωνα.

—«Ἀλήθεια» εἶπε ὁ καπετὰν Μαθιός. «Μὰ καὶ νὰ θελήσῃ νὰ τὸ κάμῃ ὁ ἄρχοντας, τὸ παλικάρι ὁ Μάνθος—ξέρετέ το—δὲ θὰ τὸ δεχτῇ. Χάρη ἀπὸ τέτοιους δὲ δέχεται, οὔτε κι ἀπὸ κανένα! Ἄς εἶναι καλὰ τὰ χρυσόχερά του. Ἐκεῖνο πὺ ἐλπίζω εἶναι, πὺς θὰ δεχτῇ ὁ ἄρχοντας νὰ πάρῃ τίς χιλιαδοῦλες ὅσες ἀξίζει τὸ σπίτι. Ἄν δὲ τοῦ γλίτωνε τὸ παιδί, ἦταν καλὸς νὰ τὰ ζητήσῃ ὅλα. Ἔτσι κατάντησε ὁ παλιός μας φίλος...»

—«Ὁ πεθερὸς ὅμως τοῦ ἄρχοντά μας εἶναι καλός» εἶπε ἓνας.

—«Καλός... Θέλεις νὰ πῆς πὼς δὲ μοιάζει μὲ τὸ γαμπρό του· ναί. Μὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἀκόμη καλύτερος» εἶπε ὁ καπετὰν Μαθιός.

—«Δὲ σὲ καταλαβαίνουμε».

—«Κοιτάξετε νὰ μοιάσετε τοῦ Μάνθου καὶ θὰ μὲ καταλάβετε. Ἐνας πατέρας δὲ δίνει τὴν κόρη του σὲ πλούσιον ποὺ τοῦ ἀρέσουν τ' ἄδικα».

—«Ἀλήθεια!» εἶπαν.

—«Ἄγριος καιρὸς. Λὲς νὰ πρόφτασε νὰ ποδίσῃ κάποιον Μάνθος;» ρώτησε ὁ πιὸ σεμνὸς ἀπὸ τοὺς νέους. «Γιατὶ δὲν τοῦ ἔλεγε νὰ μείνῃ;»

—«Γιατὶ δὲ θὰ ἔμενε. Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο ποὺ ρώτησες, κι ἂν γέρασα, τὰ μάτια μου βλέπουν πιὸ καλὰ ἀπὸ τὰ δικὰ σας. Ἄν δὲν ἔβλεπα πὼς σίμωσε σὲ λιμάνι τὸ παλικάρι μου, δὲ θὰ μὲ βλέπατε ἐδῶ ἡσυχο... Καληνύχτα σας».

—«Καληνύχτα, καπετὰν Μαθιέ».

14. Τὸ χωριό μας.

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἓνα ἓνα
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι ἀνάρια
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἀπλωμένα
σὰ μονοκόμματα λιθάρια·

τ' ἄσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια,
ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀσβεστόχριστα, καθάρια·

πρῶτη φορὰ ὅποιος τὰ θωρεῖ,
γλυκιὰ ἀνοιξιὰτικὴν ἡμέρα,

ἀπ' τοῦ βουνοῦ τῇ ράχῃ πέρα,
 ἡμερα ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ
 πὺν βόσκουνε—σκόρπιο κοπάδι—
 σὲ χλωροπράσινο λιβάδι.

ΙΔ. Ἡ σουπιὰ.

Μὲ τὸ χάραμα τ' ἀφήνω
 τὸ θαλάμι μου τὸ φίνο
 γιὰ νὰ βγαίνω στὸ κυνήγι·
 τί μπορεῖ νὰ μοῦ ξεφύγῃ;

Στρεΐδια, μύδια, καβουράκια
 καὶ λογῆς λογῆς ψαράκια
 τὰ πλοκάμια μου τ' ἀρπάζουν
 καὶ στὸ στόμα μου τὰ βάζουν.

Ἀλήθεια· μόλις ἄρχισε νὰ χαράζῃ βγῆκε ἡ σουπιὰ νὰ κυνηγήσῃ, γιὰτὶ πεινοῦσε πολὺ. Ὁ βοριάς πὺν φυσοῦσε δυνατὸς τόσες ἡμέρες δὲν τὴν ἄφησε νὰ προβάλῃ ἀπὸ τὰ θαλάμια τῆς.

Μπροὸς πατῶ καὶ πίσω πάω·
 φάγε με, τὶ θὰ σὲ φάω.

Ἔτσι εἶπε καὶ μὲ τὰ ὀχτῶ πλοκάμια, πὺν φυτρώνουν γύρω στὸ κεφάλι τῆς, ἐσπρωξέ δυὸ τρεῖς φορές τὸ νερὸ μπροστὰ καὶ ἔτρεξε γρήγορα πρὸς τὰ πίσω κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά. Ἐκεῖ στάθῃ καὶ γύρισε νὰ κοιτάξῃ τοὺς βράχους.

«Νὰ ἓνα μύδι» εἶπε. Ἀπλῶς ἀμέσως τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ μεγαλὺν ἔφαγε πρὶν ἀπὸ τὸν βορᾶν καὶ ἐπὶ τὸν ἄλλον ἔφαγε ἐκεῖνα

γύρω στο κεφάλι της κι είναι στis ἄκρες πλατιά σὰ φτυάρια, καὶ ξεκόλλησε ἀπὸ τὸ βράχο τὸ μῦδι. Ἐπειτα, ἀπὸ πλοκάμι σὲ πλοκάμι τὸ ἔφερε στὸ στόμα της, ποὺ μοιάζει μὲ τοῦ παπαγάλου, καὶ τοῦ ἔσπασε τ' ὄστρακο, ὅπως σπάζομε ἐμεῖς τὰ μύγδαλα. Ὑστερα μὲ τὴ γλῶσσα της, ποὺ εἶναι σωστός τρίφτης, ἔγλειψε τὸ κρέας καὶ τὸ κατάρπαιε.

«Νόστιμο φαί μὰ λίγο» εἶπε. Κίνησε τὰ μικρὰ πλοκάμια της κι ἄρχισε ν' ἀργοπλέη ἐμπρός. Σὲ λίγο ἄρπαξε δυὸ στρείδια.

«Τὰ στρείδια εἶναι πιὸ νόστιμα» εἶπε, ἀφοῦ τὰ ἔφαγε καὶ αὐτὰ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο.

Ἕνας κάβουρας ἐκεῖ κοντὰ πρόβαλε ἀπὸ τὸ θαλάμι του. Μὰ καθὼς εἶδε τὴ σουπιὰ τραβήχτηκε πάλι μέσα.

«Θὰ πεινάσωμε σήμερα» εἶπε στοὺς συντρόφους του. «Ἐξω φυλάγει ἡ σουπιὰ».

—«Ἐννοια σου καὶ δὲ θὰ μοῦ γλιτώσης» εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ σταμάτησε. Ἀπὸ τὸ θυμὸ της ἄλλαξε χρώματα· ἔγινε κίτρινη, κόκκινη, γαλάζια, ὅσο ποὺ πῆρε τὸ χρῶμα τοῦ βράχου καὶ δὲν ξεχώριζε καθόλου.

Ὑστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα βγῆκε πάλι προσεχτικὰ ὁ κάβουρας. Κοίταξε καλὰ, μὰ δὲν εἶδε τίποτα κακό.

«Ἐφυγε! φώναξε δυνατὰ μὲ χαρά, βγῆτε, ἔφυγε!»

Τρία τέσσερα καβούρια βγῆκαν κι ἄρχισαν νὰ κοιτάζουν κι ἐκεῖνα μὲ προσοχὴ τὸ βράχο.

«Περίεργο!» εἶπε ἓνας. «Κοιτάξετε πῶς ἀλλάζει χρώματα ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ βράχου!»

—«Θὰ εἶναι ἀπὸ τὸ φῶς» πρόσθεσε ἄλλος.

—«Ἀπ' ὅτι κι ἂν εἶναι, θὰ πάω νὰ ἰδῶ» εἶπε ἄλλος. «Δὲ βλέπω παρὰ δέκα σκουλήκια μεγάλα καὶ παχιά» φώναξε σὲ λίγο. Καὶ ἄπλωσε τίς δαγκάνες του νὰ τσακώσῃ

ένα. Μὰ τὴν ἴδια στιγμή ἐνίωσε κάτι νὰ τὸν ἀγκαλιάζει καὶ νὰ τὸν σφίγγῃ. Ἦταν τὰ δυὸ μεγάλα πλοκάμια τῆς σουπιᾶς. Γρήγορα τὸν παράδωσαν στὰ μικρότερα πλοκάμια, κι ὥσπου νὰ καταλάβῃ τὸ ξαφνικὸ πού τὸν ἤβρε, ἦταν στὸ στόμα τῆς.

«Ἡ σουπιᾶ!» φώναξαν τ' ἄλλα καθούρια, κι ἔτρεξαν σπρώχνοντας τὸ ἓνα τὸ ἄλλο νὰ ξαναμποῦν στὴν τρύπα τους. Ἐνα δυὸ ἀπ' αὐτὰ τσακώθηκαν ἀπὸ τὰ πλοκάμια τοῦ χταποδιοῦ.

— «Μὰ μοῦ παίρνεις τὸ κυνήγι, ξάδερφε!» εἶπε μὲ παράπονο ἡ σουπιᾶ.

— «Νὰ μὴν κυνηγᾷς ἔξω ἀπὸ τὸ θαλάμι μου» εἶπε τὸ χταπόδι μὲ φοβέρα. «Ἐγὼ τὰ περίμενα τόσον καιρὸ τὰ καθούρια» καὶ ἄπλωσε τὰ κλωνάρια του νὰ τὴν ἀρπάξῃ. Ἐκείνη ὅμως μὲ δυὸ σπρωξιὲς τοῦ νεροῦ βρέθηκε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά.

— «Τί νὰ σοῦ κάμω, εἶπε τὸ χταπόδι, πού δὲν μπορῶ νὰ κολυμπήσω στὰ βαθιὰ». Καὶ γιὰ νὰ παρηγορηθῇ ἄρπαξε ἓνα μὲ τ' ἄλλο πολλὰ σαλιγκάρια, πού ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τί εἶχε γίνει.

Στὸ μεταξὺ βάρηκαν ρόδινα τὰ νερά ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ χρυσώθηκαν οἱ ἀκρογιαλιές. Μέσα στὴ θάλασσα ξύπνησε ὁ κόσμος τῆς. Τὰ μεγάλα φάρια κυνηγοῦσαν τὰ μικρά, καὶ αὐτὰ ἄλλα μικρότερα, καὶ τὰ μικρότερα κυνηγοῦσαν τὰ σαλιγκάρια, πού ζοῦν ἄφθονα στὰ πράσινα λιβάδια τῆς θάλασσας.

Ἡ σουπιᾶ ἔφαγε ἀκόμη μερικὰ μύδια καὶ στρείδια, κατὰπτε ὁλόκληρα ἓνα δυὸ φαράκια κι ἔπειτα χορτασμένη ἀποφάσισε νὰ γυρίσῃ στὸ θαλάμι τῆς.

Ἐξαφνα ἔπεσε μπροστά της ἕνας ἴσκιος. Ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ ταραχτήκαν κατάλαβε πὼς πλησίαζε κάποιο μεγάλο ψάρι, κι ἀλήθεια ἦταν ἓνα μεγάλο λαβράκι. Ἡ σουπιὰ κατὰλαβε τὸν κίνδυνο καὶ δίνοντας μιὰ ἔτρεξε στοὺς βράχους ὅσο μποροῦσε γρηγορώτερα. Μὰ τὸ λαβράκι ἦταν πιὸ γοργοκίνητο καὶ σὲ λίγο τὴν ἔρτασε.

Κεφαλόποδο μὲ λένε
κι ἂν μὲ χάσης γύρευέ με

εἶπε ἡ σουπιὰ, καὶ μονομιᾶς χύνει τὸ μελάνι της στὸ κεφάλι τοῦ ψαριοῦ. Ἀμέσως θόλωσαν τὰ νερὰ κι ἡ σουπιὰ βρέθηκε στὸ βυθό, λίγο πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ θολούρα, κι ἔμεινε ἀκίνητη. Τὸ λαβράκι θαμπώθηκε, σὰ νὰ τοῦ ἔρριξαν στάχτη στὰ μάτια. Γιὰ κάμποση ὥρα κολυμποῦσε στὰ στραβά, κι εἶδε κι ἔπαθε νὰ βγῇ ἀπὸ τὴ θολούρα. Κοίταξε δεξιὰ, ἀριστερά, γύρω, πουθενὰ σουπιὰ!

«Μοῦ ξέφυγε, εἶπε, μὰ δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ψάχνω... Ἐφαγα ἀρκετά· κι ὅμως πεινῶ ἀκόμη» πρόσθεσε. Καὶ ρίχτηκε σ' ἓνα κοπάδι μαρίδες, ποὺ περνοῦσε μπροστά του σὰ σύννεφο.

Ἡ σουπιὰ σὲ λίγο ἀνέβηκε πάλι ἀπὸ τὸ βυθὸ καὶ σιγὰ σιγὰ τραβήχτηκε στὸ βράχο. Ἐξαφνα βλέπει ἓνα σκουληκάκι, μὰ δὲν ἄργησε νὰ ἰδῇ πὼς ἦταν περασμένο σὲ ἀγκίστρι. Παραμέρισε λίγο καὶ παραφύλαγε. Ἐνας χάνος πιάστηκε σ' αὐτό, κι ἐκεῖ ποὺ πῆγε ἡ σουπιὰ νὰ τὸν ἀρπάξῃ, ὁ ψαράς τράβηξε τ' ἀγκίστρι καὶ τῆς ξέφυγε. Πάλι ξανάπεσε τὸ ἀγκίστρι καὶ πιάστηκε μιὰ πέρκα. Ὁ ψαράς τὴν πῆρε κι αὕτη. Ὅταν ξανάριξε τὸ ἀγκίστρι πέρασε πολὺς καιρὸς νὰ ξαναπιαστῇ ἄλλο ψάρι, κι ὁ ψαράς ἄρχισε νὰ τραγουδῇ:

Χάνος εἶμαι, χάνομαι,
 πέγκα εἶμαι, πιάνομαι,
 γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
 καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

Κι ἀλήθεια, πλησίασε ἓνα ὁμορφο φαράκι μὲ πράσινα κόκκινα, κίτρινα καὶ μαῦρα χρώματα. Πλησίασε τὸ σκουληκάκι καὶ τὸ τσιμποῦσε μὲ προφύλαξη λίγο λίγο ὥσπου ἄφησε γυμνὸ τὸ ἀγκίστρι. Ὁ φαράς ἐνίωσε τὸ τσίμπημα καὶ τράβηξε τὸ ἀγκίστρι ἀπάνω μὲ ὀρμή. Τὸ φαράκι ἦταν γύλος κι ἄρχισε νὰ γυρίξῃ χαρούμενο καὶ νὰ τραγουδῇ :

γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
 καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

«Τὸν φαρά τὸν γελᾷς, μὰ ὄχι καὶ μένα!» εἶπε ἡ σουπιᾶ. Ἀπλωσε τὰ πλοκάμια της κι ἄρπαξε τὸ παιγνιδιάρικο φαράκι. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἔπιασε δυὸ τρεῖς ἄλλους γύλους, κι ἓνα χάνο καὶ μιὰ μικρούλα πέγκα.

Τῆς κεντήθηκε πάλι ἡ ὀρεξὴ καὶ δὲν ἤθελε νὰ γυρίσῃ στὸ θαλάμι της. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ ἐτοιμαζόταν ν' ἄρπάξῃ ἓνα μπαρμποῦνι χρυσοκόκκινο, πέρασε ἀπὸ πάνω της μιὰ βάρκα. Ἕνας φαράς ὀρθὸς μὲ τὸ καμάκι στὰ χέρια κοίταζε προσεχτικὰ τὸ βυθό. Τσάκ! ἀκούστηκε, μὰ τὴν ἴδια ὥρα ἡ σουπιᾶ ἔχυσε ἄλλο μελάνι καὶ γλίτωσε, κι ἔτσι τὸ καμάκι μπήχτηκε στὰ χαλίκια. Ἀπὸ τὸν κρότο ταραχτήκε τὸ χταπόδι μέσα στὸ θαλάμι του, τὸ εἶδε ὁ φαράς καὶ πρὶν προφτάσῃ νὰ χύσῃ κι αὐτὸ τὸ μελάνι του, τὸ καμάκωσε καὶ τὸ τράβηξε ἀπάνω.

«Πάει ὁ ξάδερρος!» εἶπε ἡ σουπιᾶ καὶ γύρισε στὸ θαλάμι της χυρούμενη.

Ἐκεῖ γύρω καθόμουν πολλοὶ ἄλλοι ἐκπαιδευτές. Πᾶν ἡ ὥρα

πού ἔπρεπε νὰ γυρίσουν ὅλες· μὰ ἔλειπαν οἱ περισσότερες.

«Τί ἐγιναν οἱ ἄλλες ;» ρώτησε.

— «Μὴν τὰ ρωτᾷς» ἀποκρίθηκε μιά. «Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμε, βρεθήκαμε μέσα στὰ δίχτυα».

— «Καὶ πῶς γλιτώσατε ;»

— «Μαζί μὲ μᾶς μπερδεύτηκε κι ἓνα δελφίνι. Τί κακὸ ἔκαμε τὸ θηρίο. Ἐφαγε ψάρια, σουπιές καὶ καλαμάρια, κι ἀφοῦ χόρτασε ἄρχισε νὰ σκίζῃ τὰ δίχτυα. Ἐτσι βρήκαμε κι ἐμεῖς καιρὸ καὶ φύγαμε».

— «Καὶ ἀπὸ φαγί ;»

— «Ποῦ εἶχαμε τὸ νοῦ μας γιὰ φαγί; Μὰ ἐδῶ κοντὰ ἦταν κάτι μικροὶ ἀστακοὶ ἀρματωμένοι. Ἐξαφνα παρουσιάστηκε ἓνα χταπόδι καὶ μεμιάς λιγοθύμησαν ὅλοι τους. Χόρτασε κι αὐτὸ μὰ καὶ μεῖς πήραμε τὸ μερδικό μας».

16. Εἶδες ἄσπρο κόρακα;

Ὁ Κάβουρας κληρονόμησε ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀμπέλια καὶ χωράφια, ἐλιές καὶ περιβόλια. Ὁ Προκόπης δὲν κληρονόμησε τίποτα· ἀκόμη καὶ τὸ καλύδι ποῦ τοῦ ἄφησε ὁ πατέρας του ἦταν χρεωμένο. Μὰ τὸ ξεχρέωσε, τὸ γκρέμισε καὶ τὸ ἔχτισε σπίτι. Ἀμπέλια δὲν εἶχε κι ἀμπέλια φύτεψε· χωράφια δὲν εἶχε καὶ χωράφια ἀγόρασε· ἀγόρασε κι ἐλιές, τίς ξανάνιωσε, φύτεψε κι ἄλλες, καὶ τοὺς ξερότοπους ποῦ εἶχε ἀπὸ τὸν πατέρα του, τοὺς ἔκαμε περιβόλια πολύκαρπα. Ὁ Προκόπης πρόκοβε, κι ὁ Κάβουρας, λὲς καὶ τὸ εἶχε τ' ὄνομά του, πήγαινε στραβὰ σὰν τὸν κάβουρα.

«Στραβὰ πηγαίνει, κάβουρα, νὰ ἰδῶ τὴν καταντιὰ σου» ἔλεγαν κουμάντα στὴν κεφαλὴν τοῦ νεοκρεατοῦ ποῦ τρέπου.

Γέρασαν τ' ἀμπέλια του, ἔπιασαν ἀγριάδα τὰ χωράφια του, γέμισαν ξεράδια οἱ ἐλιές του καὶ ἀρρώστησαν τὰ δέντρα στὰ περιβόλια του.

«Νὰ εἰπῇς πῶς δὲ σκάβω καὶ δὲν κλαδεύω καὶ δὲ βλαστολογῶ τ' ἀμπέλια μου, πῶς δὲν ὀργώνω τὰ χωράφια μου καὶ δὲν καλλιεργῶ τὰ περιβόλια μου; Γιατί, παιδιά, δὲ θέλει ἡ γῆ νὰ μοῦ δώσῃ καρπούς;» Ἔτσι παραπονιόταν στοὺς πατριῶτες του ὁ Κάβουρας.

Ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγαν τὴν ἀλήθεια: «Δὲν κάνεις ὅ τι πρέπει· δὲν τὸ κάνεις!» Μὰ ποῦ νὰ τοὺς ἀκούσῃ!

«Τόχει ἡ μοῖρα μου» ἔλεγε σταυρώνοντας τὰ χέρια.

Ἔτσι ἀπὸ μεγάλο νοικοκύρη ποὺ τὸν ἄφησε ὁ πατέρας του, σὲ λίγα χρόνια ἄρχισαν νὰ τὸν παίρνουν καὶ τὰ χρέη μπροστά. Ἐτρίβαν ἀπὸ χαρὰ τὰ χέρια τους οἱ δανειστές του.

«Μὲ τὸν καιρὸ νὰ πάρωμε ἐμεῖς τὰ κτήματα, καὶ νὰ ἰδῇς πῶς θ' ἀναγκάσωμε τὴ γῆ νὰ μᾶς δώσῃ ὅ τι θέλομε».

Μιὰ Κυριακή, ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία, ὁ Κάβουρας ἔπινε τὸν καφέ του μαζί μὲ τὸν Προκόπη. Ἦταν ἀνοιξη, ποὺ ρίχνουν τὴν ὄψιμη σπορά, καλαμπόκια καὶ φασόλια.

«Ἐσὺ δὲν εἶχες κι ἀπόκτησες» εἶπε ὁ Κάβουρας μελαγχολικὸς στὸν Προκόπη. «Ἐγὼ βρῆκα καὶ θὰ τὰ χάσω. Δὲ μοῦ λές καὶ σὺ καμιὰ συμβουλή, Προκόπη;»

— «Νὰ σοῦ πῶ, φίλε μου. Μὰ καθὼς ξέρεις τὰ ἔχω λίγα τὰ λόγια μου. Ἄν πῶ κάτι, πρέπει καὶ νὰ τὸ κάμῃς»

— «Πές μου καὶ θὰ σ' ἀκούσω».

— «Δὲ μοῦ λές, εἶδες στὴ ζωὴ σου ἄσπρο κόρακα;»

— «Ἄσπρο κόρακα» ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

— «Πές μου, εἶδες ἄσπρο κόρακα ;»

— «Ὅχι· ἔμαθα στὸ σχολεῖο πὼς τὰ κοράκια ἅμα βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ, βγάζουν ἄσπρα πούπουλα, μὰ στὶς πενήντα ἡμέρες μαυρίζουν. Ἄμα θέλομε νὰ εἰποῦμε γιὰ κάτι ποὺ δὲ γίνεται λέμε: ὅταν ἀσπρίση ὁ κόρακας».

— Ναί, εἶπε ὁ Προκόπης, γιατί ποτὲ δὲν ἀσπρίζει. Μὰ εἶναι κι ἄσπρος κόρακας, κι αὐτὸς εἶναι ποὺ σοῦ χάλασε τὰ κτήματα. Τρυπᾷ τὰ δέντρα σου καὶ ξεραίνονται· βόσκει στ' ἀμπέλια σου καὶ στὰ χωράφια σου, καὶ δὲν κάνουν προκοπή».

— «Λές ;» ρωτᾷ συλλογισμένος ὁ Κάβουρας. «Μὰ πὼς δὲν τὸν ξέρει ὁ κόσμος ;»

— «Ὅχι ὁ κόσμος, ἐσύ θέλεις νὰ πῆς. Γιατὶ κάθε τόσο ἔρχεται ἓνας ἢ δύο. Τοὺς κυνηγοῦν ὅλα τὰ ζῶα, γι' αὐτὸ κρύβονται. Γιὰ νὰ δῆς τὸν ἄσπρο κόρακα πρέπει νὰ σηκωθῆς πρῶτ' ἅπαντα τὰ χαράματα, καὶ νὰ γυρίσης τὸν κάμπο καὶ τὰ βουνὰ καὶ τ' ἀκρογιάλια, καὶ κάπου θὰ τὸν πετύχης. Νὰ κοιτάξης ποῦ θὰ πάη νὰ καθίσῃ γιὰ νὰ βρῆς τὴ φωλιά του. Τὴν ἔχει στρωμένη μὲ κάποιο βοτάνι θαυματουργό. Ἄν πάρῃς ἀπ' αὐτὸ καὶ βάλῃς λίγο στὸ κάθε σου κτήμα, ἐγίνε ἡ δουλειά σου. Νὰ ἰδῆς τότε πὼς θὰ ξαναγεμίσουν τὰ βαρέλια σου κρασί καὶ λάδι. Καὶ γιατί θὰ πῆς ; Γιατὶ τότε δὲ θὰ ξεκολλοῦν ἀπὸ τὰ κτήματά σου τὰ γοργόνια».

— «Τί εἶναι πάλι αὐτά ;»

— «Ἄκουσε» εἶπε ὁ Προκόπης. «Τὰ γοργόνια εἶναι δμορφα ἀγόρια ποὺ μένουν πάντα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ καλλιεργημένα κτήματα. Ἀγαποῦν πολὺ τὴ δουλειά καὶ πολλοὶ τὰ εἶδαν νὰ σκάβουν, νὰ ὀργώνουν, νὰ σκαλίζουν, νὰ ποτίζουν καὶ νὰ κάνουν μὲ προθυμία ὅλες τὶς δου-

λειτουργία στα κτήματα. Γι' αυτό λένε για κείνον πού είναι γρήγορος και δουλευτής πώς δουλεύει σὰ γοργόνι».

— «Δύσκολο νὰ σηκωθῶ πρωί, μὰ θὰ προσπαθῆσω».

— «Ὅπως θέλεις» λέει ὁ Προκόπης.

Τὴ Δευτέρα κατὰ τὰ χαράματα ξύπνησε ὁ Κάβουρας. Ἡ ὑπηρετριά του κοιμόταν καὶ τὴν ξύπνησε γιὰ νὰ τοῦ φῆσῃ καφέ. Ἐπειτα βγῆκε. Πέρασε πρῶτα ἀπὸ τὸ περιβόλι του πού εἶχε στὴν ἀκρογιαλιά. Εἶδε τὸν περιβολάρη του νὰ φορτώνῃ σ' ἓνα καίκι πολλὰ κοφίνια γεμάτα πορτοκάλια καὶ λεμόνια.

«Μπὰ! λέει, τόσο πρωί; Ἐμεῖς συμφωνήσαμε τὸ μεσημέρι!»

«Κοιτάζει καλύτερα. Δὲν ἦταν τὸ καίκι πού εἶχε συμφωνήσει. Θὰ πῇ λοιπὸν πὼς ὁ περιβολάρχης του τὸν ἐκλεβε.

Προχώρησε στὶς ἐλιές του. Κοιτάζει γιὰ κοπριά, πουθενὰ κοπριά! Καὶ ὁμως χτὲς τὸ ἀπόγεμα φόρτωσε δυὸ ἀμάξια, τὰ πλήρωσε, κι ὁ ἀμαξῆς τὸν ἐβεβαίωσε πὼς τὰ ξεφόρτωσε στὶς ἐλιές. Λοιπὸν τοῦ εἶπε φέματα· ἡ τὴν πούλησε ἡ τὴν ἔρριξε στὸ δικό του.

«Δυὸ παράξενα ὡς τώρα, κι ἄς μὴν εἶδα τὸν ἄσπρο κόρακα!» συλλογίστηκε ὁ Κάβουρας.

Ἦστερα προχώρησε στὰ χωράφια του. Ὁ ἥλιος εἶχε σηκωθῇ δυὸ ὀργιές κι ἀκόμη νὰ ἔρθουν οἱ ζευγολάτες! Κι ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγαν πὼς ἔπιαναν δουλειὰ πρὶν νὰ φέξῃ. Κοιτάζει τὰ ὀργώματα, δὲν ἦταν βαθιά. Μπῆκε σὲ ὑποψία.

«Ἀς περάσω καὶ ἀπὸ τ' ἀμπέλια μου, λέει, νὰ ἰδῶ μὴ μοῦ κάνουν τὰ ἴδια κι οἱ σκαρτιάδες. Καὶ πλήρωσα τόσα μεροδούλια!...» Πάει, βλέπει τ' ἀμπέλια του, κι ἐκεῖ ἄλλες

ναποδιές. Σὰ νὰ τὰ εἶχαν σγαρλίσει μὲ τὰ πόδια τους
τότες καὶ ὄχι δουλευτάδες μὲ τὶς ἄξινες τους.

Εἶχε προχωρήσει ἡ μέρα ἀρκετὰ καὶ ἀπελπίστηκε πὼς
νὰ ἰδῇ τὸν ἄσπρο κόρακα. Ἀφοῦ ὅμως βγῆκε στὴν ἐξοχὴ
ἐποράσισε νὰ καθίσῃ μὲ τοὺς ἐργάτες του. Πῆγε καὶ στά-
θηκε ἀπὸ πάνω τους. Φυσικὰ οἱ ἐργάτες δούλεψαν περισσό-
τερο καὶ καλύτερα ἐκείνη τὴν ἡμέρα.

Βγῆκε κι ἄλλες φορές γιὰ νὰ ἰδῇ τὸν ἄσπρο κόρακα. Βέ-
βαια τὸ πουλὶ δὲ τὸ ἔβλεπε, ἐπιστατοῦσε ὅμως σὲ ὅλες
του τὶς δουλειές. Κι οἱ δουλειές του ἄρχισαν νὰ καλυ-
τερεύουν.

Τὸ φθινόπωρο ἀπάντησε μιὰ μέρα τὸν Προκόπη.

«Ἐ, πὼς πᾶμε; τὸν εἶδες τὸν ἄσπρο κόρακα;» τὸν ἐρώ-
τησε κεῖνος μὲ χαμόγελο.

— «Τὸν εἶδα, καὶ τὰ γοργόνια δουλεύουν» εἶπε ὁ Κάβου-
ρας. «Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ τὸ καλὸ ποῦ ἔκαμες.
Τώρα νιώθω καὶ τὰ λόγια τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα μου
πὼς τὸ μάτι τοῦ νοικοκύρη κάνει τὸ χωράρι καὶ προκόδει»..

17. Ἡ ἄνοιξη.

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι,
τὸ λέν τ' ἀηδόνια στὰ κλαδιά, κι οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλὰ στὰ καταράχια.

Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνὰ νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,
πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες, λαλώντας τὴ φλογέρα,
νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν,
καὶ νὰ γιορτάσουν τ' Ἀι-Γιωργίου, νὰ ρίξουν στὸ σημάδι,
νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἄερα.

18. Ὁ κήπος τὴν ἀνοιξή.

Τῆς ἀνοιξῆς ὁ κήπος εἶναι χαρὰ θεοῦ. Στὸ βορινὸ μέρος στέκονται ὀρθὰ καὶ βαθυπράσινα κυπαρίσσια, σὰ γίγαντες, νὰ κρατήσουν μὲ τὶς πλάτες τους τὸ ἄγριο φύσημα τοῦ βοριᾶ. Στὶς ἄλλες πλευρὲς βάτα καὶ σκίνα ἀπλώνουν τ' ἀγκαθερὰ κλαδιὰ τους καὶ κάνουν φράχτη φοβερό κι ἀπέραστο. Πίσω ἀπὸ τὸ φράχτη χάσκει μιὰ ὄργιὰ βαθὺ τὸ χαντάκι καὶ ψηλώνει ἄλλο τόσο τὸ χῶμα. Καὶ μέσα πρασινίζουν βραγιὲς βραγιὲς τὰ λαχανικὰ καὶ οἱ φράουλες. Δεξιὰ κι ἀριστερὰ στὰ δρομάκια μοσκοβολᾷ τὸ δεντρολίβανο, ἡ φασκομηλιά, τὸ καρυοφύλλι, ὁ δυόσμος καὶ μέσα στὰ τετράγωνα ψηλώνουν οἱ μηλιές, οἱ ροδακινιές, οἱ κιτριές κι οἱ ἀχλαδιές φορτωμένες μὲ λουλούδια.

Δέντρα εἶναι ἡ νυφούλες; Τί ὠραία εἶναι ἐκείνη ἡ τζιτζιριά καὶ ἡ μυγδαλιά πού ἔδεσε τώρα τὸν καρπὸ της, κι ἡ συκιά πού τώρα βγάζει τὰ πρῶτα φύλλα της, κι ἡ λεμονιά πού δείχνει ἀκόμη στὰ κλαδιὰ της τὸν κεχριμπαρένιο της καρπὸ, τὰ λεμόνια; Καὶ ἡ κερασιά γιατί τάζει στὰ παιδιὰ γρήγορα νὰ τοὺς δώσῃ κόκκινα σκουλαρίκια γιὰ τ' αὐτιά τους καὶ γλυκόχυμα παιχνίδια γιὰ τὰ χεῖλη τους; Κι ἡ βυσσινιά γιατί τοὺς τάζει τὸ ποτῆρι μὲ τὸ γλυκό; Κι ἡ μωριά γιατί νὰ μᾶς θυμίζει τὰ ξινόγλυκα μοῦρα; Ἀχ θεέ μου, τί ὁμορφος πού εἶναι τώρα ὁ κήπος!

Οἱ πορτοκαλιές—νά τες! Σὰν ἀστεράκια λάμπουν τ' ἄσπρα τους λουλούδια καὶ μέσα στὰ πράσινα φύλλα τους καὶ ψηλά χρυσοκοκκινίζουν τὰ παλιὰ πορτοκάλια. Πουλιὰ πετοῦν καὶ κελαηδοῦν οἱ μέλισσες βουίζουν. Κάτω στὴ γῆ τὸ σκαθάρι περπατεῖ κι ὁ σαλίγκαρος σκαλώνει στὰ χόρτα κι ἡ σαύρα

ηλιαζεται ἀπάνω στήν πέτρα, κι ἡ ἀράχνη ὑφαίνει τὸ πανί της στήν ἄκρη τοῦ τοίχου. Τίποτα δὲ μένει ἀργό, ὅλα κινούνται κι ἐργάζονται καὶ ἀπ' ὅλα περισσότερο τὰ μυρμήγκια.

Κοίτα τὰ μυρμήγκια. "Αὐτὰ σκαρφαλώνουν στὰ κουκιά, ἄλλα στὶς μηλιές καὶ τὶς ἀπιδιές, ἄλλα σὲ μιὰ πικροδάφνη, καὶ πιὸ πολλὰ σὲ μιὰ τριανταφυλλιὰ πού εἶναι κοντὰ στὰ κυπαρίσσια. Εἶναι γεμάτῃ τριαντάφυλλα· ἄλλα εἶναι ἀνοιχτά, ἄλλα μισοἀνοιχτά καὶ ἄλλα μπουμπούκια ἀκόμῃ. Μὰ ὁ ἀέρας μωσκοβολᾷ ὁλόγυρά της καὶ τ' ἄνθη ἀπλώνουν μεταξωτὸ ρόδινο πέπλο ἀπάνω της.

Τί ζητοῦν τὰ μυρμήγκια πού σκαρφαλώνουν στὰ δέντρα καὶ στήν τριανταφυλιά; Κοιτάξετε μὲ προσοχή. Κάτω ἀπὸ μερικὰ ξαρωμένα καὶ μααραμένα φύλλα εἶναι οἱ μελίγκρες. Μικρούτσικα ἔντομα ὅσο τὸ κεφάλι τῆς καρφίτσας, πρασινωπά, μὲ ποδαράκια πού μόλις φαίνονται. Οἱ μελίγκρες ἔχουν μυτερή προβοσκίδα, πού τρυποῦν τὴν ἐπιδερμίδα τῶν φύλλων καὶ βυzaίνουν τὸ γλυκὸ χυμό. Γι' αὐτὸ μαραίνονται τὰ φύλλα.

Τὰ μυρμήγκια πλησιάζουν τὶς μελίγκρες, τὶς χαϊδεύουν μὲ τὰ κερατάκια τους καὶ τὶς ἀναγκάζουν νὰ τοὺς δώσουν λίγο ἀπὸ τὸ γλυκὸ χυμὸ πού βύzaξαν. Νομίζεις πὼς οἱ μελίγκρες εἶναι οἱ ἀγελάδες τῶν μυρμηγκιῶν. Καὶ δὲν τὶς ἀρμέγουν μόνο παρὰ φροντίζουν καὶ νὰ τὶς βοσκίσουν· γιατί τόσο μικρὰ ἔντομα πού εἶναι δὲν μποροῦν νὰ πᾶνε ἀπὸ φύλλο σὲ φύλλο. Τὶς παίρνουν ἀπαλὰ μὲ τὸ στόμα τους τὰ μυρμήγκια καὶ τὶς πηγαίνουν στὰ πιὸ τρυφερὰ φύλλα.

Ἀλλὰ καὶ τὰ σκαθαράκια τὰ μικρότερα ἀπὸ τὸ σπειρὶ τοῦ ἡαρέ, μὲ τὴν κόκκινη πέτσα καὶ τὶς ἐφτὰ μαῦρες βουλίσσες, ἐκεῖνα πού λέμε παπαδίτσες, πετοῦν καὶ μαζεύονται

στis τριανταφυλλiές, στis κουκιές κι ὅπου ἄλλου ἀνεβαίνουν
τὰ μυρμήγκια. Τί ζητοῦν ἐκεῖ οἱ παπαδίτσες; Τὰ παιδιὰ
ἀγαποῦν τίς χαριτωμένες παπαδίτσες, μὰ ποῦ νὰ ξέρουν
πὼς εἶναι οἱ καλύτεροι φίλοι μας!

Νά τες! ἀρπάζουν λαίμαργα τίς μελίγκρες καὶ τίς τρώ-
γουν. Τὰ μυρμήγκια κυνηγοῦν τίς παπαδίτσες καὶ προσπα-
θοῦν νὰ τοὺς δαγκάσουν τὰ ποδαράκια τους τὰ λιγνὰ σὰ
μαῦρες κλωστές. Οἱ παπαδίτσες τὰ μαζεῦουν καὶ πέφτουν
ἀνάποδα κάτω στὸ χῶμα. Ἐπειτα σηκώνονται πάλι καὶ
ἀνεβαίνουν. Τί νὰ κάμουν, ἀφοῦ δὲν μποροῦν νὰ φᾶνε ἄλλο
ἀπὸ μελίγκρες; Καὶ νὰ δῆς ποῦ οὔτε τὰ χελιδόνια οὔτε οἱ
σπουργίτες οὔτε τ' ἄλλα πουλιὰ δὲν κυνηγοῦν τίς παπαδί-
τσες, σὰ νὰ νιώθουν κρυφὴ χαρὰ ποῦ καθαρίζουν τὸν κῆπο
ἀπὸ τίς μελίγκρες.

Χαρὰ θεοῦ εἶναι ὁ κῆπος τὴν ἀνοιξή. Παντοῦ κίνηση
καὶ ζωή.

Κάτω σὲ δρομάκια
καὶ σὲ πρασινάδες
δέντρα φυτεμένα
κι ἄνθη γεμισμένα.
Κι ὁ ψιλὸς ἀγέρας

μέσα τριγυρίζει
καὶ τινάζει τ' ἄνθια
καὶ τὴ γῆς πλουμίζει,
μ' ἄνθια τὴ γεμίζει
καὶ τὴ νοστιμίζει.

20. Τὸ μετᾶξι.

Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια πέρασα τὸ καλοκαίρι μου σ' ἓνα ὄρεινὸ χωριὸ στὴν Πελοπόννησο, ὡς ἔξι ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Στὸ χωριὸ ἔρτασα ὅταν βασίλευε ὁ ἥλιος. Ἦταν στὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀπρίλη. Ἡ πρώτη μου ἐντύπωση ἦταν, πὼς τὸ χωριὸ εἶχε περισσότερες μουριές ἀπὸ τ' ἄλλα δέντρα. Στὸ σπίτι πού μὲ φιλοξένησαν, κοιμήθηκα ἀπάνω στὸν καναπέ τῆς σάλας. Τὰ σεντόνια ἦταν μεταξωτά.

«Τόσο πλούσιοι δὲν εἶναι» συλλογίστηκα· «γιατί αὐτὴ ἡ πολυτέλεια ;»

Τὸ πρωὶ ἄκουσα τὴ νοικοκυρὰ νὰ λέη στὴν κόρη της, πρὶν πάη στὸ σχολεῖο νὰ μαζέψῃ μουρόφυλλα. Οἱ μουριές μόλις εἶχαν ἀνοίξει κι εἶχαν κάτι φυλλαράκια σὰν τὴ καρδιά τοῦ μαρουλιοῦ. Παραξενεύτηκα· τί νὰ τὰ ἤθελαν;

Ἀροῦ ἐτοιμάστηκα βγῆκα καὶ κοίταξα στὴν ἄλλη κά-
μαρα.

«Μιὰ στιγμὴ, νὰ ταῖσω τὰ μικρούλια, μοῦ εἶπε ἡ νοικο-
κυρὰ, καὶ θὰ σοῦ φέρω τὸν καφέ».

— «Ποιὰ μικρούλια ;» ρώτησα.

Πλησιάζω καὶ βλέπω σὲ μιὰ ἔφημερίδα κάτι μικρού-
τσικες κάμπιες ἀπάνω σὲ φυλλαράκια μουριάς. Κοντά, μέσα
σὲ μπαμπάκι, ἦταν κάτι σπόροι ὅμοιοι μὲ τοὺς σπόρους
τοῦ σύκου.

«Εἶναι τὸ μετᾶξι» μοῦ ἐξήγησε. «Λίγο ἔβαλα, πολὺ
λίγο, μιὰ δυὸ καλαμωτές. Θὰ ἰδῆς πὼς θὰ μεγαλώσουν καὶ
θὰ πλέξουν κουκούλι».

Σε μιὰ ἐβδομάδα μεγάλωσαν ἀρκετὰ οἱ κάμπιες. Μὰ μεγάλωσαν καὶ τὰ φύλλα τῆς μουριᾶς κι ἐγίναν σκληρά. Ἡ νοικοκυρά τὰ ἔκοβε τότε φιλά φιλά, κι ἐκεῖνες τὰ ἔτρωγαν ἀχόρταγα. Εἶχαν πιάσει τέσσερες καλαμωτές, κάτι σὰν ταψιά, φτιασμένα ἀπὸ καλάμια κι ἀπάνω στρωμένα μ' ἐφημερίδες. Ἡ νοικοκυρά ἔρριχνε τὰ φύλλα στὴ μιὰ καλαμωτή, κι ὥσπου νὰ ρίξη στὴν τελευταία, στὴν πρώτη ἦταν φαγωμένα τὰ φύλλα.

Στὸ τέλος τῆς ἐβδομάδας τὰ σκουλήκια ἔμειναν ἀκίνητα σὰν ἀρρωστημένα. «Βγάζουν τὸ πουκάμισό τους, μοῦ ἐξήγησε ἡ νοικοκυρά, καὶ γι' αὐτὸ ἀδυνατίζουν. Θ' ἀλλάξουν τρεῖς φορές ἀκόμη. Ὅστερα θ' ἀρχίσουν νὰ πλέκουν κουκούλι».

Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς ἐβδομάδες ὅλη ἡ οἰκογένεια ἦταν σὲ πίνηση. Οἱ καλαμωτές εἶχαν γίνει ἑξι. Ὁ πατέρας ἔκοβε ὁλόκληρες κλάρες ἀπὸ τὴ μουριά, τὰ παιδιὰ τὶς κουβαλοῦσαν, κι ἡ μητέρα ἀφοῦ ἔκοβε τὰ φύλλα, τὰ πετοῦσε ἔτσι ὁλόκληρα στὶς καλαμωτές. Κάθε σκουλήκι ἦταν μεγάλο ὅσο τὸ μικρὸ δάχτυλο. Ἀρχίζε τὸ φύλλο ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκρῇ, τὸ φαλίδιζε μὲ τὸ στόμα του γρήγορα κι ἀδιάκοπα, καὶ σὲ λίγο ἄφηνε μόνο τὸ κοτσάνι καὶ λίγα νεῦρα. Αὐτὸ γινόταν πέντ' ἑξι φορές τὴν ἡμέρα.

Κάθε μέρα ἔβγαζαν τὶς ἐφημερίδες μὲ τὰ κοτσάνια ποὺ ἔμεναν κι ἔβαζαν καθαρές.

Ἀφοῦ ἔφαγαν λίγες μέρες σταμάτησαν καὶ σήκωναν τὸ μαῦρο κεφάλι τους ψηλά.

«Θέλουν κλαρὶ νὰ πλέξουν τὸ κουκούλι» εἶπε ἡ νοικοκυρά, καὶ πῆγε ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ σ' ἓνα βουναλάκι. Σὲ μιὰ δυὸ ὥρες γύρισε μὲ τὸ καὶ δὲν ἔκλεισε ποτε πάλιν. Ὁ πατέρας ἔκοβε τὰ φύλλα ἀπὸ τὴν ἀκρῇ, τὸ φαλίδιζε μὲ τὸ στόμα του γρήγορα κι ἀδιάκοπα, καὶ σὲ λίγο ἄφηνε μόνο τὸ κοτσάνι καὶ λίγα νεῦρα. Αὐτὸ γινόταν πέντ' ἑξι φορές τὴν ἡμέρα.

κία και θυμάρια. Κάθε ρίζα τὴν ἔζωσε μ' ἓνα σκοινάκι ττὴ μέση και τὴν ἔδεσε σὲ ξύλα, πού τὰ ἔστησε ἀπὸ τὶς καλαμωτὲς ὡς τὸ ταβάνι.

«Κάθισε τώρα σὲ μιὰ καρέκλα νὰ διασκεδάσης» μοῦ εἶπε.

Κάθισα και νὰ τί εἶδα. Ὅσα σκουλήκια εἶχαν χορτάσει, σκαρφάλωσαν στὰ κλαριά. Πῆρε τὸ καθένα τὴ θέση του ἀνάμεσα στὰ κλωνάρια, κι ἄρχισε νὰ γυρίζη τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὸ ἓνα κλαράκι δεξιὰ πρὸς τὸ ἀριστερό, κι ἀπὸ τὸ ἄπάνω πρὸς τὸ κάτω. Κοίταξα πιὸ καλὰ κι εἶδα πὼς ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του μιὰ κλωστή και τὴν ἐπλεκε γύρω στὰ κλαδιά. Τὸ βράδυ βράδυ φαινόταν τὸ σχῆμα τοῦ κουκουλιοῦ. Τὴν ἄλλη μέρα δὲ φαίνονταν καθόλου τὰ σκουλήκια.

«Στὶς τρεῖς ἡμέρες, μοῦ εἶπε, παύει πιά νὰ κλώθῃ τὸ σκουλήκι».

Ἔτσι σὲ λίγες ἡμέρες ἐπλεξαν ὅλα τὰ σκουλήκια τὰ κουκούλια τους. Ἡ νοικοκυρά τὰ τρύγησε και τ' ἄπλωσε στὸν ἥλιο.

«Ἄν τ' ἀφήσω στὸν ἱσκιο θὰ βγοῦν πεταλοῦδες, μοῦ εἶπε, κι οἱ ἔμποροι δὲν τὸ παίρνουν αὐτὸ τὸ κουκούλι. Θὰ ἀφήσω μερικὰ γιὰ νὰ ἰδῆς».

Ἐκεῖνα πού ἄφησε τρύπησαν σὲ δέκα μέρες τὴ μιὰ ἄκρη και βγῆκαν πεταλοῦδες. Οἱ πεταλοῦδες γέννησαν τ' αὐγά τους κι ἔπειτα μιὰ μὲ τὴν ἄλλη φύφησαν ὅλες.

Μὲ τὸ φαλίδι ἔκοψα ἓνα ἀπὸ τὰ κουκούλια, πού ἡ νοικοκυρά εἶχε ἀπλωμένα στὸν ἥλιο γιὰ τὸν ἔμπορο, κι εἶδα μέσα τὴ χρυσαλλίδα νεκρή. Ἡ ζέστη τοῦ ἡλίου τὴν εἶχε ξεράνει.

Καθὼς μοῦ εἶπε ἡ νοικοκυρά, στὰ περισσότερα σπιτία τοῦ χωριοῦ ἔτρεφαν κουκούλι. Κατὰ τὸν Ἰούνιο ἤρθαν οἱ ἔμποροι κι ἀγόρασαν τὸ κουκούλι. Μερικὲς οἰκογένειες πῆ-

ραν καὶ χίλιες δραχμές, οἱ περισσότερες ἀπὸ διακόσιες ὡς πεντακόσιες.

Ὅσα τύχαινε νὰ βγάλουν πεταλοῦδες, οἱ γυναῖκες τὰ ἔβραζαν, τὰ ἔξαιναν καὶ ὕστερα τὰ ἔγνεθαν. Ἀπὸ τὰ νήματα αὐτὰ ὕφαιναν τὰ σεντόνια καὶ τὰ μεταξωτὰ φουστάνια.

«Ποιὸς σᾶς ἔμαθε νὰ τρέφετε τὸ μεταξοσκούληκο;» ρώτησα μιὰ μέρα τὴ νοικοκυρά.

— «Ἡ μακαρίτισσα ἡ μάνα μου, ἄρχισε νὰ λήη, χήρεψε πολὺ νέα. Ἐμεινε μὲ τρία κορίτσια, ἑμένα καὶ τὶς δυὸ ἄλλες ἀδερφές μου ποὺ γνώρισες, καὶ τὸ μικρότερο ἀδερφό μου, ποὺ εἶναι ἔμπορος τώρα στὸν Πειραιᾶ.

● Ἡ μεγαλύτερή μου ἀδερφή ἦταν δέκα χρονῶν καὶ τὸ ἀδερράκι μου μόλις δυὸ χρονῶν. Ὁ πατέρας μου ἦταν πολὺ φτωχός, εἶχε ἀφήσει καὶ χρέη. Μᾶς πούλησαν ἓνα δυὸ χωράφια ποὺ εἶχαμε, ἓνα ἀμπέλι καὶ τὸ σπίτι μας. Ἡ μητέρα μου ἀναγκάστηκε νὰ μείνῃ σ' ἓνα καλυθάκι, ποὺ τὸ εἶχε πάρει προῖκα. Εἶχε κι ἓνα χωράφκι, μὰ τί νὰ κάνῃ μὲ τὶς ἑκατὸν ὀκτάδες τὸ γέννημαί ποὺ μᾶς ἔδινε στὰ δυὸ χρόνια; Ἦρθαν χρόνια δύστυχα γιὰ μᾶς· ἡ μητέρα μου ἀναγκάστηκε καὶ νὰ ζητιανεύῃ...»

Σκούπισε ἓνα δάκρυ ποὺ κύλησε στὸ μάγουλό της καὶ ξανάρχισε:

«Καλὴ ὥρα, ὅπως ἐσύ, ἦρθε τότε στὸ χωριό μας μιὰ πλούσια κυρία. Φαινόταν πολὺ καλὴ καὶ πονετικὴ. Ἡ μάνα μου κίνησε μιὰ μέρα καὶ πῆγε στὸ σπίτι ποὺ καθόταν. Δὲν εἶχαμε, θυμοῦμαι, οὔτε χούρτα ἀλεύρι. Ἡ κυρία τὴ δέχτηκε καὶ τὴ ρώτησε τί ἤθελε.

«Μιὰ μικρὴ ἐλεημοσύνη, κυρία... Πεινῶ!»

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

—«Ἐλεημοσύνη, κυρά μου, εἶπε ἡ κυρία, δὲ θὰ σοῦ δώσω».

Ἡ μητέρα μου τὰ ἔχασε. Ἦταν δυνατό, συλλογίστηκε μιὰ τέτοια γλυκομίλητη κυρία νὰ εἶναι ἀσπλαχνη; Κοκκίνισε καὶ σηκώθηκε νὰ φύγῃ.

«Μὴ βιάζεσαι» τῆς εἶπε ἡ κυρία· «θὰ σοῦ κάμω κάτι καλύτερο ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη».

Ἡ μάνα μου σάστισε πιὸ πολύ. Τί νὰ ἦταν αὐτὸ τὸ καλύτερο;

«Ναί» τῆς εἶπε. «Ὅσα καὶ νὰ σοῦ δώσω, πάλι θὰ ξαναπεινάσης καὶ πάλι θ' ἀναγκαστῇς νὰ ζητήσης. Καταλαβαίνω τί ἔχεις ὑποφέρει ὥς τώρα. Αὐριο θὰ παραγγείλῳ στὴν πόλῃ νὰ μοῦ στείλουν ἓνα κουτὶ κουκολόσπορο, νὰ σοῦ τὸν δώσω νὰ κάμῃς κουκούλι...»

—«Δὲν ξέρω πῶς γίνεται» εἶπε ἡ μητέρα μου.

—«Εγὼ θὰ σὲ μάθω» εἶπε ἡ κυρία. Καὶ τὴν ὠδήγησε τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ.

—«Μιὰ δυὸ μουριὲς ἔχω, εἶπε ἡ μάνα μου, καὶ ἂν κατάλαβα καλά, αὐτὴ ἡ δουλειὰ χρειάζεται πολλὰ μουρόφυλλα».

—«Θὰ σοῦ δανείσω χρήματα ν' ἀγοράσης φύλλα καὶ νὰ ἀγοράσης κι ἀλεύρι ὅσο νὰ γίνῃ τὸ κουκούλι. Τοῦ χρόνου θὰ ξανάρθω κι ἐλπίζω νὰ μπορεῖς νὰ μοῦ δώσης τὸ χρέος σου».

Ἔτσι ἐγίνε· ἐκείνῃ τῇ χρονιᾷ πήραμε τρακόσιες δραχμές. Τῇ δευτέρῃ χρονιᾷ δώσαμε στὴν κυρία τὶς διακόσιες δραχμές ποῦ μᾶς εἶχε δανείσει.

Κοντὰ σὲ μᾶς ἔμαθε καὶ τὸ ἄλλο χωριό. Ἀπὸ τὶς παλιὲς μουριὲς ἔκοψαν κλαδιά, τὰ ρύτεψαν κι ἐγίναν ἄλλες μουριὲς. Ἡ μητέρα μου ἀπὸ φτωχὴ δὲν ἐγίνε βέβαια πλούσια. Μὰ πάντρεψε τὴν κόρη ποὺ ἔμαθε τὸν τρόπο τῆς κυρίας καὶ ἐ-

μαθε και τον αδερφό μας λίγα γράμματα και τον έκαμε καλόν άνθρωπο!...»

«Τ' αποφάγια του σκουληκιού τί τὰ κάνετε πού τὰ μαζεύετε;» ρώτησα.

—«Τρέφουμε τὸ χειμῶνα τὰ μοσχάρια. Παχαίνουν με αὐτὴ τὴν τροφή πολὺ καὶ τ' ἀκριβοπουλοῦμε. Ἡ μουριά, βλέπεις, μᾶς δίνει πολλὰ. Τώρα τὰ φύλλα τὰ ἔφαγαν τὰ σκουλήκια. Σ' ἓνα μῆνα θὰ φουντώσουν πάλι, καὶ θὰ θρέψουμε ἓνα δυὸ ἀρνιά ἢ κάθε οἰκογένεια. Τὸ φθινόπωρο αἱ μουριές θὰ εἶναι πάλι γεμάτες, τὰ φύλλα τους θὰ τὰ μαζέψουμε καὶ θὰ τὰ ξεράνωμε γιὰ τὸ χειμῶνα. Πρῶτα εἶχαμε ἀπὸ ἓνα ζευγάρι βόδια γιὰ τὰ χωράρια μας. Τώρα ἔχομε κι ἀπὸ μιὰ δυὸ γελάδες γιὰ μοσχάρια. Ἔτσι ἔχομε κι ἀρκετὴ κοπριά γιὰ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ χωράρια μας».

—«Καλὴ ψυχὴ ἡ κυρία ἐκείνη» εἶπα.

—«Ν' ἀγιασουν τὰ κόκαλά της. Πᾶνε χρόνια πού πέθανε, μὰ ἐμεῖς ἐδῶ δὲ θὰ τὴν ξεχάσωμε ποτέ!...»

21. Ἄς ἀφήσωμε τοὺς γέρους.

Τὸ Χαλασοχώρι εἶναι ἀπάνω στὸ βουνό, πέντε ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Τὰ λίγα χωράρια καὶ τ' ἀμπέλια ποὺ ἔχει στὶς πλαγιές δὲ φτάνουν νὰ θρέψουν τοὺς κατοίκους του. Τοὺς περισσότερους μῆνες τοῦ χρόνου κουβαλοῦν ἀπὸ τὴν πόλη σιτάρι, καλαμπόκι καὶ τόσα ἄλλα πού χρειάζεται κάθε σπίτι.

Γιὰ νὰ κατεβῇ κανεὶς στὴ θάλασσα περνᾷ βράχους καὶ φαράγγια. Ὁ δρόμος ἔμεινε ἀπὸ τότε πού χτίστηκε τὸ χωριὸ ὅπως τὸν εἶχαν πρωτοχαράξει τὰ γίδια. Πολλές φορές τοαχίστηκαν ^{ὑψηλότερὸν ὄρεον ἀπὸ τὸ ὑψόμενον τοῦ ἑκπαίδευτικῆς Πρυτανείας} μοσχάρια, καὶ ποτε ἐπέσαν στὸ γκρεμὸ καὶ τὰ

έφαγαν τὰ ὄρνια, καὶ μιὰ δυὸ φορές πῆρε ὁ χεῖμαρρος μερικὰ μουλάρια μὲ ὅλο τους τὸ φόρτωμα. Τώρα καὶ κάμποσα χρόνια πῆρε καὶ ἄνθρωπο.

Μερικοὶ λένε πὼς λέγεται Χαλασοχώρι γιὰτὶ εἶναι χτισμένο ἀπάνω στὰ χαλάσματα παλιοῦ χωριοῦ. Ἄλλοι ὅμως λένε πὼς τ' ὠνόμασαν ἔτσι τὰ γύρω χωριά, γιὰτὶ οἱ κάτοικοι δὲν κάνουν καλὸ οὔτε στὸν ἑαυτό τους, οὔτε στοὺς γείτονες.

Μὰ ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια τὸ χωριὸ ἄλλαξε. Πρόεδρος στὴν κοινότητα ἔγινε ἓνας νέος ποὺ γύρισε ἀπὸ τὴν ξενιτιά.

Μιὰ Κυριακὴ, ἅμα τελειώσε ἡ λειτουργία καὶ βγῆκαν οἱ χωριανοὶ στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας, τοὺς εἶπε:

«Παιδιά, τώρα θερίσαμε κι ἄλωνίσαμε. Ὡσπου νάρθη ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, νὰ φτιάσωμε τὸ ὁρόμο. Ἄμα τελειώσῃ ὁ τρύγος κι ἡ σπορά, τὸν ξαναρχίζομε. Ἄν δὲν τελειώσῃ φέτος ἄς εἶναι τοῦ χρόνου. Ἡ ἀρχὴ νὰ γίνη».

Ἐνας γεροντάκος κιτρινιάρης καὶ καμπούρης ξερόδῃξε, ἀνεβοκατέβασε τοὺς ὤμους του, χτύπησε τὴ μαγκουρίτσα του στὸ πλακόστρωτο καὶ εἶπε:

«Νὰ τώρα δουλειές!... Τόσα χρόνια ἐμεῖς περάσαμε. Τὸ παλικάρι τώρα μᾶς θέλει δρόμους. Δὲν ἀφήνει τὸν κόσμον νὰ βγάλῃ καμιὰ δεκάρα νὰ ζήσῃ».

—«Καλὰ λέει» πετάχτηκαν δυὸ τρεῖς ἄλλοι γέροι. «Τόσα χρόνια ποὺ εἶχαμε δῆμαρχο τὸν κύρ Ἀργύρη, ποτὲ γιὰ δρόμο δὲ μᾶς μίλησε. Τί τὸν θέλομε ἐμεῖς τὸ δρόμο;».

Ὁ κύρ Ἀργύρης ἦταν τὸ γεροντάκι ποὺ πρωτομίλησε Πονηρό γεροντάκι. Ἀπὸ τὰ νιάτα του τὰ κατάρρεε νὰ τὸν ἀκοῦν οἱ χωριανοὶ του. Τὰ λίγα χρηματάκια του τὰ τόκιζε δσο βαστοῦσε ἡ ψυχὴ του, καὶ τώρα ἦταν πλούσιος. Μὲ τὸν

καιρό ἔγινε καὶ δήμαρχος. Κοίταζε τὶς δικές του δουλειές, καὶ ποτὲ δὲ θυμοῦνται νὰ ἔκαμε καλὸ σὲ κανένα.

«Ἐσεῖς νὰ τ' ἀκούτε! εἶπε κάποιος ἄλλος, ποῦ δὲ σᾶς ἄρεσε ὁ κύρ Ἀργύρης καί...» Δὲν ἀποτελείωσε τὸ λόγο του ἀπὸ φόβο· μὰ τὸ τί ἤθελε νὰ εἰπῇ ὅλοι τὸ κατάλαβαν.—«Καὶ κάνετε πρόεδρο τὸ Φῶτο τὸ Φτελιά, ποῦ ὁ πατέρας του ἦταν σάν καὶ μᾶς!» ἤθελε νὰ πῇ.

Ὁ Φῶτος σταύρωσε τὰ χέρια του καὶ χαμογελοῦσε. Ἄς ἔλεγαν ὃ τι ἤθελαν. Κάτι μурμουρίσαν καὶ μερικοὶ ἄλλοι, μὰ δὲν τόλμησαν νὰ μιλήσουν ξάστερα.

«Ὅ τι ἔχετε νὰ πῆτε, νὰ τὸ πῆτε ἐλεύθερα» εἶπε ὁ Φῶτος. «Ὁ δρόμος πρέπει νὰ γίνη καὶ θὰ γίνη».

—«Ὅποιος θέλει δρόμους ἄς πάη νὰ φτιάνη!» φώναζε δυνατὰ ὁ κύρ Ἀργύρης. «Ὅσοι θέλουν νὰ μὲ ἀκούσουν πέτρα νὰ μὴ σηκώσουν. Ἐτσι τὰ βρήκαμε, ἔτσι θὰ τ' ἀφήσωμε».

—«Ἐχει δίκιο ὁ κύρ Ἀργύρης· ἔχει δίκιο» φώναξαν τώρα πρὸ πολλοί.

—«Μπορῶ νὰ σᾶς ἀναγκάσω μὲ τὸ νόμο, εἶπε ὁ Φῶτος, μὰ δὲ θὰ τὸ κάμω».

—«Τότε φτιάσε τὸ δρόμο μόνος σου!» εἶπε κάποιος.

—«Ὅχι· θὰ τὸν φτιάσωμε ὅλοι μαζί. Τὸ πῶς θὰ γίνη δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ».

Γύρισε στοὺς νέους καὶ πρόσθεσε:

«Ὅσοι, παιδιά, συμφωνεῖτε μαζί μου, ἑλᾶτε στὸ σχολεῖο. Ἄς ἀφήσωμε τοὺς γέροντας νὰ τελειώσουν τὴν κουβέντα τους».

Στὸ σχολεῖο ὁ Φῶτος τοὺς εἶπε:

«Ὅλοι εἴμαστε ἀπάνω κάτω συνομίληκοι. Θυμάστε τί μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας: Καὶ στήν ἄλλη ἄκρῃ τοῦ κόσμου νὰ γίνη δρόμος, ὡρέλεια ἔχομε. Γιατί ὁ τι μᾶς ἔρχεται ἀπὸ κεῖ, μᾶς ἔρχεται φτηνό. Μὲ τέτοιο δρόμο ποὺ ἔχομε, μᾶς στοιχίζει κάθε ὁκτὸ μιά δεκάρα. Ἄμα γίνη ὁ δρόμος, θὰ στοιχίξη λιγώτερο ἀπὸ πεντάρα. Λογαριάστε τώρα τὰ ζῶα μας ποὺ τσακίζονται, καὶ ὅτι θέλομε μιά μέρα νὰ πᾶμε καὶ ναρθοῦμε. Ἄμα γίνη ὁ δρόμος, θὰ σηκωνόμαστε νύχτα καὶ δυὸ τρεῖς ὥρες ἡμέρα θὰ γυρίζωμε πάλι στὴ δουλειά μας ».

— «Μὰ νὰ τὸν φτιάσωμε μόνοι μας, κι οἱ ἄλλοι νὰ μᾶς περιπαίξουν;» ρώτησε ἕνας.

— «Δὲν πιστεύω νὰ ἔχη τόση σημασία αὐτό» εἶπε ὁ Φῶτος. «Μὰ δὲ θὰ τοὺς ἀφήσωμε νὰ μᾶς περιπαίξουν. Ἐνα δυὸ μαγαζιά ποὺ ἔχομε εἶναι τῶν φίλων μας. Ἄμα τελειώσῃ ὁ δρόμος, τὰ πράματα σὲ μᾶς θὰ τὰ πουλοῦν φτηνότερα. Σὲ κείνους ποὺ δὲ δούλεψαν, θὰ τὰ δίνουν ὅσο καὶ τώρα. Κι οἱ ἀγωγιάτες εἶναι δικοί μας. Ὅσο παίρνουν ἀγῶγι τώρα, θὰ παίρνουν κι ἄμα τελειώσῃ ὁ δρόμος ἀπὸ τοὺς κακοκέφαλους· ἀπὸ μᾶς θὰ παίρνουν λιγώτερα».

— «Καὶ ἂν δὲν πληρώσουν τὰ μεροδούλια ποὺ θὰ κάμωμε γιὰ λογαριασμό τους, θὰ πληρώνουν τὸ φόρο ὅσο ζοῦν» εἶπε ὁ πιὸ πρόθυμος καὶ ζωηρὸς ἀπὸ τοὺς νέους.

— «Πολὺ σωστά» πρόσθεσε ὁ Φῶτος. «Σύμφωνοι;»

— «Σύμφωνοι...»

Τῇ Δευτέρᾳ ὁ κύρ Ἀργύρης μὲ τοὺς φίλους του ἔτριδαν τὰ μάτια τους. Οἱ νέοι πρόθυμοι, μὲ γέλια, μὲ χαρὲς καὶ τραγούδια ἄρχισαν νὰ φτιάχνουν τὸ δρόμο. Στὶς πλαγιὰς ἔχτι-

σαν τοίχους γὰ νὰ μὴν κυλοῦν τὰ μικρὰ λιθαράκια καὶ γεμίζουν τὸ δρόμο. Ἐμπόδισαν τὰ γίδια νὰ βόσκουν, κι ἔδιωξαν τοὺς καρβουνιάρηδες, ποὺ θὰ ξερίζωναν ὅ τι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα.

Τὴν ἄλλη χρονιά διώρθωναν τοὺς δρόμους ποὺ πῆγαιναν στὰ κτήματά τους καὶ στὰ γειτονικά χωριά. Τὸ παράδειγμά τους τὸ ἀκολούθησαν κι ἐκεῖνοι, κι ἔτσι ἄρχισαν νὰ συγκαίνωνοῦν καὶ μὲ τ' ἄλλα μακρινότερα χωριά.

Οἱ γέροί στὴν ἀρχὴ γελοῦσαν.

«Καλὰ τοὺς βρήκαμε τοὺς κουτούς» ἔλεγαν. «Ὅταν ὁμοῦ ἔμαθαν πὼς τὰ ψώνια, ὅσοι δούλεψαν στοὺς δρόμους τὰ ἔπαιραν φτηνότερα καὶ πλήρωναν τὸ μισὸ ἀγῶγι ἀπὸ ἄλλοτε, ἔβαλαν τῆς φωνῆς. Καὶ πρῶτος φυσικὰ ὁ κύρ Ἀργύρης.

«Τί πράματα εἶν' αὐτά; δὲν εἴμαστε πατριῶτες ἐμεῖς;».

— «Πατριῶτες, καὶ καλοί, μὰ ποῦ ἀκούστηκε νὰ τρώη κανεὶς σὲ τραπέζι χωρὶς νὰ πληρώσῃ;» ἔλεγαν ὅσοι δούλεψαν. «Δουλέψαμε ἑκατὸ μεροδούλια ὁ καθένας. Πληρῶστε τὰ μισὰ καὶ θὰ ἔχετε ἴσα δικαιώματα».

Σιγὰ σιγὰ ὅσοι εἶχαν πλήρωναν, καὶ ὅσοι δὲν εἶχαν δούλευαν στοὺς νέους δρόμους ἢ διώρθωναν τοὺς παλιούς.

Μιὰ μέρα εἶπε ὁ Φῶτος:

«Τώρα νὰ φτιάσωμε καὶ τὸ γεφυράκι, νὰ μὴν πνιγόμεστε ὅταν κατεβάξῃ ὁ ξεριάς».

Προσχάλεσαν χτίστες καὶ τελείωσε καὶ τὸ γεφύρι.

Ὁ κύρ Ἀργύρης καὶ λιγοστοὶ ἄλλοι ἐπιμένανε ἀκόμη. Κάποτε εἶχε ἀνάγκη νὰ κατεβῇ στὴν πόλη. Σύμφωναι οἱ

ἀγωγάτες νὰ τοῦ ζητήσουν τὸ διπλό. Τί νὰ κάμῃ ὁ κύρ Ἀργύρης; δὲν ἐπαίρνε ἀναβολὴ τὸ ταξίδι. Τὸ πλήρωσε καὶ μπροστά.

Μόλις βγῆκαν παρακάτω ἀπὸ τὸ χωριό, «δὲν εἶν' ἄσχημος ὁ δρόμος σας» εἶπε περιπαιχτικὰ στὸν ἀγωγάτη.

— «Ναί, κύρ Ἀργύρη· μὰ τοῦ λόγου σου θὰ σὲ πάω ἀπὸ τὸν παλιὸ δρόμο».

— «Τί λές;»

— «Ἔτσι θὰ γίνη· ἂν σὲ πάω ἀπὸ τὸ δρόμο μας, θὰ πληρώσω πρόστιμο. Ἔτσι ἔχομε συμφωνήσει».

— «Καὶ ποιὸς θὰ μᾶς δῇ;»

— «Γιὰ τυφλὸ μὲ περνᾷς, κύρ Ἀργύρη; Δὲν βλέπω τί κάνω;»

— «Μὰ ὁ παλιὸς δρόμος θὰ εἶναι χάλια τώρα. Θὰ γκρεμιστῶ πουθενά».

— «Τί νὰ γίνη; Στὸ δρόμο σου θὰ γκρεμιστῇς».

Ἀπάνω ἀπὸ εἴκοσι φορές ἀναγκάστηκε νὰ ξεκαθαλικέψῃ καὶ νὰ πάῃ πεζὸς ὁ κύρ Ἀργύρης.

Στὸ γυρισμὸ τοὺς ἐπίασε βροχὴ δυνατὴ. Ὅταν ἔφτασαν στὸ γεφύρι, τὸ ποτάμι κατέβαζε ὅτι κι ἂν πῆς.

«Ἀπὸ τὸ γεφύρι δὲ θὰ περάσης, κύρ Ἀργύρη» τοῦ εἶπε ὁ ἀγωγάτης.

— «Τί λές; Νὰ πνιγῶ;»

— «Ξέρω κι ἐγώ, κύρ Ἀργύρη μου; Τὸ γεφύρι, ἂν δὲν ἤμαστε ἐμεῖς, δὲ θὰ χτιζόταν. Πῆς λοιπὸν πῶς δὲν εἶναι καὶ κάμε τὸ λογαριασμὸ σου».

— «Μὰ ἂν δὲν ἦταν γεφύρι, κουτὸς δὲν εἶμαι· θὰ γόριζα πίσω».

—«Τότε νά γυρίσης πίσω, κι αύριο μέ τὸ καλὸ, ποῦ θὰ πέση τὸ ποτάμι, ἔρχεσαι καὶ περνᾷς».

—«Ἐλα, καημένε» παρακάλεσε ὁ κύρ Ἀργύρης· «μὴ μὲ βασανίζεις γέρον ἄνθρωπο».

—«Σ' αὐτὸ ἔχεις δίκιο, κύρ Ἀργύρη. Μὰ νά πληρώσης τὸ πρόστιμο καὶ νά πληρώσης καὶ τὰ μεροδούλια ποῦ σοῦ πέφτουν στοῦ μερδικό. Ἔτσι νά χῶμε καλὸ, κι ἀπὸ τώρα κι ἐμπρὸς νά μὴν ἐμποδίζης νά γίνεται τὸ καλὸ. Πᾶνει τὰ χρόνια ποῦ ἤξερες! Πάρε το ἀπόφαση, κύρ Ἀργύρη».

—«Τὸ βλέπω, καημένο παιδί. Τί νά κάμω; θὰ πληρώσω. Πᾶμε τώρα, γιατί θ' ἀνησυχοῦν στοῦ σπίτι».

—«Νὰ πᾶμε, κύρ Ἀργύρη μου. Καὶ θὰ σὲ πάω τραγουδώντας ἀπὸ τὸ δρόμο μας. Τὸ δικό σου ἄς τὸν ἀφήσωμε νά ρημάξη. Τὸ βλέπω ποῦ εἶσαι δίδουλος ἀκόμη, μὰ πιστεύω πὼς μέ τὸν καιρὸ θ' ἀλλάξης γνώμη. Τὸ σωστό καὶ τὸ καλὸ φωνάζουν μοναχά τους...»

22. Μιὰ δίκη.

«Νὰ δοῦμε τί θὰ εἰπῇ καὶ τὸ δικαστήριο!»

—«Τί θέλεις νά εἰπῇ τὸ δικαστήριο, κουμπάρε μου; Τὴν ἀχλαδιά ποῦ εἶναι στοῦ σύνορο, τὴν ξέρουν ὅλοι πὼς εἶναι δική μου. Ὅπως ἡ ἐλιά ποῦ εἶναι στὴν ἄλλη μεριά εἶναι δική σου! Τὴν ἀχλαδιά τὴ φύτεψε ὁ παππούς μου, καὶ τὴν ἐλιά ὁ παππούς τοῦ παπποῦ σου. Ὅποιον νά ρωτήσης ἀπὸ τοὺς γέρους αὐτὸ θὰ σοῦ πῇ».

—«Δὲν ξέρω τί θὰ πῇ ὁ ἓνας κι ὁ ἄλλος. Ἡ ἀχλαδιά γέρνει περισσότερο στοῦ δικό μου κτῆμα. Εἶναι δική μου καὶ θὰ τὴν κερδίσω».

— «Νὰ μὴν τὸ κάμης, κουμπάρε. Ἄν εἶναι νὰ πᾶς στὸ δικαστήριον καλύτερα νὰ σοῦ τῇ χαρίσω».

— «Χὰ χά... τὸ χαριστή! Νὰ μοῦ τῇ χαρίσης, ὅχι. Θὰ σοῦ τὴν πάρω μὲ τὸ νόμον».

Ἔτσι ἄρχισε ἡ φιλονικία μιᾷ Κυριακῇ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία. Ἦταν γείτονες καὶ κουμπάροι ὁ Μπελοδῆμος κι ὁ Λυκούσης. Ὁ πρῶτος εἶχε βαφτίσει τοῦ δευτέρου ἓνα ἀγόρι. Εἶχαν κι ἀπὸ ἓνα περιβόλι κολλητά. Κατὰ τὸ δημόσιο δρόμο ἦταν οἱ πόρτες τῶν σπιτιῶν τους. Τὴν πρώτη καλημέρα, μεταξύ τους τὴν ἔλεγαν. Μαζί εἶχαν τὶς χαρὲς καὶ τὶς λῦπες.

«Νὰ ποτίσω ἐγὼ σήμερα, κουμπάρε».

— «Μετὰ χαρᾶς σου, γείτονα, αὔριο ποτίζω ἐγώ».

— «Νὰ σὲ βοηθήσω νὰ μαζέψης τὰ πορτοκάλια σου:»

— «Ναί, σ' εὐχαριστῶ. Κι ὅταν εἶναι καιρὸς κι ἐγὼ θὰ σὲ βοηθήσω...»

Ἔτσι ζοῦσαν μιὰ χαρά. Καὶ τώρα ἐτοιμάζονταν γιὰ δικαστήρια. Καὶ γιατί; Γιὰ τὸ τίποτα. Μιὰ μέρα ὁ βαφτιστικός ἀνέβηκε στὴν ἀχλαδιὰ πού ἦταν ἀνάμεσα στὰ δύο περιβόλια. Ἡ νουνά του τοῦ φώναξε:

«Μή, παιδί μου, γιατί ἀκόμη εἶναι ἄγουρα τ' ἀχλάδια καὶ θὰ μοῦ ἀρρωστήσης».

Ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ τὸ ἀκουσε καὶ τὸ εἶπε στὸν ἄντρα της. Ἐκεῖνος, ποιὸς ξέρει σὲ τί θέση βρέθηκε, κι ἄρχισε ἡ γκρίνια μεταξύ τους. Οὔτε καλημέρα οὔτε καλησπέρα ἔλεγαν. Τὸν ἓνα δρόμο ὁ ἓνας, τὸν ἄλλον ὁ ἄλλος. Ὁ Μπέλοδῆμος συλλογίστηκε: «Ἄπορά εἶναι, θὰ περάση. Θὰ κατα-

λάβη τὸ λάθος τοῦ καὶ θὰ μετανιώσῃ. Ἴσως καὶ νὰ ντρέπεται νὰ πῇ πῶς δὲν ἔχει δίκιο.

Μιά μέρα ὁμως ἦρθε ὁ δικαστικὸς κλητῆρας καὶ τοῦ κοινοποίησε ἀγωγὴ.

«Δὲν κάνει νὰ τὰ σπρώξω τὰ πράματα» συλλογίστηκε ὁ Μπελοδήμος.

Πάει στὸν παπὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ τὰ λέει ὅλα. «Δὲν εἶναι καλὰ πράματα, παπὰ μου, νάχωμε τὴν εὐχή σου. Μίλησέ του, ὅ τι θέλει νὰ γίνη μὲ τὸ καλὸ. Εἴμαστε ἐμεῖς, φτωχοὶ ἄνθρωποι, γιὰ τὰ δικαστήρια;»

Ὁ παπὰς, ἓνας σεβάσμιος γέροντας, πῆγε καὶ μίλησε τοῦ Λυκούση. «Ἀσχημα πράματα εἶναι αὐτὰ ποῦ γίνονται» τοῦ λέει. Ἡ ἀχλαδιὰ εἶναι τοῦ Μπελοδήμου. Ἔτσι τὴν ξέρεи τὸ χωριό. Καλὰ θὰ κάμῃ νὰ δεχτῇ νὰ τὴ μοιράσουν. Ὁ Μπελοδήμος θέλει νὰ εἶναι ἀγαπημένος καθὼς καὶ πρὶν μὲ τὸ γείτονα καὶ κουμπάρο του.

Ὁ Λυκούσης ποῦ νὰ δεχτῇ! Μίλησε μάλιστα καὶ ἄπρεπα στὸν παπὰ. Τοῦ εἶπε νὰ μὴν ἀνακατώνεται στὶς ξένες δουλειές. Κι ὅ τι ἔχουν οἱ δύο τους θὰ τὸ ξεδιαλύνῃ τὸ δικαστήριο...

Ἔτσι τὸ ἤθελε ὁ Λυκούσης ἔτσι κι ἔγινε. Ἀρχισε τὸ δικαστήριο. Σήμερα νὰ ἐξεταστοῦν οἱ μάρτυρες, αὔριο νὰ γίνουν τὰ χαρτιὰ, νὰ γραφοῦν καὶ ἄλλα χαρτόσημα, νὰ πάῃ τὸ δικαστήριο ποπὸν τὸπο καὶ νὰ τὸν ποῖς, ἔχει δίκαιον

Τέλος, έπειτα από πολλά τό δικαστήριο είπε πώς έχει δίκαιο ό Μπελοδήμος· δική του ή άχλαδιά.

Μά τότε ό Λυκούσης πείσμωνσε περισσότερο. Έκαμε άλλα χαρτιά για να πάη στο άνώτερο δικαστήριο ή ύπόθεση. Από τά δεκάrika πού ξόδευε στην άρχή έφτασε στα είκοσιπεντάrika και ύστερα στα εκατοστάrika. Τήν έσοδείά του περιβολιού τήν έτρωγαν τά έξοδα για τή δίκη. Τά χρόνια περνούσαν, ή έσοδείά δέν έφτανε, και στο τέλος χρεώθηκε! Τέλος βγήγε ή τελειωτική άπόφαση. Η άχλαδιά πάλι του Μπελοδήμου.

Και τώρα; άλλες δίκες να πληρώση τά έξοδα και τά χρέη ό Λυκούσης. Χρεωμένο τό περιβόλι, χρεωμένο και τό σπίτι. Οι δανειστές του έβγαλαν άπόφαση να του πουλήσουν τό περιβόλι. Ό Μπελοδήμος άγόρασε τό σπίτι και τό περιβόλι.

Τό βράδυ πού γύριζαν από τήν πόλη, πλησίασε ό Λυκούσης τόν κουμπάρο του και του είπε θυμωμένα:

«Και έδώ μπροστά μου βγήκες. Θέλεις νάχης τήν εύχαριστηση να μάς πετάξης έξω».

— «Έχεις άδικο, κουμπάρε. Δέν τό έκαμα γι' αυτό που φαντάζεσαι».

— «Άλλά;»

— «Για να μή σās πετάξουν οι άλλοι».

— «Και θα σου επαιρναν τή χαρά, έ;»

— «Πάντα πικρόλογος, καημένο. Όχι· τό πήρα τό περιβόλι και τό σπίτι για να μείνης μέσα. Θέλω να μείνης γείτονάς μου».

— «Πάλι άρχισες τά χαρίσματα;»

| Μή βιάζεσαι· κι αυτό τό κάνω άν τό θέλης. Μά λείω

πὼς ἔτσι θὰ μοῦ πληρώσης τὸ χρέος μὲ τὴν ἡσυχία σου. Οἱ ἄλλοι δὲ σὲ περίμεναν, βλέπεις. Θὰ δουλέψης καλύτερα τὸ περιβόλι, καὶ σὲ λίγα χρόνια θὰ εἶναι πάλι δικό σου».

Λίγο λίγο ἔπερτε ὁ θυμὸς τοῦ Λυκούση. Θυμήθηκε τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν ἀγαπημένοι, καὶ τὰ χρόνια ποὺ μιὰ κακὴ ὥρα τοὺς χώρισε. Τί καλὰ θὰ ἦταν νὰ εἶχε ἀκούσει τὸν κουμπάρο του καὶ τὸν παπὰ. Τὰ δάκρυα γέμισαν τὰ μάτια του. Ἐπειτα ρώτησε δειλά:

«Ἀλήθεια, κουμπάρε;»

— «Ἀλήθεια, στὸ σταυρὸ ποὺ πιστεύουμε».

Ὁ Λυκούσης τοῦ ἄρπαξε τὸ χέρι καὶ τὸ ἔσφιξε δυνατὰ. «Σ' εὐχαριστῶ. Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ!» μπόρεσα νὰ τοῦ εἰπῇ.

Στὸ μεταξὺ ἔφτασαν στὰ σπίτια τους.

«Καληνύχτα, κουμπάρε».

— «Καλὴ σου νύχτα, εὐχαριστῶ».

Τὴν ὥρα ποὺ πῆγε νὰ μπῇ στὴν πόρτα του ὁ Λυκούσης τοῦ φώναξε ὁ Μπελοδῆμος:

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, κουμπάρε». Καὶ πλησίασε σχεδὸν στὸ αὐτί του. «Τὴν ἀχλαδιά, λέω νὰ τὴν κόψουμε αὐριο. Νὰ τὴν κόψουμε καὶ νὰ τὴν κάψουμε νὰ γίνῃ στάχτη»...

Ὁ Λυκούσης συλλογίστηκε λίγο καὶ εἶπε:

«Ὁχι, κουμπάρε, νὰ μὴν τὴν κόψουμε. Θέλω νὰ τὴ βλέπουν τὰ παιδιὰ μας καὶ νὰ φεύγουν ὅσο μποροῦν τὶς φιλονικίες καὶ τὰ δικαστήρια».

23. Τὸ ναυτόπουλο.

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ἑ-
υορρο νησί τὰ ἀγαθὰ καὶ πάλι ἔκαναν πλοῦν γιὰ τὰ ταξί-

δια τὰ μακρινά. "Όλο τὸ νησί στὸ πόδι· ἄλλοι στὸ ἀκρο-
γιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντίλια
καὶ φωνάζουν: «στὸ καλό! στὸ καλό!»

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα ἡ
«Βαγγελίστρα». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ
θέση τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο
ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φί-
λους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι
ἀπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάνα του, χήρα
μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ
μαντίλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντίλι του, τοὺς χαι-
ρετὰ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ
βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ σιγὰ καὶ
ἡ Βαγγελίστρα στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβα-
σμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νη-
σάκι ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιρέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ
στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη
Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει ταχτικά ἡ μάνα του ν' ἀνάβῃ τὰ
μαντίλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ
Βαγγελίστρα μὲ τὸ γιό της, ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προῖκα νὰ
παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του!...

Ἦρθε τοῦ ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ Βαγγελίστρα δὲ φά-
νηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζον-
ται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴ μητέρα τὴ χαροκα-
μένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη, πὼς ἐμπο-
δίστηκε γιὰτὶ βρῆκαν δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιὰτὶ
τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φουρτούνες.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ-ΓΙΑΠΑΜΙΧΑΝΛ. Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

13

ΕΚ Δ. ΕΚΤΗ

Πηροποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή
πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶνε στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασ-
σαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Εξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ Βαγγελιστρά
εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲν μπο-
ρεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρίμος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἐγίνε
βοριάς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ κα-
ράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμέ-
να τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ
του.

«Γιὰ τὸ Θεό! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ
τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε!»

— «Μάνα μου!» συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. «Ἀντὶ νὰ
βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα!...»

Οἱ θαλασσινοὶ ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο γίνονται ἄλ-
λοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βο-
ριά.

«Ἔ, γιὰ τὸ Θεό!» εἶπε πάλι. «Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας
νὰ χαθοῦμε!»

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦ-
τες νὰ πιάσουν τίς θέσεις τους στὸ κατὰστρωμα· πρόσταξε
τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάζῃ ἄγρυ-
πνα, κι ἐκεῖνος χούρτωσε μὲ τὸ δυνατό χέρι του τὸ τιμόνι.

«Μάνα πανιά!» πρόσταξε.

Ἰδρῶσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπε-
τάνιου. Ἰδρῶσε κι ὁ καπετάνιος γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ
γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώ-

δει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια, καὶ πολλὰς φορές τὸ κύμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά:

«Ξέρα δεξιὰ!... Ξέρα ἀριστερά μας!». Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της. Πήγαινε δεξιὰ, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιὰ ἀργοπλέει. Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ καὶ ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος!

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζῃ καὶ φάνηκε σὰ μαῦρος ὄγκος τὸ νησι ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρύμνη τῆς Βαγγελίστρας.

Τὴν ὥρα ποὺ ἔδβαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἔμπαινε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

«Ἦρθα, μάνα μου!» παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο μόλις ἔρριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα στὴν Ἀνάσταση πῆγε τὸ ναυτόπουλο μετὺ τῶν δικῶν του στὴν ἐκκλησία. Ἐφαγαν ἅμα γύρισαν, καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῇ. Ἦταν τόσο κουρασμένο!

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαμβάνουν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησι μοσκοβολᾷ σὰν ἐκκλησιάκι.

«Χριστὸς ἀνέστη!»

— «Ἀληθῶς ἀνέστη!»

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς
 μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χο-
 ρεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χό-
 ρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτό, κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ
 μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ
 καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ
 ναυτόπουλο. Οἱ λυγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγού-
 δησαν.

Ἦλιος ἦταν προξενητής,
 αὐγερινὸς στεφανωτής.
 Χαρὰ στὴ μάνα τοῦ γαμπροῦ
 καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,
 ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
 ὁμορφη καὶ νοικοκυρά,
 χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
 βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Κάτου σὲ γιαλό, σὲ περιγιάλι
 νύφη ἀρμάτωναν, γαμπρὸ στολίζουν]
 γαμπρὸν ὁμορφο καὶ παλικάρι,
 μὲ ξανθὰ μαλλιά, μὲ πλατιά φρύδια,
 μοιάζει τὸν αἰτὸ καὶ τὸν πετρίτη.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία, κι ὁ κα-
 πετὰν Παλιούρας ἔλλαξε τὰ στέφανα.

«Καὶ στὰ δικά σου, Στάμον» εὐχήθηκε στὸ ναυτόπουλο ὁ καπετάνιος.

— «Εὐχαριστῶ· μὰ τὰ δικά μου ἀργοῦν ἀκόμη!»

Ἦθελε νὰ εἰπῇ:

«Νὰ μεγαλώσῃ κι ὁ ἀδερφός μου, νὰ χτίσωμε δικό μας καράδι, νὰ γίνω καπετάνιος καὶ τότε...»

24. Ὁ κὺρ βοριάς

Ὁ κὺρ βοριάς παράγγειλε ὅλων τῶν καραβιῶν:

«Καράβια π' ἀρμενίζετε, κάτεργα ποὺ κινᾶτε,
ἐμπᾶτε στὰ λιμάνια σας, γιὰτὶ θενὰ φυσήξω,
ν' ἀσπρίσω κάμπους καὶ βουνά, νὰ κρυώσω κρυὲς βρυ-
[σοῦλες

κι ὁσὰ βρῶ μεσοπέλαγος, στεριᾶς θενὰ τὰ ρίξω».

Κι ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν, ὅλα λιμάνια πιάνουν,
τοῦ κὺρ Ἀντριᾶ τὸ κάτεργο μέσα βαθιὰ ἀρμενίζει.

«Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κὺρ βοριά, φυσήσης δὲ φυσήσης,
τὶ ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,

ἔχω κι ἀντένες μπρούντζινες κι ἀτσάλινα κατάρτια,

ἔχω πανιὰ μεταξωτά, τῆς Προύσας τὸ μετάξι,

ἔχω καὶ καραβόσκοινα ἀπὸ ξανθῆς μαλλάκια·

κι ἔχω καὶ ναῦτες διαλεχτούς, ὅλο ἄντρες τοῦ πολέμου,

κι ἔχω κι ἓνα ναυτόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει,

κι ἐκεῖ ποὺ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω.

Ἀνέβα, βρὲ ναυτόπουλο, στὸ μεσιανὸ κατάρτι,

γιὰ νὰ διαλέξῃς τὸν καιρό, νὰ ἰδῇς γιὰ τὸν ἀέρα».

Παιζογελώντα ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει.
 «Τὸ τί εἶδες, βρὲ ναυτόπουλο, αὐτοῦ ψηλὰ πὺν πῆγες;»
 —«Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ' ἄστρα ματωμένα,
 εἶδα τὴν μπόρα πὺν ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη,
 καὶ στῆς Ἀττάλειας τὰ βουνὰ ἀστραχαλάζι πέφτει».
 Ὡσπου νὰ εἰπῇ νὰ καλοειπῇ, νὰ καλοκουβεντιάσῃ,
 βαριὰ φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίζει·
 ἀσπρογυαλίζει ἡ θάλασσα, σφυρίζουν τὰ κατάρτια,
 σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ καράβι.
 Σπηλιάδα τοῦ ῥθε ἀπὸ τὴ μιά, σπηλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη
 σπηλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια του καὶ ξεσανίδωσε το.
 Γέμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῦμα παλικάρια,
 καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο σαράντα μίλια πάγει.

Ὅλες οἱ μάνες κλαίγανε κι ὅλες παρηγοριοῦνται
 καὶ μιὰ μανούλα ἑνὸς παιδιοῦ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
 Βάνει τὶς πέτρες στὴν ποδιά, τὰ τροχάλα στὸν κόρφο,
 πετροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλίζει τὸ κῦμα.
 «Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,
 πόπνιξες τὸ παιδάκι μου, π' ἄλλο παιδὶ δὲν ἔχω».
 —«Δὲ φταίω ἡ δόλια ἡ θάλασσα, δὲ φταίω ἐγὼ τὸ κῦμα,
 μὸν φταίει ὁ πρωτομάστορας πὺν φτιάνει τὰ καράβια
 καὶ τὰ πελέκαγε φτενὰ καὶ τὰ γυρίζει ὁ ἀέρας,
 καὶ χάνω τὰ καράβια μου, πὺν εἶναι δικά μ' στολίδια,
 χάνω τὰ παλικάρια μου, ὅπου μὲ τραγουδοῦνε».

25. Ἡ σουσουράδα

Σουσουράδα μακρυνούρα,
 πὺν πεϊᾶς στὰ κεραμίδια
 καὶ φωνάζεις τὰ παιδιὰ σου,
 γειὰ σου, σουσουράδα, γειὰ σου!

Ἔτσι τραγουδούσαμε στὴ σουσουράδα ὅταν ἤμαστε παι-
 διὰ καὶ τὴ βλέπαμε στὰ κεραμίδια. Κι ἀλήθεια ἔχει μα-
 κριὰ οὐρὰ ἢ σουσουράδα. Ὅσο εἶναι ὅλο τὸ ἄλλο κορμί της
 εἶναι μοναχὰ ἢ οὐρὰ της. Καὶ τὴν παίζει, γιὰ ἰδέτε,
 ἀπάνω κάτω, ἀπάνω κάτω, σὰ νὰ θέλῃ νὰ χτυπήσῃ τὸ
 χῶμα καὶ ποτὲ δὲν τὸ χτυπᾷ. Τὰ φηλὰ καὶ λιγνά της πό-
 δια φεύγουν τόσο γρήγορα κοντὰ στὸ ρυάκι, σὰ νὰ παρα-
 βγαίνουν στὸ τρέξιμο μὲ τὸ νερὸ ποὺ κυλᾷ καὶ πάει.

Τὴν καημένη τὴ σουσουράδα! πιδό χαριτωμένο πουλάκι
 δὲν εἶδα. Τὸ λιγνὸ κορμάκι της μὲ τὰ μαυροπράσινα φτερά
 καὶ τὸ σταχτοκίτρινο στῆθος φεύγει σὰ σαῖτα στὸν ἀργα-
 λειό. Ἡ οὐρὰ της μαυρίζει μὰ γύρω γύρω ἀσπρολογᾷ, σὰ
 νὰ εἶναι κεντημένο μὲ ἄσπρο μεταξωτὸ γαῖτανάκι. Ἡ μυ-
 τίτσα της εἶναι μακριὰ καὶ σουβλερὴ. Γύρω στὰ μάτια της
 ἀσπρίζουν τὰ πούπουλα σὰν πουδραρισμένα· τὸ ἴδιο καὶ ἡ
 κοιλιά της.

Τὴν καημένη τὴν ὁμορφὴ, τὴ λυγερὴ σουσουράδα! Τὴ
 συμπαθῶ ἀπὸ μικρὸς, ποὺ μοῦ εἶπε ἡ κυρούλα πὼς μιὰ γριὰ
 τῆς πῆρε τὴν οὐρὰ γιατί τῆς σκόρπισε τὰ σκουπίδια. Κι ἡ
 σουσουράδα τῆς ἔλεγε μὲ παράπονο :

Δῶς μου, γριὰ, τὴν οὐρὰ μου
 γιὰ νὰ πάω στὰ παιδιὰ μου!

Κι ἡ γριά τὴν ἔστειλε στὸν τσοπάνη γιὰ τυρί, ὁ τσοπάνης στὰ πρόβατα γιὰ γάλα, τὰ πρόβατα στὴ γῆ γιὰ χορτάρι, κι ἡ γῆ στὸ θεὸ γιὰ βροχή. Ἡ σουσουράδα ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ κι εἶπε :

«Θεέ μου, ρίξε βροχή, βροχή τῆς γῆς κι ἡ γῆ χορτάρι· χορτάρι τῶν προβάτων, καὶ τὰ πρόβατα γάλα, γάλα τοῦ τσοπάνη, κι ὁ τσοπάνης τυρί, τυρὶ τῆς γριάς, κι ἡ γριά τὴν οὐρά μου, νὰ πάω στὰ παιδιά μου».

Ὁ θεὸς τὴν ἐλέησε τὴν καημένη τὴ σουσουράδα κι ἔκαμε τὸ θέλημά της. Ἔτσι κατῶρθωσε νὰ πάρῃ τὴν οὐρά της καὶ νὰ τρέξῃ χαρούμενη στὰ παιδιά της.

Τὴ συμπαθῶ τὴ σουσουράδα, κι ἅμα τὴ βλέπω τὴν καμαρώνω καὶ τῆς μιλῶ, καὶ μὲ τὸ κελάδημά της ξέρω τί θέλει νὰ μοῦ εἰπῇ.

«Λίγο μένεις, τῆς λέω, στὰ κεραμίδια καὶ στοὺς κήπους, καὶ πιὸ πολὺ σ' ἀρέσει τὸ λαμποκόπημα τοῦ νεροῦ γιὰ νὰ καθρεφτίζεσαι».

— «Γιατί ὄχι;» μοῦ ἀποκρίνεται. «Νὰ βλέπῃ ὅλος ὁ κόσμος τὴν ὁμορφιά μου, κι ἐγὼ νὰ μὴν τὴ βλέπω ;»

— «Μὰ καὶ τὰ ἔντομα ποὺ βρίσκεις στὰ νερά δὲν τ' ἀφήνεις».

— «Κι αὐτὸ σωστό· μὰ ὅταν θέλω ἔντομα τὰ βρίσκω κι ἄλλου. Νά, τσίτ!... τσίτ!...».

Ἀμέσως βρίσκεται στὰ οὐράνια. Τὰ μακριὰ φτερά κι ἡ πιὸ μακριὰ οὐρά της ἀνοίγουν καὶ τὴ σηκώνουν ψηλά. Ἐκεῖ ἀρχίζει γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους σὰ σβούρα. Τσίτ, τσίτ! κεληδεῖ. Τὸ ράμφος της ἀνοιχτὸ δὲν τὰ πιάνει τὰ

Ἔντομα· ἐκεῖνα πέφτουν μοναχά τους μέσα. ὅπως μπαίνουν με ὀλάνοιχτα πανιά τὰ καράβια στοῦ λιμάνι. Ἐξαφνα κάποιο δυνατὸ φτεροκόπημα ἀκούεται, καὶ νὰ τὴν, κατεβαίνει με ὀρμὴ κοντὰ στοῦ αὐλάκι. Καὶ τρέχει, τρέχει, τρέχει συναλλάζοντας τὰ λιγνὰ πόδια τῆς γοργά, ποὺ θαμπώνεσαι νὰ τὴν κοιτάξεις. Κι ἐκεῖ ποὺ τρέχει, τσιμπᾷ τὴν ἴδια ὥρα ἓνα σκουληκάκι, μιὰ κάρπια, μιὰ μίγα, ὅτι βρεθῇ στοῦ δρόμο τῆς.

Τσίτ, τσίτ! κελαηδεῖ ἀδιάκοπα. Καὶ χορεύει, πότε ἀπάνω στοῦ ἓνα πόδι, πότε στοῦ ἄλλο. Μιὰ γυρίζει χαριτωμένα τὸ λαιμὸ με τὸ κεφαλάκι τῆς δεξιᾶ, μιὰ ἀριστερά. Τὰ ἐξυπνα ματάκια τῆς γυρίζουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, γρήγορα κι ἀστραφτερά, γυρίζουν παντοῦ καὶ ψάχνουν τὸν ἀέρα, ψάχνουν τὰ χώματα, ψάχνουν τὰ νερά καὶ τὶς λάσπες, κι ὅλα τὰ βλέπουν καὶ δὲν ἀφήνουν τίποτα. Καὶ ἡ οὐρά τῆς, ἡ μακριὰ οὐρά με τὸ ἄσπρο μεταξωτὸ σειρίτι γύρω, τραμπαλίζει ἀπάνω κάτω ἀκούραστη.

«Ποῦ πᾶς, σουσουράδα, κι εἶσαι τόσο βιαστικὴ;»

— «Πάω στὶς ἐρημιές, ἐκεῖ ποὺ γέρνουν οἱ ἱτιῆς στοῦ νερό. Γέρνουν καὶ καθρεφτίζονται σὰν καὶ μένα. Ἐκεῖ, πάω νὰ χτίσω τὴ φωλιά μου καὶ νὰ κάμω τ' αὐγά μου».

— «Ποῦ πᾶς, σουσουράδα, κι εἶσαι τόσο βιαστικὴ;»

— «Πάω στὶς ἐρημιές, ἐκεῖ ποὺ ἓνα παλιὸ μοναστήρι δείχνει στοῦ νερό τοὺς μισογκρεμισμένους τοίχους του. Στὴν αὐλή του τὰ κυπαρίσσια ψηλώνουν καὶ μοσκοβολοῦν. Στὸν κῆπο του τὰ ὀπωρικὰ ὠριμάζουν καὶ σαπίζουν ἀτρύγητα, καὶ στοῦ καμπαναριό του ἡ καμπάνα κρέμεται βουδῇ ἀπὸ

χρόνια. Ἐκεῖ πάω νά χτίσω τή φωλιά μου καί νά κάμω τ' αὐγά μου».

—«Ποῦ πᾶς, καημένη σουσουράδα, κι εἶσαι τόσο βιαστική;»

—«Πάω στίς ἐρημιές, ἐκεῖ πού ἔνα παλιό κάστρο καθρεφτίζει στά νερά τ' ἄγρια του θεμέλια καί τίς περήφανες ἀψίδες του καί τίς λυγρές μὰ φαγωμένες τουφεκῆθρες του. Ἐκεῖ πού μιὰ φορά ἀκούσαν ἡ βοή τοῦ πολέμου καί τῶν ἁρμάτων ἡ κλαγγή, στό κάστρο πού τὸ φοβέριζαν θυμοὶ καί τὸ ἔδερναν μολύβια. Τώρα βασιλεύει σιγή. Ἐκεῖ θά πάω νά χτίσω τή φωλιά μου καί νά γεννήσω τ' αὐγά μου. Πέντε ὡς ἕξι αὐγά θά γεννήσω καί θά τὰ κλωσήσω δεκαπέντε ἡμέρες. Στό μεταξύ ὁ σύντροφός μου θά μοῦ φέρνῃ τροφή καί θά μοῦ κρατῇ γλυκιὰ συντροφιά μὲ τὸ κελάδημά του. Ὅστερα θά φροντίζωμε καί οἱ δύο, ὥσπου νά ξεπεταχτοῦν τὰ μικρά μας».

«Καὶ γιατί νά πᾶς στίς ἐρημιές, μικρούλα σουσουράδα! Τόσο κακοὶ σοῦ φαίνονται οἱ ἄνθρωποι;»

—«Τσίτ...τσίτ...τσίτ...! Μὲ κάνεις νά γελῶ μὲ τὸ ἐρώτημά σου. Ἀκοῦς οἱ ἄνθρωποι κακοὶ!.. Καλοὶ καὶ χρυσοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι γιὰ μένα καί ποτὲ δὲ μὲ πειράζουν. Μὰ ἔχουν στά σπίτια τους γάτες, κι ἐκεῖνες τὰ κυνηγοῦν τὰ μικρά μου. Καὶ στά ρυάκια μου ἀρέσει νά χτίζω τή φωλιά μου, μὰ δὲ μ' ἀφήνουν οἱ νυφίτσες· ἔρχονται κρυφὰ καὶ τὰ πνίγουν τὰ μικρά μου».

—«Καὶ τὸ γεράκι;»

— «Τὸ γεράκι; Ὁχι, δὲν τὸ φοβοῦμαι τὸ γεράκι. Ἄμα βρίσκομαι ψηλὰ καὶ θέλει νὰ μὲ κυνηγήσῃ, ἐγὼ κατεβαίνω ἀμέσως στὴ γῆ κι ἐκεῖνο ἀναγκάζεται νὰ μὲ ἀφήσῃ. Ἄν θελήσῃ νὰ κατεβῇ, μὲ τὴν ὁρμὴ ποὺ ἔχει θὰ σπάσῃ τὸ στῆθος του στὸ χῶμα».

— «Κι ἂν γλιτώσῃ δὲ θὰ σ' ἀρπάξῃ;»

— «Ὁχι, δὲ θὰ μ' ἀρπάξῃ· θὰ φωνάξω τσίτ... τσίτ... κι ἀμέσως θὰ τρέξουν οἱ ἄλλες σουσουράδες, θὰ τὸ βάλωμε στὴ μέση μὲ φωνὲς καὶ φτεροκοπήματα, ποὺ δὲ θὰ ξέρῃ ποῦθε νὰ σωθῇ... Τσίτ!... τσίτ!»

26. Τὸ τελευταῖο λείψανο.

Πᾶνε πολλὰ χρόνια ποὺ ταξίδευα Ἰούλιο μῆνα σ' ἓναν κάμπο. Ὅπου ἦταν ἐλιές κι ἀμπέλια ἡ ζέστη δὲν ἦταν καὶ τόσο δυνατὴ. Μὰ ὅταν βγῆκα στὸν ξερόκαμπο πῆγα νὰ σκάσω. Τὸ μεσημέρι δὲ βρῆκα κλαρὶ νὰ καθίσω στὸν ἰσχυρὸ οὔτε καλύδι, οὔτε τίποτα. Τὸ ἀπομεσήμερο μπῆκα σὲ μιὰ λαγκαδιά. Φυσοῦσε λίγο ἀεράκι καὶ δροσίστηκα. Τὰ μάτια μου χάρηκαν καὶ λίγη πρασινάδα ἀπὸ τὶς πικροδάφνες ποὺ ἦταν στὶς ὄχθες. Ἦταν ἀνθισμένες καὶ φαίνονταν σὰν τριανταφυλλίες.

Μόλις ανέβηκα ἓνα λόφο κατέβηκα σὲ μιὰ κοιλάδα. Σωστή κόλαση! Γύρω χαμηλὰ βουνὰ καὶ κατὰ τὸ βορρῆ ἓνα ψηλὸ βουνὸ κατὰξερο. Στὴ ρίζα του μιὰ πλαγιὰ ἐδειχνε τὰ χαλάσματα παλιοῦ χωριοῦ. Στὴν κορυφὴ τοῦ παλιοῦ χωριοῦ φαίνονταν λίγα πουρνάρια γύρω ἀπὸ ἓνα ἐκκλησάκι.

Δὲν εἶχα περάσει τὴ μισὴ κοιλάδα κι ὁ ἥλιος πῆγαινε νὰ

βασιλέψη. Ἡ ζέστη ὅμως ὅλο καὶ δυνάμωνε. Τὰ γύρω βουνά, οἱ πέτρες κι οἱ βράχοι φαίνονταν σὰν καμίνια πυρωμένα. Σκόρπιζαν μιὰ ζέστη πού σ' ἐπνιγε.

«Εἶναι ἐδῶ κοντὰ χωριό ;» ρώτησα τὸν ἀγωγιάτη μου.

— «Εἶναι πολὺ μακριά» μοῦ ἀπάντησε· «θα φτάσωμε σὲ δυὸ τρεῖς ὥρες νύχτα».

— «Καμιὰ βρύση ;» ξαναρώτησα.

— «Ποῦ βρύση! Σὲ δύο ὥρες θ' ἀπαντήσωμε ἓνα ξεροπήγαδο.

— «Στὸ παλιὸ χωριὸ δὲν εἶναι καμιὰ βρύση ;»

— «Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι· δὲν ξέρω καὶ καλὰ. Δὲν πέρασα ἀπὸ κεῖ. Μὰ ἐκεῖ κάθεται κάποιος παράξενος ἄνθρωπος. Ἔτσι λένε· ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα. Θὰ μᾶς δεχτῇ τάχα ;»

— «Πᾶμε» εἶπα· «κι ὅπως περάσωμε ἄς περάσωμε»

Δὲν ἦταν μακριά· μὰ ἀπὸ τὴν κακοτοπιὰ εἶδαμε καὶ πᾶθαμε ν' ἀνεβοῦμε. Μέσα στὰ χαλάσματα τρομάξαμε νὰ περάσωμε. Κοντὰ στὸ ἐκκλησιάκι χύθηκε ἀπάνω μας ἓνα μαντρόσκυλο.

«Ἐδῶ, Τραχίλη !» ἀκούστηκε μιὰ φωνή !

Τὸ σκυλὶ γύρισε στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Στὴν πόρτα πρόβαλε ἓνας καλόγερος ψηλὸς καὶ λιγνός, μὲ μακριὰ κάτασπρα γένια. Ἦταν ἡ ὥρα πού πάλευε τὸ φῶς μὲ τὸ σκοτάδι, καὶ μοῦ φάνηκε σὰ φάντασμα.

«Καλῶς ὠρίσατε ! » μᾶς εἶπε. «Πῶς ἀπὸ δῶ ; »

— «Εὐλογεῖτε· καλησπέρα σας» εἶπα· «αὐτὸ κι αὐτὸ μᾶς ἔτυχε».

— «Κοπιάστε.... Ἀντώνη ! φώναξε, φέρε τὸ φανάρι».

Ἐνα παλικάρι ἡλιοκαμένο, ὡς δεκαπέντε χρονῶν, κατέβηκε ἀπὸ ἓνα κελί. Πῆρε τὰ πράματα καὶ βόλεψε μαζί μὲ τὸν ἀγωγιάτη τὸ μουλάρι.

Ἐμεῖς καθίσαμε στὴν αὐλή. Ἐνα δροσερὸ ἀεράκι ἄρχισε νὰ φυσᾷ στὶς πουρναριές. Ἦταν ψηλόκορμες καὶ φουντωτές.

Ἐπειτα χτύπησε τὸ σήμαντρο καὶ μπήκαμε στὴν ἐκκλησία. Ξημέρωνε γιορτὴ καὶ ὁ παπὰς διάβασε τὸν ἐσπερινό· ὁ ψυχογιὸς του τὸν ἐβοηθοῦσε στὸ ψάλσιμο. Τὸ τέμπλο ἦταν ἀπὸ ξύλο καρυδιᾶς μὲ λεπτὰ σκαλίσματα. Οἱ εἰκόνες πολὺ παλιές.

Βγήκαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ καθίσαμε νὰ φᾶμε κάτω ἀπὸ ἓνα πουρνάρι. Στὸ μεταξὺ πρόβαλε καὶ τὸ φεγγάρι πίσω ἀπὸ ἓνα πουρνάρι, πού ἔμοιαζε πὼς καιόταν.

«Ἦταν μοναστήρι ἄλλοτε ἐδῶ ;» ρώτησα τὸν παπά.

— «Ὁχι».

— «Ἡ ἀγιωσύνη σας ἦρθε ἀπὸ ἄλλο μοναστήρι ;»

— «Οὔτε· γεννήθηκα ἐδῶ, κι ἐδῶ θὰ πεθάνω» εἶπε ὁ γέροντας γελώντας πικρά. «Καταλαβαίνω», πρόσθεσε ἀφοῦ στάθηκε λίγο· «θέλεις νὰ μάθης τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ μου πού ρήμαξε... Ἀντώνη, κάμε μας καφέ».

Ἦρθε ὁ καφές. Ὁ ἀγωγιάτης πῆγε νὰ κοιμηθῇ. Ὁ Ἀντώνης ξαπλώθηκε κάπου ἐκεῖ κοντὰ καὶ χαίδευε τὸ σκύλο. Ὁ παπὰς ἀφοῦ ἤπιε τὸν καφέ του ἄρχισε:

«Τὸ χωριό μου, παλικάρι μου, ἀνθίσε καὶ ρήμαξε στὶς

μέρες μου. Όταν ήμουν μικρός, τὰ βουνὰ ήταν δασωμένα. Φίδι δὲν μπορούσε νὰ περάσῃ. Χαμηλὰ ήταν χωράφια, πιὸ ἀπάνω ἐλιές, καὶ στὶς πλαγιὲς ἀμπέλια. Τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ ήταν χωμένα στὰ δέντρα. Τὴν ἀνοιξή, ὅπου κι ἂν περνοῦσες, ἔπεφταν τ' ἄνθη ἀπάνω σου. Ἐδῶ ἐβγαίνα κάθε βράδυ κι ἄκουα τ' ἀηδόνια. Τὸ νεράκι ποὺ τώρα στάζει, τότε ἐβγαίνει ποτάμι καὶ γύριζε δυὸ τρεῖς μύλους. Τώρα οἱ μύλοι εἶναι ρημασμένοι.

Τὸ καλοκαίρι ἔμπαινα στὸ δάσος καὶ χαιρόταν ἡ ἡ ψυχὴ μου. Χαμηλὰ ήταν θεόρατες πουρναριὲς καὶ βελανιδιές, καὶ ψηλότερα ἔλατα καὶ πεῦκα. Τὸ φθινόπωρο ἔτρεχαν ἀπὸ παντοῦ ν' ἀγοράσουν τὰ ὀπωρικά μας, ὕστερα τὸ μοῦστο μας καὶ τὸ χειμῶνα τὰ λάδια μας. Ὅπως περνούσαμε ὁροσερὸ καλοκαίρι, ἔτσι καὶ ὁ χειμῶνας μὲ ὅλα τὰ ιόνια ήταν μαλακός. Τὰ δέντρα δὲν ἄρηναν τὸ βοριά νὰ φτάσῃ⁹ στὰ σπίτια μας τὰ καλοσυγυρισμένα. Ὅλα τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τὰ εἶχαμε».

Σώπασε γιὰ λίγο ὁ παπάς. Μιὰ κουκουβάγια ἀκούστηκε. Ὁ Ἀντώνης εἶχε ἀποκοιμηθῇ κι ἀναταράχτηκε.

«Πήγαινε, παιδί μου, νὰ κοιμηθῇς» τοῦ εἶπε ὁ παπάς. «Ἐμεῖς, ὅταν τελειώσωμε τὴν κουβέντα, βολευόμαστε μονάχοι μας».

Πάλι ἀκούστηκε ἡ κουκουβάγια.

«Κλάψε καὶ σὺ τὸ χαλασμό!» εἶπε ὁ παπάς. «Λοιπόν, παλικάρι μου, ἔτσι ζούσαμε εὐτυχισμένοι στὰ μικρά μου χρόνια. Ὅστερα ἄρχισε ὁ χαλασμός! Μπῆκε τὸ τσεκούρι καὶ ξάπλωσε κάτω τοὺς εὐργέτες μας, τὰ δέντρα, γιὰ νὰ τὰ κάμουν κάρβουνα.

Τοῦ κἀκου μόνον ἔδωκε ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου: «Παι-

διά, τί κάνετε; θά μᾶς πνίξουν τὰ ποτάμια! θά μᾶς ψήση ἡ ζέστη! θά μᾶς παγώση τὸ κρύο τὸ χειμῶνα!»

Ποιὸς ἔπαιρνε ἀπὸ λόγια μπροστὰ στὰ ἑκατοστάρικα ποὺ πλήρωναν οἱ καρβουνιάρηδες;

«Θ' ἀνοίξη ὁ λόγκος νὰ κάμετε χωράφια, καὶ νὰ ἰδῆτε σιτάρι ποὺ θά κάνετε!» τοὺς ἔλεγαν.

Σὰ νὰ μὴν ἔφτανε τὸ τσεκούρι, ἄρχισε κι ἡ φωτιά. Φωτιά οἱ νοικοκυραῖοι ν' ἀνοίξουν χωράφια, φωτιά οἱ τσοπάνηδες νὰ φυτρώση χορτάρι γιὰ τὰ πρόβατά τους.

Τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων ἀκολούθησαν τώρα καὶ οἱ μικροί. Δὲ λέω πὼς στὸν καιρὸ μας δὲν ἦταν παιδιὰ ποὺ κυνηγοῦσαν τὶς φωλιές τῶν πουλιῶν, μὰ τὰ περισσότερα τ' ἀγαπούσαμε τὰ πουλάκια. Τώρα δὲν ἔμεινε φωλιά γιὰ φωλιά. Τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ πῆραν καὶ τὰ τουφέκια· μπάμ καὶ μπούμ ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Οὔτε τρυποκάρυδο δὲν ἄφησαν.

Τοῦ κάκου ἓνας δάσκαλος μίλησε στὸ σχολεῖο καὶ στὴν ἐκκλησία, πὼς μὲ τὴν καταστροφή τῶν πουλιῶν θά μᾶς πνίξουν οἱ κάμπιες· δὲ θ' ἀφήσουν οὔτε δέντρο στοὺς κήπους, οὔτε λάχανο, οὔτε ἐλιά. Κανεῖς δὲν τὸν ἄκουσε. Χρόνο μὲ τὸ χρόνο λιγότευε ὁ λόγκος, καὶ τὰ πουλάκια περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χωριὸ μας καὶ τραβοῦσαν γι' ἄλλου.

Μεγάλωσα. Ἐγὼ παπὰς γιὰ νὰ ἡμερώσω τὰ θηρία, μὰ τόσο τὸ χειρότερο. Εἶχαν πάρει τὸν κατήφορο. Σὲ λίγα χρόνια ρήμαξε ὁ τόπος. Τὸ ξεροπόταμο κατέβαζε νεροποντὲς καὶ χαλοῦσε τὰ χωράφια... Πρῶτα ὅσα ἦταν στὶς πλαγιές, ἔπειτα κι ὅσα ἦταν στὸν κάμπο.

Οἱ κάμπιες ἔτρωγαν τὰ φύλλα κι ἄφηναν γυμνὲς τὶς

κερασιές και τις μηλιές, τις κυδωνιές και τις άχλαδιές και κάθε άλλο δέντρο. Ώς και λάχανα δεν είχαμε να φάμε. "Ετσι μπήκε ή πείνα στο χωριό. Χάλασαν ύστερα και τ' άμπέλια, και τις έλιές τις έκοψαν, άλλες για-κάρβουνα και άλλες για φωτιά.

Τα νερά του ξεροπόταμου έκαμαν τό βάλτο. "Οταν ήταν ό λόγκος ούτε ξεριά είχαμε ούτε βάλτο. Ό βάλτος σκόρπισε τή θερμή και κοντά στη θερμή κι ό τι άλλο είδος άρρώστια. "Επесе θανατικό. Ρήμαξε τό ένα σπίτι κοντά στο άλλο. Πέθανε κι ή παπαδιά μου και τα παιδιά μου, τελευταία κι ό πατέρας μου. "Οσοι δεν πέθαιναν ήταν κατακίτρινοι, σωστά φαντάσματα.

«Τά βλέπετε;» τούς έλεγα· «έλāτε τώρα να ξαναδασώσωμε τόν τόπο μας».

Ποῦ ν' άκούσουν! "Οσοι μπορούσαν έφρευαν. "Οσοι ξεניתεύονταν δεν ξαναγύριζαν. "Ετσι σιγά σιγά έρημώθηκε τό χωριό μου κι έμεινα μονάχος.

Λίγες οικογένειες έχτισαν νέο χωριό πίσω από τό βουνό και μου είπαν να πάω κι εγώ.

«Ούτε να σās ξέρω» τούς είπα. «Ό θεός να σās φωτίση να μñν πάρετε κι άλλον κόσμο στο λαιμό σας. 'Εγώ θα μείνω να με φāνε τα χώματα του χωριού μου».

Μόνο αυτές τις πουρναριές που βλέπεις μπόρεσα να σώσω. Με τόν παραγιό μου φροντίζω να ξαναδασωθῇ ό τόπος. Μοῦ ύποσχέθηκαν και δυό τρεῖς οικογένειες ξένες να έρθουν να καθίσουν εδῶ. Παρακαλῶ τό Θεό να μ' αφήση να δῶ τό χωριό μου ξανανιωμένο. Τότε θα πεθάνω εύχαριστημένος».

24. Ὁ Μπαρμπαγιώργης.

Ἡ χάρη θέλει ἀντίχαρη
καὶ πάλι χάρη νὰ εἶναι.

«Μητέρα, εἶναι πολὺ βαριὰ ἄρρωστος ὁ Μπαρμπαγιώργης; ρώτησα.

— «Ναί... Δὲν τὸν εἶδες ;»

Εἶχε δίκιο ἡ μητέρα μου· τὸν εἶδα, καὶ ὅσο μικρὸς κι ἂν ἦμουν—ἀπάνω κάτω δέκα χρονῶν—κατάλαβα πὼς ἦταν βαριὰ ἄρρωστος ὁ Μπαρμπαγιώργης. Γιατὶ δὲ μοῦ μίλησε, οὔτε ἔδειξε πὼς μὲ γνώρισε. Ἄν ἦταν ἀλλιῶς θὰ ἔλεγε: «Καλῶς τὸ παιδί μου. Γιώργαινα, φίλεψε τὸ παιδί μας». Κι ἂν ἦταν καλὰ θὰ μοῦ ἔλεγε μιὰ ἱστορία. Τώρα λοιπὸν ρωτοῦσα, γιατί κάτι μὲ στενοχωροῦσε, κάποιο βάρος αἰσθανόμουν στὰ στήθη μου.

«Καὶ δὲ θὰ πάη κανεὶς νὰ φέρῃ τὸ γιατρό ;» ξαναρώτησα.

— «Ποιὸς θέλεις νὰ πάη ;» εἶπε ἡ μητέρα μου δυσανεστημένη. Ὅταν ἦταν καλὰ ὁ Μπαρμπαγιώργης ἔτρεχαν ὅλοι νὰ τὸν ρωτήσουν γιὰ τὸ ἓνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο. Κι ἄρρωστο νὰ εἶχαν, «τρέχα, Μπαρμπαγιώργη, νὰ φέρῃς τὸ γιατρό». Κι ὅσο νᾶρθῃ ὁ γιατρός, «Μπαρμπαγιώργη, τί λὲς νὰ κάμωμε στὸν ἄρρωστο ;»

* Τώρα θυμήθηκαν τὶς δουλειές τους· δὲν ἀδειάζουν, λέει. Μὰ τοὺς ξέρω γιατί δὲν πηγαίνουν, πρόσθεσε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι ἡ μάνα μου.

— «Φοβοῦνται μὴ δὲν τοὺς πληρώσῃ ὁ Μπαρμπαγιώργης ;» ρώτησα.

— «Καλὰ τὸ κατάλαβες».

— «Θὰ πάω ἐγὼ λοιπόν» εἶπα πρόθυμα.

— «Ὅπως θέλεις, παιδί μου. Καὶ σὺ βέβαια ὅταν ἦταν

καλὰ ὁ Μπαρμπαγιώργης, δὲν τὸν ἄφηνες ἤσυχο. «Μπαρμπαγιώργη, νὰ μοῦ φτιάσῃς ἓναν ἀετό, ἓνα τουφέκι ἀπὸ καλάμι, ἀπὸ ἀφροξυλιά! Νὰ μὲ πάρῃς στὸ ἀμπέλι, νὰ μὲ βάλῃς καθάλα στὸ γαϊδουράκι σου...»

Ἀλήθεια. Τὸν εἶχα τοῦ χεριοῦ μου τὸν Μπαρμπαγιώργη τὸν γείτονά μας, τὸ γλυκομίλητο μὲ τὴν καλή του τὴν καρδιά.

Ὁ τι ἤθελα, μοῦ τὸ ἔκανε πρόθυμα. Καὶ τώρα ἦταν ἄρρωστος βαριά καὶ χωρὶς γιατρό!

«Ἐγὼ θὰ πάω νὰ φέρω τὸ γιατρό! Θὰ πάω ἀπὸ τὴν ἀπάνω γειτονιὰ νὰ πάρω καὶ τὸ φίλο μου τὸν Ἀντώνη» εἶπα στὴ μητέρα μου.

— «Ὅπως θέλεις» μοῦ ἀποκρίθηκε ἐκεῖνη. Μ' αὐτὸ ὅμως ἤθελε νὰ εἰπῇ: «Ἀκόμη ἐδῶ εἶσαι;»

Στὸ δρόμο φώναξα κι ἄλλα παιδιὰ, μὰ τὸ ἓνα κοιμόταν καὶ τὸ ἄλλο ἔλειπε μὲ τὸν πατέρα του στὴ βοσκή. Πάω καὶ στὸν Ἀντώνη, ἔλειπε κι αὐτός.

Νὰ γυρίσω πίσω; ντροπή! Ἐκαμα τὸ σταυρό μου καὶ τράβηξα. Πέρασα τὴ ρεματιὰ κάτω ἀπὸ τὰ θεόρατα πλατάνια, τὶς λεῦκες καὶ τὶς ἱτιές. Ἀτελείωτα τὰ κοάσματα τῶν βατράχων, κουὰ κουά, κοάξ κοάξ! Καὶ τ' ἀηδονάκια σιγοτραγουδοῦσαν. Ἀνέβηκα στὸ βουνό, κατέβηκα σὲ ἄλλη ρεματιὰ, πῆρα τὴν πλαγιά, ἔφτασα σὲ μιὰ ράχη γεμάτη φτέρες, κι ὕστερα πάλι κατηφόρισα.

Κάτω φάνηκαν σὰν πυγολαμπίδες τὰ φῶτα στὸ Μεγαλοχώρι. Ἐκεῖ ἦταν ὁ γιατρός. Ἐνα τέταρτο καὶ θὰ ἔφταναν. Πέρασα τὶς καστανιές ποῦ ἦταν γύρω στ' ἀμπέλια, κατέβηκα σὲ ἄλλη ρεματιὰ καὶ πῆρα τὸν ἴσιο δρόμο. Σὲ λίγο μπῆκα στὸ Μεγαλοχώρι κι ἔφτασα στὴν πλατεία. Ψυχὴ δὲν

ήταν εκεί ! Γὰβ γὰφ, ἀκούστηκαν καμμιὰ δεκαριὰ σκυλιά, μικρὰ καὶ μεγάλα.

« Ἀράπη ! φώναξα τότε δυνατά. Ἀμέσως μὲ γνώρισε ὁ Ἀράπης καὶ πλησίασε κουνώντας φιλικὰ τὴν οὐρά του. Ἦταν ἓνα ἱστορικὸ σκυλί. Καὶ ἀνοιχτὰ ν' ἄφηναν τὰ μαγαζιά, κλέφτης δὲν τολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ. Τ' ἄλλα σκυλιὰ τὰ προστάτευε ἀπὸ ἓνα μαντρόσκυλο τῆς ἐπάνω γειτονιάς. Ὅταν ἄκουε φωνὲς ἔτρεχε, καὶ ὅσο ἔβλεπε τὸ φίλο του νὰ παλεύῃ καλὰ, δὲν μιλοῦσε. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ καταλάβαινε πὼς δὲ βαστοῦσε πιά, χυνόταν ἀπάνω στὸ μαντρόσκυλο καὶ ἐκεῖνο ἔφευγε οὐρλιάζοντας.

Κάθε γιορτῇ, ἔπαιρνε τὰ σπίτια ποὺ γιόρταζαν στὴ σειρά. Κοντὰ καὶ οἱ φίλοι του. Τὰ σπίτια τὸν ἤξεραν καὶ τὸν περίμεναν ὅπως περίμεναν καὶ τοὺς ἐπισκέπτες· τὰ κόκαλα τὰ εἶχαν φυλαγμένα. « Καλῶς τὸν Ἀράπη » ἔλεγαν ἅμα τὸν ἔβλεπαν μὲ τὴ συντροφιά του.

Ὅπου εἶχε γάμο, μπροστὰ καὶ ὁ Ἀράπης, στὰ προικιά, στὸ χορὸ καὶ στὸ τραπέζι.

Κάποτε ἓνα σκυλάκι δὲν τὸν ἄφηνε νὰ φάῃ κόκαλα. Ὁ Ἀράπης τοῦ ἔδειξε πὼς μποροῦν νὰ φᾶνε καὶ οἱ δυὸ σὰ φίλοι. Αὐτὸ ἐξακολούθησε νὰ γρινιάζῃ. Τότε ὁ Ἀράπης ἔχασε τὴν ὑπομονή· μὲ τὸ ἓνα πόδι ἔσπρωξε τὸ σκυλάκι μακριὰ ἀπὸ τὰ κόκαλα καὶ τὸ κράτησε ἔτσι κάτω ἀπὸ τὸ πόδι του, ἐνῶ αὐτὸς ξαπλώθηκε, τὰ ἔφαγε ὅλα καὶ ὕστερα τὸ ἄφησε πάλι ἐλεύθερο.

Ὅταν πλησίασα στοῦ γιαιτροῦ, συλλογίστηκα : « Θὰ θελήσῃ νὰ ἔρθῃ τέτοια ὥρα ; »

Ὅλοι τὸ γιαιτρὸ τὸν ἔλεγαν ἰδιότροπο. Ἐγὼ ὅμως τὸν ἀγαποῦσα. Ἦμουν ἀρρωστιάρης καὶ ὁ πατέρας μου τὸν εἶχε φέρει πολλὰς φορές. Ἔτσι γνωριστήκαμε καὶ γίναμε φίλοι.

“Όσο πικρά κι ἂν ἦταν τὰ γιαιτρικά, ὅχι δὲν ἔλεγα. Κι καμιὰ φορὰ πήγαίνα στὸ Μεγαλοχώρι καὶ μ’ ἔβλεπε, φίλευε λουκούμια.

“Ὡστόσο χτυποῦσα πολλὴ ὥρα κι ἡ πόρτα δὲν ἄνοιξε. Στὸ τέλος βγγῆκε ἡ ὑπηρέτρια.

«Μέσα εἶναι ὁ γιαιτρός;»

— «Μέσα, μὰ κοιμᾶται.»

— «Νὰ τὸν ξυπνήσης, γιαιτὶ εἶναι ἄρρωστος ὁ Μπαρμπαγιώργης».

— «Ποιὸς Μπαρμπαγιώργης;»

— «Καλέ, τὸν Μπαρμπαγιώργη δὲν ξέρεις;»

Νόμιζα πὼς ὅλοι ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ ξέρουν τὸν Μπαρμπαγιώργη, ὅπως ἐγώ.

«Δὲν ξέρω» μοῦ λέει ἡ ὑπηρέτρια. «“Όποιος κι ἂν εἶναι ὁ γιαιτρός εἶναι κουρασμένος. Μόλις ἦρθε ἀπὸ τὸ ταξίδι· δὲν τὸν ξυπνῶ».

— «Ἐύπνα τον καὶ πές του πὼς τὸν θέλω ἐγώ».

— «Μπά! κάνει περιπαιχτικά ἡ ὑπηρέτρια, καὶ ποὶ εἶσαι ἡ ἀφεντιά σου!»

Θὰ μιλοῦσα ἄσχημα, ἂν δὲν ξυπνοῦσε ἀπὸ τίς φωνές μου ὁ γιαιτρός. Ποιὸς ξερεὶ κι ἂν δὲν ἦταν ξύπνιος...

«Ἐλα μέσα! μοῦ φωνάζει, τί τρέχει;»

— «Καλησπέρα, γιαιτρέ. Ὁ Μπαρμπαγιώργης ὁ γείτονας μας εἶναι ἄρρωστος. Ἡ τὴ βγάζει ἢ δὲν τὴ βγάζει τὴ νύχτα».

— «Καί;...»

— «Ναρθῆς, γιαιτρέ μου, πολὺ σὲ παρακαλῶ. “Όσο γι τὸν κόπο σου θὰ σὲ πληρώσῃ ὁ πατέρας μου».

— «Ἡ ἀγάπη σου σὲ κάνει νὰ λὲς πολλὰ, μικρέ» μοῦ λέει. Καὶ ἡ φωνή του ἦταν κάπως αὐστηρή.

— «Δὲ μοῦ λές, μὲ τὸ πένθος, ὅτι εἶσαι γιαιτρός»

— «Μοναχός μου».

— «Μονάχος!»

— «Ναί».

— «Ἐφερεις ζωο;»

— «Ὁχι».

— «Γαρουφαλιά!» φώναξε τὴν ὑπηρετρία. «Θὰ βροῦμε τώρα κανένα ζωο;»

— «Τέτοια ὥρα, γιατρέ μου; ἀδύνατο! Τὰ ζωα λείπουν στὴ βοσκή».

— «Τ' ἀκοῦς, μικρούλη;» τοῦ λέει.

Ἐγὼ ἀνοιξα τὸ στόμα. Νὰ τοῦ πῶ νὰ ἔρθῃ πεζός, ἦταν πάρα πολύ.

— «Ἄς εἶναι» εἶπε σὲ λίγο. «Πήγαινε στὴ γωνιά καὶ θὰ ἰδοῦμε. Γαρουφαλιά, ψῆσε μας καφέ!»

Σ' ἓνα τέταρτο ξεκινήσαμε. Ποῦ νὰ μὲ φτάσῃ στοὺς ἀνήφορους ὁ γιατρός!

— «Περδίκι μοῦ ἔγινες» ἔλεγε. «Κοίταξε νὰ ἰδρώσῃς, ν' ἀρρωστήσῃς, γιὰ νὰ μὲ κουβαλᾷς· μὰ δὲ θὰ ἔρθω».

— «Γιὰ μένα μὴν ἔρχεσαι· τὸν Μπαρμπαγιώργη μονάχα νὰ προφτάσωμε».

— «Δὲ μοῦ λές, ἀπὸ ποῦ ἢ τόσῃ σου ἀγάπῃ;» μὲ ρώτησε.

Ἀνεβήκαμε στὸ ἴσιωμα καὶ ἄρχισα νὰ τοῦ λέω πόσο μ' ἀγαποῦσε ὁ Μπαρμπαγιώργης. Βγῆκε τὸ φεγγάρι στὸν οὐρανὸ σὰ λιγνὸ δρεπανάκι. Φτάσαμε στὸ χωριὸ κι οἱ ἱστορίες μου δὲν εἶχαν τελειώσει.

Μπαίνομε στὸ σπίτι. Ὁ γιατρός καθὼς εἶδε τὸν ἄρρωστο, ἄλλαξε ἡ ὄψιν του.

«Πήγαινε, μοῦ λέει, νὰ πῆς τῆς μητέρας σου νὰ ἐτοιμάσῃ καφὲ καὶ νὰ μοῦ στρώσῃ νὰ κοιμηθῶ». Μὲ δυσκολίαν βγῆκα. Ἐπειτα ἀπὸ πολλὴ ὥρα, βγῆκε ἔξω ὁ γιατρός καὶ μὲ φώναξε. Ἀνέβηκα βιαστικά.

«Πᾶμε, μοῦ λέει, μέσα· σὲ θέλει ὁ Μπαρμπαγιώργης»

— «Σ' εὐχαριστῶ, παιδί μου», μοῦ εἶπε μὲ ἀδύνατη φωνή· Ἐγὼ κοκκίνισα.

«Καληνύχτα, Μπαρμπαγιώργη· τὸ πρωὶ θὰ σὲ ξαναδῶ θάρρος! δὲν ἔχεις τίποτα» εἶπε ὁ γιατρός καὶ μὲ πῆρε.

Πήγαμε στὸ σπίτι μας.

Τὴν ἄλλῃ μέρα μὲ τὸ ἀλογάκι μας πῆγα τὸ γιατρὸ στὸ χωριό του. Ἀπὸ τὴν κότα ποὺ εἶχε σφάξει ἡ μητέρα μου γιὰ τὸ γιατρό, φύλαξα τὰ κόκαλα γιὰ τὸν Ἀράπη.

Μοῦ ἔδωσε γιατρικά, καβάλησα τὸ ἀλογάκι μας καὶ γύρισα. Ὁ Μπαρμπαγιώργης σώθηκε. Ἄν δὲν πῆγαίνα, μοῦ εἶπε ὁ γιατρός, θὰ πέθαινε ὁ καημένος.

23. Ἡ ἱστορία τῆς δαχτυλήθρας.

Ἦταν ἀνοιξὴ καὶ ἡ μέρα ἦταν πολὺ ζεστή. Ἡ Ρόδω κατέβηκε στὸν κῆπο καὶ κάθισε νὰ κεντήσῃ κάτω ἀπὸ μιὰ ἀνθισμένη νεραντζιά. Οἱ μέλισσες πετοῦσαν καὶ τρυγοῦσαν τὸ μέλι ἀπὸ τὸν ἀνθό της. Ἡ Ρόδω σὲ λίγο, καθὼς κεντοῦσε καὶ συλλογιζόταν τὸ μάθημα ποὺ εἶχε νὰ πῇ γιὰ τὸ σίδερο, ἀποκοιμήθηκε. Βελόνα, κέντημα, φαλίδι καὶ δαχτυλήθρα ἔμειναν ἀπάνω στὴν ποδιά της. Στὸν ὕπνο της φαντάστηκε τὴ δαχτυλήθρα νὰ λήθῃ τὴν ἱστορίαν της στὸ φαλίδι καὶ στὴ βελόνα...

στη γῆ. Κι οἱ ἄλλες δαχτυλῆθρες καὶ σεῖς καὶ τ' ἀδέρφια σας, ποὺ γυρίζουν τώρα σ' ὅλον τὸν κόσμο, ἤμαστε σύντροφοι. Μὰ δὲν μπορούσαμε νὰ πᾶμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο. Ὁ καθένας ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ μένη στὴ θέση του. Ἡμαστέ τότε ἀκίνητοι μέσα στοὺς ἀπέραντους τοίχους τῆς φυλακῆς, σωροὶ ἀκάθαρτο σίδηρο ὅπως οἱ πέτρες.

Ἐκεῖ μέσα θὰ μείναμε ποῖος ξέρει πόσες χιλιάδες χρόνια. Κάποτε ἄκουσα χτύπο· ἓνα ρυθμικὸ χτύπο, πίκ πίκ, ὅπως τὸ τικ τὰκ τοῦ ρολογιοῦ. Κάποτε σταμάτησε τὸ πίκ πίκ, καὶ ἀκούστηκε μιὰ βροντή, ποὺ σείστηκε ὁλόκληρη ἡ γῆ. Ἔτρεμα ἀπὸ τὸ φόβο μου. Πάλι ἀκούστηκε ὁ χτύπος καὶ πάλι βροντές, ὥσπου ἄκουσα τὸ χτύπο κοντά μου: πίκ πίκ! πίκ πίκ!... Ἐξαφνα πάλι βρόντησε, κι ἓνα κομμάτι μεγάλο ἀπὸ τὸν τοῖχο τῆς φυλακῆς μας ἔπεσε κάτω.

Μερικοὶ ἀπὸ μᾶς χώρισαν σὲ κομμάτια καὶ πετάχτηκαν ἔξω. Μαζί τους πετάχτηκα κι ἐγώ, μὰ ἀπὸ τὸ φόβο μου λιγοθύμησα. Οὔτε ἔβλεπα οὔτε ἄκουα πιά.

Ὅταν συνῆρθα, εἶδα νὰ στέκωνται κοντά μου ἄνθρωποι μὲ λαμπίτσες ντυμένοι μαῦρα. Στὸ κεφάλι τους φοροῦσαν κασκέτα, καὶ μερικοὶ κρατοῦσαν μυτερὰ σιδερένια ραβδιά καὶ σφυριά. Οἱ λαμπίτσες τοὺς φωτίζαν ἀρκετὰ γιὰ νὰ δῶ πὼς βρισκόμουν μέσα σὲ θόλο μεγάλο.

Σὲ λίγο οἱ ἐργάτες στάθηκαν στὴ σειρὰ ἀντίκρου στοὺς τοίχους τοῦ θόλου μὲ τὰ μυτερὰ σίδηρα στὸ ἓνα χέρι καὶ μὲ τὰ σφυριά στὸ ἄλλο. Χτυποῦσαν τὸ σίδηρο μὲ τὸ σφυρὶ στὸν τοῖχο κι ἔκαναν τρῦπες, κι ἔτσι ξανάρχισε τὸ πίκ πίκ. Ὅταν οἱ τρῦπες γίνονταν ἀρκετὰ βαθιές, τὶς γέμιζαν μὲ δυναμίτη κι ἔτρεχαν νὰ κρυφτοῦν πίσω ἀπὸ κανένα βράχο φωνάζοντας: «φυλαχτῆτε!» Ἐξαφνα μιὰ λάμψη πηδοῦσε στὰ σκοτεινὰ κελιά μας, καὶ στὸ πικρό βροντῆσε ἡ Πολιτικὴ Τάξη. Τότε

πάλι άλλο πλήθος από φυλακισμένο σίδερο πετιόταν έξω.

Αυτό εξακολουθούσε για μέρες. Μια μέρα ένας εργάτης μας φόρτωσε στο κάρο και μας έσπρωχνε σε κάτι σκοτεινούς δρόμους. Ήταν τόσο στενοί και χαμηλοί οι δρόμοι, που ο άνθρωπος αναγκαζόταν να σκύβει. Έπειτα από πολλούς γύρους, το κάρο βγήκε σε άλλο δρόμο, πιο πλατύ και πιο ψηλό.

Αυτός ο δρόμος μας έβγαλε σε μια λίμνη, που ήταν μέσα μια μεγάλη βάρκα. Μας φόρτωσαν απάνω στη βάρκα, κάθισε κι ο άνθρωπος με το φανάρι του απάνω και ταξιδέψαμε αρκετόν καιρό στην υπόγεια αυτή λίμνη. Τί να σάς πω; Ήταν ένα άχαρο ταξίδι και για μας ακόμη που είχαμε συνηθίσει στα σκοτάδια. Εκεί μέσα ούτε φύτεωναν λουλούδια, ούτε κελαιθοδούσαν πουλιά, ούτε ψάρια κολυμπούσαν. Κουφά βούιζε το νερό κάτω από τη βάρκα, κι όταν χτυπούσε στους βράχους νόμιζε κανείς πως χτυπούσε σε άδειανους τάφους. Δέ θυμούνται πόσον καιρό ταξίδευα, μα μου φάνηκε χρόνος. Τέλος σταμάτησε η βάρκα. Ένας κουβάς κατέβηκε από πάνω και ο εργάτης μας έρριξε μέσα. Άμέσως ο κουβάς πήρε τον ανήφορο. Τώρα ταξιδεύαμε στα ψηλά. Ανέβαινε κι ανέβαινε, κι ακόμη να φτάσωμε απάνω. Μια στιγμή περάσαμε από κάποιο παραθύρι κι είδαμε λίγο φως. Σκύβω κάτω, τί να ιδω; Ήμαστε σ' ένα πηγάδι, κι η βάρκα που μας έφερε φαινόταν κάτω βαθιά, σαν παντόφλα μικρού παιδιού. Μά σε λίγο και κείνη και μεϊς βρεθήκαμε πάλι στο σκοτάδι. Έπειτα από καιρό άρχισε να φαίνεται λίγο φως, κιθώς στο γλυκοχάραμα, σιγά σιγά όμως έφεγγε περισσότερο, ώσπου τέλος φτάσαμε στο φως του ήλιου.

Μὲ τὸ τελευταῖο αὐτὸ ταξίδι τελείωσε κι ἡ ζωὴ μου στὰ βῆθη τῆς γῆς. Ὁ κουβὰς μᾶς ἄδειασε ἀπάνω σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ παλιούς συντρόφους καὶ χαιρόμουν τὴν ἡμέρα τὸν ἥλιο, καὶ τὴ νύχτα τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα του.

Μὰ τὰ ξένα ἔχουν καὶ βάσανα. Μᾶς ξάπλωσαν ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἀπάνω σὲ ξερὰ ξύλα ἀναμιμένα. Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους συντρόφους εἶχα καὶ τὸ θειάφι· ποιὸς ξέρει πόσες χιλιάδες χρόνια ἤμαστε μαζὶ. Τώρα τὸ θειάφι δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴ ζέστη κι ἔσκασε· ἔγινε ἀτμός, χύθηκε στὸν ἀέρα κι ἀπὸ τότε δὲν ξέρω τί ἔγινε. Ἄμα κἀήκαν τὰ ξύλα ἔσθησε ἡ φωτιά. Ἐμεῖς μείναμε ἐκεῖ κάμποσο καιρὸ καὶ μᾶς σκέπασε ἡ σκουριά.

Δὲν ξέρετε τί σιχαμένο πρᾶμα ποὺ εἶναι ἡ σκουριά. Μὰ κἀρι νὰ μὴ σκουριάσετε ποτέ. Οὔτε ἡ φλυαρία θὰ σὲ ὠφελήσῃ τότε, ψαλιδάκι μου, οὔτε ἡ φιλή μύτη σου, ἀγαπημένο μου βελονάκι. Ἡ σκουριά εἶναι ἡ χειρότερη ἀρρώστια γιὰ μᾶς τὰ μέταλλα. Δὲν εἶναι μόνο ποὺ μᾶς σαπίζει τὸ κορμὶ καὶ μᾶς καταστρέφει κάθε ὀμορφιά, μὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι μᾶς περιφρονοῦν καὶ μᾶς ρίχνουν στὰ σκουπίδια. Γιὰ τοῦτο καὶ μεῖς τότε ἀρχίσαμε νὰ στενοχωριόμαστε, ποὺ δὲ μᾶς ἔβαζαν σὲ δουλειά.

Τέλος μᾶς πῆραν μιὰ μέρα, μᾶς ἄπλωσαν σὲ σιδερωστρωμένα ἀλώνια καὶ μᾶς ἄρχισαν μὲ σιδερένια σφυρίδι. γκὰπ γκούπ! γκὰπ γκούπ! Μᾶς ἔδωσαν, μᾶς ἔδωσαν, ὥσπου μᾶς ἔκαναν τρίμματα. Ἐπειτα μᾶς ἔβαλαν σὲ τετράγωνες κάσες καὶ μᾶς ἄδειασαν σ' ἓνα φοῦρνο ποὺ ἔμοιαζε μὲ στρογγυλὸ πύργο. Ἐβλεπες κι ἔβγαίναν ἀπὸ μέσα κάτι κιτρινογάλαζες φλόγες ἑτοιμες νὰ γλείψουν τὸν οὐρανό. Σφύριζαν μὲ θυμὸ σὰ δαιμονισμένες. Πρώτῃ φορὰ ποὺ

φροβήθηκα στη ζωή μου! Μὰ οἱ ἐργάτες τὴ δουλειά τους! Ἄρπαζαν μιὰ κάσα ἀπὸ μᾶς καὶ μιὰ κάσα κάρβουνο καὶ τὰ ἔρριχναν μαζί στὸ ἀχόρταγο στόμα τοῦ θηριοῦ. Ἄ, τί ζέστη ἦταν ἐκεῖνη ἀνυπόφορη! Καὶ μὴ θαρρεῖτε πὼς μᾶς ἔλειπε ὁ ἀέρας. Ὁ φούρνος ἀπὸ κάτω εἶχε δυὸ τρύπες, κι ἔμπαινε ἀπὸ κεῖ ὁ ἀέρας σὰν τὸ σίφουνα. Μὰ ἀπὸ πάνω μας ἔπεφταν ἀδιάκοπα ἄλλοι σύντροφοι καὶ κάρβουνα μαζί, κι ἔτσι ἡ φωτιά ὅλο μεγάλωνε. Θὰ ἔλιωνε κι ὁ ἴδιος ὁ φούρνος, ἀν δὲν ἦταν ἀπὸ τοῦβλα ποὺ ἀντέχουν στὴ φωτιά. Μὰ δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἡ πολλὴ ζέστη μοῦ ἔκαμε κι ἓνα καλὸ. Ὁ τι εἶχα ἀπάνω μου ἀνάχαρτο καὶ ξένο, τὸ πῆρε καὶ μὲ καθάρισε. Ἀληθινά, χρωστῶ εὐγνωμοσύνη στοὺς ἀνθρώπους ποὺ μ' ἔρριξαν στὸ φούρνο.

Ἀφοῦ περάσαμε τὸ φούρνο ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, ἄνοιξε μιὰ τρύπα, καὶ πρώτη πετάχτηκε ἔξω σὰν τρεχούμενο νερό, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὴ ζέστη. Μπροστὰ στὴν τρύπα τοῦ φούρνου βρήκαμε αὐλάκια ἀπὸ ἄμμο καὶ χυθήκαμε μέσα. Ἐκεῖ σιγὰ σιγὰ ἔφυγε ἡ ζέστη, πῆξαμε καὶ γίναμε σιδερένια ραβδιά.

Τὰ ραβδιά τὰ ἔβαλαν πάλι σὲ καμίνι μὲ δυνατὴ φωτιά, μὰ δὲ μᾶς ἄφησαν οἱ ἐργάτες νὰ ξαναλιώσωμε. Μόνο ποὺ γίναμε πυροκόκκινοι καὶ μαλακοὶ σὰν τὸ κερί. Ἐνας ἐργάτης μὲ μιὰ μεγάλη τοιμπίδα ἄρπαζε τὰ ραβδιά, τὰ ἔβαζε στὸ ἀμόνι κι ἀπάνω χτυποῦσαν μεγάλα σφυριά. Πετοῦσαν σπίθες γύρω καὶ τὰ ραβδιά ὅλο καὶ ἄπλωναν σὲ μᾶκρος καὶ σὲ πλάτος.

Ἐπειτα μᾶς ἀνάγκασαν νὰ περάσωμε μέσα ἀπὸ θεόρατους κυλίνδρους, ποὺ ἦταν ὁ ἓνας ἀπάνω στὸν ἄλλο. Αὐτοὶ μᾶς ζουλοῦσαν τόσο δυνατά, ποὺ ὅλοι μας γίναμε μιὰ λεπτὴ λαμαρίνα.

«Κι ἐγὼ λαμαρίνα εἶμαι» φώναξε ἀπὸ τὴν ἄκρῃ τοῦ κή-
που ἓνας παραπεταμένος καὶ σκουριασμένος τενεκὲς. «Χαί-
ρομαι ποῦ σὰς ξαναβλέπω, σύντροφοι».

— «Μὴ μᾶς σκοτίζεις» εἶπε τὸ φαλίδι. «Τώρα ποῦ σοῦ
ἔφυγε τὸ καλαί καὶ ξεγανώθηκες μᾶς χαιρετᾶς. Ἄλλοτε
μᾶς ἔκανες τὸ μεγάλο. Τὴ λάμψη ποῦ σοῦ ἔδινε τὸ καλαί
τὴν ἔλεγεσ γιὰ δική σου».

— «Ναί, γιατί ἐσὺ τὴν ἔχεις ἀπὸ φυσικό σου!» ἀπάντησε
μὲ θυμὸ ὁ τενεκὲς.

— «Ἀφῆστε τον τὸν καημένο» εἶπε ἡ δαχτυλήθρα.
«Ἀλήθεια, μερικὲς λαμαρίνες τὶς γάνωσαν μὲ καλαί κι ἐγι-
ναν τενεκέδες. Τὶς ἄλλες τὶς ἔκοψαν λουρίδες καὶ ἀπὸ κάθε
λουρίδα ἔφτιασαν κι ἓνα μακρὸ σωλῆνα, ἀπὸ μέσα κούφιο,
ὅσο νὰ περνᾷ ἓνα δάχτυλο ἀνθρώπου. Κι ἐγὼ ἤμουν ἓνα
κομμάτι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς σωλῆνες. Χαιρόμουν ποῦ πῆρα
μορφὴ καὶ νόμιζα πὼς τέλειωσαν πιά τὰ βάσανά μου. Μὰ
γελάστηκα· τὸ μακρὸ κύλινδρο τὸν ἔκοψαν κομματάκια
κομματάκια· ἓνα κομμάτι ἤμουν κι ἐγώ, κι ἀπάνω μου
κόλλησαν ἓνα σκέπασμα θολωτό, τόσο σφιχτὰ ποῦ νομίζεις
πὼς εἴμαστε ἓνα. Μιὰ ρόδα μὲ μύτες μου κέντησε τὰ πολλὰ
μάτια κι ἔτσι ὕστερα ἀπὸ τόσα βάσανα ἔγινα δαχτυλήθρα».

Ἄμα τελείωσε τὴν ἱστορία της ἡ δαχτυλήθρα εἶπε στὴν
βελόνα νὰ τρυπήσῃ τὸ χέρι τῆς Ρόδως.

Ἡ Ρόδω τινάχτηκε ἔξαφνα κι ἔτριψε τὸ χέρι ποῦ τῆς
τρύπησε τάχα ἡ βελόνα.

«Τί ζωνηρὸ ὄνειρο!» εἶπε. «Τὰ χέρια μου δὲ δούλεψαν,
μὰ τὸ μυαλό μου τὴν ἔφτιασε ὁμορφα τὴν ἱστορία».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

	σελ.
1 Στο δρόμο τῆς Πέλλας	5
2 Ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου	6
3 Ὁ Πρόας λέει τὴν ἱστορία του	9
4 Τὰ παιδικὰ μου χρόνια	13
5 Πηγαίνω στὴν Ἀθήνα	15
6 Πηγαίνω στὸ σχολεῖο	17
7 Ἡ πρώτη μου ἀτάξια	17
8 Ἡ τιμωρία	19
9 Τὸ πρῶτο μου βραβεῖο	21
Τί τιμὴ στὸ παλιζάρι . . . (ἐμβατήριο Τυρταίου, μετάφραση Σ. Τριζούπη)	22
10 Ὁ πρῶτος μου φίλος	24
11 Ἡ Γλυκέρα μὲ μαθαίνει νὰ φορῶ τὸ χιτῶνα σάν Ἀθηναῖος	25
12 Γνωρίζω γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἀγαπημένο Μελάνιο τῆς Γλυκέρας	27
13 Στὴν παλαίστρα	30
14 Παρουσιάζομαι στὸν Ἑρμογένη	32
15 Παλεύω μὲ τὸ Θεαγένη	40
16 Πήδημα καὶ δισκοβολία	42
17 Ὁ ἀκοντισμός	44
18 Παλεύω μὲ τὸν Εὐφορίωνα	45
19 Γνωρίζω στὸ σπίτι γιὰ τὰ γλυκὰ	48
20 Τ' Ἀνθεστήρια	50
21 Πηγαίνω στὸ σπίτι τοῦ Εὐφορίωνα	52
22 Χωριζόμαστε σὲ κόμματα	58
23 Ὁ Ποσειδῶνας γίνεται ἀφαντος	59
24 Μιὰ ἐκδρομὴ μὲ τὴ Γλυκέρα	60
25 Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκδρομῆς	62
26 Κάτι ποὺ δὲν τὸ περίμενα	63
27 Τὰ μεγάλα Παναθήναια	64
28 Στὸ χωριό μου	70
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς	

	σελ.
Η ζωή μας στην έξοχή	72
Να και ὁ Μενεκράτης	73
1 Ὁ τρύγος	75
2 Ὁ πατέρας μου διώχνει τὸ Μενεκράτη	76
3 Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῶν διακοπῶν	80
4 Βρίσκω τὸν Ποσειδῶνα στὸ σάκο μου	81
"Ἐνα ξαφνικό	82
5 Παρὰ λίγο νὰ πνίξω τὸ Λυκίδα	84
7 Λίγο ἔλειψε νὰ χάσωμε τὸ Μενεκράτη	86
8 Ὁ θρίαμβος	88
9 Δίνω τὸν ὄρκο τοῦ ἐφήβου	90
0 Στὴν "Ὀλυμπία"	92
1 Νικοῦμε καὶ οἱ τρεῖς μας	93
2 Χάνομε τὸ φίλο μας	97
3 Ὁ Πρόας τελειώνει τὴν ἱστορία του	99
4 Ὁ Πρόας καὶ ὁ Θεαγένης ἐλεύθεροι	100

Β' ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

1 Ραζακὶ σταφύλι	103
Παρακαλῶ σε, κύριε μου (ποίημα δημοτικό)	105
2 Τὸ ἑλληνικὸ χῶμα (ποίημα Γ. Δροσίνη)	107
3 Τὸ μνήμα τῆς μάνας	108
4 Στὴν Κατερινιώ μου, ποὺ εἶναι στὴν κυρὰ Σμαράγδα	116
5 Ὁ κότσυφας	118
6 Τὸ τέλος ἑνὸς καραβιοῦ	123
7 Ἡ ἄσπρη πεταλούδα	127
8 Κρῖμα νὰ χαθῇ ἡ μαυρομάτα	131
9 Ὁ ἀμπελουργός	134
10 Ὁ παππούς	140
Εἶπαμε ψέματα πολλὰ (ποίημα δημοτικό)	142
"Ἦσυχά ποὺ εἶναι τὰ βουνά (ποίημα δημοτικό)	143
11 Αὐτὸ δὲ μοῦ τὸ εἶπε κανένας	144
12 Θαλασσινὸ τραγούδι (ποίημα Γ. Δροσίνη)	149
13 Τὸ κουνάβι	150
Νύχτα βγαίνει τὸ κουνάβι (ποίημα)	156
14 Ὁ Μάνθος	157

- 15 Τὸ χωριό-μας (ποίημα Γ. Δροσίνη)
 16 Ἡ σουπιά
 17 Εἶδες ἄσπρο κόρακα ;
 18 Ἡ ἀνοιξη (ποίημα δημοτικό)
 19 Ὁ κήπος τὴν ἀνοιξη
 Κάτω σὲ δρομάκι (ποίημα δημοτικό)
 20 Τὸ μετὰξι
 21 Ἄς ἀφήσωμε τοὺς γέρους
 22 Μιὰ δίκη
 23 Τὸ ναυτόπουλο
 24 Ὁ κύρ Βοριάς (ποίημα δημοτικό)
 25 Ἡ σουσουράδα
 26 Τὸ τελευταῖο λείψανο
 27 Ὁ Μπαρμπαγιώργης
 28 Ἡ ἱστορία τῆς δαχτυλήθρας

Εἰκόνες Π. Ρούμπου

- 1 Ἐξώφυλλο.
 2 Ὁ Περδίκκας, ὁ Ἀμύντας καὶ ὁ Πρόας
 3 Ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Ἀμύντας κοιτάζουν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλε-
 ξάνδρου
 4 Ὁ Πρόας λέει τὴν ἱστορία του
 5 Ὁ Πρόας βλέπει πρώτη φορὰ τὴν Ἀκρόπολη
 6 Τὸ ἀρχαῖο σχολεῖο
 7 Ἡ Γλυκερά μαθαίνει τὸν Πρόα νὰ φορῇ τὸ ἱμάτιο
 8, 9, 10, 11 καὶ 12. Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων

Ἡ ἱστορία τοῦ Πρόα εἶναι διασκευὴ ἀπὸ τὸ γαλλικὸ τοῦ André Lau-

